

Dr. Mohai Máté

Felelősség és helytállási kötelezettség a társaságok jogában

Témavezető:

Prof. Dr. habil. Nochta Tibor Phd
egyetemi tanár, tanszékvezető

Pécs, 2017. június

Tartalomjegyzék

Bevezetés	6
I. Felelősség és helytállási kötelezettség a társaságok jogában a Kereskedelmi Törvénytől a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényig	8
1. A Kereskedelmi Törvény megalkotása és általános jellemzése	8
2. Az alkalmi egyesülések, felelősségi nézőpontból	13
3. A közkereseti társaságok egyes helytállási és felelősségi kérdései	14
4. A betéti társaságok tagjainak helytállási kötelezettsége	16
5. A részvénytársaságokra vonatkozó, helytállási kötelezettséget keletkeztető és felelősségi normák	18
6. A szövetkezetek tagjainak helytállási kötelezettsége	20
7. A korlátolt felelősségű társaságokról	21
8. A csendes társaságok	25
9. Társasági jogunk a szocializmus korában	27
10. A gazdasági társaságokról szóló törvényeink felelősségi szabályairól	29
II. Felelősség és helytállás az előtársaság által vállalt kötelezettségeikért	34
1. Az előtársasági létszokról	34
2. Az előtársasági létszak megszűnésének felelősségi jogi következményei	40
3. Az előtársaság hitelezőinek irányában fennálló helytállási kötelezettségekről	43
III. A gazdasági társaságok tagjainak helytállási kötelezettségéről.....	48
1. A korlátozott és a korlátlan tagi helytállási kötelezettség megengedhetőségéről	48
2. A jogutódlással történő megszűnés hatása a tagok helytállási kötelezettségére	52
3. Helytállási kötelezettség jogutód nélküli megszűnés esetén	54
3.1. Az uralkodó tag helytállása	58
3.2. A minősített többséggel rendelkező tag helytállási kötelezettsége (?) hátrányos üzletpolitika folytatása miatt	59
3.3. Felelősség a jogi személy tagjának károkozásáért	62
3.4. A vagyoni hányad rosszhiszemű átruházása miatti felelősség megállapítása	64
3.5. A kényszertörölt cégek tagjainak felelősségéről és helytállási kötelezettségéről a készülő új Cégtörvény fényében	66
3.5.1. Bevezetés	66

3.5.2. A kényszertörölt cégek korlátolt helytállási kötelezettségükkel visszaélő, volt tagjainak „felelősége”	66
3.5.3. A kényszertörölt cégek részesedésüket átruházó, volt tagjainak „felelősége”	69
3.5.3.1. A kényszertörölt cégek részesedésüket átruházó, volt tagjainak büntetőjogi szankcionálhatósága	71
3.5.4. Konklúzió.....	72
4. A korlátlan helytállási kötelezettség szerződéses vállalása és a <i>GmbH & Co. KG</i>	72
4.1. Korlátolt felelősségű társaság a betéti társaságban – a <i>GmbH & Co. KG</i>	73
5. A kültag jogállása a betéti társaságban.....	76
6. A korlátolt felelősségű társaság tagjának jogállása	78
6.1. A kft. általános jellemzése	78
6.2. Helytállás nyilvántartásba vétel hiányában	80
6.3. A tag jogállása a cégbejegyzés után.....	81
7. A részvényes jogállása	86
8. Az egyesülés tagjának helytállási kötelezettsége	87
9. Összefoglaló táblázatok.....	89

IV. A vezető tisztségviselők felelőségéről..... 92

1. A vezető tisztségviselő által harmadik személyeknek okozott károkért való felelősség.....	92
1.1. A Ptk. új szabályának rövid bemutatása.....	93
1.2. A vezető tisztségviselők harmadik személyekkel szemben fennálló felelősége és helytállási kötelezettsége egyes külföldi jogrendszerekben	94
1.3. A vezető tisztségviselői <i>jogkörben okozott</i> kár problematikája	98
1.4. Konklúzió.....	103
2. A vezető tisztségviselők felelőségének hitelezővédelmi aspektusairól	104
2.1. A gazdasági társaságok hitelezőinek védelme	104
2.2. A vezető tisztségviselők kiemelt helyzete a hitelezővédelem rendszerében.....	105
2.2.1. A fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet	106
2.2.2. A hitelezői érdekek figyelembevétele.....	108
2.2.3. Egyes eljárásjogi kérdések felszámolási eljárás során benyújtott kereset esetén.....	110
2.3. A készülő új Cégtörvény és a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzetben elkövetett vezető tisztségviselői magatartások	115
2.3.1. A kényszertörölt cégek vezető tisztségviselőinek felelősége	115
2.3.2. A felszámolt cégek vezető tisztségviselőinek felelősége	118
2.3.3. Konklúzió.....	123
3. Összefoglaló táblázatok.....	124

4. Felelősség a felszámolás elrendelését követően tanúsított magatartásokért: a csődbűncselekmény egyes fizetésektelenségi jogi kérdései	125
4.1. A csődbűncselekmény vizsgálatának indokoltsága.....	125
4.2. A szabályozás háttéréről.....	126
4.3. Csőd-, felszámolási- és kényszertörési eljárás	127
4.4. A fizetésektelen helyzetben elkövetett csődbűncselekmény	133
4.5. A hitelező jogtalan előnyben részesítésével elkövetett csődbűncselekmény	135
4.6. A bűncselekmény alanya.....	137
4.7. A kártérítési követelés elévülése	140
5. A vezető tisztségviselők által elkövetett hűtlen kezelés egyes kérdései a Ptk.-ra is figyelemmel ...	142
5.1. Bevezetés.....	142
5.2. A vezető tisztségviselők által elkövetett hűtlen kezelés egyes gyakorlati kérdései	143

V. A jogi személyek tulajdonosi ellenőrzése és az ellenőrzési kötelezettség elmulasztásának jogkövetkezményei

151

1. A felügyelőbizottságra vonatkozó szabályozás rendszerének áttekintése	151
2. A felügyelőbizottság kötelező létrehozásának esetei	151
3. A felügyelőbizottság feladatainak áttekintése, a kontrollfunkció	152
4. A felügyelőbizottság létszámának kérdései, a tagokra vonatkozó összeférhetlenségi és kizáró okok, ezek jelentősége.....	155
5. A felügyelőbizottság működésének, szervezeti struktúrájának kérdései.....	157
6. A felügyelőbizottsági tagok jogosultságai, a felügyelőbizottság különös jogalanyisága	159
7. A felügyelőbizottsági tagok felelőssége az ellenőrzési kötelezettségük megszegésével okozott károkért.....	160
8. Ügydöntő felügyelőbizottság	165
9. Következtetések.....	169

VI. A gazdasági társaság könyvvizsgálójának magánjogi felelősségéről... 171

1. Az állandó könyvvizsgáló polgári jogi felelősségét megalapozó tételesjogi rendelkezések.....	171
2. A könyvvizsgáló kontraktuális kárfelelőssége	172
3. A könyvvizsgáló deliktuális kárfelelőssége	175
4. Összegzés	177

Irodalomjegyzék 179

Bevezetés

A gazdasági jog területét érintő felelősségi kérdések kutatásának fontosságát nem lehet eléggé hangsúlyozni egy olyan, egyik napról a másikra változó jogszabályi környezetben, mint amilyenrel ma Magyarországon találkozhatunk. A folyamatos átalakuláson áteső normarendszer persze azt is jelenti, hogy nehéz olyan kutatási eredményeket felmutatni, melyek felett ne járna el hamar az idő. Ennek ellenére az író reméli, hogy művét nem csak a választott jogterületet érintő, pillanatnyi helyzetképnek tekinti majd az utókor. Hogy e vágya teljesül-e, csak a jövő hivatott megmondani.

Jelen mű elkészítése gondolatának csirái egy 2011 őszi beszélgetés során kerültek elültetésre írója fejében. A diskurzus aktívabb részvevője – helyeseltetően – Nochta Tibor Professzor Úr volt, aki arra panaszkodott frissen diplomázott tanítványának és ügyvédjelöltjének, hogy bizonyos, itt bővebben tárgyalni nem kívánt okok miatt nem lesz lehetősége elkészíteni a 2005-ben megjelent, „A magánjogi felelősség útjai a társasági jogban” című, korszakos művének az időközben életbe lépett új jogszabályoknak megfelelően hatályosított változatát. Természetesen nem gondoljuk, hogy értekezésünk a Mester monográfiájának nyomába léphet, azt azonban talán sikerül elérni, hogy díjazza az igyekezetet.

Munkánkban a magánjogi felelősség mellett büntetőjogi kérdések boncolgatását is indokoltnak láttuk olyan esetekben, amikor egy-egy, kártérítési felelősséget megalapozó magatartásnak a jogrendszer szankciós zárkövéhez tartozó jogkövetkezményei is lehetnek. Ennek tudható be, hogy a dolgozat címében a „magánjogi felelősség” helyett tudatosan a tágabb, a bűncselekmények elkövetésért való szankcionálhatóságot is megalapozó „felelősség” kifejezést használjuk. Utóbbi cselekmények elsősorban a társasági vagyonnal való – visszaélészerű - rendelkezéshez kapcsolódnak.

Az egyes felelősségi problémákat igyekeztünk differenciálni annak megfelelően, hogy mely társasági szervvel kapcsolatban és a társaság mely létszakában, illetve eljárás keretében (pl. felszámolás, kényszertörés) merülnek fel. Szükségesnek tartottuk felhívni rá a figyelmet, hogy „felelősség” és „helyállási kötelezettség” nem szinonim fogalmak, melyeket sokszor sajnos a jogalkotó sem következetesen használ. Rámutatunk, hogy a fogalmak nem megfelelő használata nem csak az elméleti jogászok fülét bánthatja, de annak a gyakorlatban is nagyon komoly következményei lehetnek.

Bár az elektronikus cégeljárás korszakában az előtársasági létszakasz szabályozása vesztített jelentőségéből, ennek ellenére a Ptk. megalkotói továbbra is szükségesnek látták a társaságok életének átmeneti állapotára vonatkozó normák fenntartását, ezért az előtársaság által vállalt kötelezettségekért való helytállást mi is vizsgálódásunk tárgyává tettük. Ezt mindenképpen indokoltnak tartottuk, hiszen a társaság létesítésének elhatározása és nyilvántartásba vétele közötti időszak - adott esetben - igen hosszúra is sikeredhet.

Mivel a korlátozott tagi helytállási kötelezettség, illetőleg a helytállási kötelezettség korlátozhatósága a kártérítési felelősségi jog egyik, elméleti és joggyakorlati nézőpontból egyaránt roppant színes és változatos képet mutató kérdése, ezért e témát jogtörténeti és jogösszehasonlító módszerrel is kutattuk. Kiemelt hangsúlyt fektettünk a felelősségtörés

jogintézményének bemutatására, mely szankció megítélése nemcsak jogrendszerenként, de egy adott ország jogrendszerén belül is igencsak eltérő tud lenni.

Munkánkban a Ptk.-ban, a Ctv.-ben és a Cstv.-ben található felelősségátviteli tényállásokat is megvizsgáljuk. Bemutatásra kerül, hogy a készülő új cégtörvény komoly változásokat hozhat ezen a területen (is). Kifejtjük, hogy változások irányával igen, azok tartalmával már nem minden tekintetben értünk egyet.

A vezető tisztségviselők felelősségének magánjogi és büntetőjogi területeit is tárgyaljuk. Mivel egy társaság a vezető tisztségviselőjén keresztül jelenik meg a külvilág felé, ezért utóbbi magatartása mindig kitüntetett figyelmet érdemel a társasági jogi felelősség vizsgálatánál. Szükségesnek tartottuk bemutatni, hogy hogyan alakult a vezetők harmadik személyekkel szembeni felelősségének szabályozása a 2006. évi IV. törvénytől hatályos jogunkig. Munkánkban elsősorban a vezető tisztségviselők külső, harmadik személyek irányában fennálló felelősségének bemutatására helyeztük a hangsúlyt, a hitelezővédelemben elfoglalt kiemelkedő helyzetére is tekintettel. Mivel a felelősségtörés az angolszász jogban komolyabb tradíciókkal bír, mint a kontinentális jogrendszerben, ezért szükségesnek tartottuk helyenként a tengeren-túli jogirodalom és joggyakorlat eredményeit, megállapításait is egybevetni a hazai joggal. A vezető tisztségviselő jogi személlyel szemben fennálló kártérítési felelőssége kapcsán kitértünk rá, hogy az ezt megalapozó magatartásokat a büntetőjog sok esetben a hűtlen kezelés tényállásán keresztül szankcionálja.

Bemutatásra kerül, hogy a társaság fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzete miként hat a vezető tisztségviselő feladataira és ezen keresztül felelősségére. A téma szempontjából megkerülhetetlennek tartottuk a csődbűncselekmény deliktuma néhány kérdésének tárgyalását is.

A már említett, dr. Sárközy Tamás által vezetett bizottság által elkészített új Cégtörvény tervezete nagymértékben érintheti a vezető tisztségviselőkre szabott felelősségátviteli tényállásokat is, azáltal, ha ezek – konkrétan a Ctv. 118/B. §-a, valamint a Cstv. 33/A. §-a - hatályon kívül helyezésre kerülnek. Bemutatjuk, hogy a jogalkotó által a fenti tényállásokkal szankcionálni kívánt magatartásokkal szembeni hatékony fellépés a Ptk. keretein belül is megoldható, ehhez azonban a kódex több ponton történő módosítására lenne szükség.

A felügyelőbizottsági tagok, valamint a gazdasági társaságok állandó könyvvizsgálójának magánjogi felelőssége ugyancsak vizsgáldásaink tárgyát képezi.

I. Fejezet

Felelősség és helytállási kötelezettség a társaságok jogában a Kereskedelmi Törvénytől a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényig

1. A Kereskedelmi Törvény megalkotása és általános jellemzése

Bár a gazdaság és kereskedelem szabályozásának igénye már a XVIII. század végén megjelent, a magyar társasági jog kodifikációja csak a XIX. század derekán indult el. A reformországgyűléseken elfogadott törvények közül a közkeresetre összeálló társaságok jogviszonyairól szóló 1840. évi XVIII. törvényt tekinthetjük az első állomásnak, amely meglehetősen rövid epizód a szabályozás történetében, hiszen a forradalom és szabadságharc után az osztrák kereskedelmi törvényeket kellett hazánkban alkalmazni.¹

Itthon először a pesti kereskedői testület indított mozgalmat egy „saját” kereskedelmi törvény megalkotása érdekében, amikor 1862. május 1-én a magyar udvari kancelláriához benyújtott előterjesztésében az ország anyagi tönkremenetelére hivatkozással a német kereskedelmi törvény és az általános német váltórendszabályok mielőbbi „behozatalát” sürgette. Bizonyos kezdeti nehézségeket követően a magyar kancellária 1864. október 12-én kelt legfelsőbb elhatározása után a kérdéses törvényeknek a hazai jogrendszerbe történő átültetésével kapcsolatos véleményadás és tanácskozás végett egy héttagú bizottságot nevezett ki, mely 1864. november 24-től december 1-ig kidolgozta azon javaslatokat, melyek alapján a két törvénykönyv Magyarországon hatályba léphetett volna. E munkálatok azonban felterjesztés helyett levéltárba kerültek. De a megindult mozgalom többé már nem volt megállítható: a kereskedelmi kodifikációt támogatta a pesti ügyvédi egyesület II. osztálya – elsősorban Apáthy István korabeli ügyvéd és egyetemi tanár –, valamint az I. magyar jogászyűlés is, mely különösen a német kereskedelmi törvénykönyv implementálását sürgette, mígnem a földművelés, ipar és kereskedelemügy élén álló Szlávy József miniszter is elérkezettnek látta az időt egy kereskedelmi törvény megalkotására.²

A tényleges kodifikáció 1872-ben vette kezdetét, ekkor bízta meg ugyanis a kormány Apáthy Istvánt a kereskedelmi jogi törvénytervezet elkészítésével, aki 1873 elejére be is fejezte a munkát, amely sok esetben a német kereskedelmi törvény fordítását jelentette, így pl. a szövetkezeteket még nem is szabályozta. A tervezetet 1873 novemberétől 1874 decemberéig egy huszonhét tagú szakértekezlet vitatta meg, összesen nyolcvanhét ülés keretében. A törvényjavaslat 1875. április 2-án került az országgyűlés elé, amely bizottságot küldött ki az előterjesztés vizsgálatára. A bizottság április 19-én utalta vissza a t. ház elé, ahol négy ülésben tárgyalták meg az anyagot. A főrendiház május 5-én fogadta el a javaslatot, amelyet a király

¹ Barta Judit – Harsányi Gyöngyi – Majoros Tünde – Ujváriné Antal Edit: *Gazdasági társaságok a Polgári Törvénykönyvben*. Patrocinium, Budapest, 2016. 17.

² Neumann Ármin: *A kereskedelmi törvény magyarázata*. Kiadta Zilahy Samuel, Budapest, 1878. 20-21.

május 16-án szentesített. Az 1875. évi XXXVII. törvénycikk, a Kereskedelmi Törvény (a továbbiakban: K.T.) 1876. január 1-jén lépett hatályba.³

A K.T. általános részből és két fő részből állt. Az I. része a kereskedőket és kereskedelmi társaságokat, a II. része a kereskedelmi ügyleteket tárgyalta összesen 566. §-ban. Hazánk kereskedelmi törvénykönyvtervezetében, majd az elfogadott kódexben a német hatások erőteljesen érződtek (de komoly eltérésekkel is találkozhatunk a német törvényhez képest, mint azt látni fogjuk), hangsúlyozni kell azonban, hogy abban Apáthy István és más, a kor kiemelkedő kodifikátorainak számító jogtudósok, bírák, ügyvédek által megtestesített honi jogtudomány és joggyakorlat eredményei is jelen voltak. A kereskedelmi törvény Szladits Károly értékelése alapján a kodifikálatlan köztörvényi magánjogunknak is egyik fő forrása lett, mert számos rendelkezése nem specifikusan kereskedelmi jellegű, s így ezek a rendelkezések könnyen szívódtak fel a köztörvényi magánjogi bírói gyakorlatban is. Az általános magánjogi kódex hiányában a K.T. volt az az alap, melyre a jogalkalmazás a kereskedelmi élet körén kívül eső, főként kötelmi jellegű jogviszonyokból eredő jogviták elbírálásánál támaszkodni tudott. A kereskedelmi törvény nálunk is egyetemes joggá tette a kereskedelmi jogot, és nem – miként az 1807-es Code de commerce – zárt rendszerré formálta azt.⁴

A K.T. 1. §-a szerint kereskedelmi ügyekben, ha azok iránt a jelen törvényben intézkedés nem foglaltatik, a kereskedelmi szokások irányadók, ezek hiányában pedig az általános magánjog alkalmazandó. Az első szakasz a törvény tárgyát és forrásait, valamint utóbbiak rangsorát is kijelöli. Ennek megfelelően kereskedelmi ügyekre elsősorban a K.T.-t, ha az megfelelő rendelkezést nem tartalmazott, a kereskedelmi szokásokat, végül pedig az általános magánjog szabályait kellett alkalmazni. A korabeli jogirodalmi nézetek szerint a kereskedelmi törvényt – Polgári Törvénykönyvünk harmadik könyvéhez hasonlóan – elsősorban diszpozitív szabályok alkották.

Különösen érdekes megoldásnak tekinthető az általános magánjog szabályainak alkalmazása, melyet a törvényjavaslat tárgyalására összehívott értekezlet egynéhány résztvevője sem hagyott szó nélkül: „...miután magánjogi codex hiányában ily ingadozó alapon nyugvó jogforrást felvenni annálkevésbé kellene, mert régebbi törvényeink határozatait kifejlődött forgalmi kereskedelmi viszonyainkra amúgy sem lehet alkalmazni, és a gyakorlat subsidiarius jogforrásul az osztrák polg. törvénykönyvet használja...”. Ellenérvként hozták fel: „...hogya nem is szerves magánjogi törvénykönyvünk, de igenis vannak és érvényben állnak magánjogi törvényeink, melyeket mellőzni, vagy nem létezőnek tekinteni s azért a jogforrások közül magánjogunkat kihagyni lehetetlen...”.⁵

A kereskedelmi törvényben szabályozott társaságokra specifikált kárfelelősségi szabályok kiindulási alapját és egyben hátterét is mindenekelőtt a fenti szabályban lehetséges fellelni.⁶ A hivatkozott rendelkezés természetesen a kereskedelmi ügyleti szabályokra sokkal közvetlenebbül, míg a társaságokra – ezen belül a kárfelelősségi normáira – inkább

³ Papp Tekla: *Társasági jogi jogalkotásunk rövid története, európai kitekintéssel*. In: Ünnepi tanulmányok Sárközy Tamás 70. születésnapjára. Lectum Kiadó, Szeged, 2010. 271.

⁴ Nochta Tibor: *Társasági jog*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2011. 66-67.

⁵ Neumann Ármin, id. mű, 43.

⁶ Nochta Tibor: *A magánjogi felelősség útjai a társasági jogban*. Dialóg Campus, Budapest-Pécs 2005. 20.

indirekt módon hatott, illetőleg az általános magánjoghoz viszonyítottan szigorúbb felelősségi rendelkezéseket megfogalmazó K.T. esetén a törvényi jog volt elsődleges, míg a jogszokás csak törvénytől erővel bírt.⁷

A K.T. a közkereseti társaságot, a betéti társaságot, a részvénytársaságot és a szövetkezetet tekintette kereskedelmi társaságnak (61. §), az alkalmi egyesüléseket azonban nem, bár szabályokat utóbbi vonatkozásában is tartalmazott (62. §).

A K.T. a kereskedelmi társaságok felosztása tekintetében, mind a német, mind pedig a francia kereskedelmi törvénytől lényegesen eltért. Egyrészt sem a részvényekre alapított betéti, sem a nevezetlen társaságokat, sem pedig az alkalmi egyesüléseket nem tekintette kereskedelmi társaságnak, másrészt viszont annak nyilvánította a szövetkezeteket.

A korabeli jogtudomány elismert tekintélyei általában egyetértettek abban, hogy a részvényekre alapított betéti társaságok – melyek Franciaországból veszik eredetüket és Németországban csak 1848 óta voltak jelen nagyobb számban – keletkezési oka a Code de commerce azon intézkedésében keresendő, mely a részvénytársaságok megalapítását állami engedélyhez kötötte. A francia kereskedelmi törvény 37. cikke ezzel az engedélyezési rendszerrel a kereskedelmi forgalom szabad bonyolódását lényegesen megnehezítette. Az engedély beszerzésének kötelezettségét kijátszandó folyamodtak a kereskedők az állami engedélyezés alá nem eső betéti társasági formához, melynél a Code de commerce 38. cikke szerint a kültagok betétei részvényekre feloszthatóak voltak anélkül, hogy ez társasági formaváltást eredményezett volna. Arról, hogy a kereskedelmi forgalom Franciaországban milyen mértékben használta ki a törvény utóbbi rendelkezését, a párizsi kereskedelmi törvénytörvényész statisztikai kimutatása tanúskodott, mely szerint az 1855. július 1-től 1856. július 1-ig alapított betéti részvénytársaságok név szerinti tőkéje 1.926.671,000 frankra rúgott. Miután azonban a francia törvényhozás a részvénytársaságok alapításának állami engedélyhez kötöttségét megszüntette, a részvényekre alapított betéti társaságok jelentősége erőteljesen háttérbe szorult, mivel a kereskedelemnek nem volt többet égető szüksége erre a társasági formára. Németországban a betéti részvénytársaságok szintén az rt.-k alapításának szigorú feltételekhez kötése miatt voltak népszerűek a kereskedők körében. Valahányszor a kormány a részvénytársaság alapításához szükséges engedély kiadását megtagadta, vagy ha a felek az engedély megszerzésével járó nehézségeket és költségeket kívánták elkerülni, részvényekre alapított betéti társaságot hoztak létre.^{8 9} A magyar kereskedelemnek a részvénytársaságok

⁷ Nocht Tibor: *Társasági jog*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2011. 67.

⁸ Apáthy István: *Kereskedelmi jog: tekintettel a nevezetesebb európai törvényekre*. Eggenberger, Budapest, 1886. 142-143.

⁹ A társasági jogban a koncessziós rendszer - az egyedi engedélyezéshez kötött társaságlétesítés - Angliában 1844-ben, Franciaországban 1867-ben, Németországban 1870-ben szűnt meg; ma már az ún. normatív feltételek rendszere érvényesül a társaságok alapításánál az államok többségében. A szocializmus időszakában a "nyugati tőke" beruházásai Magyarországon koncessziós rendszerben és az 1875. évi XXXVII. törvény által szabályozott kereskedelmi társasági formákban történtek. Ezen kívül például az egyesülésről szóló 11/1967. (V. 13.) Kormányrendelet 34 §-a e társulási forma létesítését egyedi miniszteri engedélyhez (koncesszióhoz) kötötte. Magyarországon általános érvénnyel a koncessziós rendszert az 1988. évi VI. törvény szüntette meg a társasági jogban, bevezetve nálunk is a normatív feltételek rendszerét (a cégbírószági bejegyzést). In: Papp Tekla: *A koncesszió jogi kapcsolatrendszere*. Jogelméleti Szemle, 2003/4. <http://jesz.ajk.elte.hu/papp16.html>

alapításához szükséges állami engedély előírásának hiányában nem volt szüksége ilyen társasági forma létrehozására.

A K.T. az ún. csendes társaságokat (stille Gesellschaft) sem vette fel a kereskedelmi társaságok közé, mivel azok harmadik személyek irányában nem is minősültek társaságnak, tagjaik egymáshoz való viszonyait pedig kölcsönös megállapodásaik, vagy ilyenek hiányában a magánjogi elvek szabályozták. Az ún. csendes tagok felelőssége és jogai megegyeztek a betéti társaság kültagjaiéval. Harmadik személyek irányában azonban az egyes személyek ilyen szövetsége nem minősült társaságnak, mivel a csendes társasági üzlet tartozásaiért kifelé csak egy személy volt köteles helytállni, kereskedelmi ügyleteiből csak egy személy szerzett jogokat és vállalt kötelezettségeket, maga az üzlet csak egy személy tulajdonában állt, s a csendes tagok betétei is csak e személy tulajdonába mentek át, az egész üzletvezetés csak e személy - az üzlet tulajdonosa – neve alatt futott, aki ezért társasági viszony fennállásának feltüntetésétől törvényileg el volt tiltva. A csendes társaság tehát tulajdonképpen nem is volt társaság, hanem csak egy minősített kölcsönszerződési viszony az üzlet tulajdonosa és a csendes tagok között, akik a közönséges hitelezőktől csak abban különböztek, hogy az üzletbe befektetett tőkék után az üzlet tulajdonosától, mint adóstól nem csak rendes kamatokat, hanem ha az üzlet nyereségesen működött, a kamatokon felül bizonyos nyeresémosztalékot is igényelhettek, ha pedig az üzlet veszteségesen működött, kamataiknak, sőt, akár befektetett tőkéknek elvesztését is viselni voltak kötelesek. Csőd esetén pedig a csendes tagok a közönséges hitelezőkhöz hasonlóan betéteik erejéig terjedő követeléseiket a csődtömeg ellenében bejelentették.¹⁰

A kereskedelmi társaságok jogi minőségüket tekintve lényegesen különböztek a római jog szerinti társaságoktól. Franz Wieacker szerint a modern tőketársaságok kialakulásához a római jogi források nem nyújtottak túl sok segítséget.¹¹ A régi római jog ugyanis a társaságot (societas) csak szerződési viszonynak, egyes természetes személyek összességének tekintette, melyben maguk a társaság tagjai voltak alanyai azon jogoknak és kötelezettségeknek, melyeket a társaság és harmadik személyek között létrejött jogügyletek hoztak létre, és melyekben az egyes tagok a társaság tartozásaiért mindig a közöttük fennállott szerződés szerint voltak *pro rata*¹² vagy *in solidum*¹³ helytállni kötelesek.¹⁴ A magánjogi (római) societasnál az összes társasági tag korlátlan helytállási kötelezettsége csak akkor állt fenn, ha a jogügylet, melyből a társasági kötelezettség keletkezett, a társaság közös képviselője által lett megkötve.¹⁵ A kereskedelmi társaságoknál a tagok helytállása nem terjedt ki mindig azoknak egész vagyonára, rendszerint azonban egyetemleges volt.¹⁶ A magánjogi társaság nem volt jogi személy, hanem csak intern (kötelmi) viszony a társaság tagjai között. Ha volt is

¹⁰ Mutschenbacher Viktor: *A kereskedelmi jogtudomány elemei a magyar kereskedelmi törvénykönyv szabályaihoz alkalmazva*. Nyomatott Taizs József könyvnyomdájában, Pécs, 1884. 148-149.

¹¹ Franz Wieacker: *Privatrechtsgeschichte der Neuzeit*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1967. 150.

¹² *Pro rata* helytállási kötelezettség esetén a tagok a társaság kötelezettségeiért feltétlenül és egész vagyonukkal ugyan, de csak saját részük erejéig álltak helyt.

¹³ Egyetemlegesen.

¹⁴ Mutschenbacher Viktor, id. mű, 85.

¹⁵ Neumann Ármin, id. mű, 195.

¹⁶ Nagy Ferencz: *A magyar kereskedelmi jog kézikönyve*. Athenaeum, Budapest, 1884. 146.

bizonyos vonatkozásokban elkülönített társasági vagyona, ez mégsem önálló vagyon, hanem csupán az egyes tagok vagyonának kiegészítő része (alvagyon).¹⁷ A kereskedelmi társaságok ellenben önálló jogi személyek, melyek a tagoktól teljesen különálló jogalanyiséggel bírtak.¹⁸

A magánjogi társaság (societas) tehát olyan szerződéses jogviszony-jelleggel bírt, amely harmadik személyek irányában a tagokat közvetlenül jogosította és kötelezte. A kereskedelmi társaságok a forgalom önálló alanyaiként, mint jogi személyek közvetlenül is jogosítva és kötelezve voltak (Gesamthand-rendszer). A jogi szabályozásban a societas-elnnek a magánjogi társaságokra vonatkoztatása, illetőleg a Gesamthand-rendszernek a kereskedelmi társaságokra illesztése folytán a magánjogi társaság nem volt önálló egység, míg az együttes közösséget megjelenítő kereskedelmi társaság a vagyont dologilag is megkötötte. A kereskedelmi társaság vagyona a Gesamthand alapján a társaság célját szolgáló zárt, a tagoktól elkülönült vagyonná válik és csupán a társaság feloszlása, vagy a tag kiválása esetén lazul meg a társasági vagyon rájuk eső része feletti rendelkezés dologi lekötöttsége és nyeri vissza a tag rendelkezési jogát. A kétféle típusban a tagok egymással szembeni kötelezettségei eltéréseinek felelősségi jogi következményei is voltak. A kereskedelmi társaságok esetében a tag, ha kifizette a közös egész tartozást, nyomban fordulhatott a többi tag felé a rájuk eső rész megtérítése érdekében. A tagok egymáshoz való viszonya a bona fides, a kölcsönös bizalom és hűség elvén (Treu und Glauben) épült fel, egymás irányában a társaság céljai valóra váltása során kellő gondosság tanúsítására voltak kötelesek. Egyenesen a tagi egyenlőség elvébe ütköző volt valamely tag olyan gondatlan, felelőtlen eljárása, amely számára a többi tag rovására előnyöket jelentett.¹⁹

A K.T.-ben található kárfelelősségi rendelkezések egyrészt segítséget nyújtottak az egyes kereskedelmi társaságok egymástól történő elhatárolásához, másrészt pedig információt szolgáltatottak a társaságokkal gazdasági kapcsolatot létesíteni szándékozók számára arról, hogy milyen vagyonokkal szemben tudnak igényt érvényesíteni, ha a társaság nem teljesítene. A K.T. a társaság tagjainak helytállási kötelezettsége helyett a tagok felelősségét említi. Teszi mindezt annak ellenére, hogy a tagoknak ez a kötelezettsége a legtöbb esetben nem valamilyen hátrányos megítélés alá eső magatartásuk következménye, nem valamilyen elmarasztalható cselekményük szankciója, hanem a társaság gazdasági tevékenységéből eredő *kockázatoknak* a hitelezők számára kedvező *elosztását* célozza. A hitelező indokolt preferálást jelent ugyanis, hogy arra az esetre, ha adósa, vagyis a társaság nem tud teljesíteni, nem maga viseli a teljesítés elmaradásának kockázatát, hanem még megnyílik számára a lehetőség, hogy követelését a tagokkal szemben érvényesítse pusztán azon az alapon, hogy azok tagjai a társaságnak. A tag tehát helytállni volt köteles a társasági tartozásokért, mely kötelezettség nem felelősségi alapú. Amikor pedig a helytállási kötelezettség hiánya a társaság jellemzője, ugyanígy nem lehet leszűkíteni ezt a felelősségen alapuló kötelezettségekre. A felelősség ugyanis nem más, mint helytállás valamely kötelezettség megszegéséért, ilyenkor a tag nem a társaság helyébe lép, annak különösen nem valamennyi

¹⁷ Szladits Károly: *Magyar magánjog. Általános rész. Személyi jog.* Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1941. 572.

¹⁸ Mutschenbacher Viktor, id. mű, 85.

¹⁹ Nochta Tibor: *Társasági jog.* Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2011. 68.

kötelezettségéért tartozik helytállni, hanem felelőssége a magatartásával okozati összefüggésben keletkező károkért áll fenn. Megállapítható tehát, hogy a K.T. nem tett különbséget felelősség és helytállási kötelezettség között.

A XIX. század hetvenes éveiben a deliktuális felelősség joga még kizárólag az osztrák Ptk.-n nyugvó, vétkességen alapuló alanyi felelősség volt hazánkban.²⁰ A kereskedelmi társaságokra vonatkozó joganyag kártérítési felelősségi rendelkezéseit vizsgálva azonban azt állapíthatjuk meg, hogy a magánjogi felelősség vétkességen nyugvó alapvető általános szabályait – főként a tagoknak és a vezető tisztségviselőknek a társasággal szembeni kötelezettségszegései esetében – lényegében egy tartalmilag objektív mérce alkalmazásával szigorította a jogalkotó.²¹

2. Az alkalmi egyesületek, felelősségi nézőpontból

A K.T. 62. §-a szerint a közös haszon vagy veszteségre, egy vagy több kereskedelmi ügylet tekintetében keletkező (alkalmi) egyesületek, a jelen törvénynek a kereskedelmi társaságokról szóló határozatai alá nem esnek. Az ilyen egyesületeknél, amennyiben a felek szerződéssel másképp nem rendelkeztek, a résztvevők egyenlő mértékben járulnak a közös vállalathoz; a nyereség- és veszteségben más megállapodás hiányában fejenként osztozkodnak. Azon ügyletekből, melyeket a résztvevők egyike harmadik személlyel köt, ennek irányában kötelezve és jogosítva is csak ő lesz. Ha azonban a résztvevő a többiek nevében és megbízásából járt el, vagy ha a résztvevők közösen vagy közös meghatalmazott által szerződnek, a szerződő harmadik irányában egyetemlegesen lesznek jogosítva és kötelezve, „*kivévn, ha az aránylagos felelősség a harmadik szerződő féllel határozottan kikötöttet.*”²²

Az alkalmi egyesület tagjainak harmadik személyekkel szemben fennálló egyetemleges kötelezettségéért a tagok egymás között az általános magánjogi elvek szerint voltak felelősek (C.133/1902.). A Kúria 1888. november 9-i, 6613. sz. döntésében²³ kimondta, hogy a résztvevők egyetemleges felelősségét a szerződésben eredetileg részt nem vevő feleknek a szerződést utólag jóváhagyó magatartása is megalapozza. A C. 1768/1895. számú döntés szerint, amennyiben az alkalmi egyesülés tagjai közös céget használnak, úgy az egyik tag árumegrendeléséért is egyetemlegesen felelősek.

Ami pedig a tagok belső jogviszonya kapcsán kialakult joggyakorlatot illeti, az üzletvezető tag ellenkező megállapodás hiányában feljogosítottak volt tekintendő arra, hogy a közös ügylet tárgyáról, nevezetesen annak az alkalmi társak által szándékolt értékesítéséről is saját belátása szerint, a többiek megkérdezése nélkül intézkedjék; a rendes kereskedői gondosság elmulasztásából származó kárért azonban felelősséggel tartozott (C. 4198/1924.). Az egyesülésben résztvevő felek feladatának és tevékenységének elkülönítése esetében mindegyik fél csak azért a kárért volt felelősségre vonható a másik fél részéről, amely az

²⁰ Szalma József: *Szerződésen kívüli (deliktuális) felelősség az európai és a magyar magánjogban –különös tekintettel a magyar Ptk. újrakodifikálására.* ELTE ÁJK – Bíbor Kiadó, Budapest – Miskolc, 2008. 158.

²¹ Nochta Tibor: *A magánjogi felelősség útjai a társasági jogban.* Dialóg Campus, Budapest-Pécs 2005. 38.

²² Nagy Ferencz, id. mű, 159.

²³ Lásd: Beck Hugó (szerk.): *Kereskedelmi jog.* Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1905. 242-243.

általával vállalt teendők nem megfelelő teljesítéséből vagy elmulasztásából keletkezett (C. 2087/1928.). Az alkalmi társaság tagja megtéríteni tartozott a társaságnak azt a kárt is, amelyet utóbbinak azzal okozott, hogy a szerződésben meghatározott közös cél érdekében vállalt szolgáltatását vétkenesen elmulasztotta. Ezzel egy tekintet alá esett az az eset, amikor az egyik tag által a közös célra használat végett átadott dolognak olyan lényeges hiányosságai voltak, melyek azt a szerződés szerinti célra teljesen alkalmatlanná tették és a tagnak az ilyen szolgáltatás felróható volt (C. 2549/1930.). Az alkalmi egyesülésnek az egyik tag által szállított termények feldolgozására és értékesítésére vállalkozó másik tagja is felelős volt a szakszerűtlen feldolgozásból és az értékesítés elmulasztásából eredő kárért (C. 8222/1929.). Az egyesülés „megrövidített” tagjával szemben pedig a felelősség kizárólag azt a tagot terhelte, aki az egyesülési üzletnek irányítója, pénzügykezelője volt, akivel a tagok elszámoltak és aki az egyik tag hátrányára a részesedési arányt helytelenül számítva ki a többi tagnak többet juttatott, mint amennyi nekik járt (C. 152/1929. Hjt. T. XII. 6.).²⁴

3. A közkereseti társaságok egyes helytállási és felelősségi kérdései

A közkereseti társaság a kereskedelmi társaságok legrégebbi formája, mivel a forgalmi élet a társasági tagok egyetemleges helytállási kötelezettségében talált legelőször hitelbiztosítást.²⁵ A fentebb már említett, a közkeresetre összeálló társaságok jogviszonyairól szóló 1840. évi XVIII. törvénycikk 1. §-ának a) pontja szerint a *szoros értelemben vett közkereseti társaságok olyanok, melyeknek tagjai a társasági címben nyilván megneveztetnek, vagy a címhez ragasztott ezen szóban „és társak” (et Comp.) be foglaltatnak, s ezen társaságnál minden egyes tag egész vagyonával kötelezve vagyon, a társaságnak külső személyekkel kötött szerződéseire nézve.*

A K.T. 88. §-a szerint, a közkereseti társaság – mint személyegyesítő társaság - tagjai a társasági kötelezettségekért egész vagyonukkal egyetemlegesen felelősek. Az ezzel ellenkező megállapodás harmadik személyek irányában joghatályos nem bír. A társaság tagjai érvényesen köthettek tehát olyan szerződést, amely egymás közötti jogviszonyukban valamely tagot mentesítette a korlátlan és egyetemleges helytállási kötelezettség alól, utóbbi megállapodás csupán harmadik személyek irányában nem volt hatályos. A 88. § (valamint a 87. és 89. §§) második mondata(i) szintén a K.T. rendelkezéseinek diszpozitív természetével szemben szól(nak).

A közkereseti társaság ellen hozott ítélet a társaság tagjaival szemben nem eredményezett res iudicátát, ezért utóbbiakat külön kellett perelni, ha az ítéletet magánvagyonukra is végre akarták hajtani. A tagok minden kötöttségtől mentesen védekezhettek, nem csak az ítélet után keletkezett körülményekre hivatkozhattak.²⁶

Mutschenbacher Viktor kiemeli, hogy bár a kkt. minden tagja a társaság fogalma szerint és jogi minőségénél fogva a társasági tartozásokért harmadik személyek irányában teljes

²⁴ Kuncz Ödön – Nizsalovszky Endre: *Hiteljog I. Kereskedelmi törvény.* Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1937. 153-154.

²⁵ Mutscenbacher Viktor, id. mű, 89.

²⁶ Szladits Károly, id. mű, 586.

vagyonával egyetemlegesen állt helyt, ennek ellenére már a korabeli jogirodalom is csak „jótállással kötelezett kezeseknek” tekintette őket a hitelezők felé, mivel a társaság önálló jogi személyiséggel és saját vagyonnal rendelkezett, így a hitelezővel egyenes adósi viszonyban csak utóbbi állhatott.²⁷

A kkt.-k jogi személyiségét elismerő álláspontok²⁸ mellett azt vitató nézetekkel²⁹ is találkozhatunk. Megítélésem szerint nem az önálló jogi személyiség léte olvasható ki a C. 576/1908. számú döntésből, mely kimondta, hogy ha ugyanazon tagok különböző helyeken, mint különböző önálló közkereseti társaságok jegyeztetik be cégeiket, a cégtagokat terhelő helytállási kötelezettség alapján az egyik cég által vállalt kötelezettség miatt a másik cég akár az előbbivel együtt, akár külön is marasztható.

A 87. § alapján „a társasági viszony joghatálya harmadik személyek irányában azon időponttal veszi kezdetét, midőn a közkereseti társaság felállításának a kereskedelmi cégjegyzékbe történt bevezetése közzététetett, de előbb is, mihelyt a társaság üzletét tényleg megkezdette”. Az üzlet megkezdése alatt az első, bár csak előkészületi ügylet megkötése értendő; ebből már előáll a tagok egyetemleges helytállási kötelezettsége. Ilyen ügyletnek minősítette a bírói gyakorlat az üzleti felszerelés vételét (C. 82/1899). Közös céghasználat esetén a társasági viszony tartalmát, valamint a társasági tagok egymás közötti viszonyát a cégbejegyzés elmulasztása nem érintette (C. 4001/1929.). Az tehát, hogy a közkereseti társaság be volt-e jegyezve, a tagok egyetemleges és korlátlan helytállása szempontjából nem bírt relevanciával. Mivel a cég tagjai utóbbi fennállásának ideje alatt is helytállásra voltak kötelesek a cég tartozásaiért, így ők is közvetlenül perelhetőek voltak akár a társasággal együtt, akár anélkül (C. 70/1909.). Annak kikötése, hogy a társaság nem a közzététellel, hanem egy későbbi időponttal vegye kezdetét, harmadik személyek irányában joghatállyal nem bírt. A be nem jegyzett társaság tartozásaiért való helytállási kötelezettséget hatályos jogunk hasonló tartalommal, de az előtársasági létszak útján szabályozza.

A 89. § szerint, „ki valamely fennálló közkereseti társaságba lép, tekintet nélkül arra, hogy történt-e ez által a cégben változás vagy sem, a belépése előtt keletkezett társasági kötelezettségekért a többi tagokkal egyenlően felelős.” Az ezzel ellenkező szerződés harmadik személyek irányában joghatállyal nem bírt [ez a szabályozás megegyezik a Ptk. 3:139. § (4) bekezdésében foglaltakkal]. A korlátlan és egyetemleges helytállási kötelezettség a tag kilépése vagy a társaság feloszlása után is fennmaradt.³⁰

A 71. § alapján a társasági tagnak azon kiadásokért, melyeket ez a társaság ügyeiben tesz, azon kötelezettségeikért, melyeket a társaság helyett vállal, s azon veszteségeikért, melyek őt közvetlenül ügyvezetéséből vagy az azzal elválaszthatatlanul járó veszélyekből érik, a társaság „felelős”. A társasági tag az általa előlegezett pénzek után, az előlegezés napjától számítva, kamatot követelhetett.

²⁷ Mutschenbacher Viktor, id. mű, 113-114.

²⁸ Lásd pl. Nagy Ferencz, id. mű, 152-153.

²⁹ Lásd pl. Barta Judit: Referátum Papp Tekla „Jogi és lénytani személyiség”- a Grosschmid jogi személy kategória elemzése a hazai jogfejlődés tükrében c. előadásához. In.: Grosschmid gondolatai és az új magyar Ptk. Novotni Alapítvány Miskolc, 2013. 88-89.

³⁰ Nagy Ferencz, id. mű, 187.

A 72. § kimondta, hogy a társaság ügyeiben minden társasági tag oly szorgalmat és gondosságot köteles kifejtteni, minővel saját ügyeiben eljárni szokott. Minden társasági tag felelős a társaságnak azon károkért, melyeket vétkessége által okozott. A törvény tehát itt a római jog elvét követve megelégszik azon gondossággal, melyet ki-ki saját ügyeiben kifejtteni szokott, - *quam suis rebus adhibere solet* – vagyis a subjectiv diligentiával. A gondosság mértéke itt az illető társasági tagtól függött, mely sok esetben az objectiv diligentiához hasonló, vagy azt akár túl is szárnyaló, sok esetben pedig mögötte maradó volt. Ha tehát valaki saját ügyeiben lassú és nehéz elhatározású volt, vagy ha pl. nem bírt titoktartó természettel, úgy e tekintetben a társaságnak is elnézőnek kellett lennie irányában. Azokban az esetekben viszont, amikor egy tag olyan kötelezettségeket vállalt a társaság felé, melyek túlmentek akár a törvény, akár a szerződés által szabott határokon (pl. egy tárgy őrzését vállalta), akkor nem a subjectiv diligentiáért, hanem az általános magánjog elvei szerinti *omnis culpa*ért volt felelős. A tag a társaságnak okozott károkba nem számíthatta be azokat az előnyöket, melyeket szorgalma által a társaságnak más esetekben szerzett. A törvénynek ezen tétele a társasági viszony természetéből fakadt, hiszen az a tag, aki működése és szorgalma által a társaságnak előnyöket szerzett, csak a köteletségét teljesítette. *Ha a tag egy és ugyanazon esetben szerzett a társaságnak előnyöket és okozott annak kárt, akkor az általa kötött üzlet olyan egésznek tekintendő, melynél az összeredmény a döntő, mely utóbbi csak az előny és a kár kiegyenlítése után ismerhető fel, vagyis ilyen esetben compensatióknak van helye.*³¹

Az üzletvezetésre jogosult tagok felelősségének mércéjéül a K.T. – a tagi felelősség általános követelményében feloldva – a *culpa in concreto*-t állította fel. Azaz olyan szorgalom és gondosság volt elvárt az üzletvezetőtől, amelyet saját ügyeiben szokott tanúsítani. A korabeli joggyakorlatban tiltott versenycselekménynek, a társaságnak kárt okozó magatartásnak minősült a társaság üzletkörébe eső ügylet mással történő megkötése, azonos üzletkörű más társaságban való részvétel, illetőleg üzletvezetés, cégvezetés elvállalása. E magatartások kártérítési szankcióját csak abban az esetben volt lehetséges elkerülni, ha a társaság az üzletbe „belépett”, illetőleg egyhangúan hozzájárult a többes tagsághoz, ill. üzletvezetéshez.³²

4. A betéti társaságok tagjainak helytállási kötelezettsége

Az 1840. évi XVIII. törvénycikk még közkereseti társaságnak tekintette azokat a társaságokat, melyek olyan tagokat is felvesznek, „*mellyek csak bizonyos befizetést veszélyre (Einlage auf Gefahr) tesznek, s azért magoknak a törvényeseknél nagyobb kamatokat köthetnek ki, de a társaság ügyeire egyéb befolyással nem birnak, s a befizetett sommán felül,*

³¹ Neumann Ármin, id. mű, 250-251.

³² Nochtá Tibor: *A magánjogi felelősség útjai a társasági jogban*. Dialóg Campus, Budapest-Pécs 2005. 117. Az 1840. évi XVIII. törvénycikk 12. §-a az ún. aláírási címvezetők belső, társaság irányában fennálló felelősségét is szabályozta, amikor kimondta, hogy „*ha a társaság aláírási címvezetője különös felhatalmazás nélkül valamely kereskedői ügyet végzett, vagy lekötöztetést a társaság nevében felvállalt, ez iránt a társaságnak felelni tartozik, a társaság azonban a szerződést vagy kereskedői ügyet megtartani köteles.*”

egyéb vagyonukkal a társaság tartozásaiért nem felelnek, s ezen tagok kültagoknak (commenditaires, stille Gesellschafter) neveztetnek”.

A K.T. 125. §-a szerint már „betéti társaság keletkezik, ha közös czég alatt folytatott kereskedelmi üzletnél a társak közül egy vagy több (kül) tag csak kikötött vagyonbetételével felelős, míg ellenben egy vagy több (bel) tagot korlátlan és egyetemleges felelősség terhel. A beltagokra nézve, ha ezek többen vannak, a társaság egyszersmind közkereseti társaságnak tekintetik.” Ha tehát a betéti társaságnak két vagy több beltagja volt, ezekre nézve a társaság közkereseti társaságnak, míg a kültagokra nézve tőketársaságnak volt tekintendő.³³ A társasági szerződés érvényességéhez sem okirat szerkesztése, sem más alakszerűség nem volt szükséges. A 133. § értelmében a társasági üzletvezetés a személyesen „felelős” tagot vagy tagokat illette.

A törvény 138. §-a a közkereseti társaságokra vonatkozó szabályokhoz hasonlóan kimondta, hogy „a társasági viszony joghatálya harmadik személyek irányában azon időponttal kezdődik, midőn a betéti társaság felállításának a kereskedelmi czégjegyzékbe történt bevezetése közzététel, illetőleg a társaság üzletét megkezdette” (87. §). Annak kikötése, hogy a társaság ne a közzététellel, hanem egy későbbi időponttal vegye kezdetét, harmadik személyek irányában joghatállyal a bt. esetében sem bírt. Ha a társaság az érintett közzététel előtt kezdte meg üzletét, a kültag a közzétételig keletkezett társasági kötelezettségekért harmadik személyek irányában beltagként volt köteles helytállni, amennyiben nem tudta igazolni, hogy azok korlátolt helytállási kötelezettségéről tudomással bírtak.

A kültag a társasági kötelezettségekért csak „betételével”, vagy amennyiben ezt még nem fizette be, a kikötött összeggel volt köteles helytállni. Ha tehát a betételt kellő időben a társaságba befizette, utóbbi már a társasági vagyon részét képezte, így a kültag a hitelezők felé helytállási kötelezettséggel nem tartozott,³⁴ a kültag a társaság tartozásaiért a társaságnak még befizetendő vagyonbetétjéből még hátralékos összeg erejéig volt csupán marasztalható (C/5741/1924). A társaság kötelezettségeiért a kültag személyesen csak akkor és annyiban volt köteles helytállni, ha és amennyiben a társaságtól a 139. §-ban foglaltak ellenére fizetéseket kapott; ilyen esetben sem volt azonban kötelezhető azon kamatok és nyereség visszafizetésére, melyet a jóhiszeműen készült mérleg alapján jóhiszeműen vett fel. Aki valamely társaságba kültagként belépett, a társaságnak addig keletkezett kötelezettségeiért az előbbieket szerint állt helyt. Az ezzel ellentétes szerződés vagy későbbi megállapodás harmadik személyek irányában nem bírt joghatállyal (140. §).³⁵

³³ Mutschenbacher Viktor, id. mű, 136.

³⁴ Nagy Ferencz, id. mű, 225.

³⁵ Az 1840. évi XVIII. törvénycikk 26-27. §-ai szerint „a társaság beltagjai, a kültagnak befizetett tőkéjére és kamatajaira nézve minden vagyonukkal felelősek, s a kültagnak szabadságában áll ezek iránti törvényes keresetét akár az egész társaság, akár annak egyes tagjai ellen intézni; a társaság hitelezői azonban a társaság bukása esetében őt követeléseikkel megelőzik, s magokat befizetett járulmányából is kielégíthetik. A kültag még akkor is, miután a társaság az általa befizetett tőkét visszaadta, azon hitelezőknek, kik társasági összeköttetése alatt a társaságot kötelezték, tőkéje erejéig a társaság egyéb tagjaival egyetemben (in solidum) két esztendeig annyiban felelős, mennyiben a hitelezők a társaság tagjainál kielégítést nem találtak”.

A 141. § szerint, ha a kültag a társaság részére ügyleteket kötött anélkül, hogy határozottan kijelentette volna, miszerint „cégvezetői” vagy meghatalmazotti minőségben jár el, a megkötött ügyletekért beltagként volt köteles helytállni. A 142. § pedig kimondta, hogy a kültag neve a társasági „cégbe” fel nem vétethetik; ha ez mégis megtörtént, a kültag a társaság hitelezői irányában beltagnak tekintetik.

5. A részvénytársaságokra vonatkozó, helyállási kötelezettséget keletkeztető és felelősségi normák

A K.T. 147. §-a szerint részvénytársaságnak azon társaság tekintetik, mely előre meghatározott, bizonyos számú és egyenértékű (egész vagy hányad) részvényekből álló alaptőkével alakul, s melynél a részvények tulajdonosai csak részvényeik erejéig „felelősek”.³⁶ Neumann Ármin a fenti definíció kapcsán úgy fogalmazott, hogy „*a continentális sajátképi részvénytársaságokat leginkább a részvényösszegre szorított felelősség jellemzi leginkább, míg a többi momentumok nem éppen ezen társaságoknak kizárólagos tulajdonságai. Ugyanis igen jól elképzelhető és gyakran előfordul, hogy a közkereseti társaság tagjai előre meghatározzák az üzleti tőkét, azt bizonyos részekre osztják és a tagok azon mérvben részesei az üzleti vagyonnak, a nyereség és veszteségnek, mint ezen részeknek birlalói. Ugyanez fordulhat elő a betéti társaságoknál, de előfordulhat a magánjogi societas voluntaria-nál, mindezen társaságok azonban csakis legtágabb értelembeni részvénytársaságok és a kérdéses sajátképi részvénytársaságokká csak akkor alakulnak, hogy ha felelősségük egyáltalában a befizetett részvényekre szorítkozik.*”³⁷

A törvény számos felelősségi rendelkezést tartalmazott az rt.-k vonatkozásában, így például a 150. § alapján az alapítók a társaság tervezetét minden aláírási ívbe felvenni, és azt polgári állásuk és lakhelyük kitüntetése mellett saját kezűleg aláírni tartoztak, a tervezetben foglalt adatok valóságáért pedig egyetemlegesen felelősek voltak. A 152. § értelmében az alapítók a részvényekre befizetett pénzekért az aláíróknak vagy ezek jogutódainak egyetemlegesen mindaddig felelősek, míg ez alól a közgyűlés határozata folytán (154. §) fel nem oldatnak. A C. 2808/1921. számú döntés szerint az alapítónak felelőssége a részvénytársaság tényleg történt, de utóbb törvénytelennek kijelentett megalakulása esetében csak úgy foghat helyt, ha a követelés a társaság vagyontalansága miatt ettől meg nem vehető.

Az aláírók az aláírt részvények névértékének 50%-a erejéig azon esetben is, ha részvényeiket a K.T. és az alapszabályok megtartása mellett tovább adták, „felelősek” maradtak (153. §). A 160. § pedig kimondta, hogy a kereskedelmi cégjegyzékbe történt bejegyzés és kihirdetés előtt kibocsátott részvények vagy hányadrészvények semmisek és azok kibocsátói minden, a kibocsátásból származó kárért egyetemlegesen felelnek. Azok, akik

³⁶ Az 1840. évi XVIII. törvénycikk 1. §-ának b) pontja közkeresetre összeállott társaságoknak tekintette azokat a társaságokat is, „*mellyeknél egyik tag sincsen a czímben külön megnevezve, s az egész társasági tőke bizonyos számú és egyenlő sommáról szóló részvényekre osztatik, a részvényes tagok egyedül a részvényekért fizetett pénzeiket koczkáztatják, és egyéb vagyonukkal semmi esetben nem kötelezettek. Ezen társaságok részvénytársaságoknak (Actien-Gesellschaften) neveztetnek*”.

³⁷ Neumann Ármin, id. mű, 408.

a bejegyzés és kihirdetés előtt a társaság nevében eljárak, személyes és egyetemleges helytállásra voltak kötelesek.

Habár már az általános jogelvekből következett, hogy az igazgatóság és felügyelő bizottság felelősséggel tartozik azon kárért, melyet hivatása gyakorlása során szándékosan, vagy a kötelező gondosság elmulasztásával okozott, a kereskedelmi törvény mégis célszerűnek tartotta ezt a felelősséget bizonyos esetekben külön is kimondani.³⁸ A törvény 188. §-a úgy rendelkezett, hogy harmadik személyek irányában az igazgatóság tagjai a társaság nevében teljesített cselekvényekért és az elvállalt kötelezettségekért személyesen nem „felelősek”, mint ahogy nem felelősek a vezető tisztségviselők a Ptk. szerint sem a vezető tisztségviselői jogkörükben eljárva harmadik személynek okozott károkért. Ha azonban az igazgatóság tagjai megbízásuk határain túl mennek, ha a K.T. rendelkezései, vagy az alapszabályok ellen cselekszenek, a károsultaknak minden ebből eredő kárért egyetemlegesen felelnek az esetben is, ha a törvény vagy az alapszabályokkal ellenkező intézkedés közgyűlési határozaton alapszik (189. §). Érdekesség, hogy a harmadik személyek irányában fennálló kártérítési felelősséghez a K.T. – ellentétben a Ptk.-val – nem követele meg az igazgatósági tag szándékos károkozását és nem mondta ki a társasággal egyetemleges felelősséget sem.

Az igazgatóság tagjai az ügyek vezetésében és a vezetés ellenőrzésében a rendes kereskedő fokozottabb gondosságára vannak kötelezve, minélfogva akkor is felelősek, ha az igazgatósági üléseken való megjelenésük elmulasztásával a köteles ellenőrzést nem gyakorolják (C. 5167/1916.). A Kúria a C.1160/1933. számú döntésében is kimondta, hogy *a K.T. 189. és 196. §-ai, valamint e törvényszakaszok kapcsán kifejlődött állandó bírói gyakorlat értelmében a részvénytársaság igazgatóságának és felügyelő bizottságának tagjai a társasági ügyek vezetésében és ellenőrzésében a rendes kereskedő fokozottabb gondosságára vannak kötelezve s ebből kifolyólag a vezetés és ellenőrzés nem kellő gyakorlásából vagy elmulasztásából másoknak okozott károkért egyetemlegesen felelősek és pedig akkor is, ha a kár a társaság ügyvezetőinek vagy más tisztviselőinek olyan cselekményeiből származik, amely a társaság ügymenetét feltűntető üzleti könyvekből, vagy más, az igazgatóság és felügyelő bizottsági tagok rendelkezésére álló vagy általuk a rendes kereskedő gondosságával nagyobb nehézség nélkül megszerezhető és kipuhatolható adatokból kideríthető. S nem hivatkozhatnak joggal arra, hogy az ellenőrzésre kellő szakértelmük nem volt, mert aki valamely részvénytársaságban igazgatósági vagy felügyelő bizottsági tagságot vállal, az a törvényben és az alapszabályokban előírt kötelességeit a rendes kereskedő gondosságával tartozik teljesíteni s ha szakértelem nélkül ily felelősséggel járó és hozzáértés igénylő állást vállal, már ez által vét a rendes kereskedő gondosság ellen és ha szakértelmének hiányát az ellenőrzés megfelelő módjával pótolni és az ellenőrzést szakértővel végeztetni elmulasztja, ennek következményeit viselni tartozik. Hogy a vállalat egyik főrészvényese, egy takarékpénztár rt., az üzletmenet felett ellenőrzést gyakorolt, az igazgatóság és a felügyelő bizottság tagjait a felelősség alól nem mentesíti. A részvénytársaság üzletvezetése és felügyelete az igazgatóság és a felügyelő bizottság feladata, ezt a kötelezettséget felelősségüket megszüntető hatállyal másra áthárítani nem lehet.*

³⁸ Nagy Ferencz, id. mű, 305.

Hasonló szellemben rendelkezett a C. 1779/1934. számú döntés: *az a körülmény, hogy valamely tisztviselő működésének ellenőrzése garanciaszerződés értelmében más részvénytársaság kötelessége, nem szünteti meg a tisztviselőt alkalmazó részvénytársaság igazgatóságának és felügyelő bizottságának a részvénytársaság hitelezőivel és a részvényesekkel szemben fennálló azt a kötelezettségét, amely szerint a részvénytársaság üzletvitelét állandóan ellenőrizni tartoznak és ezt a kötelezettségüket a felelősségüket megszüntető hatállyal másra át nem ruházhatják.*

Amennyiben az igazgatósági tag a részvénytársaság ügyvezetésében közvetlenül nem vett részt, a K.T. 182. §-ában meghatározott jogkörébe az ügyvezetés irányítása és ellenőrzése tartozott, így ennek elmulasztása létesített az azzal okozati összefüggésben álló kár tekintetében vele szemben kártérítő kötelezettséget. Az ügyvezetés ellenőrzéséhez tartozott a részvénytársaság vagyoni helyzetének állandó figyelemmel kísérése és a K.T. 187. §-ában előírt kötelezettsége az igazgatóságnak. Az igazgatósági tagnak a K.T. 10. címében szabatosan körülírt kötelességein felül az ügyvezetésnek a törvényben és az alapszabályokban meghatározott módon való irányítása és általános jellegű ellenőrzése is kötelessége volt. Ez az irányítás és ellenőrzés azonban nem csak az igazgatósággal, mint testülettel, de az egyes igazgatósági taggal szemben sem terjedhetett ki az egyes ügyletek megkötésére és az ügyletek lebonyolításának részleteire, különösen nem olyan ügyletek tekintetében, amelyek az rt. szokásos üzletvitelének tárgyai voltak (C. 1022/1933.).

A 208. § szerint, két vagy több részvénytársaság egyesülése esetében a beolvadó társaság vagyona mindaddig külön kezelendő, míg hitelezői kielégítve vagy biztosítva nem lettek; maga a kezelés azonban az új társaság igazgatósága által történik. A kezelő igazgatóság tagjai a beolvadó társaság hitelezőinek az elkülönített kezelésért egyetemlegesen feleltek.

6. A szövetkezetek tagjainak helytállási kötelezettsége

A K.T. 223. §-a értelmében „szövetkezetnek meg nem határozott számú tagokból álló azon társaság tekintetik, mely tagjai hitelének, keresetének vagy gazdálkodásának közös üzletkezelés mellett illetőleg a kölcsönösség alapján előmozdítására alakul.” A 225. § 14. pontja szerint „az alapszabálynak tartalmaznia kell annak megállapítását, hogy a tagok a társaság kötelezettségeiért korlátlan vagy korlátolt felelősséggel tartoznak-e, és ha ez utóbbi esetben a felelősség a törvényben meghatározott mértéken túl terjesztetik ki, ezen felelősség terjedelmét.”

A tagokra volt bízva tehát, hogy korlátlan vagy korlátolt helytállási kötelezettségük mellett akarnak-e szövetkezetet alapítani. Az első esetben a szövetkezet tagjai a társaság kötelezettségeiért egyetemlegesen és egész vagyonukkal tartoztak helytállni, míg utóbbi esetben helytállási kötelezettségük szintén egyetemleges ugyan, de csak egy meghatározott összeg erejéig terjedt. Ezen összeg meghatározásában a szövetkezetek általában véve szintén szabadon járhattak el, amennyiben azonban az alapszabály a helytállási kötelezettség nagyobb mértékét nem állapította meg, a tagok csak lekötött üzletrészük erejéig tartoztak helytállással. Az üzletrész képezte tehát a szövetkezeti tagok helytállási kötelezettségének legkisebb mértékét. Ezen felül azonban a korlátlan helytállásig a legkülönbözőbb változatok

fordulhattak elő, sőt, az sem ellenkezett a kereskedelmi törvény rendelkezéseivel, hogy a helytállás mértéke egy szövetkezet tagjaira nézve is különbözően kerüljön megállapításra.³⁹

A korabeli jogirodalom szerint *a szövetkezeti tag a részvénytársasági tagtól abban különbözik, hogy míg a részvényes a részvénytársaság tartozásaiért személyes felelősséggel egyáltalán nem tartozik, addig a szövetkezeti tag a szövetkezet tartozásaiért felelős, még pedig a szövetkezet minőségéhez képest vagy – miként a közkereseti társaság tagja – egész vagyonával, vagy pedig – miként a betéti társasági kültag – csak beadott üzletrészeivel, avagy, ha erre nézve az alapszabályok másként intézkedtek volna, vagyis a tagnak felelősségét üzletrésznél nagyobb összegre állapították volna meg, saját külön vagyonával is ezen meghatározott nagyobb összeg erejéig. A szövetkezeti tag ezen felelőssége azonban nem csak a korlátlan vagy korlátolt felelősség tekintetében, de egyebekben is azonos a kkt. tag illetőleg bt. kültag felelősségével – így abban is, hogy a szövetkezeti tagok felelőssége is csak „jótállási természetű”, vagyis csak akkor kötelesek a társasági tartozásokat saját vagyonukból kifizetni, ha ezek a tartozások a társasági vagyonból ki nem elégíthetők. A szövetkezet hitelezői követeléseiket az egyes tagok ellen is csak a társaság vagyonára nyitott csőd befejezése után, és csak annyiban érvényesíthetik, amennyiben követeléseiket a csődnél felszámították és megítélték, de a szövetkezeti vagyonból nem volt kielégíthető. Ekkor azonban a szövetkezet hitelezői az ilyen követeléseiket az egyes tagoktól újabb peres eljárás indítása nélkül végrehajtás útján behajthatták.*⁴⁰ Az az alapszabályi rendelkezés, mely szerint a tag a szövetkezet kötelezettségeiért üzletrészeinek kétszeres összegéig köteles helytállni, a hitelezők által csak a csőd keretein belül volt érvényesíthető (C. 4302/1931.).

A 228. § kimondta, hogy „azok, akik a szövetkezet kereskedelmi cégjegyzékbe történt bevezetése és kihirdetése előtt a társaság nevében eljárnak, személyesen és egyetemlegesen felelősek.” A szövetkezetnek a cégbejegyzés előtti tényeiért azonban csakis az eljáró tagok voltak kötelesek helytállni (C. 985/1903.). A 233. § alapján, aki fennálló szövetkezetbe lépett, a belépése előtt keletkezett minden társasági kötelezettségért helytállni tartozott. A 236. § pedig kimondta, hogy a szövetkezetből egészen vagy egyes üzletrészekre nézve kivált tagok és örökösök a társaság hitelezői irányában mindazon társasági kötelezettségeikért, melyek a kiválás időpontjáig keletkeztek, a 254. §-ban meghatározott elévülési időn belül az alapszabályokban megállapított mértékben voltak kötelesek helytállásra.

A szövetkezet igazgatóságának felelősségére vonatkozó szabályok megegyeztek az rt. igazgatóságára irányadó K.T.-beli rendelkezésekkel.^{41 42}

7. A korlátolt felelősségű társaságokról

³⁹ Nagy Ferencz, id. mű, 305.

⁴⁰ Mutschenbacher Viktor, id. mű, 255-256.

⁴¹ Nochta Tibor: *Társasági jog*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2011. 75.

⁴² Bár nem lett belőle törvény, néhány szót mégis érdemes talán szólni a Magánjogi Törvénykönyv Javaslat társasági jogi rendelkezéseiről is, melyeket a Javaslat Személyekről szóló I. Címe tartalmazott. A jogi személyek fajaiként a Javaslat kizárólag az egyesületet és az alapítványt szabályozta. Az egyesületekre vonatkozó 49-81. §-ok csak jogi személy nyílt egyesületet ismertek, legalább hét alapítóval (éppúgy, mint az rt.-nél és a szövetkezetnél). A német Wirtschaftsvereinnak megfelelő gazdasági egyesület létrehozását a Javaslat kifejezetten nem zárta ki. Sárközy Tamás: *A magyar társasági jog Európában*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2001. 192.

Mint láttuk, a K.T. nem szabályozta a korlátolt felelősségű társaságot, az csupán a korlátolt felelősségű társaságról és a csendes társaságról szóló 1930. évi V. törvénycikkkel került bele a magyar tételes jogba.

A korlátolt felelősségű társaság intézményét a korabeli jogtudósok a Kereskedelmi Törvényben meghatározott társasági formákhoz viszonyították, azokkal hasonlították össze. Eszerint a korlátolt felelősségű társaság nem más, mint részvénytársaság részvény nélkül, betéti társaság belfag nélkül, illetve közkereseti társaság korlátlan helytállási kötelezettség nélkül. Az osztrák kereskedelmi törvénykönyvnek pedig a kft.-nek a személyegyesítő, illetve vagyonegyesítő társaságok között elfoglalt helyét értékelve állapították meg, hogy a korlátolt felelősségű társaság egyik orcáját a részvénytársaság, a másikat pedig a közkereseti társaság felé fordítja.⁴³

A kft. nyomán kereskedelmi jogunkban a tagi helytállási kötelezettség korlátozásának legnagyobb hatású mintája jelent meg. A kft. tagjának helytállása nem egyszerűen csak korlátolt, de közvetett is volt a közkereseti társaság tagjaihoz képest. A kft.-ről szóló törvényi rendelkezésekben a helytállási kötelezettség és a felelősség intézménye számos egyéb helyen, nem pusztán a tagi helytállás korlátozottságának tényében található meg, „*a felelősség sugara átmetszette az egyes társasági jogi létszakaszokat*”.⁴⁴

Megállapítható, hogy az 1930. évi V. törvénycikk felelősségi jogi szabályai a tagok és az ügyvezetők befelé, a társaság irányában fennálló felelősségére helyezték a hangsúlyt. Ebben az időszakban a mainál jóval kevesebb felelősségi alakzatról beszélhettünk. A törvényhozó a csalárd eljárással okozott károk tekintetében jóval hosszabb elévülési idővel szankcionálta az ilyen magatartást tanúsítókat, érdemes továbbá megjegyezni, hogy a törvény a korlátolt felelősség áttörését⁴⁵ lehetővé tevő rendelkezéseket is tartalmazott. Megállapítható tehát, hogy törvényben is rögzített felelősségátviteli szabályt hazai jogunk már az első gazdasági társaságokról szóló törvényünket megelőzően is tartalmazott.

Ilyenek hiányában is lehetőség volt azonban a korlátolt helytállási kötelezettségükkel visszaélő kft. tagok harmadik személyekkel szembeni felelősségre vonására, hiszen a kft. kereskedelmi társaságnak minősült, a K.T. alapján kialakult joggyakorlat pedig lehetővé tette a felelősségáttörést. Ilyen esetnek számított a gyakorlatban az, ha a tagok a korlátolt helytállási kötelezettségük határán túl igénybe vett hitel összegét egy általuk alapított másik társaság vagyonába fektették, mivel ilyenkor a hitelezők e másik társaság ellen annak ellenére követelhettek kielégítést, hogy az első társaságban a tagok helytállása korlátozott volt.⁴⁶

⁴³ Kecskés László: *Polgári jog. A személyek joga*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2007. 327.

⁴⁴ Nochta Tibor: *Társasági jog*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2011. 75-76.

⁴⁵ A magánjogi felelősségnek a tagok, vezető tisztségviselők, vagyonkezelők jogellenes károkozó magatartása folytán lehetnek a jogi személyiség falán áthajló ágai. Ezen általános elméleti felelősségi tézis alapján a felelősségáttörés, illetőleg a jogi személy lepel „átszúrásának” doktrínája, mint modell a jogi személyekre általában alkalmazható. A jogi személyiség nem biztosíthat a tagok és tisztségviselők számára kivételek nélküli felelősségi védettséget sem a helytállási kötelezettség törvényi, sem esetleges szerződési korlátozása, esetleg kizárása által. A csalárd és jogellenes eljárásokat, visszaéléseket nem takarhatja el a jogi személyiség leple. A joggal való visszaélésben megnyilvánuló jogellenesség szankciójaként jelenik meg a felelősség átváltása korlátlan felelősséggé. Nochta Tibor: *Kártérítési jog*. Menedzser Praxis, Budapest 2016. 97-98.

⁴⁶ Nochta Tibor: *A magánjogi felelősség útjai a társasági jogban*. Dialóg Campus, Budapest-Pécs 2005. 25.

Az 1930. évi V. törvénycikk 1. §-ának megfogalmazása szerint a korlátolt felelősségű társaság kereskedelmi társaság (1875: évi XXXVII. tc. 4. § 1. bekezdése), amely előre meghatározott törzsbetétekből álló törzstőkével alakul s amelynél a tag felelőssége a társasággal szemben törzsbetéteinek szolgáltatására és a társasági szerződésben megállapított esetleges egyéb vagyoni hozzájárulásokra terjed ki. A társaság kötelezettségeiért a tag egyébként nem „felel”.

Az ügyvezetőknek a társaságot annál a cégbíróságnál, amelynek területén székhelye van, a cégjegyzékbe bejegyzés és közzététel végett be kellett jelenteniük (7. §), mely bejelentéshez mellékelni kellett – egyebek mellett - a tagoknak a bejelentők által aláírt jegyzékét, amelynek fel kellett tüntetnie a tagok nevét vagy cégét, polgári állását vagy foglalkozását, lakó- vagy székhelyét, továbbá mindegyik tag törzsbetéteinek összegét vagy az egyéb szolgáltatásokat (8. § 2.). A bejelentők személyesen és egyetemleg feleltek a 8. § 2. bekezdése értelmében tett nyilatkozatuk valóságáért, ha pedig a társaság őket ez alól a felelősség alól felmentette, a felmentés a társaság hitelezőivel szemben hatálytalan volt. A felelősség alapján a bejelentők ellen támasztható követelések, hacsak a felelős személyt csalárdság nem terhelte, a társaság bejegyzésének közzétételétől számított öt év alatt évültek el (10. §). Akik a bejegyzés előtt a társaság nevében eljárak, személyesen és egyetemlegesen „feleltek” (13. §).

Akik valamelyik tag nempénzbeli betétét a valódi értéket meghaladó értékkel fogadtatták el a társasággal, vagy akik az alakuláskor csalárdul jártak el, személyesen és egyetemlegesen feleltek minden ebből eredő kárért, ha pedig a társaság a felelősség alól felmentette őket, a felmentés a társaság hitelezőivel szemben ugyancsak hatálytalan volt. Valamelyik tag nem pénzbeli betétét a valódi értéket meghaladó értékkel a társasággal elfogadtató tagok tehát akkor sem mentesülhettek az ebből eredő károkért, ha bizonyították, hogy ők az apport értékelésénél a rendes kereskedő gondosságával jártak el, ez pedig meglehetősen hitelezőbarát megoldásnak tekintendő. Az ilyen követelések – a család eljárás esetét kivéve - a társaság bejegyzésének közzétételétől számított öt év alatt évültek el - szemben az általános, 32 éves elévüléssel (11. §).

A jogszabály szerint a társaságnak az a tagja, aki törzsbetéteit nempénzbeli betéttel szolgáltatatta, a társaság bejegyzésétől számított öt éven át felelős volt a társaságnak azért, hogy a szolgáltatás tárgyának értéke a beszolgáltatás idejében a társasági szerződésben elfogadott értéknek megfelelt. E felelősség alól őt a társaság nem menthette fel. Mentésült azonban alóla és csupán a nempénzbeli betét jogi hiányaiért, valamint csalárdság esetében felelt a tag, ha a nem pénzbeli betét értékének helyességét a társaság bejegyzése előtt bírósági szakértő írásbeli véleménye igazolta (18. §).

A törvény tőkevédelmi indíttatású rendelkezése szerint a társaságnak az a tagja, aki a 33. §-a ellenére vett fel a társaságtól fizetést, ezt a társaságnak köteles volt visszafizetni, mely kötelezettség egyetemlegesen terhelte a társaság azon ügyvezetőit, és ha a társaságnak felügyelőbizottsága volt, egyúttal azon a felügyelőit, akiket a fizetés teljesítése körül vétkesség terhelt. Helyeselhető megoldása volt a törvénynek, hogy nem önmagához az ügyvezetői vagy felügyelői minőséghez kapcsolta az egyetemleges visszafizetési kötelezettséget, hanem azt a fizetés teljesítése körüli vétkességhez kötötte. Az e rendelkezések folytán teljesítendő szolgáltatások alól a kötelezetteket nem lehetett felmenteni. A társaság

ilyen követelése, hacsak a kötelezettnek a fizetés jogellenességéről tudomása nem volt, a fizetés megtörténtétől számított öt év alatt évültek el (34. §).

Látható, hogy a törvényhozó nem osztotta azt a véleményt, mely szerint a jóhiszemű tag visszatérítési kötelezettségének mértékét csak a hitelezők kielégítéséhez szükséges összegig szabad megállapítani.⁴⁷ E vonatkozásban a tagi objektív visszafizetési kötelezettség alapja az illetéktelen fizetés elfogadásának tényében volt és a bírói gyakorlat sem tulajdonított jelentőséget az esetleges jóhiszeműségnek, avagy a jogtalan kifizetés fel nem ismerésének.⁴⁸

Az 54. § szerint az ügyvezetők a felügyelőbizottság, vagy ha ilyen nem volt, a taggyűlés kifejezett beleegyezése nélkül nem köthettek saját részükre vagy másnak számlájára a társaság üzletkörébe tartozó ügyleteket, nem vehettek részt személyesen „felelős” tagként a társasághoz hasonló üzletet folytató más kereskedelmi társaságban és nem lehettek igazgatósági, felügyelőbizottsági tagok, kereskedelmi meghatalmazottak vagy ügyvezetők a társasághoz hasonló üzletet folytató részvénytársaságnál, szövetkezetnél vagy más korlátolt felelősségű társaságnál. A kifejezett beleegyezést pótolta, ha a tiltott tevékenység a felügyelőbizottság vagy taggyűlés előtt az ügyvezetők kijelölése alkalmával ismeretes volt és annak abbahagyását kifejezetten nem kötötték ki. A tilalmat megszegő ügyvezető a társaság részére kártérítésre volt köteles. A társaság kártérítés helyett követelhetette, hogy az ügyvezető a saját részére kötött ügyletet neki átengedje és a más számlájára kötött ügyletből eredő hasznát kiadja vagy arra vonatkozó követelését a társaságra engedményezze. A társaság követelése attól az időponttól számított három hónap alatt évült el, amikor valamelyik felügyelőbizottsági tag vagy - felügyelőbizottság hiányában - a taggyűlés az ügylet megkötéséről vagy a más társaságban való részvételről tudomást szerzett. E követelés a tudomásra tekintet nélkül az ügylet megkötésétől vagy a más társaságban való részvétel megszűntétől számított öt év alatt évült el.

Az ügyvezetőknek a társaság ügyeiben a rendes kereskedő gondosságával kellett eljárniuk. E kötelességük megsértése esetén a károsultnak (mely lehetett akár a társaság, akár annak hitelezője) az okozott kárért egyetemlegesen voltak felelősek. Kártérítésre voltak kötelesek az ügyvezetők különösen, ha a törvény vagy a társasági szerződés ellenére a társaság vagyonát a tagok között felosztották, a törzsbetéteket vagy pótbefizetéseket a tagoknak egészben vagy részben visszaadták, kamatot vagy nyereségrészesedést fizettek, a társaság saját üzletrészeit megszerezték, zálogba vették vagy bevonták (59. §). A taggyűlésnek az a határozata, amely az ügyvezetőket a felelősség alól az előbbi esetekben felmentette, a társaság hitelezőivel szemben hatálytalan volt. Amennyiben a társasággal szembeni kártérítés a társaság hitelezőinek kielégítéséhez kellett, az ügyvezetőket nem mentesítette a felelősség alól, hogy a taggyűlés határozata alapján jártak el (60. §). Nem terhelte felelősség az ügyvezetők határozataiért és intézkedéseiért azt az ügyvezetőt, aki a határozat vagy intézkedés ellen, mihelyst tudomást szerez róla, tiltakozott és tiltakozását a felügyelőbizottságnak, vagy ennek hiányában a taggyűlésnek írásban bejelentette (61. §).

⁴⁷ Bozóky Géza: *A korlátolt felelősségű társaság. A külföldi és de lege ferenda a magyar jogban.* Édes István Könyvnyomdájából, Pozsony, 1914. 66.

⁴⁸ Nocht Tibor: *Társasági jog.* Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2011. 76.

A 65. § szerint a társaság felelt azért a kárért, amelyet ügyvezetői és alkalmazottai az ügykörükbe eső tennivalók teljesítése közben harmadik személynek vétkesen okoztak. A törvény tehát tartalmazta a betudás elvét, mivel az ügyvezetők és alkalmazottak eljárását mindaddig, amíg az ügykörükből nem léptek ki, azzal nem éltek vissza, a társaság cselekvésének kellett tekinteni és a károkozást is neki kellett betudni. Itt a 60. §-szal ellentétben nem volt szükséges annak külön kimondása, hogy a taggyűlésnek az a határozata, amely az ügyvezetőket a felelősség alól felmenti, a társaság hitelezőivel szemben hatálytalan, hiszen ha az ügyvezető ügyköréből kilép, akkor nem ügyvezetőként, hanem magánszemélyként okozza a kárt, melynek megtérítése alól egy taggyűlési határozat nyilvánvalóan nem mentesítheti.

Azok az ügyvezetők azonban, akik a társaság vagyonából a csődnyitás feltételeinek bekövetkezése után fizetést teljesítettek vagy hitelt vettek igénybe, hacsak vétlenségüket be nem bizonyították, az első esetben kötelesek voltak a fizetett összeget a társaságnak egyetemlegesen visszafizetni, a második esetben pedig a hitelezők irányában a társasággal együtt egyetemlegesen feleltek (85. §).

A 66. § értelmében az a társaság, amely mérleget volt köteles közzétenni, amelynek törzstőkéje a százötvenezer pengőt és tagjainak létszáma a huszonötöt meghaladta, valamint, amelynek társasági szerződése elrendelte, felügyelőbizottságot volt köteles létesíteni. A felügyelőbizottságnak legalább három tagból (felügyelő) kellett állnia. A felügyelők tisztük teljesítésében a rendes kereskedő gondosságával voltak kötelesek eljárni, ellenkező esetben felelősek voltak az eljárásukból vagy mulasztásukból a társaságra háruló kárért. Különösen kártérítésre voltak kötelesek a felügyelők, ha a taggyűlés elé terjesztett jelentésükben jobb tudomásuk ellenére valótlan adatokat közöltek, vagy szándékosan elhallgatták az ügyvezetők jelentésében vagy a mérlegben és számadásokban foglalt valótlan adatokat; ha az ügyvezetők a törvény 59. § 2. bekezdésében felsorolt cselekményeket az ő tudtukkal és tiltakozásuk nélkül követték el, továbbá, ha elmulasztották szakértő alkalmazását olyan fontosabb ügyek megvizsgálásánál, amelyekben a tényállás teljes tisztázásához szükséges szakértelemmel ők nem rendelkeztek és a kártokozó szabálytalanság kiderült volna, ha szakértőt alkalmaznak. Az előbbi esetekben a társaság hitelezőit is megillette a kártérítési követelés (72. §). A felügyelőbizottság felelősségére vonatkozó rendelkezéseket a hites könyvvizsgálókra is megfelelően alkalmazni kellett (73. §).

8. A csendes társaságok

Említésre került már, hogy kereskedelmi törvényünk nem ismerte a csendes társaságokat sem (mivel azok a kor felfogása szerint nem tekinthetők kereskedelmi társaságnak), utóbbiak csupán később, az 1930. évi V. törvényekben nyertek szabályozást a korlátozott felelősségű társaságokkal együtt. Ezt megelőzően a haza jogirodalom olyan, „nevezetlen” társaságnak tekintette a csendes társaságot, melynél a beltág és a kültag között harmadik személyek irányában nem állt fenn közösség, a cég így mindig a beltágé maradt. Ha a beltág egy kereskedő volt, akkor azzal, hogy egy nevezetlen tagot társnak fogadott, a cégében nem következett be változás, az továbbra is egyszemélyes cég maradt. A nevezetlen tag, mint olyan nem juthatott csődbe, stb. A Németországból ismert „stille Gesellschaft” egy

minősített kölcsönjogviszony természetével bírt, melyben a hitelező kamat helyett a haszon és a veszteség részesévé válik, melynek következtében bár a jogviszony némileg társas jelleget öltött, azonban, mivel ez harmadik személyek irányában nem bírt joghatással, különösebb jelentőség nélkül marad. Az alkalmi társaságoktól akként határolták el a nevezetlen társaságokat, hogy a kültag nem egyes üzletekhez járult hozzá betétjével, hanem egy másik személy állandó üzletéhez.⁴⁹

Az 1930. évi V. törvénycikk 115. §-a szerint csendes társaság keletkezik, ha valaki (a csendes társ) a nélkül, hogy kifelé tagul jelentkeznék, másnak vállalatában vagyoni betéttel úgy vesz részt, hogy azt a vállalat tulajdonosának rendelkezésére adni köteles. A vállalat ügyletei egyedül a vállalat tulajdonosát jogosítják és kötelezik; azokból a csendes társra harmadik személyekkel szemben sem jogok, sem kötelezettségek nem származnak.

Felelősségi jogi szempontból lényeges hangsúlyozni, hogy a csendestársra harmadik személyekkel szemben sem jogok, sem kötelezettségek nem származtak. A csendes társaságok *sui generis* jellegét a korabeli hazai joggyakorlat és jogirodalom – nem vitatva, hogy a vállalat tulajdonosa és a csendestárs között lényegében egy hitelezési jogviszony jön létre – viszonylag hamar elismerte. A korabeli jogfelfogás szerint a tulajdonos és a csendestárs viszonyát a társasági jelleg határozta meg és nem a „kölcsön”. A csendestárs és a kültag jogi helyzetét egymásra vetítve az állapítható meg, hogy a társaságon belüli relációkban – amelynek kereteit alapvetően a törvény felhatalmazása alapján a tagok megállapodása határozhatott meg – szinte azonosak jogosultságaik és kötelezettségeik. Így a csendestársnak joga volt a mérleg és egyéb iratok ellenőrzésére, a nyereségben és a veszteségben a vagyoni betététől eltérően is részesedni megállapodás alapján. A nyereségből azonban nem lehetett kizárni, a veszteségben való részesedése a betétértékére maximalizálódott (Kúria 6.716/1922 P.II.).⁵⁰

A társas viszony megszűntével a csendestárs nem követelhetett felszámolást vagy végelszámolást, hanem csupán a K.T. 105. és 106. §-ainak megfelelő végkiegyenlítést kapott, úgy, mintha a társaságból kilépett volna. A csendestárs végkiegyenlítési illetményének kiszolgáltatására irányuló követelését nem érvényesíthette olyan harmadik személy hátrányára, akinek a vállalat tulajdonosa ellen a vállalatot érintő ügyletből kifolyólag követelése volt. Ha ilyen követelés a társas viszony megszűntekor kielégítetlen maradt, azokkal a vagyonértékekkel, amelyeket végkielégítési illetménye fejében kapott, a csendestárs a hitelezőnek az alaptalan gazdálkodás visszatérítésének szabályai szerint volt felelős. A nyereségjutalék címén felvett vagyonérték tekintetében ez a rendelkezés csak akkor érvényesült, ha a csendestárs a felvételkor nem volt jóhiszemű (120. §).

A törvény 121. §-a szerint, ha a vállalat tulajdonosa csődbe jutott, a csendestárs vagyoni betétére vonatkozó követelését - feltéve, hogy betéte a veszteségből reá jutó hányad összegénél nagyobb volt - mint csődhitelző érvényesíthette. Ha a vagyoni betét még nem került a vállalat tulajdonosának átadásra, a csendestárs köteles volt azt addig az összegig, amelyet a veszteségből reá jutó hányad kitett, a csődtömegnek beszolgáltatni.

⁴⁹ Neumann Ármin, id. mű, 199-200.

⁵⁰ Nochta Tibor: *A magánjogi felelősség útjai a társasági jogban*. Dialóg Campus, Budapest-Pécs 2005. 29-30.

9. Társasági jogunk a szocializmus korszakában

A magyar társasági jog 1945 és 1988 közötti időszakát három nagyobb korszakra lehet osztani a jogalkotás helyzete alapján: az első a polgári jogi kódex hatályba lépéséig tart; a második az 1960-s évektől kezdődő fellendülés; a harmadik pedig az 1970-es évek második felétől tapasztalható, egyre differenciáltabb szabályokat nyújtó szakasz, amely az 1988. évi VI. tv. megalkotásával és hatályba lépésével ér véget. Társasági jogunk helyzetét a megtorpanások és nekilendülések jellemezték.⁵¹

Az 1950-1960 közötti időszak a „klasszikus” direkt szocialista tervgazdálkodás kora, amelyet jogilag a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény zárt le. A Ptk.-ban az állami vállalat és az egyéb állami gazdálkodó szervek a jogi személyek alapvető fajtái, amelyeket a törvényhozás mintául használt fel más jogi személyek szabályozásánál. A szövetkezet megszűnt kereskedelmi társaság lenni, és egyetlen olyan jogi formaként működött, amelyben állampolgárok közös gazdálkodás céljára jogi személy szervezetet hozhattak létre. A Ptké. melléklete hatályban tartotta a kkt.-t, az rt.-t és a kft.-t (gyakorlati alkalmazásra azonban alig kerültek az 1968-as gazdasági reformig), a betéti és csendes társaságot azonban a szocialista ideológia a kétes tőkés manipuláció eszközének minősítette, így utóbbiak nem maradhattak hatályban. Magyarország azonban – a legtöbb szocialista országgal ellentétben – nem helyezte hatályon kívül korábbi kereskedelmi törvényét.⁵²

A szocialista társulási jog az 1960-as években indult fejlődésnek, döntően a gazdaságirányítási rendszer 1968. évi reformja után. A társas vállalkozások köre már a 11/1967. (V. 13.) Korm. r. értelmében bővült, azzal, hogy az egyesülési formát nemcsak állami vállalatoknak tartották már fenn, hanem állami vállalatok és egyéb szocialista szervezetek, illetve ez utóbbiak egymás közötti viszonylatában, „gazdasági érdek előmozdítására és erre irányuló együttes tevékenységük összehangolására” is létesíthető.⁵³ A Korm. r. 36. §-ának (4) bekezdése szerint az egyesülés működésével kapcsolatos költségeket a résztvevők viselték; tevékenységéért a résztvevők közvetlen és teljes felelősséggel tartoztak.

Az 1970. évi 19. törvényerejű rendelet úgynevezett egyszerű társaság és közös vállalat létrehozását tette lehetővé. Az 1970-es évek végétől lehetővé vált a kisipar és a kiskereskedelem lehetőségének bővítése, az állami szektorban megjelent a kis vállalat és a leányvállalat. Az 1981. évi 15. tvr. felhatalmazta a Minisztertanácsot, hogy a gazdasági munkaközösségek létesítésére, szervezésére, gazdálkodására és megszűnésére vonatkozó rendelkezéseket a Ptk.-nak a polgári jogi társaságra irányadó szabályaitól eltérően állapítsa meg. A felhatalmazás alapján született meg a gazdasági munkaközösségekről szóló 28/1981. (IX.9.) MT rendelet, amely lehetővé tette a vállalkozó kedvű magánszemélyek számára a gazdasági tevékenység folytatását.⁵⁴

Utóbbi jogszabály 2. § (2) bekezdése szerint a munkaközösség tagjainak felelősségére az e rendeletben foglalt eltérésekkel a polgári jogi társaság szabályait kellett megfelelően

⁵¹ Papp Tekla, id. mű, 280.

⁵² Sárközy Tamás: *A magyar társasági jog Európában*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2001. 195-197.

⁵³ Papp Tekla, id. mű, 282.

⁵⁴ Kecskés László, id. mű, 297-298.

alkalmazni, a Ptk. 574. § (4) bekezdése pedig a polgári jogi társaságra a gazdasági társaság szabályait rendelte megfelelően alkalmazandónak. Az 568. § (4) bekezdése mondta ki, hogy a tagok a gazdasági társaság kötelezettségeiért közvetlenül, korlátlanul és egyetemlegesen felelnek. A felelősség kizárása vagy korlátozása harmadik személlyel szemben hatálytalan volt. Az első társasági törvényünk fenntartotta ugyan a gazdasági munkaközösség formáját, de - a hivatkozott minisztertanácsi rendelet egyidejű hatályon kívül helyezése mellett - újraszabályozta azt a közkereseti társaság alfajaként.

A rendelet 20. §-ának (2) bekezdése szerint az ún. vállalati gazdasági munkaközösség kizárólag ugyanannak a vállalatnak a dolgozóiból és nyugdíjasaiból állt, mely elsősorban a vállalat eszközeit hasznosította, és a vállalat a munkaközösség tevékenységéért felelősséget vállalt. A vgmk. tagjai a munkaközösségnek harmadik személyekkel szembeni kötelezettségeiért csak az általuk teljesített vagyoni hozzájárulással és a munkaközösségben a tárgyévben szerzett teljes jövedelmükkel feleltek. A vgmk. ezt meghaladó kötelezettségeiért a felelősség a vállalatot terhelte. Az első társasági törvényünk a vállalati gazdasági munkaközösségi formát is újraszabályozta, ugyancsak a közkereseti társaság feltételeihez igazodóan, jogi személy felelősségvállalásával működő gazdasági munkaközösség néven.

Az 1982. évi 7. tvr. módosította a magánkereskedelemtől szóló 1977. évi 15. törvényerejű rendeletet, és lehetővé tette, hogy magánkereskedői igazolványt legfeljebb négy személy szerződésén alapuló közös név alatt működő polgári jogi társaság is kapjon. Ezek a kezdetleges szocialista társasági formák fontos szerepet játszottak a vállalkozási szemléletmód kialakításában. Az 1986. évi 34. tvr. az 1978. évi 4. tvr. módosításával lehetővé tette, hogy belföldi jogi személyek részvénytársaságot vagy korlátolt felelősségű társaságot hozzanak létre. Az 1987. évi 28. tvr. hatálybalépése után pedig lehetővé vált, hogy magánszemélyek és ezek jogi személyiséggel nem rendelkező közös név alatt működő társaságai jogi személyekkel közösen korlátolt felelősségű társaságot létesítsenek, illetőleg ilyen társaságba lépjenek. Az ilyen társaság azonban csak addig működhetett, amíg legalább egy jogi személy tagja volt.⁵⁵ Összességében elmondható, hogy Magyarország jóval fejlettebb és piacra orientáltabb gazdasági jogrendszerrel lépett be a társadalmi rendszerváltozás folyamatába, mint a többi kelet-európai ország.⁵⁶

Említésre került már a korabeli Ptk. azon szabálya, mely szerint a tagok a gazdasági társaság kötelezettségeiért közvetlenül, korlátlanul és egyetemlegesen feleltek, valamint, hogy a felelősség kizárása vagy korlátozása harmadik személlyel szemben hatálytalan volt. A törvény 568. § (4) bekezdése kiemelte, hogy a cégjegyzékbe történő bejegyzés elmaradása sem érintette a tagok felelősségét a gazdasági társaság kötelezettségeiért. (Fontos megemlíteni, hogy az itt említett „gazdasági társaság”-nak jogi személyisége nem volt, ilyen társaságnak minősült maga a gazdasági társaság, a külkereskedelmi társaság és a kutatási-fejlesztési társaság. „Gazdasági társulás” – amely jogi személyiséggel rendelkezett és társulási szerződéssel jött létre – volt a közös vállalat, a betéti társulás, az egyesülés, a részvénytársaság és a korlátolt felelősségű társaság.)⁵⁷ A Ptk. további, témánk szempontjából

⁵⁵ Kecskés László, id. mű, 298.

⁵⁶ Sárközy Tamás: *Gazdasági státuszjog*. Aula Kiadó, Budapest, 2007. 60.

⁵⁷ Papp Tekla, id. mű 286.

is releváns rendelkezései szerint az állami vállalat kötelezettségeiért a rábízott vagyonnal felelt [31. § (3) bek.], míg a költségvetési szervet a költségvetését meghaladó mértékben is terhelte a kártérítési, megtérítési és kártalanítási kötelezettség, valamint az a kötelezettség, amelyet jóhiszemű személyek irányában vállalt [37. § (1) bek.].

A jogirodalomban elfogadott nézet szerint mind az egyszerű, mind pedig a jogi személyiséggel rendelkező társulások esetén a korlátlan felelősség érvényesülése volt kívánatos, mivel ezzel a megoldással is növelhető a társulások iránti bizalom.⁵⁸

Az egységes társasági törvény gondolata már az 1984-85-ös állami vállalati reform kapcsán felmerült, de a baloldali ideológiai ellenállás miatt az előkészítés leállt. 1987 nyarán lényegében a vegyes vállalatok szélesebb körű létrehozására irányuló nemzetközi pénzügyi nyomás kényszerítette ki a társasági törvény előkészítésének tényleges megkezdését (emellett a Gt.-nek közvetlen előzménye, hogy az 1985. évi 16. sz. tvr. újrászabályozta a bírósági cégnyilvántartást – ezt váltotta aztán fel a Gt.-hez kapcsolódóan az 1989. évi 23. sz. tvr. (Ctvr.).⁵⁹ A kodifikációs igény gazdaságpolitikai céljai egyértelműek voltak: piacképes társas vállalkozási formák kialakítása, e formációk gazdasági szerepének erőteljessé tétele, a pénzben, értékpapírban való befektetés és kockázatvállalás erősítése, ennek kapcsán legális keretek nyújtása az egyéni megtakarítások számára, a gazdálkodó szervezetek rugalmas alakítása a piaci viszonyokhoz, az állami vagyonkezelés szervezeti átalakítása, és a külföldi tőke hazai társulásokba történő bevonása. Ezen célkitűzésekhez természetesen jogpolitikai megfontolások is társíthatók: egységes, világos, tartós társulási szabályozás megteremtése, a meglévő, társaságokra vonatkozó jogszabályok korszerűsítése, a nemzetközi összehasonlító jogtudomány eredményeinek felhasználása, gazdasági jogrendszerünk modernizálásának elősegítése, az új jogi norma szerves beilleszthetősége a polgári jogba, a társulási szabadság, versenyvédelem, hitelezővédelem és kisebbségvédelem szempontjainak beépítése a törvénybe. E kívánalmaknak próbált megfelelni az 1988. évi VI. törvény a gazdasági társaságokról, amelyet 1988. október 10-én hirdettek ki, és 1989. január 1. napján lépett hatályba.⁶⁰

10. A gazdasági társaságokról szóló törvényeink felelősségi szabályairól

A gazdasági társaságokról szóló 1988. évi VI. törvény javaslatához készült indokolás szerint a korlátlan, illetve egyetemleges felelősség túlhangsúlyozása jelentősen gátolta a lakossági befektetéseket, de visszatartó erőként működött a vállalatok közötti társulások területén is. A korabeli jogalkotó a korlátlan, illetve egyetemleges felelősséget a legfejletlenebb hitelezővédelmi intézménynek tartotta, amelyet kiépült társasági jogban nem lehet elsődlegesen alkalmazni. Mindebből következett, hogy a korlátlan, illetve egyetemleges felelősséggel járó egyszerűbb formák mellett helytelennek tartották a teljesen vagy részlegesen korlátozott felelősségen alapuló, tehát a vállalkozó kockázatkorlátozását lehetővé

⁵⁸ Sárközy Tamás: *A szocialista szervezetek társulásainak elvi alapkérdéseiről*. Állam és Jogtudomány, 1970/2. 356-357.

⁵⁹ Sárközy Tamás: *A magyar társasági jog Európában*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2001. 210.

⁶⁰ Papp Tekla, id. mű 289.

tevő társasági formák (betéti társaság, kft., rt.) háttérbe szorítása.

Az első Gt. szerint a közkereseti társaságok tagjainak korlátlan és egyetemleges helytállási kötelezettségére csak akkor került sor, ha a társasági vagyon a követelést nem fedezte [75. § (1) bekezdés]. A tagok helytállása tehát csak mögöttes, a társaság kötelezettségeiért elsősorban a társaság felelt saját vagyonával. Ezzel a Gt. szakított a tagok közvetlen felelősségének korábbi jogunkban alkalmazott elvével. Ennek elvi indoka az volt, hogy a közkereseti társaságnak lényeges fogalmi eleme a társasági vagyon, amelynek alapja a tagok kötelező vagyoni hozzájárulása. A társasági vagyont éppen azért kötelező létrehozni, hogy megfelelő alapot teremtsen a társaság működéséhez, hogy elsődleges fedezetéül szolgáljon a társaság kötelezettségeinek. A társaság lényegével ellenkezne, hogy a társaság hitelezője a tag saját vagyona ellen fordulhasson akkor, amikor a követelésre a társasági vagyon is elegendő fedezetül szolgál. Első társasági törvényünknek ez a megoldása is a közkereseti társaság tulajdonosi pozícióját és egyben önálló jogalanyiságát erősítette.

A természetes személyek gazdasági vállalkozásainak (kisipar, magánkereskedelem) szabályozására is a korlátlan helytállási kötelezettség előírása volt a jellemző. Jogunk nem ismerte a korlátolt helytállási kötelezettségű egyéni cég intézményét, az első Gt. ennek megteremtését a társasági jog keretei között valósította meg az egyszemélyes korlátolt felelősségű társaság alapítása lehetőségének bevezetésével. A törvény hatálybalépését követően a vállalkozni kívánó természetes személy választhatott, hogy kisiparosként, vagy magánkereskedőként a szigorúbb helytállási szabályok szerint, de egyszerűbb működési előírások alapján, vagy korlátolt felelősséggel, de a társasági jog szigorú hitelező-védelmi rendelkezéseinek alkalmazásával működik.

Az első Gt. elfogadásával az egyes, a gazdasági társaságokat érintő jogszabályok hatályon kívül helyezése érintette mindenekelőtt a K.T. egyes, még hatályos rendelkezéseit. A Kereskedelmi Törvényből újabb jogi szabályozás hiányában hatályban maradtak a kereskedelmi utalványokról és a közraktári ügyletről szóló szabályok. Teljes mértékben hatályon kívül helyezésre került viszont az 1930. évi V. törvény a korlátolt felelősségű társaságról és a csendes társaságról, továbbá a gazdasági társaságokról szóló 1978. évi 4. törvényerejű rendelet és ennek végrehajtására kiadott jogszabályok.

A gazdasági társaságokról szóló 1997. évi CXLIV. törvény (második Gt.) egyik legjelentősebb újítása a német jog mintájára az előtársaság intézményének bevezetése volt, összefüggésben azzal, hogy megszűnt a gazdasági társaságok ex tunc, azaz visszamenő hatályú cégbejegyzése. Ha a cégbíróság a társaság bejegyzését jogerősen elutasította, az előtársaság megszűnt, további jogokat és kötelezettségeket nem szerezhetett és a társaság az elutasításról való tudomásszerzés után a működését haladéktalanul köteles volt megszüntetni. Az előtársaságot lényegében a társaság jogutód nélküli megszűnésére vonatkozó szabályok megfelelő alkalmazásával kellett megszüntetni. A társaság vagyonával felelt az előtársasági időszakában vállalt kötelezettségeikért. Ha ezt követően még maradt vagyon, ezt a tagok között vagyoni hozzájárulásuknak megfelelően kellett felosztani. Ha a vagyon nem volt elégséges a kötelezettségek kielégítésére, korlátlan felelősségű tagokkal rendelkező társaságok esetén a tagok korlátlanul és egyetemlegesen feleltek a fennmaradt tartozásokért a törvény 56. §-nak megfelelően. Ha viszont a tag felelőssége az előtársaságban korlátozott volt, úgy belépett a vezető tisztségviselők korlátlan és egyetemleges felelőssége - ennyiben

különbözött az előtársaság a „végleges” társaságtól. A polgári jogi társaság szabályainak alkalmazására e körben tehát az 1988-as szabályozással szemben többé nem kerülhetett sor.

A jogalkotó szigorította az egyszemélyes társaságok egyedüli tagjának, részvényesének felelősségét a törvény 173. § (3) bekezdésében, illetve a 271. § (3) bekezdésében. Ezeket a szigorú szabályokat a második Gt. csak akkor rendelte alkalmazni, ha az egyszemélyes gazdasági társaság a törvény rendelkezéseinek hatálybalépését követően jön létre. Mindez azt jelentette, hogy a korábban létrejött egyszemélyes gazdasági társaságok esetében ezeknek a rendelkezéseknek az alkalmazására a társaság folyamatos fennállása esetében nem kerülhetett sor. Ugyanilyen szabályozás volt irányadó a többségi, illetve a közvetlen irányítást biztosító befolyásszerzés esetén fennálló felelősségi szabályok alkalmazására is.

A fentiekkel függött össze a felszámolási eljárásokra vonatkozóan, hogy a hitelezők a Cstv. 63. § (2) bekezdésének új szabályozása szerint az egyszemélyes gazdasági társaság tulajdonosa ellen fordulhattak követeléseikkel, ha az adós vagyona nem fedezte követeléseiket és a bíróság perben megállapította a tulajdonos felelősségét. Mivel a második Gt. az egyszemélyes társaság tulajdonosának felelősségét a többségi, illetve a közvetlen befolyással rendelkező tag vagy részvényes felelősségével alapvetően azonosan szabályozta, a Cstv. e rendelkezése is úgy szólt, hogy a szabályt ezekre is alkalmazni kell.

A gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény (harmadik Gt.) a vezető tisztségviselők felelősségére nézve, bár az 1997. évi Gt. szemléletét megőrizte, szabályait több tekintetben is továbbfejlesztette. Így meghonosította az ún. *wrongful trading* intézményét annak érdekében, hogy a társaság ügyvezetését csődközeli helyzetben visszatartsa a hitelezői érdekeket sértő, indokolatlan mértékű kockázatvállalástól. A törvény 30. §-a szerint a gazdasági társaság fizetéképtelenségével fenyegető helyzet bekövetkeztét követően, a vezető tisztségviselők ügyvezetési feladataikat a társaság hitelezői érdekeinek elsődlegessége alapján voltak kötelesek ellátni. A csődtörvény e követelmény felróható megszegése esetére, ha a gazdasági társaság fizetéképtelenné vált, előírta a vezető tisztségviselők hitelezőkkel szembeni helytállási kötelezettségét.

A harmadik Gt. 30. § (1) bekezdése kimondta, hogy a társaság felelős azért a kárért, amelyet vezető tisztségviselője e jogkörében eljárva harmadik személynek okozott. A vezető tisztségviselőt tehát csak akkor lehetett felelősségre vonni, ha a károkozó magatartása annak jellege folytán nem volt a jogi személy által okozott kárnak minősíthető.⁶¹ Természetesen már

⁶¹ Utóbbi szabály kiemelését azért is tartjuk szükségesnek, mivel azt a 2014. március 15-én hatályba lépett Ptk. már nem tartalmazta, hanem *helyette* a 6:541. §-a akként rendelkezett, hogy ha a jogi személy vezető tisztségviselője e jogviszonyával összefüggésben harmadik személynek kárt okoz, a károsulttal szemben a vezető tisztségviselő a jogi személlyel egyetemlegesen felel. Mivel a Ptk.-ban nem szerepelt az említett Gt. rendelkezés, nem volt tételes jogi alapja annak, hogy a vezető tisztségviselők felelősségéről szóló 6:541. §-ban található „e jogviszonyával összefüggésben” fordulatot másképpen értelmezzük, mint az alkalmazott és a jogi személy tagja felelősségére irányadó 6:540. § (1)-(2) bekezdéseiben található, az alkalmazotti és tagsági jogviszonyra vonatkozó rendelkezést. Az pedig vitán felül áll, hogy a Ptk. hivatkozott bekezdései az alkalmazott és a tag *valamennyi* károkozására vonatkoznak, melyet e minőségükben követnek el, ezért nem tudok azonosulni azzal a 6:541. §-al kapcsolatban kialakult jogirodalmi nézetrel, mely szerint, ha a vezető tisztségviselő ügyvezetői jogkörében eljárva harmadik személynek kárt okoz, azt úgy kell tekinteni, mintha a kárt a társaság okozta volna [Gárdos István – Gárdos Péter: *A vezető tisztségviselők felelőssége az új Ptk.-ban*, Ügyvédek Lapja (2014) No. 2. 18.]. A magam részéről a Gt. „e jogkörében eljárva” és a Ptk. „e jogviszonyával összefüggésben” fordulata

a Ptk. hatálybalépését megelőzően is volt lehetőségük harmadik személyeknek bizonyos esetekben a vezető tisztségviselők közvetlen perlésére (lásd a fent említett wrongful trading intézményét).

Az 1997. évi Gt. nem rendelkezett arról, hogy az ügydöntő felügyelőbizottság tagjainak felelőssége hogyan alakul. Az új törvény egyértelműen rögzítette, hogy a tagok felelősségére a Ptk. közös károkozásra irányadó szabályai alkalmazandók.

Változást jelentett a közkereseti társaság tagjaira vonatkozó felelősségi szabályokban, hogy a belépő tag felelőssége a belépés előtt keletkezett társasági kötelezettségekért kifelé, harmadik személyekkel szemben hatályosan is kizárható lett a társasági szerződésben, illetve annak a tag belépésekor módosításában. A változtatás indoka az volt, hogy az 1997. évi Gt. 90. § (3) bekezdés kógens szabályával indokolatlanul túlzott hitelezővédelem valósult meg, hiszen - figyelemmel arra, hogy a társaságtól megváló tagok felelőssége is még öt évig fennmaradt - így előfordulhatott, hogy egy adott társasági kötelezettségért esetleg többen tartoznak korlátlan helytállási kötelezettséggel, mint ahány tagja a társaságnak a kötelezettség keletkezésekor volt. Szintén új hitelezővédelmi szabály volt, hogy ha kkt. bt-vé alakul át, és az addig korlátlanul felelős tag felelőssége korlátozottá válik, az ilyen tag e változás bekövetkeztétől számított 5 évig korlátlanul felel a társaság harmadik személyekkel szemben fennálló olyan tartozásáért, amely e változás előtt keletkezett.

A betéti társaság kültagjának felelősségét érintő fontos változás volt, hogy megszűnt a kültag korlátlan helytállási kötelezettségének az 1997. évi Gt. 103. § (1) bekezdés szerinti esete, tehát a harmadik Gt. szerint a kültag akkor sem áll helyt korlátlanul a társaság tartozásaiért, ha neve szerepel a cégszövegben. Ugyancsak megszűnt a kültagnak az 1997. évi Gt. 103. § (2) bekezdése szerinti hitelező általi közvetlen perlésének a lehetősége. A törvény 108. § (1) bekezdés szerinti „a törvényben meghatározott kivétel”-t tehát gyakorlatilag csak a felelősség-átörés általános szabálya (50. §) jelentette, valamint a 109. § (4) bekezdése volt még ekként értékelhető.

Új, a részvénytársaságokat érintő szabály volt a harmadik Gt.-ben, hogy az alapszabály előírhatja az igazgatóság azon kötelezettségét, mely szerint írásban kell nyilatkozni arról, hogy a törvényben meghatározottak szerinti kifizetés sem a társaság fizetőképességét, sem pedig a hitelezők érdekeinek sérelmét nem veszélyezteti. Ez a rendelkezés egyike volt azon nevesített eseteknek, melyek a vezető tisztségviselők felelősségére vonatkoztak. A Gt. kimondta, hogy a nyilatkozat elmulasztása ellenére történő kifizetésből, illetve a nyilatkozat valótlanúsága miatt bekövetkező károkért az igazgatóság tagjai a vezető tisztségviselőkre vonatkozó szabályok szerint feleltek. Ami pedig a részvényeseket illeti, az ilyen esetben kapott összeget vissza kellett fizetniük a részvénytársaság részére, feltéve azonban, hogy a részvénytársaság bizonyította a részvényes rosszhiszeműségét, azaz azt, hogy a részvényes tudta, hogy neki nem járó összegeket vesz fel.

között sem érzek különbséget. Az eltérés a két szabály között nem ebben, hanem a jogi személy önálló (Gt.), illetve a tisztségviselővel egyetemleges (Ptk.) felelősségében volt keresendő. Azokban az esetekben pedig, amikor a károkozás jellegénél fogva nem a vezető tisztségviselői jogviszonnyal összefüggésben történt, továbbra is a vezető önálló felelősségét kellett (és kell mai is) megállapítani. Ha a kárt a tagok, alapítók döntése okozta, akkor azt értelemszerűen a jogi személynek kellett betudni egyetemlegesség kimondása nélkül.

II. Fejezet

Felelősség és helytállás az előtársaság által vállalt kötelezettségeikért

Jelen fejezet első részében rövid áttekintést nyújtunk az előtársasági létszakot érintő szabályokról, kitérve ezek indokoltságának kérdésére az elektronikus cégeljárás korszakában, továbbá foglalkozunk az előtársasági jogalanyiség problémájával is. A fejezet második részében az előtársaság működésének megszüntetésére köteles vezető tisztségviselők e kötelezettségük megszegéséért való felelősségét, a harmadik részben pedig az előtársaság működésének megszűnését követően az alapítókat és vezetői tisztségviselőket terhelő, harmadik személyek irányában fennálló helytállási kötelezettségeket tárgyaljuk.

1. Az előtársasági létszakról

A gazdasági társaságok a létesítő okiratuk alapján a cégnyilvántartásba való bejegyzéssel jönnek létre. Erre a következtetésre juthatunk a Ptk. 3:4. § (4) bekezdése⁶², valamint a Ctv. 2. § (1) bekezdésének⁶³ összevetéséből. A gazdasági társaság a létesítő okirat közjegyzői okiratba foglalásától vagy ügyvédi vagy jogtanácsosi ellenjegyzésétől kezdődően a létrehozni kívánt társaság előtársaságaként működhet. Üzletszerű gazdasági tevékenységet már az előtársaság is folytathat, a nyilvántartásba-vételi kérelem benyújtását követően.⁶⁴

Ha a gazdasági társaságot a bíróság jogerősen bejegyzi, az előtársasági létszakasz megszűnik, és az előtársaságként kötött jogügyletek a gazdasági társaság jogügyleteinek minősülnek.⁶⁵ A gazdasági társaság jogerős bejegyzése tehát az előtársasági létszakot minden további jogcselekmény nélkül megszünteti. Szintén a törvény erejénél fogva az előtársaságként kötött jogügyletek a gazdasági társaság jogügyleteinek minősülnek. Így tehát nincsen szükség arra, hogy a bejegyzett gazdasági társaság az előtársaság tevékenységét mintegy jóváhagyja. A gazdasági társaság jogerős bejegyzése esetére az előtársaságként kötött jogügyleteket a gazdasági társaság jogügyleteiként szabályozó rendelkezés kiküszöböli az angolszász jogrendszerekben előforduló, megfelelő tételes jogi szabály hiányában a common law-ban előforduló nehézségeket.

A common law-ban kialakult elvek alapján egy, még nem létező társaságnak képviselője sem lehet, aki szerződést köthetne a cég nevében. Így azonban szerződés sincs, amit később a már megalakult társaság megerősíthetne, ahogyan az a *Kelner v Baxter*-ügyben is kimondásra került. A common law alapján az ilyen szerződést nem létező szerződésnek kell tekinteni a társaság és a harmadik személy között, a még meg nem alakult cég nevében eljáró

⁶² A Ptk. 3:4. § (4) bekezdésének első fordulata szerint a jogi személy a jogi személy típusnak megfelelő létesítő okiratán alapuló bírósági nyilvántartásba vétellel jön létre.

⁶³ A Ctv. 2. § (1) bekezdése szerint a cég - ha törvény eltérően nem rendelkezik - az a jogalany, amely a cégnyilvántartásba történő bejegyzéssel, üzletszerű gazdasági tevékenység folytatása céljából jön létre.

⁶⁴ Ptk. 3:101. § (1).

⁶⁵ Ptk. 3:101. § (3).

képviselő pedig személyesen lesz köteles helytállni annak teljesítéséért. A heves jogirodalmi kritikák ellenére az Egyesült Királyság bíróságai töretlenül alkalmazzák a fenti szabályt, melynek értelmében egy társaság egyoldalúan nem vállalhatja át a létrejöttét megelőzően megkötött szerződésekből fakadó kötelezettségei teljesítését, hanem ahhoz a jogügylet mindkét fél általi megújítására van szükség. Az Egyesült Államokban azonban nem mondható általánosnak a *Kelner v Bexter*-ügyben lefektetett jogelvek követése és a bíróságok különböző elméletek alapján lehetőséget látnak rá, hogy a cég egyoldalúan átvállalja a létrejöttét megelőzően megkötött szerződésekből fakadó kötelezettségek teljesítését, melyekért onnantól kezdve helytállni is köteles. Érdekesség, hogy annak ellenére, hogy a cég érvényesen átvállalta a szerződéses kötelezettségeket, a még létre nem jött társaság képviselőjében eljáró személy sok esetben ugyancsak helytállni lesz köteles azok teljesítéséért, hacsak a társaság és a harmadik személy nem újítják meg a szerződést. A *US Revised Model Business Corporation Act* is kimondja azon személyek egyetemleges helytállási kötelezettségét az olyan szerződésekből származó kötelezettségekért, melyeket utóbbiak úgy kötöttek meg egy társaság nevében, hogy az még nem jött létre, s mely körülményről a képviselőknek tudomása volt.⁶⁶

Bár az elektronikus cégeljárás korszakában az előtársasági létszakasz szabályozása vesztett jelentőségéből, ennek ellenére a Ptk. megalkotói továbbra is szükségesnek látták a társaságok életének átmeneti állapotára vonatkozó normák fenntartását. A törvényjavaslat miniszteri indokolása kiemeli, hogy bár a bejegyzési eljárás időtartamának csökkenésével az előtársaságként való működés létjogosultsága és jelentősége is csökkent, teljes egészében még nem vált mellőzhetővé, hiszen továbbra is lehet olyan időbeli különbség a társaság létesítésének elhatározása és nyilvántartásba vétele között, amely igényli ennek a szakasznak a jogi rendezését.

Megjegyzem, hogy ez az időbeli különbség adott esetben igen hosszúvá is sikeredhet, még a Ctv. 48. §-ában szabályozott egyszerűsített cégeljárásban is. A cégbejegyzési kérelmet elutasító végzés elleni fellebbezés elintézésére – a Ctv. 32. § (1) bekezdése alapján – a Pp. szerinti határidők vonatkoznak, így az előtársasági létszakasz adott esetben hónapokig is eltarthat. A cégbíróság elektronikus úton közli az adóregisztrációs eljárás lefolytatásához szükséges adatokat az állami adóhatósággal. Amennyiben az adóhatóság az adatok rendelkezésre bocsátásától számított 1 munkanapon belül a cég adószámáról a cégbíróságot nem értesíti, a cégbíróság a kérelem elbírálását az adóhatóság értesítéséig felfüggeszti,⁶⁷ ami ugyancsak az előtársasági létszak elnyújtásához vezet. Az már egy másik kérdés, hogy az előtársasági stádiumban történő működés annak a későbbiekben tárgyalandó korlátozott lehetőségei, valamint a vezető tisztségviselőkre az általános szabályoknál nagyobb kockázatot telepítő helytállási kötelezettség miatt nem tűnik egy túlságosan vonzó lehetőségnek.

Itt tartjuk szükségesnek kiemelni, hogy – egyetértve Sándor Tamással – megítélésünk szerint nehezen lenne védhető egy olyan álláspont, amely szerint a részvénytársaságok zártkörű alapítását követő nyilvános felhívás és a tőzsdére történő bevezetés egyaránt az

⁶⁶ Maleka Femida Cassim: *Some Difficult Aspects of Pre-Incorporation Contracts in South African Law and Other Jurisdictions*. Business Law International, 2012/1. 5-7.

⁶⁷ Ctv. 44. § (1)-(2).

alapítási folyamat része lenne (így véleményünk szerint zártkörűen működő részvénytársaság nyilvánosan működő részvénytársasággá alakulása esetén nem beszélhetünk előtársasági létszacról). Sokkal inkább alaptőke-emelésről van szó, amit nyilvános eljárás keretében lehet, illetve kell végrehajtani.⁶⁸

Az előtársasági lét tehát egy függő jogi helyzet. Ez a függő jogi helyzet a gazdasági társaság létesítő okiratának közjegyzői okiratba foglalásától, ügyvédi vagy jogtanácsosi ellenjegyzésétől a társaság jogerős bejegyzéséig, vagy nyilvántartásba vételének jogerős elutasításáig tart. A „bizonytalan állapotnak” maga a társaság is véget vethet, hiszen a nyilvántartásba-vételi kérelem visszavonása esetén az előtársasági létszakasz ugyancsak megszűnik. A cégbejegyzési kérelem az elsőfokú határozat meghozataláig vonható vissza.

Wellmann György felfogásában az előtársaság nem más, mint a cégbejegyzés napjával létrejövő gazdasági társaságnak egy korábbi, a cégbírósi bejegyzés előtti létszaka.⁶⁹ Papp Tekla szerint az előtársaság a gazdasági társaság feltételes alakzata, mert a végleges társaság létrejötte a cégbejegyzés tényétől – és egyben feltételétől – függ (amely konstitutív hatósági aktus). Az előtársaság a gazdasági társaság létrejövételt megelőző minősége, mert végleges, megalapított társaságról csak a cégbejegyzést követően beszélhetünk.⁷⁰ Sárközy Tamás megfogalmazásában az előtársaság a létrejött gazdasági társaság perszonifikációs állomása.⁷¹

Az előtársaság tehát nem válik el az alapítandó gazdasági társaságtól, hanem a létrehozandó társasággal azonos, annak átmeneti, feltételes, létrejövételt megelőző minősége.⁷² Az előtársaság a létrehozandó gazdasági társasággal azért azonos, mert az alapítandó társasági forma szabályai vonatkoznak rá, a megalakuló gazdasági társaság előképe. A létrejött gazdasági társaságnak azért átmeneti formációja az előtársaság, mert léte a társasági szerződés megkötésétől a cégbírósi bejegyző vagy elutasító végzésének meghozataláig tarthat.⁷³

Az előtársaság a német jogban is egy, az alapító okirat aláírásától a cégnyilvántartásba történő bejegyzésig terjedő átmeneti stádiuma a megalapítandó gazdasági társaságnak. A német jog egyébként az előtársaságtól („*Vorgesellschaft*”) megkülönbözteti az „elő-előtársaság” („*Vorgründungsgesellschaft*”, vagy „*Vorvertragsgesellschaft*”) jogintézményét. Utóbbit egy „társasági előszerződés” megkötésével hozhatják létre az alapítók, mely előszerződésben arra vállalnak kötelezettséget, hogy együttműködnek a létrehozandó kft. megalapítása során. Csak egy ügyvéd által ellenjegyzett előszerződésből keletkezhet kötelezettség a társasági szerződés megkötésére. Mivel a „*Vorgründungsgesellschaft*” csupán egy, az előszerződés célja érdekében történő együttműködést jelent, ezért azt nem is tekintik a

⁶⁸ Sárközy Tamás (szerk.): *Polgári jog. A jogi személy.* HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013. 218.

⁶⁹ Wellmann György, *Felelősség az előtársaság nevében vállalt kötelezettségeikért*, Gazdaság és Jog (2001) No. 1, 8-10.

⁷⁰ Papp Tekla, *Az előtársaságról – újólaj*, Debreceni Jogi Műhely (2007) No. 3. http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/3_2007/az_elotarsasagrol_ujolag/

⁷¹ Sárközy Tamás, *A magyar társasági jog Európában* (HVG-ORAC, Budapest 2001), 140.

⁷² Wellmann György, *Felelősség az előtársaság nevében vállalt kötelezettségeikért*, Gazdaság és Jog (2001) No. 1, 8-10.

⁷³ Auer Ádám-Bakos Kitti-Buzási Barnabás-Farkas Csaba-Nótári Tamás-Papp Tekla, *Társasági jog*, (Lectum Kiadó, Szeged 2011), 101.

létrehozni kívánt gazdasági társaság, vagy akár az előtársaság elődjének. Tekintettel arra, hogy a „*Vorgründungsgesellschaft*” végét az előszerződés tartalmától függően nem feltétlenül a társasági szerződés megkötése, hanem akár a cégnyilvántartásba történő bejegyzés is jelentheti, ezért akár az a helyzet is előállhat, hogy „*Vorgründungsgesellschaft*” és „*Vorgesellschaft*” időlegesen egymás mellett léteznek.^{74 75}

Kérdésként merülhet fel, hogy vajon indokolt lehet-e valamennyi társasági forma esetében külön előtársasági alakzatról (tehát például külön elő korlátolt felelősségű társaság, előrészvénytársaság stb.) rendelkezni? A kérdés feltehetően csak elméleti szinten merülhet fel, hiszen a Ptk. 3:101. § (2) bekezdésének utaló rendelkezése – elkerülve a felesleges túlszabályozást – mintegy hozzárendeli az előtársasághoz a létrehozni kívánt gazdasági társaságra vonatkozó szabályokat. Az előtársaságokra vonatkozó szabályozás jelentőségének csökkenésével a fenti kérdésnek aktualitása vélhetően már nem lesz.

Az előtársaság társasági jogi, cégjogi értelemben véve nem jogalany. A Ctv. 2.§ (1) bekezdése akként rendelkezik, hogy a cég az a jogalany, amely a cégnyilvántartásba történő bejegyzéssel jön létre. A cégnyilvántartásba történő bejegyzéssel tehát már maga a gazdasági társaság nyeri el jogalanyiságát. Hasonló állásponton van a német jogirodalom is.⁷⁶ A cégbejegyzési kérelem előterjesztésétől a cégbírósi végzés meghozataláig üzletszerű gazdasági tevékenységet végezhet az előtársaság, működhet, azaz jogképes, azonban – ahogy azt a későbbiekben látni fogjuk – társasági jogi szempontból ekkor is csak sajátos, korlátozott jogképességgel rendelkezik.⁷⁷

Érdekes hasonlóság fedezhető fel az előtársaság és a méhmagzat jogi helyzete között. A Ptk. 2:2. § (1) bekezdése szerint a jogképesség az embert, ha élve születik, fogamzásának időpontjától illeti meg. Az élve született ember akármilyen rövid ideig is él, jogképes, és megszerzi azokat a jogokat, illetőleg rászállnak azok a kötelezettségek, amelyek az élveszületéstől függték. Az élve született ember tehát a születés pillanatában jogképes. A jogképesség az olyan jogok vonatkozásában is az embert, és nem a méhmagzatot illeti meg, amelyek még megszületése előtt keletkeztek. Ilyen esetben is elmondható tehát, hogy függő jogi helyzet áll elő. A függő jogi helyzet véglegessé azáltal válik, hogy létrejön a jogalany, vagy létrejötté megghiúsul. Ha létrejött, a jogok keletkezésük időpontjától illetik meg őt.⁷⁸ Ugyanígy az előtársaságnak sincsen jogképessége, a jogképesség a gazdasági társaságot illeti meg, ha bejegyzik a cégnyilvántartásba. A bejegyzett gazdasági társaság szerzi meg azokat a jogokat, illetőleg szállnak rá azok a kötelezettségek, amelyek a bejegyzéstől függték. A bejegyzett gazdasági társaság tehát a bejegyzés pillanatában jogképes. Akárcsak a méhmagzat esetében, a jogképesség az olyan jogok vonatkozásában is a gazdasági társaságot, és nem az előtársaságot illeti meg, amelyek még a bejegyzése előtt keletkeztek. Itt a függő jogi helyzet azáltal válik véglegessé, hogy bejegyzik a gazdasági társaságot, vagy a bejegyzési kérelmet

⁷⁴ Götz Hueck-Christine Windbichler, *Gesellschaftsrecht*, (Verlag C.H. Beck, München 2003), 466-468.

⁷⁵ A német jogban a gazdasági társaságokat külön törvények szabályozzák. A fent írottak a GmbH-k, azaz a korlátolt felelősségű társaságok előtársaságaira vonatkoznak.

⁷⁶ Götz Hueck-Christine Windbichler, *Gesellschaftsrecht*, (Verlag C.H. Beck, München 2003), 127.

⁷⁷ Papp Tekla, *Az előtársaságról – újólal*, Debreceni Jogi Műhely (2007) No. 3. http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/3_2007/az_elotarsasagrol_ujolal/.

⁷⁸ Kecskés László, *Polgári jog. A személyek joga.*, (Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs 2007), 29-30.

jogerősen elutasítják, illetőleg visszavonják. Ha bejegyzik, akkor a gazdasági társaságot a jogok keletkezésük időpontjában illetik meg. Az előtársaság ilyen értelemben a gazdasági társaság „méhmagzata”.

Az előtársaság tagjai személyében kizárólag jogszabályon alapuló változás következhet be (ilyen például a tag halála vagy megszűnése), így a tag kizárására irányuló per sem kezdeményezhető. Az előtársaság gazdasági társaságot sem alapíthat, és abban tagként sem vehet részt, ennél fogva pedig jogszabálysértő a tagváltozást bejegyző végzés, ha az új tag az üzletrész átruházásakor előtársasági szakban lévő gazdasági társaság volt (BH2010. 44.). Előtársasági szakban a létesítő okirat módosítására - a nyilvántartó bíróság, valamint a hatósági engedély kiadására jogosult szerv felhívása teljesítésének kivételével - sem kerülhet sor, hiszen ilyenkor a cégbíróság még a módosítani kívánt létesítő okiratot sem „véleményezte”. Elsősorban hitelezővédelmi megfontolásból nem engedélyezett előtársaság számára az átalakulás, egyesülés, szétválás, valamint jogutód nélküli megszűnés elhatározása [Ptk. 3:101. § (2)].

Az előtársasági lét a létesítő okirat ellenjegyzésétől vagy közjegyzői okiratba foglalásától kezdődik és a bejegyzésig, vagy a nyilvántartásba vétel jogerős elutasításáig (a nyilvántartásba-vételi kérelem visszavonásáig) tart. Ez időszakon belül is megkülönböztethetünk azonban két szakaszt. A nyilvántartásba-vételi kérelem benyújtásáig - amelynek a főszabályként a létesítő okirat közjegyzői okiratba foglalásától vagy ügyvédi vagy jogtanácsosi ellenjegyzésétől számított 30 napon belül meg kell történnie - az előtársaság már létezik, de gyakorlatilag nem működhet, azaz üzletszerű gazdasági tevékenységet még nem folytathat. E tekintetben a Ptk. két helyen is eltérést mutat a Gt. korábbi szabályozásától. Egyrészt gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvényünk nem a nyilvántartásba vételi kérelem benyújtásától, hanem a gazdasági társaság adószámának megállapításától tette csak lehetővé az üzletszerű gazdasági tevékenység megkezdését. Megjegyzem, kissé érthetetlennek tűnik, hogy a Ptk. miért tért vissza ehhez a korábban hatályban volt szabályhoz, amikor az egyes adótörvények és azzal összefüggő egyéb törvények módosításáról szóló 2011. évi CLVI. törvény az adóregisztrációs eljárás bevezetésével összefüggő, az Art. és a gazdasági társaságokról szóló törvény koherenciáját szolgáló rendelkezésként vezette be az üzletszerű gazdasági tevékenység megkezdhetőségének az adószám megállapításához kötését 2012. január 1-étől.⁷⁹ A másik eltérés pedig abban mutatkozik meg, hogy a Ptk. a Gt.-vel ellentétben lehetővé teszi, hogy az előtársaság hatósági engedélyhez kötött tevékenységet is végezessen, amennyiben a hatóság a még be nem jegyzett társaság részére hajlandó kiadni az engedélyt.⁸⁰

Az a gazdasági tevékenység tehát, amelyre a társaságot létrehozták, illetve létre kívánják hozni, nem kezdhető el attól a pillanattól, amikor az ügyvéd vagy jogtanácsos ellenjegyzzi, illetve a közjegyző közokiratba foglalja a létesítő dokumentumot. Az üzletszerű gazdasági tevékenységet megkezdeni csak azt követően lehet, hogy a társaság cégbejegyzés iránti kérelmét az illetékes törvényszéknél, mint cégbíróságnál benyújtották.⁸¹ A céginformációs szolgálat a kérelem megérkezéséről, és arról, hogy azt továbbította a

⁷⁹ Érdekesség, hogy a gazdasági társaságokról szóló 1986. évi VI. törvény az üzletszerű működés megkezdését csak a társasági szerződés megkötéséhez kötötte.

⁸⁰ Complex CD-jogtár. A 2013. évi V. törvény kommentárja. A 3:101. §-hoz fűzött kommentár.

⁸¹ Miskolczi Bodnár Péter: *A gazdasági társaságok*, (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1999), 123.

cégbírósághoz, a kérelem cégbírósághoz való sikeres továbbításával egyidejűleg elektronikus igazolást küld a jogi képviselőnek.

A létesítő okirat ügyvédi vagy jogtanácsosi ellenjegyzését, illetve közjegyzői okiratba foglalását követően természetesen nem kötelező a működés megkezdése, de az általánosnak mondható. A társaság szervei működésbe lépnek, így például a legfőbb szerv már hozhat határozatokat. A vezető tisztségviselők és a képviselőre feljogosított munkavállalók írásban, cégjegyzés útján már képviselhetik a társaságot, annak nevében és javára szerződéseket köthetnek. Az ilyen szerződések megkötésének korlátját jelenti azonban az üzletszerű gazdasági tevékenység folytatásának tilalma.

Mivel az előtársaság a létesítő okirat ügyvédi vagy jogtanácsosi ellenjegyzésétől, illetve közjegyzői okiratba foglalásától a cégbejegyzési kérelem benyújtásáig üzletszerű gazdasági tevékenységet nem végezhet, ezért az alapítási célt tekintve (üzletszerű gazdasági tevékenység folytatása és ezáltal profitszerzés) gazdasági társaságkénti értelemben nem működik, azaz jogképeséssel sem rendelkezik. Papp Tekla szerint ebben az időszakban az előtársaság az alapítók között (belső jogviszonyban) a társasági szerződés ellenjegyzésétől (vagy közokiratba foglalásától) egzisztál, viszont külső jogviszonyban szervezetként még nem, csak többalanyú speciális kötelmi szerződésként jelenik meg. A szervezetté válás és az önálló jogalannyá válás útján akkor indul el az előtársaság, mikor bejegyzési kérelmét benyújtja a cégbírósághoz és cégjegyzékszámot kap (azonosításra és megkülönböztetésre). A cégbejegyzési kérelem előterjesztésétől a cégbírósági végzés meghozataláig már végezhet üzletszerű gazdasági tevékenységet az előtársaság, működhet, azaz – Papp Tekla szerint - jogképes. Bár társasági jogi szempontból utóbbi csak egy sajátos, korlátozott jogképeség, más jogágak (adó jog, pénzügyi jog, polgári eljárás jog, társadalombiztosítási jog, polgári jog) Papp Tekla megítélésében teljes jogképeséget adnak az előtársaságnak. Az adózás rendjéről szóló 2003. évi XCII. törvény 14. § (7) bekezdése szerint, ha törvény másként nem rendelkezik, az Art., vagy adót, vámot, járulékot, költségvetési támogatást megállapító jogszabály alkalmazása során a gazdasági társaságra vonatkozó rendelkezéseket annak előtársaságára is alkalmazni kell. A számvitelről szóló 2000. évi C. törvény 11. § (5) bekezdése értelmében üzleti év a jogelőd nélkül alapított vállalkozónál - ha az Sztv. eltérően nem rendelkezik - alapítása időpontjától (létesítő okirata ellenjegyzésének, illetve közokiratba foglalásának napjától) létrejöttének (a cégjegyzékbe való bejegyzésének), illetve a cégbejegyzés iránti kérelem jogerős elutasításának, vagy a cégbejegyzési eljárás megszüntetésének napjáig - mint mérlegfordulónapig - terjedő időszak, függetlenül annak időtartamától (előtársasági időszak).⁸²

Az 52/2000. Számviteli kérdés alapjául szolgáló tényállás szerint Magyarországon működő, külföldi tulajdonban lévő gazdasági társaságok új gazdasági társaságot kívántak létrehozni, ingatlanhasznosítás (bérbeadás) céljából. Az előtársasági időszak alatt nagy értékű ingatlant vásároltak. A cégbíróság jogerősen elutasította a gazdasági társaság bejegyzési kérelmét, és erre alapozva a földhivatal sem jegyezte be a megvásárolt ingatlan

⁸² Papp Tekla, *Az előtársaságról – újjólag*, Debreceni Jogi Műhely (2007) No. 3. http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/3_2007/az_elotarsasagrol_ujolog/.

tulajdonosaként a létrehozni kívánt gazdasági társaságot. Kérdésként merült fel, hogy mi a helyes eljárás ebben az esetben?

Az Sztv. 135. §-ának (1) bekezdése alapján a jogelőd nélkül alapított vállalkozót alapításának időpontjától a cégbejegyzés iránti kérelem jogerős elutasításának napjáig - mint mérlegfordulónapig - terjedő időszak tekintetében a számviteli törvény szerinti beszámolási, könyvvezetési kötelezettség terheli. A fentiekből adódóan a (bejegyzés előtt álló, létrehozni kívánt) gazdasági társaság nevében, az előtársasági időszakban kötött ingatlan adásvételi szerződés esetén az általános számviteli (könyvvezetési) szabályok szerint kell eljárni (az adásvételi szerződés alapján megvásárolt ingatlant a vásárlás, a birtokbavétel időpontjától a tulajdonjog-változás telekkönyvben történő rögzítéséig is ki kell mutatni a vevő könyveiben). Az előtársasági időszakról készített beszámoló tartalmazza a vásárolt, a birtokba vett ingatlant, ennek megváltoztatására nincs lehetőség a későbbiek során sem (például a cégbejegyzés elutasítása esetén). Amennyiben a cégbejegyzési kérelem jogerős elutasítása miatt az illetékes földhivatal nem jegyzi be a vásárolt ingatlan tulajdonosának a létrehozni kívánt gazdasági társaságot, a földhivatali bejegyzés elutasításának indoklása szerint kell eljárni az előtársasági időszakról készített beszámolóban szereplő ingatlannal kapcsolatos elszámolásoknál. Ha a földhivatali bejegyzést azért utasították el, mert az előtársaság nevében kötött adásvételi szerződés a létrehozni kívánt gazdasági társaság cégbírósa bejegyzési kérelmének elutasítása miatt - jogszabály alapján - semmisnek minősül, akkor az adásvételi szerződés megkötése előtti állapot helyreállítása érdekében az ingatlan eladójának helyesbítő számlát kell kiállítania. Amennyiben a visszavett ingatlan piaci értéke megegyezik az eladási árral (mert például még nem aktiválták, azt csak a beruházások között mutatták ki), akkor a helyesbítő számlán az adásvételkori vételár szerepel. A helyesbítő számla alapján kell a helyesbítést elvégezni mind az eladónál, mind a vevőnél (609/2010/Szt. 135. §/ISZ).

A társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint a szolgáltatások fedezetéről szóló 1997. évi LXXX. törvény szerint az előtársaság foglalkoztatónak és társas vállalkozásnak is minősül, tagjai pedig társas vállalkozók is lehetnek. A törvény 4. § a) és c) pontjai értelmében foglalkoztató társas vállalkozó esetén a társas vállalkozás, társas vállalkozás pedig – többek között - a közkereseti társaság, a betéti társaság, a korlátolt felelősségű társaság, a közös vállalat, az egyesülés, ideértve az európai gazdasági egyesülést is, valamint az imént felsorolt társas vállalkozások az előtársaságként történő működés időszakában is. A törvény 4. § d) 1. pontja szerint pedig társas vállalkozó – egyebek mellett- a betéti társaság bel- és kültagja, a közkereseti társaság tagja, a korlátolt felelősségű társaság, a közös vállalat, az egyesülés, valamint az európai gazdasági egyesülés tagja, ha a társaság (ideértve ezen társaságok előtársaságként történő működésének időtartamát is) tevékenységében ténylegesen és személyesen közreműködik, és ez nem munkaviszony vagy megbízási jogviszony keretében történik (tagsági jogviszony).⁸³

2. Az előtársasági létszak megszűnésének felelősségi jogi következményei

⁸³ Papp Tekla, *Az előtársaságról – újjólag*, Debreceni Jogi Műhely (2007) No. 3. http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/3_2007/az_elotarsasagrol_ujolog/

Az előtársasági létszak kétféleképpen érhet véget. Ha a cégbíróság végül a társaságot jogerősen bejegyzi, az előtársasági jelleg automatikusan megszűnik és a társaság anélkül, hogy bármiféle jogutódlás következne be, most már mint "végleges" társaság folytatja tovább a tevékenységét. Az előtársasági időszakban szerzett jogok és kötelezettségek mindenféle külön jóváhagyás nélkül automatikusan a bejegyzett társaságot illetik meg, illetve terhelik.

A cégbíróság azonban a cég bejegyzésére irányuló kérelmet el is utasíthatja. A cégbíróság a cégbejegyzés iránti kérelmet legkésőbb az érkezését követő harmadik munkanapon hiánypótlási eljárás lefolytatása nélkül elutasítja, ha a cégbejegyzési kérelemhez nem nyújtották be a nyomtatványt vagy a Ctv. 1. számú mellékletében felsorolt valamennyi szükséges okiratot, illetve az illetéket vagy a költségtérítést nem vagy csak részben fizették meg. Amennyiben a cégjegyzék a bejegyzési kérelemben feltüntetett vezető tisztségviselő, illetőleg cégvezető tekintetében a Ctv. szerinti eltiltási bejegyzést tartalmazza, a cégbíróság a cégbejegyzés iránti kérelmet legkésőbb a kérelem beérkezését követő 8. munkanap lejártának napján hiánypótlási eljárás lefolytatása nélkül ugyancsak elutasítja. Szintén a bejegyzési kérelem végzéssel történő elutasítására kerül sor, ha a bejegyzést kérő a hiánypótlási határidőt elmulasztotta, vagy a hiánypótlást hiányosan, illetve hibásan terjesztette elő. Egyszerűsített cégeljárásban a cégbíróság a bejegyzési kérelmet akkor utasítja el, ha a bejegyzést kérő jogi képviselőjének meghatalmazása, a bejegyzési kérelem kitöltése nem felel meg a jogszabályoknak, vagy ha a bejegyzési kérelem nem tartalmazza a jogi képviselőnek a bejegyzendő adatokra vonatkozó iratok jogszerűségét igazoló nyilatkozatát; ha a bejegyzést kérő elmulasztotta a Ctv. 3. számú mellékletben felsorolt valamely irat benyújtását; ha a cég elnevezése - amennyiben a cég nem élt a névfoglalás lehetőségével - nem felel meg a jogszabályi rendelkezéseknek; ha az adóhatóság értesítése alapján az adószám megállapításához szükséges, az általános forgalmi adó alanyának az adóköteles tevékenysége megkezdésének bejelentésével összefüggő nyilatkozata nem felel meg a jogszabályi előírásoknak; ha cégjegyzék a cég tagja, vezető tisztségviselője, illetve cégvezetője vonatkozásában a Ctv. szerinti eltiltási bejegyzést tartalmaz, és annak alapján tagként, vezető tisztségviselőként való bejegyzésnek nincs helye, vagy ha észleli, hogy azok az adatok, amelyeknek bejegyzését az adott cégformára vonatkozóan e törvény előírja, illetve a létesítő okirat, valamint a bejegyzési kérelem alapjául szolgáló, a Ctv. 3. számú mellékletben felsorolt, kötelezően, illetve szükség szerint csatolandó egyéb okirat nem felel meg a jogszabályok rendelkezéseinek.

Abban az esetben, ha a cégbíróság jogerősen elutasítja a gazdasági társaság bejegyzését, az előtársaság ipso iure megszűnik.⁸⁴ Ilyenkor a feltételes helyzet anélkül szűnik meg, hogy a társaság létrejötté szempontjából a felfüggesztő feltétel (a cégbejegyzés) bekövetkezne, a gazdasági társaság megalakulása megtörténne. A cégbíróság bejegyzést elutasító végzése pedig bontó feltételnek minősül: az előtársasági jogviszony megszűnését eredményezi.⁸⁵

A Ptk. 3:101. § (4) bekezdése szerint, ha a gazdasági társaság nyilvántartásba vételét jogerősen elutasítják, az erről való tudomásszerzés után az előtársaság a működését

⁸⁴ Miskolczi Bodnár Péter: *A gazdasági társaságok*, (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1999), 124.

⁸⁵ Papp Tekla, *Az előtársaságról – újlag*, Debreceni Jogi Műhely (2007) No. 3. http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/3_2007/az_elotarsasagrol_ujlag/

késedelem nélkül köteles megszüntetni. E kötelezettség megszegésével okozott károkért az előtársaság vezető tisztségviselői a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség szabályai szerint felelnek [a 3:101. § (6) bekezdése értelmében a (4) bekezdésben foglaltakat megfelelően alkalmazni kell abban az esetben is, ha a társaság a nyilvántartásba-vételi kérelmet visszavonja]. Ez a szabály nyilvánvalóan csak azokra az esetekre vonatkozik, amikor az előtársaság ténylegesen meg is kezdte működését. Amennyiben az előtársaság már folytatott üzletszerű gazdasági tevékenységet, úgy a működés megszüntetése sok esetben időt vesz igénybe. Az előtársaságot terhelő, hosszabb időre szóló kötelezettségvállalások esetében a késedelem nélküli megszüntetés azt jelenti, hogy a kötelezettségek alapjául szolgáló jogviszonyok felszámolását haladéktalanul meg kell kezdeni. A vezető tisztségviselők felelőssége szigorú felelősség, független a felróhatóságuktól, mivel az a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség Ptk.-beli szabályai szerint került meghatározásra.⁸⁶ A felelősségi szabályok differenciálódása miatt szükséges annak kimondása, hogy a szóban forgó felelősség a szerződésszegésért való felelősség szabályai szerinti felelősséget jelent, hiszen a vezető tisztségviselő megfontolt, tudatos magatartásáról van szó.

A Gt. 16. § (3) bekezdésének harmadik fordulata azt mondta ki, hogy a működés megszüntetéséig vállalt kötelezettségekből eredő tartozásokért a tagok (részvényesek) a gazdasági társaság megszűnése esetére irányadó szabályok szerint kötelesek helytállni. A Ptk. szerint – mint ahogy arról már volt szó a korábbiakban is - a gazdasági társaság nyilvántartásba-vételi kérelmének jogerős elutasítása esetén a megszűnésig vállalt kötelezettségeket a létrehozni kívánt társaság rendelkezésére bocsátott vagyonból kell teljesíteni. Az ebből ki nem egyenlíthető követelésekért az alapítók harmadik személyekkel szemben egyetemlegesen kötelesek helytállni. Papp Tekla rámutat, hogy a korlátozott tagi felelősségű társasági formáknál diszkriminációt eredményezhet a tagok között az előtársaság megszüntetésénél, hogyha az egyik tag már teljesítette a vagyoni hozzájárulását, akkor az ezt feltehetően elveszti az előtársasági tartozások kiegyenlítésekor, míg a vagyoni hozzájárulást még nem teljesítő tagtól a teljesítést már a lehetetlenült társasági szerződés alapján nem lehet kikényszeríteni.⁸⁷

A magyar jogirodalomban egységesnek tekinthető álláspont szerint⁸⁸ az előtársaság megszűnésére a felszámolási, valamint a végelszámolási eljárás szabályai nem alkalmazhatóak. Ennek pedig az az oka, hogy a cégbejegyzés elutasítása folytán nem jön létre jogalany. A német jogban azonban van lehetőség az előtársasággal szemben csődeljárás megindítására. Ezt a német csődtörvény azzal a fikcióval oldja meg, hogy a jogképességgel nem rendelkező „társulatokat” is jogi személynek tekinti.⁸⁹ A magyar jog természetesen a csődeljárást sem teszi lehetővé előtársaságok vonatkozásában.

⁸⁶ OptiJUS Ptk. Nagykommentár, 2014. A 3:101. §-hoz fűzött magyarázat.

⁸⁷ Papp Tekla, *Az előtársaságról – újlag*, Debreceni Jogi Műhely (2007) No. 3. http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/3_2007/az_elotarsasagrol_ujolag/

⁸⁸ Wellmann György, *Felelősség az előtársaság nevében vállalt kötelezettségeikért*, Gazdaság és Jog (2001) No. 1, 8-10. Papp Tekla, *Az előtársaságról – újlag*, Debreceni Jogi Műhely (2007) No. 3. http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/3_2007/az_elotarsasagrol_ujolag/

⁸⁹ Insolvenzverordnung, 11. § (1).

A fenti eljárásoknak az elótársasággal szemben történő megindítását egyébként az adott eljárást szabályozó jogszabályok sem tennék lehetővé. A Cstv. 7. § (1) bekezdése szerint a csődeljárás lefolytatása iránti kérelmet az adós *gazdálkodó szervezet* vezetője nyújthatja be a bírósághoz.⁹⁰ A Cstv. fogalom-meghatározása alapján azonban az elótársaság nem *gazdálkodó szervezet*, így csődeljárás lefolytatását sem lehet kezdeményezni vele szemben.

Ami a felszámolási eljárást illeti, azt a Cstv. 22. § (1) bekezdése szerint az adós fizetéseképtelensége esetén lehet lefolytatni. A 3. § (1) bekezdése értelmében pedig *adós* az a *gazdálkodó szervezet*, amely tartozását (tartozásait) az esedékességkor nem tudta vagy előreláthatóan nem tudja kiegyenlíteni. Itt tehát újra a *gazdálkodó szervezet* fogalmával találkozunk, mellyel kapcsolatban pedig az előbb már láttuk, hogy az elótársaságot nem foglalja magában.

A végelszámolás szabályait a Ctv. tartalmazza, melynek 94. § (1) bekezdése értelmében végelszámolásnak a cég jogutód nélkül történő megszűnése esetén van helye, ha a cég nem fizetéseképtelen. A törvény 2.§ (1) bekezdése pedig akként rendelkezik, hogy a cég az a jogalany, amely a cégnyilvántartásba történő bejegyzéssel jön létre. A cégnyilvántartásba történő bejegyzéssel már maga a gazdasági társaság jön létre. Bár a Ctv. 94. § (2) bekezdése szerint jogszabály cégnek nem minősülő szervezet végelszámolása esetén is előírhatja a Ctv. végelszámolásról szóló fejezete rendelkezéseinek megfelelő alkalmazását, a törvényhozó itt azonban a Cstv. hatálya alá tartozó, cégnek nem minősülő szervezetekre gondol, melyekkel kapcsolatban már láttuk, hogy az elótársaság nem tartozik közéjük.

A Ptk. 3:101. § (1) bekezdésének harmadik fordulata szerint az elótársasági jelleget a társaság iratain és jognyilatkozatain fel kell tüntetni; ennek hiányában az elótársaság által tett jognyilatkozat - ha a nyilvántartó bíróság a társaságot nem jegyzi be - az alapítók által együttesen tett jognyilatkozatnak minősül. Utóbbi szabály kimondását nyilvánvalóan hitelezővédelmi megfontolások indokolják.

A cég nevét (rövidített nevét) a cégbejegyzési eljárás alatt „bejegyzés alatt” („b. a.”) toldattal kell használni. Ennek hiányában, ha a nyilvántartó bíróság a társaságot nem jegyzi be, az alapítók nem védekezhetnek korlátolt, illetve mögöttes helytállási kötelezettségükkel sem.

3. Az elótársaság hitelezőinek irányában fennálló helytállási kötelezettségekről

Ha a gazdasági társaság nyilvántartásba vételét jogerősen elutasítják, az elótársaság által vállalt kötelezettségeket a létrehozni kívánt társaság rendelkezésére bocsátott vagyonból kell teljesíteni [Ptk. 3:101. § (5)]. Ha az elótársaságot harmadik személyek irányában tartozások

⁹⁰ A törvény 3. § (1) bekezdésének a) pontja értelmében a Cstv. alkalmazásában *gazdálkodó szervezet* a gazdasági a gazdasági társaság, a közhasznú társaság, az ügyvédi iroda, a közjegyzői iroda, a szabadalmi ügyvivői iroda, a végrehajtói iroda, az európai részvénytársaság, a szövetkezet, a lakásszövetkezet, az európai szövetkezet, a vízgazdálkodási társulat (a víziközmű-társulat kivételével), az erdőbirtokossági társulat, az önkéntes kölcsönös biztosító pénztár, a magánnyugdíjpénztár, az egyéni cég, az egyesülés, ideértve az európai gazdasági egyesülést is, az európai területi társulás, egyesület, alapítvány, valamint mindazon jogi személyek vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaságok, amelyek fő érdekeltségeinek központja a Tanács fizetéseképtelenségi eljárásokról szóló 1346/2000/EK rendelete alapján az Európai Unió területén található.

terhelték és az induló vagyon fedezte ezeket, akkor a külső jogviszonyok rendezettnék tekinthetők. Amennyiben a tartozások kiegyenlítése után még marad fenn vagyon, akkor azt a tagok között kell felosztani.⁹¹ Közkereseti társaságoknál, betéti társaságoknál, egyesületeknél és részvénytársaságoknál a vagyon olyan arányban illeti meg a tagokat, amilyen arányban ők vagy jogelődjük vagyoni hozzájárulást teljesítettek, azzal, hogy rt.-k esetében, ha likvidációs hányadhoz fűződő elsőbbségi részvény került kibocsátásra, az elsőbbségi részvény biztosította jogokat figyelembe kell venni. Abban az esetben, ha az egyesülés tagjai nem teljesítettek vagyoni hozzájárulást, a vagyon felosztása egyenlő arányban történik. Korlátolt felelősségű társaságoknál a vagyont a vagyoni hozzájárulások arányában kell felosztani.

A létrehozni kívánt társaság rendelkezésére bocsátott vagyonból ki nem egyenlíthető követelésekért az alapítók harmadik személyekkel szemben egyetemlegesen kötelesek helytállni. Ilyen esetben a teljesítés bármelyik alapítótól követelhető. Minden alapító az egész követeléssel tartozik, de ha bármelyikük teljesít, a harmadik személyekkel szemben a teljesített rész erejéig a többiek kötelezettsége is megszűnik. A társaság kötelezettségeiért korlátozott helytállással tartozó tagok tekintetében ki kell emelni, hogy az ilyen tagok természetesen csak a felosztott vagyonból való részesedésük mértékéig kötelesek helytállni az előtársaság ki nem elégített tartozásaiért. A közkereseti társaságok és egyesületek tagjai, valamint a betéti társaságok belfogói egymás közti viszonyukban a tartozást a felosztott vagyonból való részesedésük arányában viselik.

Látható tehát, hogy egyetemlegesen és korlátlanul csak a közkereseti társaságok és egyesületek [bár az egyesülés nem gazdasági társaság, a Ptk. 3:368. § (3) bekezdése szerint rá a gazdasági társaságok közös szabályait - főszabályként - megfelelően alkalmazni kell] tagjai és a betéti társaságok belfogói kötelesek helytállni harmadik személyekkel szemben. A Ptk. – vélhetően tudatosan - a társaság alapítóinak mögöttes felelőssége helyett azok mögöttes helytállási kötelezettségét említi. Az alapítóknak ez a kötelezettsége ugyanis nem valamilyen hátrányos megítélés alá eső magatartásuk következménye, nem valamilyen elmarasztalható cselekményük szankciója, hanem az előtársaság gazdasági tevékenységéből eredő kockázatoknak a hitelezők számára kedvező elosztását célozza. A hitelező indokolt preferálást jelent ugyanis, hogy arra az esetre, ha a létrehozni kívánt társaság rendelkezésére bocsátott vagyon nem elegendő követelése kiegyenlítésére, akkor nem maga viseli a teljesítés elmaradásának kockázatát, hanem még megnyílik számára a lehetőség, hogy követelését az alapítókkal szemben érvényesítse pusztán azon az alapon, hogy azok alapítói a társaságnak.

Korlátlan tagi helytállási kötelezettséggel működő társasági formáknál a vezető tisztségviselőket helytállási kötelezettség nem terheli. Wellmann György szerint a jogalkotó nyilván azért nem gondolt ebben az esetben a vezető tisztségviselők mögöttes felelősségére, mert abból indult ki, hogy a közkereseti és betéti társaságnál a vezető tisztségviselő és a tag személye általában azonos, egyesületeknél pedig a tipikusan jogi személy tagok mellett a természetes személy igazgató felelőssége sem nyújtana többletgaranciát a hitelezőknek.⁹²

⁹¹ Auer Ádám-Bakos Kitti-Buzási Barnabás-Farkas Csaba-Nótári Tamás-Papp Tekla, *Társasági jog*, (Lectum Kiadó, Szeged 2011), 105.

⁹² Wellmann György, *Felelősség az előtársaság nevében vállalt kötelezettségeikért*, *Gazdaság és Jog* (2001) No. 1, 8-10.

Felmerülhet azonban a kérdés, hogy felelhet-e a vezető tisztségviselő a Ptk. 3:24. § (2) bekezdése⁹³, illetve 3:118. §-a⁹⁴ alapján? Megítélésem szerint mindkét esetben nem a válasz, hiszen nem jött létre jogalany, így nem volt jogi személy, akinek a vezető tisztségviselője e jogviszonyával összefüggésben kárt okozhatott volna, illetve nem beszélhetünk gazdasági társaságról sem, amely jogutód nélkül megszűnt volna. Az más kérdés, hogy a „vezető tisztségviselő” a szerződésszegéssel, illetve a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség általános szabályai alapján marasztalható, hiszen jogalany hiányában nincsen jogi személyiség, melyben magatartása feloldódhatna. Különösen a Ptk. 6:142. §-ában található kontraktuális kárfelelősség szabályának alkalmazása merülhet fel, olyan esetekben, amikor a „vezető tisztségviselő” a nyilvántartásba vétel elutasítása miatt nem az előtársaság, hanem saját nevében köt szerződést, melynek megszegésével a másik félnek kárt okoz.

A társaság kötelezettségeiért korlátozott helytállással tartozó alapítók csak a felosztott vagyomból való részesedésük mértékéig kötelesek helytállni az előtársaság ki nem elégített tartozásaiért. Előfordulhat, hogy az előtársaság vagyonát az alapítók között már felosztották, és csak később derül ki, hogy mégis volt az előtársaságnak kielégítetlen tartozása. Ilyen esetben az alapítók olyan mértékig kötelesek helytállni ezért a tartozásért, amilyen mértékben részesedtek az előtársaság felosztott vagyonából. Ennek megfelelően tehát legfeljebb azt az összeget kell a hitelezői igényekre fordítani, amit a követelésnek a felosztást megelőző érvényesítése esetén is erre fordítottak volna.

Ha a mögöttes helytállási kötelezettséggel nem rendelkező tag helytállása ellenére ki nem elégített követelések maradtak fenn, e tartozásokért harmadik személyek irányában a létrehozni kívánt gazdasági társaság vezető tisztségviselői korlátlanul és egyetemlegesen kötelesek helytállni. A vezető tisztségviselők tehát az általános szabályokhoz képest nagyobb kockázattal számolhatnak, hiszen a korlátozott felelősségű tagok helytállása ellenére kielégítetlenül maradt követelések önmagukban megalapozzák korlátlan és egyetemleges helytállásukat. A vezető tisztségviselőknél ezt a helytállási kötelezettségét a hitelezőkkel szemben érvényesen kizárni vagy korlátozni nem lehet. A Ptk. 3:4. § (2) bekezdése szerint a jogi személy tagjai, illetve alapítói csak az egymás közötti és a jogi személyhez fűződő viszonyuk, valamint a jogi személy szervezetének és működésének szabályozása során térhetnek el a létesítő okiratban főszabályként a Ptk.-nak a jogi személyekre vonatkozó szabályaitól, a hitelezőkkel szembeni helytállási kötelezettség korlátozása vagy kizárása azonban nem tartozik a rendelkezési jogkörükbe. Nyilvánvaló, hogy ilyen kérdésekre az eltérő szabályozás lehetősége nem vonatkozik. Még ha a tagok szabályozási autonómiája ki is terjedne a vezető tisztségviselőnek a társaságon kívüli, harmadik személyekhez fűződő viszonyára, egy ilyen, korlátozó vagy kizáró rendelkezés a Ptk. 3:4. § (3) bekezdésének b)

⁹³ A Ptk. 3:24. § (2) bekezdése szerint, a vezető tisztségviselő által e jogkörében eljárva harmadik személynek okozott károkért a jogi személy felel. A vezető tisztségviselő a jogi személlyel egyetemlegesen felel, ha a kárt szándékosan okozta.

⁹⁴ A Ptk. 3:118. §-a értelmében, ha a gazdasági társaság jogutód nélkül megszűnik, a hitelezők kielégítetlen követelésük erejéig kártérítési igényt érvényesíthetnek a társaság vezető tisztségviselőivel szemben a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályai szerint, ha a vezető tisztségviselő a társaság fizetéseképtelenségével fenyegető helyzet beállta után a hitelezői érdekeket nem vette figyelembe.

pontjára tekintettel – mint a jogi személy hitelezőinek jogait nyilvánvalóan sértő rendelkezés – akkor is érvénytelennek minősülne.

A fentiek összefoglalásaként azonban az is megállapítható, hogy a vezető tisztségviselők helytállási kötelezettsége csak a harmadik lépcsőfokot jelenti az előtársaság által vállalt kötelezettségek teljesítésének szabályozásában. Az előtársaság hitelezői elsődlegesen a létrehozni kívánt társaság rendelkezésére bocsátott vagyomból kaphatnak kielégítést. Ha az előtársaság vagyona nem elégséges a felhalmozott kötelezettségek teljesítésére, akkor következik második lépcsőként az alapítók hitelezőkkel szemben fennálló egyetemleges helytállása, s amennyiben a tag helytállása a létrehozni kívánt társaságot terhelő kötelezettségekért korlátozott volt, és a tag helytállása ellenére is kielégítetlen követelések maradtak fenn, akkor jutunk csak el a harmadik lépcsőfokhoz, amin a vezető tisztségviselők korlátlan és egyetemleges helytállása található.

Nochta Tibor szerint nehezen megítélhető, hogy e tisztségviselői helytállási kötelezettséget kimondó szabály mennyiben kárkockázat telepítő célzatú és mennyiben felelősségi természetű. Nézete szerint a vezető tisztségviselők korlátlan és egyetemleges felelősségének kimondása a társasági jogban az ún. magatartás szemléletű felelősségi felfogáson kell, hogy alapuljon, jelesül a vezető tisztségviselőknek a tagoktól, alapítóktól tipikusan eltérő vagyoni és társasági jogi helyzete folytán nem lehet a harmadik személyek irányába a helytállási kötelezettsége egyfajta folytatása a tagi helytállási kötelezettségnek amennyiben az nem elégséges. A vezető tisztségviselői felelősség a tagi felelősségtől elváló *sui generis* természetű felelősség.⁹⁵

A korlátozott tagi felelősségű formáknál az előtársaság nevében vállalt kötelezettségekért fennálló vezető tisztségviselői helytállási kötelezettség nem csak annyiban speciális, hogy időben a cégbejegyzést megelőző időszakra esik, hanem irányultságát és jogi jellegét tekintve is különbözik a vezető tisztségviselők Ptk. 3:24. § (1) bekezdésében meghatározott felelősségétől. Előbbinél ugyanis a vezető tisztségviselők felelőssége nem a társasággal szemben áll fenn (hiszen az létre sem jött), hanem kifelé, harmadik személyek felé, s a felelősség jellege pedig nem szerződésszegéssel okozott kárért való felelősség, hanem – egyetértve Wellmann Györggyel - objektív helytállási kötelezettség az előtársaság tartozásaiért.⁹⁶

A mögöttes helytállásként szabályozott vezető tisztségviselői felelősségnél a vezető tisztségviselők közötti elszámolás egyenlő mértékű lesz, mivel objektív a helytállási kötelezettségük.⁹⁷

A Ptk. 3:101. § (6) bekezdése szerint az alapítók és a vezető tisztségviselők helytállási kötelezettségére vonatkozó, fenti szabályokat megfelelően alkalmazni kell abban az esetben is, ha a társaság a nyilvántartásba-vételi kérelmet visszavonja.

Volt róla szó, hogy a hitelezői követelések kielégítésének fedezetéül elsődlegesen a létrehozni kívánt társaság induló vagyona szolgál, ha azonban a tagok (részvényesek) önként

⁹⁵ OptiJUS Ptk. Nagykommentár, 2014. A 3:101. §-hoz fűzött magyarázat.

⁹⁶ Wellmann György, *Felelősség az előtársaság nevében vállalt kötelezettségekért*, Gazdaság és Jog (2001) No. 1, 8-10.

⁹⁷ Papp Tekla, *Az előtársaságról – újólág*, Debreceni Jogi Műhely (2007) No. 3. http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/3_2007/az_elotarsasagrol_ujolag/

nem elégítik ki ebből a hitelezőket, akkor a hitelezők ezt a vagyont csak a tagok személyén keresztül érhetik tetten, hiszen a társaság mint jogalany nem jött létre.⁹⁸ Felmerül azonban a kérdés, hogy a tagok milyen jogcímen érvényesíthetik az előtársaságot megillető jogokat és kötelezettségeket? Papp Tekla megoldása szerint a cégbejegyzés elutasítása esetén az előtársaság visszakerül abba az „állapotba”, ahol a cégbejegyzési kérelem benyújtása előtt volt; tehát egy többalanyú, speciális kötelmi szerződés létezik már csak a tagok között és így az előtársaságot megillető jogok és követelések rendezésére – attól függően, hogy osztható vagy nem osztható szolgáltatásról van-e szó –, a Ptk. jogosulti egyetemlegességre és jogosulti együttségre vonatkozó rendelkezéseit tekinti alkalmazandónak. Megítélése szerint ezek a szabályok nemcsak a külső, hanem a belső – az előtársaság tagjai közötti – jogviszonyban is irányadóak az elszámolásra.⁹⁹

⁹⁸ Wellmann György, *Felelőség az előtársaság nevében vállalt kötelezettségekért*, Gazdaság és Jog (2001) No. 1, 8-10.

⁹⁹ Papp Tekla, *Az előtársaságról – újólág*, Debreceni Jogi Műhely (2007) No. 3. http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/3_2007/az_elotarsasagrol_ujolag/

III. Fejezet

A gazdasági társaságok tagjainak helytállási kötelezettségéről

1. A korlátozott és a korlátlan tagi helytállási kötelezettség megengedhetőségéről

A korlátozott helytállási kötelezettség, illetőleg a helytállási kötelezettség korlátozhatósága a kártérítési felelősségi jog egyik, elméleti és joggyakorlati nézőpontból egyaránt roppant színes és változatos képet mutató kérdése.¹⁰⁰ A jogi személyek tagjai korlátozott helytállási kötelezettsége csak jogszabályi alapokon nyugodhat, ennek „mesterséges” megteremtésére korlátlan tagi helytállási kötelezettséggel működő jogi személyek esetében nincsen lehetőség, hiszen egy ilyen, a Ptk. szabályaitól való eltérés, mint a hitelezők jogait nyilvánvalóan sértő megoldás a törvény 3:4.§ (3) bekezdésének b) pontja szerint nem megengedett. Ilyen jogszabályi alapokat a Ptk.-nak a jogi személyek általános és gazdasági társaságok közös, valamint az egyes jogi személyekre, gazdasági társaságokra vonatkozó szabályai között is találunk.

A külföldi jogirodalomban találkozhatunk olyan felfogással is, mely szerint a korlátozott tagi helytállási kötelezettség tulajdonképpen egy speciális felelősségbiztosítási alakzat, biztosító nélkül. E szerint a tagoknak teljesen mindegy, hogy a magánvagyonuk védelmét a jogszabályi alapon nyugvó korlátozott tagi helytállási kötelezettség jogintézménye, vagy egy biztosítótársasággal megkötött felelősségbiztosítási szerződés garantálja, ezért a kettő közül az olcsóbb megoldást fogják választani. Az ilyen jellegű biztosítási szerződések nem túl gyakori voltából ki lehet következtetni, hogy ez a törvény alapján fennálló korlátozott tagi helytállási kötelezettség.¹⁰¹

A jogalkotó témánk szempontjából releváns mindenkori céljai között szerepel a társasági tartozásokért fennálló korlátlan tagi helytállási kötelezettségek halmozódásának elkerülése. Ezért rendelkezik úgy a Ptk. 3:90. § (1) bekezdése, hogy természetes személy egyidejűleg egy gazdasági társaságban lehet a társaság korlátlanul felelős tagja. Szintén a kumuláció tilalmát fogalmazza meg a szakasz (2) bekezdése, amikor kimondja, hogy közkereseti társaság, betéti társaság és egyéni cég nem lehet gazdasági társaság korlátlanul felelős tagja, míg az egyéni vállalkozóról és az egyéni cégről szóló 2009. évi CXV. törvény 3. § (2) bekezdésének d) pontja az egyéni cég és a gazdasági társaság korlátlanul felelős tagjának tiltja meg, hogy egyéni vállalkozó legyen. A Ptk. azt sem engedi, hogy kiskorú személy vállaljon korlátlan helytállási kötelezettséggel járó társasági tagságot.

A társasági jogban élő un. szigorú vagyoni elkülönültség elve – mely a tagok magánvagyonára és a társasági vagyon tekintetében érvényesül – alapján, valamint a hitelezők érdekeinek védelme miatt tilos a helytállási kötelezettségek kumulációja. A korlátlan tagi

¹⁰⁰ Nochta Tibor: *Társasági jog*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2011. 266.

¹⁰¹ Thomas K. Cheng: *An Economic Analysis of Limited Shareholder Liability in Contractual Claims*. Berkeley Business Law Journal, 2014/1. 161-162.

helytállás egyidejűleg csupán egy magánvagyon tekintetében értelmezhető, ekként a helytállási kötelezettségek halmozásának lehetősége e vagyonnal szembeni igények érvényesítését korlátozná. Ugyancsak megnövelné a harmadik személyek, közöttük is főként a hitelezők kockázatát, ha a törvény nem tiltaná meg az egyébként mögöttesen, de korlátlanul helytálló tagok részvételével működő társaságok és az egyéni cég korlátlanul helytálló tagi minőségben történő továbbtársulását. Fontos érdek szól amellett is, hogy kiskorú személy helytállási kötelezettsége – akinek a vagyoni ügyei viteléhez szükséges belátási képessége általában korlátozott – ne váljon még mögöttesen sem egy gazdasági társaságban korlátlanná.¹⁰²

A természetes személyek csak *egyidejűleg* nem lehetnek több gazdasági társaság korlátlan helytállásra kötelezett tagjai, tagsági jogviszonyuk megszűnését követően azonban nincsen akadálya annak, hogy újabb, ilyen tartalmú jogviszonyt létesítsenek. Abban az esetben viszont, ha a tag a gazdasági társaság tartozásaiért való korlátlan helytállási kötelezettségének nem tett eleget, a cégbíróság eltiltja,¹⁰³ ennél fogva pedig a Ptk. 3:90. § (3)¹⁰⁴ bekezdése értelmében „nem lehet gazdasági társaság tagja”. Az idézőjelet azért tartom szükségesnek, mert a Ptk. idézett rendelkezése nem teljesen fedi a valóságot, azt a Ctv. 9/B. § (2) bekezdése annyiban pontosítja, hogy az eltiltott személy csak többségi befolyást, korlátlan helytállási kötelezettséggel járó tagságot, illetve egyéni cégben tagságot nem szerezhet, további vezető tisztségviselői (képviselői) tisztséget nem vállalhat. A tagsági jogviszonyt érintő eltiltás nem járhat a tag fennálló részesedéseinek kényszerértékesítésével, ugyanakkor a törvényi rendelkezés immár nyilvánvalóvá teszi, hogy a már meglévő részesedéseit sem növelheti főszebályként a tag. Nincs akadálya ugyanakkor annak, hogy eltiltás hatálya alatt álló személy korlátolt felelősségű társaságban vagy részvénytársaságban a többségi befolyást el nem érő - vagyis a tilalom mértékét el nem érő -, már fennálló befolyását (például 20%-os befolyását) 50%-ot el nem érő befolyásra növelje. A tilalom továbbá nem vonatkozik arra az esetre, ha a befolyás növekedése nem vagyoni szolgáltatás ellenében történik, így például mikor a korlátolt felelősségű társaság a saját üzletrészt a tagoknak törzsbetéteik arányában térítés nélkül átadja. Azt, hogy a létesítő okirat a kumuláció-tilalomra vonatkozó rendelkezésektől eltérjen, a Ptk. már hivatkozott 3:4. § (3) bekezdésének b) pontja ugyancsak tiltja, hiszen a helytállási kötelezettségek halmozása a hitelezők jogait nyilvánvalóan sértené.

A tagi helytállási kötelezettség korlátozásának uniós vonzaspontjai is vannak. Az Európai Parlament és a Tanács a társasági jog területén az egyszemélyes korlátolt felelősségű társaságokról szóló 2009/102/EK irányelve (2009. szeptember 16.) 2. cikkének (2) bekezdés b) pontja szerint, a vállalatcsoportokra vonatkozó nemzeti rendelkezések összehangolásáig a tagállamok megállapíthatnak bizonyos különös rendelkezéseket és szankciókat olyan esetekre, ha egy egyszemélyes társaság vagy egy más jogi személy valamely társaság egyedüli tagja. Ennek szellemében rendelkezik úgy a Ptk. 3:208. § (3) bekezdése, hogy az

¹⁰² OptiJUS Ptk. Nagykommentár, 2014. A 3:90. §-hoz fűzött magyarázat.

¹⁰³ A Ctv. 9/B. § (1) bekezdésének b) pontja szerint, a cégbíróság eltiltja azt a személyt, aki a gazdasági társaság tartozásaiért való korlátlan tagi helytállási kötelezettségének nem tett eleget, feltéve, hogy a vele szembeni végrehajtás eredménytelen volt.

¹⁰⁴ A Ptk. 3:90. § (3) bekezdése értelmében, nyilvánosan működő részvénytársaság kivételével nem lehet gazdasági társaság tagja, aki eltiltás hatálya alatt áll.

egyszemélyes korlátolt felelősségű társaság tagjának felelősségére a minősített többséget biztosító befolyásra vonatkozó szabályokat – melyek később részletesen is ismertetésre kerülnek - megfelelően alkalmazni kell [a Ptk. 3:323. § (5) bekezdése ugyanezt a szabályt az egyszemélyes részvénytársaság vonatkozásában is tartalmazza].

A fenti uniós norma „erejét” jelzi, hogy – irányelv révén – az csupán az elérendő célokat illetően kötelező a címzett tagállamokra, továbbá csak lehetőséget teremt bizonyos különös rendelkezések és szankciók bevezetésére. Utóbbiakhoz természetesen a nemzeti jogalkotónak egyébként sem lenne szüksége uniós felhatalmazásra. A tagi helytállási kötelezettség korlátozása, korlátozhatósága jogalkotói kérdés, melyet a Ptk. már hivatkozott 3:4. § (3) bekezdésének b) pontja lényegében kivesz a tagok szabályozási hatásköréből.

Felmerülhet a kérdés, hogy a szabályozás diszpozitivitásából adódóan lehetőségük van-e a tagoknak arra, hogy egy, a Ptk. szabályai szerint korlátozott tagi helytállással működő társaság létesítő okiratában korlátlan helytállási kötelezettséget vállaljanak a társaság tartozásaiért? A kérdés megválaszolásához a törvény 3:1. § (4) és 3:89. § (1) bekezdéséből kell kiindulnunk. Előbbi szerint, a jogi személy törvényben meghatározott típusban alapítható és működtethető, az e rendelkezésbe ütköző létesítő okirat pedig semmis. Utóbbi szabály kimondja, hogy gazdasági társaság közkereseti társaság, betéti társaság, korlátolt felelősségű társaság vagy részvénytársaság formájában alapítható. A típuskényszerből következik az, hogy a társasági formákat meghatározó definíciós szabályok nem tekinthetők eltérést engedő szabálynak, az állam csak az általa meghatározott típusú szervezeteket ismeri el jogi személyként. A létrehozandó gazdasági társaságokat minden esetben a törvényi definíciók alapján kell minősíteni, és ha a definíció szempontjából lényeges elem hiányzik egy adott társaságból, akkor nem lehet azt e társasági formába tartozónak tekinteni. A tagok helytállási kötelezettségének korlátozott vagy korlátlan volta mindenképpen lényeges eleme a törvényi definíciónak. Ha pedig egy társaság egyetlen társasági forma kritériumainak sem felel meg, akkor a cégbíróság meg fogja tagadni a nyilvántartásba vételét, és ezzel megakadályozza az ilyen társaság létrejöttét. A diszpozitivitás, mint főszabály alól a tagi helytállási kötelezettség korlátozott vagy korlátlan volta tehát kivételt jelent, a létesítő okiratok tartalmának meghatározásánál erre figyelemmel kell lenni (ezzel ellentétes állásponttal találkozunk az OptiJUS Ptk. Nagykomentárjának a 3:210. §-hoz fűzött magyarázatában).

Abban az esetben pedig, ha a tagok a jogszabályoknak megfelelő létesítő okirat mellett kötnek egymással egy ilyen, a korlátolt helytállási kötelezettséggel rendelkező tagok helyzetét a korlátlan helytállásra kötelezett tagok helyzetével azonossá tevő szerződést, akkor megítélésem szerint ez, a törvény kógens rendelkezésével ellentétes megállapodás, mint a Ptk. 6:95. §-a¹⁰⁵ szerinti jogszabályba ütköző szerződés, semmis. Ugyanerre a következtetésre jutott a Győri Ítéltábla a BDT2007. 1671. számon közzétett, még a Gt. hatálya alatt hozott eseti döntésében is, amikor kimondta, hogy a Gt. eltérést engedő, diszpozitív szabályaitól a szindikátusi szerződésben¹⁰⁶ is el lehet térni, viszont a Gt. kógens szabályaiba ütköző szerződési rendelkezés jogszabályba ütköző és ezért semmis.

¹⁰⁵ A Ptk. 6:95. §-a szerint semmis az a szerződés, amely jogszabályba ütközik, vagy amelyet jogszabály megkerülésével kötöttek, kivéve, ha ahhoz a jogszabály más jogkövetkezményt fűz.

¹⁰⁶ A hivatkozott döntés szerint a szindikátusi szerződés a társasági és kötelmi jogban nem nevesített, alapvetően polgári jogi (kötelmi jogi) szerződés. A jogszabályok által nem rendezett szindikátusi szerződéssel a polgári jogi

A Ptk. több helyen (pl. 3:90. §, 3:101. § (5) bekezdés harmadik mondatának első fordulata] is úgy használja a korlátolt vagy korlátlan tagi felelősség kifejezést, hogy ezekben az esetekben korlátolt vagy korlátlan helytállásról, nem pedig felelősségről van szó. A helytállási kötelezettség mibenlétének megértéséhez a jogi személy létesítő okiratához fűzött miniszteri indokolásnak azon része visz közelebb, mely szerint a helytállási kötelezettség kifejezés használatával a törvény arra kíván utalni, hogy „e kötelezettség alanya nem valamilyen elmarasztalható, felróható magatartás szankciójaként köteles teljesíteni a jogi személy által nem teljesített tartozást, hanem pusztán fedezetet kíván teremteni a törvény e kötelezettség előírásával.” Szintén a felelősség és a helytállási kötelezettség közötti különbségre hívja fel a figyelmet a közkereseti társasághoz tartozó indokolásnak az a része, mely kimondja, hogy „a törvény a társaság tagjainak mögöttes felelőssége helyett tudatosan a tagok mögöttes helytállási kötelezettségét említi. A tagoknak ez a kötelezettsége ugyanis nem valamilyen hátrányos megítélés alá eső magatartásuk következménye, nem valamilyen elmarasztalható cselekményük szankciója, hanem a társaság gazdasági tevékenységéből eredő kockázatoknak a hitelezők számára kedvező elosztását célozza. A hitelező indokolt preferálást jelent ugyanis, hogy arra az esetre, ha adósa, vagyis a társaság nem tud teljesíteni, nem maga viseli a teljesítés elmaradásának kockázatát, hanem még megnyílik számára a lehetőség, hogy követelését a tagokkal szemben érvényesítse pusztán azon az alapon, hogy azok tagjai a társaságnak.” S végül, de nem utolsósorban álljon itt a korlátolt felelősségi társaság fogalmának értelmezését segítő miniszteri indokolás: ...”Azoknál a társaságoknál, amelyeknél a tag köteles helytállni a társasági tartozásokért, ez a kötelezettség nem felelősségi alapú, és ezt a jogszabály szövege is tükrözi. Amikor a helytállási kötelezettség hiánya a társaság jellemzője, ugyanígy nem lehet leszűkíteni ezt a felelősségen alapuló kötelezettségekre, hanem indokolt az általánosabb: a helytállási kötelezettség kifejezés használata. Ezért a törvény a korlátolt felelősségű társaság kapcsán is a tag helytállási kötelezettségének és nem felelősségének hiányáról beszél.”

A felelősség helytállás valamely kötelezettség megszegéséért, a helytállás pedig jelen esetben egy törvényen alapuló, szerződési (létesítő okiratba foglalt) teljesítési kötelezettség. Nochta Tibor a társaság vagyonát meghaladó tartozásokért való korlátozott tagi felelősséget szintén helytállási kötelezettségnek tekinti.¹⁰⁷ Sárközy Tamás is az új Ptk. egyik, igen helyes törekvésének tartja a jogellenesen okozott kárért való kártérítési jellegű tényállások elválasztását azoktól a tényállásoktól, amelyek alapján valamely jogi vagy természetes személynek ki kell elégítenie valamely követelést, helyt kell állnia valamely tartozásért. Ezt ugyan a társasági jogi tradíciókkal ellentétben álló, de helyes megoldásnak tekinti.¹⁰⁸

Való igaz, hogy sok helyen a Ptk. a felelősség helyett már a helytállás terminológiát használja a nem felelősségi jellegű tényállásoknál, ellentmondások azonban sajnos így is

- és társasági jogi - jogalanyok a szerződéskötési autonómia elve alapján a létrehozandó, vagy a már létrehozott gazdasági társasággal kapcsolatos társasági jogviszonyaikat és egyéb (polgári jogi, versenyjogi, munkajogi stb.) jogviszonyaikat - a gazdasági társaság létesítő okiratótól elkülönülten - kötelmi jogi alapon és jogkövetkezményekkel szabályozzák.

¹⁰⁷ Nochta Tibor: *A magánjogi felelősség útjai a társasági jogban*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2005. 45.

¹⁰⁸ Sárközy Tamás, *Fordulat a magyar kártérítési jogban*, *Magyar Jog* (2013) No. 9, 535.

akadnak. Ilyen például a 3:324. § (3) bekezdésének esete, hiszen itt a törvényszöveg helytállásról, a hozzá fűzött miniszteri indokolás azonban felelősségről beszél. S bár a Ptk. 3:2. § (2) bekezdése helytállásról rendelkezik, ez azonban véleményem szerint egy deliktuális kárfelelősségi tényállás, mivel abban hiánytalanul megtalálható a polgári jogi kárfelelősség valamennyi előfeltétele, így megítélésem szerint itt felelősség(átvitel)ről van szó. Egy jogellenes és vétkes magatartással (a korlátolt felelősséggel való visszaéléssel) okozati összefüggésben („emiatt”) keletkezett kár (kielégítetlen hitelezői követelések) ad alapot a tag vagy az alapító felelősségének megállapítására. Ez a tényállás nem objektív helytállási kötelezettséget állapít meg, a helytállás nem önmagához a tagi (alapítói) minőséghez kapcsolódik (szemben például a közkereseti társaság tagja, vagy a kezes helytállási kötelezettségével). A fenti esetben a felelősségátvitelnek az az alapja, hogy a tag (alapító) jogellenes és felróható magatartásával okozati összefüggésben kielégítetlen hitelezői követelések maradtak, a hitelezőknek kára keletkezett. A tag (alapító) nem tartozik helytállni a jogi személy valamennyi kötelezettségéért, csupán a magatartásával okozati összefüggésben keletkezett kárért felel („emiatt ... kielégítetlen hitelezői követelések maradtak fenn, e tartozásokért ... köteles helytállni.”).

2. A jogutódlással történő megszűnés hatása a tagok helytállási kötelezettségére

Jogi személy más típusú jogi személlyé történő átalakulása esetén az átalakuló jogi személy megszűnik, jogai és kötelezettségei – így a jogelődnek az átalakuláskor fennálló tartozásai - az átalakulással keletkező jogi személyre mint általános jogutódra szállnak át.¹⁰⁹ Az átalakulás során a társaságtól megváló tag a társaság jogutód nélküli megszűnése esetén irányadó szabályok szerint köteles helytállni az átalakuló gazdasági társaságnak az átalakulással létrejövő jogi személy által nem teljesített kötelezettségeiért. Ha egy korlátlanul „felelős” tag az átalakulás következtében korlátozottan „felelős” taggá válik, a jogutód bejegyzésétől számított ötéves jogvesztő határidőn belül - és az átalakulással létrejövő jogi személy más, korlátlanul „felelős” tagjaival egyetemlegesen - köteles helytállni a jogelőd gazdasági társaság tartozásaiért.¹¹⁰ Ennek azonban a fordítottja is előfordulhat, például ha egymást követő két üzleti évben a társaság saját tőkéje nem éri el az adott társasági formára kötelezően előírt jegyzett tőkét, és a tagok a második év beszámolójának elfogadásától számított három hónapon belül a szükséges saját tőke biztosításáról nem gondoskodnak, e határidő lejártát követő hatvan napon belül a gazdasági társaság köteles elhatározni átalakulását.¹¹¹ Ilyen esetben gyakori, hogy a korábban korlátozottan helytállni köteles tag az átalakulás következtében korlátlanul helytállni köteles tagja lesz a jogutód társaságnak.

Az átalakulás az átalakuló jogi személlyel szemben fennálló követeléseket nem teszi lejárttá.¹¹² Az átalakulás a jogi személy szerződéses jogviszonyaiban jogutódlással jár, vagyis

¹⁰⁹ Ptk. 3:39. § (1).

¹¹⁰ Ptk. 3:135. §.

¹¹¹ Ptk. 3:133. § (2).

¹¹² 2013. évi CLXXVI. törvény 10. § (1).

nincs indoka a még le nem járt szerződésekkel való elszámolásnak. Az a hitelező azonban, akinek az átalakuló jogi személlyel szemben fennálló követelése az átalakulásról hozott döntés első közzétételét megelőzően keletkezett, követelése erejéig az átalakuló jogi személytől a döntés második közzétételét követő harmincnapos jogvesztő határidőn belül megfelelő biztosítékot követelhet, ha az átalakulás követelésének kielégítését veszélyezteti. Ha a tag helytállási kötelezettsége az átalakuló jogi személy kötelezettségeiért a jogi személy fennállása alatt korlátozott, az előző rendelkezést csak akkor kell alkalmazni, ha az átalakulásról szóló döntés meghozatalakor a jogelőd jogi személynek a saját tőke felénél magasabb összegű köztartozása van, amelyre halasztást, fizetési könnyítést nem kapott; ha az átalakulásról szóló döntés meghozatalakor a hitelező egyébként nem rendelkezik az átalakuláshoz kapcsolódó kockázattal arányos biztosítékkal, vagy ha a jogi személy átalakulás utáni pénzügyi, vagyoni helyzetére figyelemmel indokolt a biztosítékadás.¹¹³ (Csak zárójelben jegyzem meg, hogy megítélésem szerint, ha „az átalakulás a hitelező követelésének kielégítését veszélyezteti”, akkor egyben „a jogi személy átalakulás utáni pénzügyi, vagyoni helyzetére figyelemmel indokolt a biztosítékadás” is, a két fordulat között nem érzek a hitelezők szempontjából eltérő veszélyességi fokozatot.) Utóbbi feltételek alkalmazkodnak a Ptk. társasági jogi, azonos célt szolgáló előírásaihoz (tőkeleszállítási szabályok). A jogelőd jogi személy tagjainak felelőssége csak akkor állapítható meg, ha a jogutód jogi személy helytállási kötelezettségének nem tudott eleget tenni.¹¹⁴

A közkereseti társaság betéti társasággá és a betéti társaság közkereseti társasággá a gazdasági társaságok átalakulására vonatkozó szabályok alkalmazása nélkül, társasági szerződése módosításával alakulhat át. A kkt. betéti társasággá való átalakulása során kültaggá váló tag azonban az átalakulástól számított ötéves jogvesztő határidőn belül korlátlanul köteles helytállni a társaságnak az átalakulás előtt keletkezett tartozásaiért.¹¹⁵ Ez a megoldás azt a célt szolgálja, hogy a hitelezők követelése az átalakulás miatt ne válhasson kevésbé biztosítottá.

A jogi személy egyesülésére és szétválására az átalakulásra vonatkozó szabályokat megfelelően alkalmazni kell,¹¹⁶ azzal, hogy szétválás esetén a szétváló jogi személy jogutódjai - ideértve kiválás esetén a megmaradó jogi személyt is - a szétváló jogi személynek a szétválás előtt keletkezett kötelezettségeiért a szétválási terv rendelkezései szerint kötelesek helytállni. Ha az adott kötelezettséget a szétválási tervben nevesített jogutód nem teljesíti, azért valamennyi jogutód egyetemlegesen köteles helytállni. Ha egy kötelezettségről a szétválási tervben nem rendelkeznek, azért a jogutódok egyetemlegesen kötelesek helytállni.¹¹⁷ Ha valamely kötelezettség csak utóbb vált ismertté, a jogutód jogi személyek (ideértve a szétválás után megmaradó jogi személyt is) „felelőssége” egyetemleges.¹¹⁸ A szétválási szerződésben nevesített követelést elsősorban azzal a jogutóddal szemben kell érvényesíteni, amelyhez az adott kötelezettséget a szétválási szerződés a vagyonmegosztás

¹¹³ 2013. évi CLXXVI. törvény 10. § (2)-(3).

¹¹⁴ 2013. évi CLXXVI. törvény 10. § (5).

¹¹⁵ Ptk. 3:153. § (1)-(2).

¹¹⁶ Ptk. 3:47. §.

¹¹⁷ Ptk. 3:46. § (1)-(2).

¹¹⁸ 2013. évi CLXXVI. törvény 21. § (3).

folytán telepítette. Ha a jogutód e kötelezettségét a követelés esedékességekor nem teljesíti, valamennyi jogutód „felelőssége” egyetemleges. A jogutódok egymás közötti viszonyában az elszámolás alapja a szétválási szerződésben írt vagyonmegosztási rendelkezés, ilyen rendelkezés hiányában pedig a vagyonmegosztás aránya.¹¹⁹

Részvénytársaságok egyesülése esetén az egyesülési szerződés érvénytelenségének megállapítása nem érinti azon kötelezettségek fennállását, amelyek az érvénytelenség megállapításáig keletkeztek. Az egyesülő társaságok és az egyesüléssel létrejött jogutód társaság a kötelezettségekért egyetemlegesen kötelesek helytállni.¹²⁰ Zártkörűen működő részvénytársaságok szétválása során a szétválási szerződés érvénytelenségének megállapítása esetén a szétválással létrejött társaság a jogutód nélküli megszűnésére vonatkozó helytállási szabályok szerint „felel” a szétválás bejegyzését, illetve a törvény 6. § (6) bekezdése szerinti időpontot követően, de a szétválási szerződés érvénytelenségét megállapító határozat közzétételének napját megelőzően keletkezett kötelezettségeiért.¹²¹

3. Helytállási kötelezettség jogutód nélküli megszűnés esetén

A jogi személy kötelezettségeiért saját vagyonával köteles helytállni; a jogi személy tagjai és alapítója a jogi személy tartozásaiért nem „felelnek.”¹²² A jogutód nélkül megszűnt jogi személy tagjai és alapítója a felosztott vagyonból való részesedésük mértékéig kötelesek helytállni a megszűnt jogi személy ki nem elégített tartozásaiért.¹²³ A tagok helytállási kötelezettsége főszabályként tehát mögöttes és korlátozott, a korlátlan helytállási kötelezettség kivételnek tekintendő.

Gazdasági társaság jogutód nélküli megszűnése esetén a megszűnő társaságot terhelő kötelezettségből származó követelés a társaság nyilvántartásból való törlésétől számított ötéves jogvesztő határidőn belül érvényesíthető a társaság volt tagjaival szemben. Ha a tag helytállási kötelezettsége a társaság kötelezettségeiért a társaság fennállása alatt korlátlan volt, helytállási kötelezettsége a megszűnt társaság kötelezettségeiért korlátlan és a többi korlátlan helytállásra köteles taggal egyetemleges.¹²⁴ A mögöttes helytállást a társaság jogutód nélküli megszűnése nyilván nem szünteti meg, sőt, adott esetben éppen a jogutód nélküli megszűnés során bizonyosodik be, hogy a társasági vagyon nem fedezi a társaság kötelezettségeit, és ezért nyílik meg a tagok helytállási kötelezettsége. A tagok egymás közti viszonyukban a tartozást a felosztott társasági vagyonból való részesedésük arányában viselik.¹²⁵ Ha a társaság fennállása alatt a tagot nem terhelte helytállási kötelezettség a társasági tartozásokért, akkor természetesen a társaság jogutód nélküli megszűnése sem keletkeztet ilyen kötelezettséget.

¹¹⁹ 2013. évi CLXXVI. törvény 21. § (4).

¹²⁰ 2013. évi CLXXVI. törvény 27. § (1).

¹²¹ 2013. évi CLXXVI. törvény 31. § (4).

¹²² Ptk. 3:2. § (1).

¹²³ Ptk. 3:48. § (3).

¹²⁴ Ptk. 3:137. §.

¹²⁵ Ptk. 3:137. § (2).

Arról már ejtettünk szót, hogy a Ptk. 3:2. § (2) bekezdése szerint, ha a jogi személy tagja vagy alapítója korlátolt „felelősségével” visszaélt, és emiatt a jogi személy jogutód nélküli megszűnésekor kielégítetlen hitelezői követelések maradtak fenn, e tartozásokért a tag vagy az alapító korlátlanul köteles „helytállni”. Utóbbi szabály a Gt. 50. §-ának¹²⁶ tömör megfelelője. A társaság önálló jogalanyiségével, illetve a saját korlátolt felelősségével visszaélt és ezáltal a hitelezői igények kielégítését megghiúsító tagot szankcionálni kívánó felelősségi alakzat módosításokkal ugyan, de már az 1997. évi gazdasági társaságokról szóló törvény óta részét képezi jogunknak. Nochta Tibor szemléletes megfogalmazása szerint, a hitelezői védelem és a közérdek védelme miatt nem teremthet a korlátozott tagi felelősség érinthetlenséget jelentő szabadító levelet. A csalárd, a rosszhiszemű és a jogellenes eljárások ugyanis nem oldhatók fel a társaság jogi személyiségében, a „*jogi személyiség kérge tehát nem áttörhetetlen, a korlátozott felelősséggel való visszaélés áthatolhatóvá teszi*”.¹²⁷ Azt azonban szükségesnek tartjuk kiemelni, hogy korlátolt tagi helytállási kötelezettséggel működő társaságoknál a felelősségtörés mindig csak kivételes esetekben kerülhet alkalmazásra. Az utóbbi jogintézményhez való hozzáállások nemcsak jogrendszerenként, de egy adott ország jogrendszerén belül is igencsak eltérőek tudnak lenni.¹²⁸

Látható, hogy a Ptk.-ba iktatott felelősségi szabály már nem sorolja fel, mely jogi személyek esetében kerülhet sor az alkalmazására, mint ahogy mellőzi a visszaélésszerű magatartások példálózó jellegű ismertetését is.

A Ptk. 3:2. § (2) bekezdése szerinti kártérítési igény a taggal (alapítóval) szemben a jogi személy jogutód nélküli megszűnésétől számított ötéves általános elévülési időn belül érvényesíthető. A kódex 3:48. § (1) bekezdésének utolsó fordulata szerint a jogi személy a nyilvántartásból való bírói törléssel szűnik meg. A törvényhozó a legtöbb felelősségátviteli tényállás esetében jogvesztő határidőt állapít meg a perindításra [pl. a Cstv. 63. § (2) bekezdésben és a 63/A. §-ban, vagy a Ctv. 118/A. §-ban], a fent idézett szabály azonban – elődjeihez hasonlóan – eltekint ettől.

A korlátolt felelősséggel való visszaélés megállapíthatósága szempontjából továbbra is irányadónak tekinthető a Gt. 50. § (2) bekezdésének - nem taxatív jellegű - felsorolása. Így például helye lehet a jogellenes és vétkes magatartás megállapításának, ha a tagok a jogi személy vagyonaival sajátjukként rendelkeztek, vagy ha a jogi személy vagyont saját vagy más személyek javára úgy csökkentették, hogy tudták, illetve az általában elvárható

¹²⁶ A Gt. 50. § (1) bekezdése szerint korlátolt felelősségű társaság és a részvénytársaság jogutód nélküli megszűnése esetén nem hivatkozhat korlátolt felelősségére az a tag (részvényes), aki ezzel visszaélt. A korlátolt felelősségű társaság és a részvénytársaság azon tagjai (részvényesei), akik korlátolt felelősségükkel, illetve a társaság elkülönült jogi személyiségével a hitelezők rovására visszaéltek, korlátlanul és egyetemlegesen felelnek a megszűnt társaság ki nem elégített kötelezettségeiért. A (2) bekezdés értelmében a tagok (részvényesek) (1) bekezdés szerinti felelőssége különösen akkor állapítható meg, ha a társaság vagyonaival sajátjukként rendelkeztek, a társasági vagyont saját vagy más személyek javára úgy csökkentették, hogy tudták, illetve az általában elvárható gondosság tanúsítása esetén tudniuk kellett volna, hogy ezáltal a társaság a kötelezettségeit harmadik személyek részére nem lesz képes teljesíteni, továbbá a 13. § (4) bekezdése szerinti esetben. A (3) bekezdés pedig kimondta, hogy az (1)–(2) bekezdés szabályait megfelelően alkalmazni kell a betéti társaság kültagjára is.

¹²⁷ Nochta Tibor: *A magánjogi felelősség útjai a társasági jogban*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2005. 94.

¹²⁸ Yaroslau Kryvoi: *Piercing the Corporate Veil in International Arbitration*. *Global Business Law Review*, 2010-2011/2. 173.

gondosság tanúsítása esetén tudniuk kellett volna, hogy ez által a jogi személy a kötelezettségeit harmadik személyek részére nem lesz képes teljesíteni, valamint, ha valamelyik tag nem pénzbeli hozzájárulását a szolgáltatáskori értéket meghaladó értéken szolgáltatja, illetve a többi tag azt - tudomása ellenére - a szolgáltatáskori értéket meghaladó értéken fogadja el. Nem állapítható meg azonban, hogy a jogi személy tagja a korlátolt felelősségével visszaélt, önmagában amiatt, hogy egy gazdaságilag később hibásnak bizonyult határozat meghozatalában vett részt (BH2012. 124.).

Papp Tekla véleménye szerint a bemutatott tényállásra egyáltalán nem lenne szükség (eleve kicsi gyakorlati jelentősége okán), mert a felelősségáttörés¹²⁹ is megoldhatja a problémát: a visszaéléssel okozott károsodás bekövetkeztétől kezdődő 5 éves általános elévülési időn belüli igényérvényesítés eshet a jogi személy jogutód nélküli megszűnése utáni időszakokra is. Papp Tekla tehát a felelősségátvitel szabályozását nem tartja indokoltnak, s úgy véli, hogy sem a Ptk. 3:2. § (2) bekezdésében, sem pedig a Gt. 50. §-ban nem sikerült a felelősség jellemzőit (jelleg, jogalap, mérték) megfelelően tisztázni. Megítélése szerint a mögöttes, korlátlan tagi felelősségű jogi személyek esetén használhatatlan lesz a rendelkezés, mert csak a „korlátolt felelősséggel” visszaélés szerepel benne, így pedig fennáll annak a veszélye, hogy ezeknél a jogi személyeknél a visszaélést tanúsító tag helyett valamennyi tag mögöttes és korlátlan helytállása fog beállni a jogi személy jogutód nélküli megszűnésekor ki nem elégített hitelezői követelésekért, ami a tagok szempontjából diszkriminatív jellegű.¹³⁰

Véleményem szerint is megalapozott a visszaélésszerű magatartást nem tanúsító mögöttes és korlátlan helytállással tartozó tagok helyzete miatti aggodalom, hiszen bár megítélésem szerint a Ptk. később bemutatásra kerülő 6:540. § (3) bekezdése alapján – az elévülési időn belül – lehetőség van jogutód nélkül megszűnő, mögöttes, korlátlan tagi helytállási kötelezettségű jogi személyek harmadik személyeknek kárt okozó tagjai elleni igényérvényesítésre, erre nem igazán fog sor kerülni, mivel a megtérülés szempontjából jóval ésszerűbb az egyetemlegesen helytállni köteles tagok mögöttes felelősségének megállapítása iránt pert indítani, mint a ténylegesen kárt okozó, ám csupán egyedül, a saját vagyona erejéig felelős tag ellen fellépni. Amíg nincs kikristályosodott bírói gyakorlat a két jogszabályhely egymáshoz való viszonya tekintetében, addig megítélésem szerint a korlátolt tagi felelősséggel működő jogi személyek jogutód nélküli megszűnést követően a jogi

129 Papp Tekla különbséget tesz a felelősségáttörés és a felelősségátvitel között. A Ptk. 3:2. § (2) bekezdésének szabályát felelősségátvitelnek tekinti, ezzel szemben megítélése szerint a felelősségáttörés egzisztáló, működő jogi személyhez kapcsolódhat és nemcsak a jogi személyiségű gazdasági társaságokra terjeszthető ki, hanem bármelyik, tagsággal rendelkező jogi személyre. Nem volt a társasági törvényünkben kifejezett ilyen tárgyú rendelkezés, Papp Tekla azonban a Ptk. 6:540. § (3) bekezdését és (az azóta hatályon kívül helyezett) 6:541. §-át, valamint a Szegedi Ítéltábla Polgári Kollégiumának 2/2008. (XII. 4.) számú kollégiumi véleményével módosított 1/2005. (VI. 17.) számú kollégiumi véleményében meghatározott, a jogi személy elkülönült jogalanyiságával való visszaélés tényállása esetén alkalmazható jogintézményt felelősségáttörésnek tekinti. Lásd ehhez: Papp Tekla: Felelősségátvitel, felelősségáttörés – quo vadis ius societatum. In: Gondosné dr. Pusztahelyi Réka (szerk.): *Miskolci konferenciák, 2012. Jogi személyek az új Polgári Törvénykönyvben. Tanulmánykötet.* Miskolc, Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért, 2013. 167-185.

130 Papp Tekla: Felelősségátvitel, felelősségáttörés – quo vadis ius societatum. In: Gondosné dr. Pusztahelyi Réka (szerk.): *Miskolci konferenciák, 2012. Jogi személyek az új Polgári Törvénykönyvben. Tanulmánykötet.* Miskolc, Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért, 2013. 184.

képviselőknek érdemes a 3:2. § (2) és a 6:540. § (3) bekezdést is megjelölni keresetük jogcímeiként.

A Ptk. 3:2. § (2) bekezdésére alapított, a jogi személy és a tag együttes, a jogi személy működése alatti perlése kizárt. Az ilyen, együttes perlésre irányuló kereseteket a Pp. 130. § (1) bekezdése f) pontjának első fordulata¹³¹ alapján idézés kibocsátása nélkül el kell utasítani. Hasonló bírói gyakorlat alakult ki egyébként a Gt. 50. §-a kapcsán.¹³²

Véleményem szerint, ha a tag tagsági jogviszonyát felhasználva szándékos (célzatos) bűncselekményt követ el a magánvagyonára gyarapítása érdekében a jogi személy hitelezőjének kárt okozva, még nem feltétlenül lesz alkalmazható a 3:2. § (2) bekezdés, hiszen a korlátolt felelősséggel való visszaélést is bizonyítani kell. Az egy másik kérdés, hogy az ilyen család magatartást tanúsító tagok a 6:540. § (3) bekezdéssel való küzdelemből már nem kerülhetnek ki győztesen.

A Ptk. elemzett szabálya alapján indult perben tehát a hitelezőknek azt kell bizonyítaniuk, hogy a tag vagy az alapító a korlátolt felelősségével visszaélt, illetve, hogy *emiatt* maradtak fenn kielégítetlen hitelezői követelések a jogi személy jogutód nélküli megszűnésekor. Bodzási Balázs kiemeli, hogy főként ez utóbbi feltételnek a bizonyítása tűnik meglehetősen nehéznek a hitelezők számára.¹³³ Az okozatosság kérdése a károkozó tagok számára is roppant nagy jelentőséggel bír, hiszen komoly érdekük, hogy a korlátolt felelősségükkel való visszaéléssel okozati összefüggésben nem álló károkért, egy esetlegesen objektív okokból több százmillió forintos tartozás hátrahagyásával jogutód nélkül megszűnő jogi személy valamennyi kötelezettségéért ne feleljenek. Mögöttes helytállásuk hiányában ilyen jellegű kötelezettség természetesen nem terheli őket.

Mivel a bemutatott tényállás elődjeivel kapcsolatban sem beszélhetünk komoly joggyakorlatról, ezért nagy szerep hárul majd a bíróságokra e felelősségátviteli szabály értelmezésében (is).

A visszaélésszerű tagi magatartásokat szankcionálni kívánó speciális, többlettényállási elemeket tartalmazó rendelkezéseket a Ptk. és más jogszabályok is tartalmazzák. Közös ezekben a tényállásokban, hogy olyan esetekre vonatkoznak, amikor a betudás elve¹³⁴, illetve

131 A Pp. idézett szabálya szerint a bíróság a keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül elutasítja, ha megállapítható, hogy a felperes követelése időelőtti.

132 Lásd: BH2011. 72.

133 Bodzási Balázs: A jogi személyek körében felmerülő felelősségi kérdésekről, különös tekintettel a vezető tisztségviselőkre. *Gazdaság és Jog*, 2013/6. 9.

¹³⁴ A betudás elvének lényege az, hogy a jogi személy olyan, a jog által életre hívott fiktív jogalany, amely teljes jogképességgel rendelkezik, de önállóan cselekedni, intézkedni nem képes, működése természetes személyek (tag, alkalmazott, képviselő, stb.) közreműködését feltételezi. E természetes személyeknek a jogi személy tevékenységi (feladat- és hatás-)körében való eljárását mindaddig, amíg a tevékenységi körükből nem lépnek ki, azzal nem élnek vissza, a jogi személy cselekvésének kell tekinteni, a kapcsolódó polgári jogi joghatásokat pedig a jogi személynek kell betudni. Ez egyaránt igaz a vagyoni és a személyi, a szerződéses és a szerződésen kívüli jogviszonyokra. A jogi személy önálló – a természetes személy tagjaitól, tisztségviselőitől, képviselőitől elkülönült – jogalanyisága ugyanis abszolút, vagyis a jogi személyt minden olyan jog megilletheti és minden olyan kötelezettség terhelheti, amely természete szerint nem kizárólag az emberhez kapcsolódhat (a Kúria 2015.El.II.JE/P.1-3. számú végzése). Moór Gyula a jogi személy lényegét abban látja, hogy az egyes emberek (a jogi személy képviselői, tagjai) cselekedeteit a jog nem nekik maguknak, hanem a jogi személynek számítja be.

a szigorú elválasztás elve¹³⁵ nem érvényesül, azaz a tagok magatartásaiból eredő kötelezettségeikért nem a jogi személy köteles helytállni.

3.1. Az uralkodó tag helytállása

A Ptk. 3:59. §-a szerint, ha a vállalatcsoport valamely ellenőrzött tagját felszámolják, az uralkodó tag a ki nem elégített hitelezők követeléseikért helytállni tartozik. Mentese a helytállás alól, ha bizonyítja, hogy az ellenőrzött tag fizetéseképtelensége nem a vállalatcsoport egységes üzletpolitikája következtében állt be.

A 2013. évi V. törvény 3:49. §-a határozza meg az elismert vállalatcsoport fogalmát. Fenti jogszabályhely szerint elismert vállalatcsoport az összevont, konszolidált éves beszámoló készítésére kötelezett, legalább egy uralkodó tag és legalább három, az uralkodó tag által ellenőrzött tag által kötött uralmi szerződésben meghatározott, egységes üzletpolitikán alapuló együttműködés. A vállalatcsoportban tagként részvénytársaság, korlátolt felelősségű társaság, egyesülés és szövetkezet vehet részt. A törvény 3:52. § (3) bekezdése kimondja, hogy vállalatcsoport bejegyzésére akkor kerülhet sor, ha az ellenőrzött jogi személyek tagjainak és hitelezőinek jogai alapján érvényesített igények kielégítésre kerültek, vagy az ezzel kapcsolatos jogvitában a bíróság a tagok vagy hitelezők keresetét jogerősen elutasította.

Hivatkozott szabály az uralkodó tag, tehát a számviteli törvény szerint konszolidált éves beszámoló készítésére köteles anyavállalat helytállási kötelezettségéről rendelkezik. Az uralkodó tag helytállási kötelezettsége akkor állapítható meg, ha a vállalatcsoport valamely ellenőrzött tagját felszámolják. Az uralkodó tag a ki nem elégített hitelezők valamennyi követelését köteles megtéríteni.

A Ptk. 3:59. §-a - a Cstv.-ben és a Ctv.-ben megtalálható, tagi felelősségátvitelt szabályozó tényállásokhoz hasonlóan - kimentési szabályt is tartalmaz. Ez utóbbi értelmében az uralkodó tag akkor mentese a helytállás alól, ha bizonyítja, hogy az ellenőrzött tag fizetéseképtelensége nem a vállalatcsoport egységes üzletpolitikája következtében állt be. A

Elmélete szerint a jogi személy nem más, mint meghatározott emberi cselekvések jog által kijelölt beszámítási pontja (Kecskés László: *Polgári jog. A személyek joga*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2007. 328.).

¹³⁵ A jogi személy önálló, a tagjaitól elkülönült jogalany, amely elkülönültség –egyebek mellett- megnyilvánul az önálló vagyonban, és az ezzel való önálló helytállási kötelezettségben is. A jogi személynek a tagjaitól való ez az elkülönülése (dogmatikai kifejezéssel: „a szigorú elválasztás elve”) azt jelenti, hogy a kötelezettségeikért a jogi személy köteles helytállni a saját vagyonával, a jogi személy tagjai pedig főszabályként nem kötelesek a magánvagyonukkal helytállni a jogi személyt terhelő kötelezettségeikért. Más szóval: a jogi személlyel jogviszonyba került harmadik személy a jogi személy tagjaival szemben főszabályként nem érvényesíthet közvetlenül semmiféle polgári jogi igényt, hanem a polgári jogi kontraktuális vagy deliktuális felelősség kizárólag a jogi személlyel szemben érvényesíthető, a tag pedig csak magával a jogi személlyel szemben felelős a magatartásáért. (Wellmann György: *Tagi felelősségátvitel társasági jogunkban. Gazdaság és Jog*, 2008/11. 3.). Az angolszász jogban a *corporate personhood* doktrína szerint a társaságok az alapítók személyétől elkülönülő jogi személyek, melyek helytállni tartoznak saját vagy képviselőjük cselekvéséért, perelhetőek, és melyek túlélhetik alapítóikat. Ez a doktrína képezi a tagok/képviselők korlátolt helytállási kötelezettségének alapját és teszi lehetővé, hogy a társaságok az Alkotmányban a személyek részére biztosított jogokat gyakorolhassanak (Thomas F. Jr. Cocchi: *Corporations are People, My Friend: The Merits of the Expansion of Corporate First Amendment Rights in the Modern Era*. *Duquesne Business Law Journal*, 2015/1. 26.).

kimentési szabály tehát egyértelműen meghatározza, hogy a vállalatcsoport egységes üzletpolitikája és az ellenőrzött tag fizetéseképtelensége közötti okozati összefüggés hiánya az, amely bizonyításra szorul. Nem annyira egyértelmű viszont, hogy mikor állapítható meg a fizetéseképtelenség beállása, ezt ugyanis a Ptk. sem határozza meg. Tekintettel arra, hogy a törvényhozó az uralkodó tag helytállását az ellenőrzött tag felszámolásához köti, így feltehetően a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény vonatkozó rendelkezését [27. § (2) bekezdés] kell segítségül hívni.

Érdekesség (vagy hiányosság), hogy a Cstv. 63. § (2) bekezdésében és 63/A. §-ban szabályozott felelősségátviteli tényállásoktól eltérően a Ptk. hivatkozott szakasza nem rendelkezik a felszámolónak a hitelezők irányába fennálló tájékoztatási kötelezettségéről.

3.2. A minősített többséggel rendelkező tag helytállási kötelezettsége (?) hátrányos üzletpolitika folytatása miatt

A Ptk. 3:324. § (3) bekezdése értelmében, ha a társaság jogutód nélkül megszűnik, a ki nem elégített követelésekért a hitelező keresete alapján a minősített többséggel rendelkező tag köteles helytállni, feltéve, hogy a jogutód nélküli megszűnésre a minősített többséggel rendelkező tag hátrányos üzletpolitikája miatt került sor. Ez a rendelkezés végelszámolással történő megszűnés esetén nem alkalmazható.

A 2013. évi V. törvény a Gt. 54. § (2) bekezdését¹³⁶ [elődje az 1997-es gazdasági társaságokról szóló törvény 296. § (1) bekezdése¹³⁷] tette magáévá módosításokkal. Ennek a szabálynak a személyi hatálya jóval szűkebb, mint az előzőekben elemzett tényállásé, hiszen minősített többséget a Ptk. 3:324. § (1) bekezdése szerint csak korlátolt felelősségű társaságban és zártkörűen működő részvénytársaságban lehet szerezni (a szavazatok legalább háromnegyedének megszerzésével). Ami pedig a tárgyi hatályt illeti, a jogutód nélküli megszűnés esetei közül itt csupán a végelszámolás nem jöhet szóba.

A Ptk.-ról szóló törvényjavaslat miniszteri indokolása szerint a hitelezők érdekeit kívánja védeni a fenti rendelkezés, amely alapján olyan esetben, ha a minősített többséget biztosító befolyással rendelkező tag - kihasználva a befolyását - hátrányos üzletpolitikát kényszerített a társaságra, és ez a társaság felszámolására vezet, akkor a befolyással rendelkező tag felelősséggel tartozik a hitelezőkkel szemben, annak ellenére, hogy a korlátolt felelősségű társaságban, illetve a részvénytársaságban a tagok nem kötelesek helytállni a társaság kötelezettségeiért.

136 A 2006. évi IV. törvény 54. § (2) bekezdése szerint ha az ellenőrzött társaság jogutód nélkül megszűntetésre kerül, a minősített befolyásszerző korlátlan felelősséggel tartozik a társaság minden olyan kötelezettségéért, amelynek kielégítését az eljárás során az adós ellenőrzött társaság vagyona nem fedezi, ha hitelezőinek a felszámolási eljárás során, vagy a társaság jogutód nélküli megszűnését követően, törvényben meghatározott határidőn belül benyújtott keresete alapján a bíróság - az adós társaság felé érvényesített tartósan hátrányos üzletpolitikájára figyelemmel - megállapítja a minősített befolyásszerző korlátlan és teljes felelősségét.

137 Az 1997. évi CXLIV. törvény 296. § (1) bekezdése akként rendelkezett, hogy ha az ellenőrzött társaság az uralkodó tag legalább többségi irányítást biztosító befolyása következtében tartósan hátrányos üzletpolitikát folytat és ennek következtében az ellenőrzött társaság felszámolása esetén az ellenőrzött társaság vagyona a hitelezők kielégítésére nem nyújt fedezetet, a hitelező felszámolási eljárás során benyújtott keresete alapján a bíróság megállapíthatja az uralkodó tag korlátlan és teljes felelősségét az ellenőrzött társaság tartozásaiért.

Zavaró, hogy míg a Ptk. szövege helytállásról, addig a miniszteri indokolás felelősségről beszél. Kizárólag a törvényszöveget alapul véve megállapítható, hogy a 3:324. § (3) bekezdésben tulajdonképpen a minősített többséggel rendelkező tag mögöttes és korlátlan *helytállási* kötelezettségének kimondására került sor. Ha azonban szem előtt tartjuk, hogy a konszernjogi szabály elődei deliktuális kárfelelősségi tényállások voltak¹³⁸ és hogy az indokolás is felelősségről beszél, továbbá, hogy már a korábbiakban is láttuk, hogy a Ptk. bizonytalan a helytállás és a felelősség fogalmainak használata kapcsán, elgondolkozhatunk rajta, hogy vajon a jogalkotó valóban egy olyan szabály megalkotását tűzte ki célul, mely alapján a tag magatartásával okozati összefüggésben nem álló, tőle függetlenül keletkező, a miatta kielégítetlenül maradt követelések sokszorosát is köteles lehet megtéríteni?

Míg a Gt. „a felszámolási eljárás során, vagy a társaság jogutód nélküli megszűnését követően, törvényben meghatározott határidőn belül benyújtott kereset”-ről tett említést (ilyen, 90 napos határidőt tartalmaz a Cstv. 63.§ (2) bekezdése, ami kizárólag a felszámolási eljárás keretében megszűnt cégek megszűnését követő perléséről rendelkezik), addig a Ptk. „rokonrendelkezése” keresetindítási határidőre még csak nem is utal, így itt is az elévülés szabályaira kell figyelemmel lenni.

Érdekesség, hogy míg a Gt. és Cstv. „tartósan” hátrányos üzletpolitika folytatásáról beszél az ellenőrzött társaság vonatkozásában, addig a Ptk. már a „sima” hátrányos üzletpolitikával is megelégszik. Magának a hátrányos üzletpolitikának a fogalmát az új törvénykönyv sem határozza meg, így továbbra is az eddig kialakult bírói gyakorlat tekintendő irányadónak e vonatkozásban.¹³⁹ Török Tamás álláspontja szerint az Alaptörvénybe ütköző helyzetet teremt, hogy a „tartósan hátrányos üzletpolitika” fogalma nincsen törvényben meghatározva, mivel így sérül a normavilágosság követelménye. Megítélése szerint a felelősségátvitel kivételes és szankciós jellege miatt a törvényben kell a felelősség valamennyi előfeltételét egyértelműen és világosan meghatározni, nem szabad a perbírókra bízni egyetlen előfeltétel tartalmi meghatározását sem.¹⁴⁰ Bár Török Tamás fenti véleményét a még a Gt. 54. § (2) bekezdésével kapcsolatban fejtette ki, azt feltételezhetően a Ptk. bemutatott rendelkezésére is fenntartja (annál is inkább, mert mint utaltam rá, a kódex szövege szerint a tag tulajdonképpen a társaság helyébe lépve, annak valamennyi kötelezettségért helytállni tartozik).

A Cstv. már említett 63. § (2) bekezdése ugyancsak a hátrányos üzletpolitika folytatását, mint a konszern kapcsolat révén megvalósítható joggal való visszaélést értékeli az uralkodó tag helytállási kötelezettségét megalapozó magatartásként.¹⁴¹ Utóbbi jogszabály szerint, a

138 Lásd ehhez például az EBH2013. P.4 számon közzétett eseti döntést.

139 A Fővárosi Ítéltábla 16. Gf. 40 080/2004/3. számú eseti döntésében megfogalmazott definíció szerint az üzletpolitika üzleti cselekvési program, a stratégiai, piaci műveletek hosszabb távú meghatározását, tervezését, a cégre jellemző gazdálkodási koncepció kialakítását, az üzleti célok, irányelvek megfogalmazását foglalja magában. Amennyiben ez a tevékenység, magatartás nem a társaság érdekét szolgálja, esetlegesen azzal ellentétes, például a társaságnak tartósan bevételkiesést vagy más hátrányt okoz, a hátrányos üzletpolitika megvalósul. A BH2012. 295. számon megjelent döntés pedig azt mondta ki, hogy a tartósan hátrányos üzletpolitika nem csak tevéleges magatartással, hanem az uralkodó tag (egyedüli részvényes) mulasztásával, illetve a saját gazdasági céljai elérése érdekében tanúsított passzív magatartással is megvalósítható.

140 Török Tamás: A módosult felelősségátviteli szabályok társasági jogunkban. *Gazdaság és Jog*, 2012/6. 5.

¹⁴¹ Wellmann György: Tagi felelősségátvitel társasági jogunkban. *Gazdaság és Jog*, 2008/11. 4.

minősített többséget biztosító befolyás alatt álló, valamint az egyszemélyes gazdasági társaság, továbbá az egyéni cég felszámolása esetében a befolyással rendelkező, illetve az egyedüli tag (részvényes) korlátlan felelősséggel tartozik a társaság minden olyan kötelezettségéért, amelynek kielégítését a felszámolási eljárás során az adós vagyona nem fedezi, ha a hitelezőnek a felszámolási eljárás során, vagy annak jogerős lezárásáról hozott határozat Céggözlönyben való közzétételét követő 90 napos jogvesztő határidőn belül benyújtott keresete alapján a 6. § (1) bekezdése szerint illetékes bíróság a tagot (részvényest) - az adós társasággal összefüggő tartósan hátrányos üzletpolitikája miatt fennálló helytállási kötelezettségére tekintettel - a hitelező azon felszámolási eljárásban nyilvántartásba vett követelésének megfizetésére kötelezi, amelynek kielégítésére a felszámolási eljárásban nincs fedezet. A felszámoló a keresetindítást megalapozó körülményekről és információkról köteles a hitelezői választmányt, a hitelezői képviselőt vagy a hozzá forduló hitelezőket tájékoztatni.

A Cstv. utóbbi szabályát a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény, valamint az azzal összefüggő egyes törvények módosításáról szóló 2017. évi XLIX. törvény 2017. július 01. napjával újfent módosította, fent a módosítás hatálybalépését követő rendelkezést olvashatjuk. Az így végleges (?) formát nyert jogszabályhely alapján arra a megállapításra juthatunk, hogy ha a társaság jogutód nélküli megszűnésére a minősített többséggel rendelkező tag hátrányos üzletpolitikája miatt került sor, akkor utóbbi tag *helytállni* tartozik a jogvesztő határidőn belül pert indító hitelezők azon felszámolási eljárásban nyilvántartásba vett követeléseinek megfizetéséért, amelyek kielégítésére a felszámolási eljárásban nincs fedezet.

A vonatkozó törvényjavaslat miniszteri indokolása szerint a módosítás az eljáró bíróság hatáskörére és illetékességére történő utalás tekintetében, továbbá annak érdekében volt szükséges, hogy a bekezdés tegye egyértelművé, hogy a bírósághoz nem megállapítási, hanem marasztalás iránti keresetet kell benyújtani, továbbá ha a keresetindítás sikeres, akkor a keresetet indító hitelező - felszámolási eljárásban nyilvántartásba vett, de a felszámolási eljárásban ki nem elégített - követelésének megfizetésére kötelezi a bíróság a minősített többségi befolyással rendelkező tagot.

Ha nem a hátrányos üzletpolitika vezetett a hitelezők kielégítésének elmaradására, hanem pl. a veszteség objektív gazdasági körülmény eredménye, a helytállási kötelezettség nem állapítható meg.¹⁴²

Utaltam rá, hogy a Gt. 54.§ (2) bekezdésében még szerepelt az „a társaság jogutód nélküli megszűnését követően, törvényben meghatározott határidőn belül benyújtott kereset”-fordulat, mely a Cstv. 63.§ (2) bekezdésére, közelebbről annak a 90 napos jogvesztő határidőről szóló rendelkezésére utalt. A Ptk. alapján tehát a jogutód nélküli megszűnéstől számított öt éves elévülési határidőn belül van lehetőség a perindításra felszámolással és kényszerőrléssel történő megszűnés esetén, míg a Cstv. fenti szabálya szerint a felszámolási eljárás során, vagy annak jogerős lezárásáról hozott határozat Céggözlönyben való közzétételét követő 90 napos jogvesztő határidőn belül van lehetőség a kereset benyújtására. Mindkét jogszabályhely alapján lehetőség van a kft.-k, valamint a zrt.-k tagjai (részvényesei)

¹⁴² Complex CD-jogtár. Az 1991. évi XLIX. törvény kommentárja. A 63. §-hoz fűzött kommentár.

elleni perindításra [a Ptk. 3:208. § (3) bekezdése,¹⁴³ továbbá a 3:323. § (5) bekezdése¹⁴⁴ értelmében ideértve ezek egyszemélyes változatait is], a Cstv. 63.§ (2) bekezdése pedig emellett az egyéni cégek tagjai vonatkozásában is lehetővé teszi az eljárás megindítását. A Ptk. 3:324. § (3) bekezdése alapján az egyéni cég tagját azért nem lehet perelni, mert bár az egyéni vállalkozóról és az egyéni cégről szóló 2009. évi CXV. törvény 20. § (6) bekezdése szerint az egyéni cégre és tagjára az e törvényben nem szabályozott kérdésekben a Polgári Törvénykönyv jogi személyre vonatkozó általános szabályait és a gazdasági társaságok közös szabályait kell megfelelően alkalmazni, a minősített többséggel rendelkező tagot szankcionáló fenti rendelkezés azonban nem a jogi személy általános, vagy a gazdasági társaságok közös szabályai között, hanem a befolyásszerzésről szóló önálló, XV. cím alatt található. Megjegyzem, hogy a 2009. évi CXV. törvény 27. § (1) bekezdésének harmadik mondata szerint, ha az egyéni cég vagyona a követelést nem fedezi, a tag saját vagyonával korlátlanul „felel”.

Érdekesség, hogy az Egyesül Államok bírói gyakorlata kialakította az úgynevezett „*reverse veil piercing*” lehetőségét, mely azt jelenti, hogy a többségi befolyással rendelkező tag hitelezője a társaság elkülönült jogi személyiségének figyelmen kívül hagyásával a társasági vagyontól is kielégítheti a taggal szemben fennálló követelését. Erre a sajátos, fordított felelősség-átvitelre általában csak egyszemélyes cégek esetében van lehetőség, elkerülvén így a többi, véttlen tag érdeksérelmét.¹⁴⁵

3.3. Felelősség a jogi személy tagjának károkozásáért

Bár nem tényállási eleme a Ptk. 6:540. §-ának a jogi személy jogutód nélküli megszűnése, ennek ellenére indokoltnak tartom a többi, felelősségátviteli szabállyal együtt tárgyalni utóbbi rendelkezést is, hiszen abban szintén kivételt fogalmaz meg a jogalkotó a korlátolt tagi helytállási kötelezettség főszabálya alól. A hivatkozott jogszabályhely (2) bekezdése szerint, ha a jogi személy tagja tagsági viszonyával összefüggésben harmadik személynek kárt okoz, a károsulttal szemben a jogi személy a felelős. A (3) bekezdés értelmében azonban a tag egyetemlegesen felel a jogi személlyel, ha a kárt szándékosan okozta.

A Ptk. deliktuális kárfelelősségi szabálya tehát a tag szándékos károkozása esetén még létező, működő jogi személyek mellett is megállapítja a tag jogi személlyel egyetemleges felelősségét. Már korábban utaltam Papp Tekla álláspontjára, mely szerint a felelősségátvitelre egyáltalán nem lenne szükség, mivel a felelősségáttörés is megoldhatja az orvosolni kívánt problémát. Papp Tekla azonban a 6:540. § (3) bekezdésének megfogalmazását nem igazán tartja szerencsésnek. Álláspontja szerint parttalaná válhat a felelősségáttörés alkalmazása a károkozás súlyosságától függetlenül, ha a szándékosság

¹⁴³ A Ptk. 3:208. § (3) bekezdése értelmében egyszemélyes korlátolt felelősségű társaság tagjának felelősségére a minősített többséget biztosító befolyásra vonatkozó szabályokat megfelelően alkalmazni kell.

¹⁴⁴ A Ptk. 3:323. § (5) bekezdése kimondja, hogy az egyszemélyes részvénytársaság részvényesének felelősségére a minősített többséget biztosító befolyásra vonatkozó szabályokat megfelelően alkalmazni kell.

¹⁴⁵ Lee C. Buchheit – G. Mitu Galati – Robert B. Thompson: *The Dilemma of Odious Debts*. Duke Law Journal, 2006-2007/5. 1250.

megállapítható (az elválasztás elvének figyelmen kívül hagyása); továbbá a szándékossági kritérium beemelésével a felróhatóságtól és a korábbi Ptk. 4. § (4) bekezdésbeli adott helyzetben általában elvárhatósági mércéjétől, valamint az új Ptk. általános felelősségi szabályától elszakadva, áttérünk a vétkességre és a szubjektum vizsgálatára, ezen keresztül pedig eljuthatunk a tőle elvárhatósághoz.¹⁴⁶

A bemutatott tényállás megfelel a Szegedi Ítéltábla Polgári Kollégium 2/2008. (XII. 4.) számú kollégiumi véleményével módosított, egységes szerkezetbe foglalt 1/2005. (VI. 17.) számú kollégiumi véleményének céljával, hiszen még működő jogi személy mellett is megállapíthatóvá teszi a szándékosan kárt okozó tag közvetlen felelősségét.

Álláspontom szerint mindenképpen helyeselendő a felelősségáttörés törvénybe iktatása, hiszen a Szegedi Ítéltábla fenti ajánlása jogilag létező társaságok esetében törvényi rendelkezés hiányában is lehetőséget látott arra, hogy bírói ítélet a Ptk. alapvető rendelkezéseinek a megsértése címén átvigye a felelősséget a társaság tagjára. Csak egyetérteni tudok Wellmann Györggyel, aki az ajánlás célját, tehát a felelősségáttörés megteremtését szükségesnek tartotta, ám a Szegedi Ítéltábla megoldását mégis aggályosnak tekintette, mivel megítélése szerint a felelősségáttörés csak kifejezett törvényi rendelkezésen alapulhat, annak hiányában pusztán bírói ítéleten nem. A magyar társasági jogban a Ptk. hatályba lépését megelőzően a jogalkotó kifejezetten csak a már megszűnt társaság kötelezettségeiért állapított meg tagi felelősséget, ezt követően a bírói gyakorlat már nem terjeszthette ki azt még működő társaságok eseteire. A kifejezett törvényi rendelkezés szükségességét kimondta maga a Gt. is, amikor a kft. illetve az rt. definíciói kapcsán úgy fogalmazott, hogy e társaságok kötelezettségeiért „törvényben meghatározott kivétellel” a tag (részvényes) nem felel.¹⁴⁷

Az Egyesült Királyság Legfelsőbb Bírósága is akként foglalt állást a közelmúltban meghozott két ítéletében, hogy a felelősségáttörés nem alkalmazható pusztán azért, mert ez tűnik igazságos megoldásnak. A *UK Supreme Court* a *Prest-* és a *VTB Capital*-ügyben is kimondta, hogy a társasági jog alapelveivel lenne ellentétes, ha a bíróságok tovább bővítenék a(z) (egyébként az esetjog által kimunkált) felelősségátvitelt lehetővé tevő tényállások számát.¹⁴⁸

Azt a tételt, hogy a felelősségáttörést jogszabályi szinten kell rendezni, és hogy az nem alapulhat a bírói gyakorlaton, megítélésem szerint megerősíti az angolszász jogirodalom is, melyben több olyan álláspont is megfogalmazódott, hogy a bírói ítéletek által alakított felelősségáttörés – a kellő szabályozás hiányában – tulajdonképpen egy selejtes jogintézmény, melynek hasznossága igencsak megkérdőjelezhető.¹⁴⁹ Mivel nagyon nehéz megítélni, hogy egy adott ügyben hogyan fog dönteni a bíróság, ezért igen alapos kutatásokra épülő

146 Papp Tekla: Felelősségátvitel, felelősségáttörés – quo vadis ius societatum. In: Gondosné dr. Pusztahelyi Réka (szerk.): *Miskolci konferenciák, 2012. Jogi személyek az új Polgári Törvénykönyvben. Tanulmánykötet.* Miskolc, Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért, 2013. 184-185.

147 Wellmann György: Tagi felelősségátvitel társasági jogunkban. *Gazdaság és Jog*, 2008/11. 6-7.

148 Wayne McArdle – Gareth Jones: *Prest v Petrodel Resources and VTB Capital v Nutritek: a Robust Corporate Veil.* *Business Law International*, 2013/1. 295-297.

149 Martin Petrin: *Reconceptualizing the Theory of the Firm – From Nature to Function.* *Penn State Law Review*, 2013/1. 21-22.

tanulmányok jelennek meg, melyek az egyes ítéletek alapulvételével próbálnak meg statisztikákat felállítani arra vonatkozóan, hogy kiknek, milyen jogcímen, mire hivatkozással stb. érdemes ilyen keresetet indítaniuk. Egy ilyen műből megtudhatjuk például, hogy a bíróságok természetes személyek felelősségét kétszer olyan gyakran állapítják meg, mint jogi személyekét, valamint, hogy szintén kétszer olyan gyakran adnak helyt felelősségáttörés iránt benyújtott kereseti kérelemnek, ha az jogi személytől származik. A kérdéses tanulmányban az is megállapítást nyert, hogy nagyobb az esély a pernyerésre, ha szerződéses jogviszonyból fakadó követelést kívánunk érvényesíteni, mintha szerződésen kívüli igénynek szeretnénk érvényt szerezni (bár ezzel ellentétes állásponttal is találkozhatunk¹⁵⁰), valamint, hogy érdemes csupán egy kereseti kérelmet előterjeszteni, mint több, eshetőleges kérelemmel próbálkozni. Arra tehát választ adnak a kutatások, hogy a bíróságok általában *mikor* alkalmazzák a felelősségáttörést, azt azonban az egyes döntésekből sajnos már nem lehet kiolvasni, hogy *miért* teszik ezt.¹⁵¹

A Ptk. 6:540. § (3) bekezdése szerinti igényérvényesítésre a károsodás bekövetkeztétől kezdődő öt éves általános elévülési időn belül van lehetőség.

Felmerülhet a kérdés, hogy ha már a tag károkozó magatartására tekintettel kivételt engedünk az elválasztás elve alól, akkor miért szükséges a jogi személyt egyetemleges köteleztként a kötelmi jogviszonyban tartani? Álláspontom szerint ennek elsősorban hitelezővédelmi oka van, hiszen egyetemlegesség esetén a jogosult bármelyik kötelezettől, így a sok esetben vélhetően tőkeerősebb jogi személytől is követelheti a teljesítést, amely ilyenkor az egész szolgáltatással tartozik [Ptk. 6:29. § (1)-(2) bekezdések]. Mivel az egyetemleges kötelezettek - ha jogviszonyukból más nem következik - a kötelezettség egymás között egyenlő arányban terheli, ezért ha a jogi személy kötelezettségét meghaladó szolgáltatást teljesített a jogosultnak, a károkozó tagtól a követelésnek őt terhelő része erejéig az általa nyújtott többlétszolgáltatás megtérítését kérheti [Ptk. 6:30. § (1) bekezdés].

3.4. A vagyoni hányad rosszhiszemű átruházása miatti „felelősség” megállapítása

A Cstv. 63/A. §-a szerint, amennyiben az adósnak - a bíróság által jóváhagyott közbenső mérleg (egyszerűsített eljárás esetén pedig a bíróság által jóváhagyott vagyontelosztási javaslat) szerint - a jegyzett tőkéjének 50%-át meghaladó mértékű tartozása van, a hitelező kereseti kérelmére a 6. § (1) bekezdése¹⁵² szerint illetékes bíróság megállapítja, hogy a felszámolási eljárás megindítását megelőző három éven belül részesedését átruházó, többségi befolyással rendelkező volt tag (részvényes) korlátlanul felel az adós ki nem elégített

¹⁵⁰ Nicholas L. Georgakopoulos: *Bankruptcy Veil-Piercing*. Emory Bankruptcy Developments Journal. 2011/2. 472-495.

¹⁵¹ John H. Matheson: *Why Courts Pierce: An Empirical Study of Piercing the Corporate Veil*. Berkeley Business Law Journal, 2010/1. 4-5.

¹⁵² A Cstv. 6. § (1) bekezdése szerint a csődeljárás és a felszámolási eljárás az adós - eljárás lefolytatására irányuló kérelem benyújtásának napján bejegyzett, illetve az (1a) bekezdésben meghatározott - székhelye szerint illetékes törvényszék (a továbbiakban: bíróság) hatáskörébe és illetékességébe tartozó nemperes eljárás. Az (1a) bekezdés pedig azt mondja ki, hogy az adós székhelyének a korábitól eltérő cégbíróság illetékességi területére történő áthelyezése esetén a székhelyváltozás bejegyzését követő 180 napig kizárólag a korábban bejegyzett székhely szerinti illetékes bíróság előtt kezdeményezhető csődeljárás, felszámolási eljárás.

kötelezettségeiért, kivéve, ha a részesedését átruházó volt tag bizonyítja, hogy az átruházás időpontjában az adós még fizetőképese volt, és a fenyegető fizetéseképtelenség vagy a fizetéseképtelenség csak ezt követően következett be, vagy az adós ugyan fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzetben volt vagy már fizetéseképtelen volt, de a tag (részvényes) az átruházás során jóhiszeműen és a hitelezők érdekeinek figyelembevételével járt el. A felszámoló az e bekezdés szerinti felelősséget megalapozó, társasági részesedést átruházó jogügyletre vonatkozó információkról köteles a hitelezői választmányt, a hitelezői képviselőt és a nyilvántartásba vett hitelezőket tájékoztatni. A keresetet legkésőbb a felszámolási eljárás jogerős lezárásáról hozott határozat Céglőnyben való közzétételét követő 90 napos jogvesztő határidőn belül lehet benyújtani.

A Cstv. utóbbi szabálya a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény, valamint az azzal összefüggő egyes törvények módosításáról szóló 2017. évi XLIX. törvény 2017. július 01. napjával módosított változat. A törvényjavaslathoz fűzött miniszteri indoklás szerint a Cstv. 63/A. §-a az eljáró bíróság hatáskörére és illetékességére történő utalással egészült ki, továbbá szövegpontosítások is szükségesek voltak. A felszámoló keresetindítási jogának ezekben az esetekben nincs értelme, mert a kereseti kérelem tárgya nem az adós csődvagyonával függ össze, a pernyertesség esetén a volt tag korlátlan felelősségének megállapítására irányul. Erre tekintettel a felszámoló keresetindítási joga elhagyásra került a bekezdés szövegéből.

Megítélésem a Cstv. 63/A. §-a helytelenül beszél a tag felelősségéről, hiszen itt tulajdonképpen korlátlanul köteles helytállni az adós ki nem elégített kötelezettségeiért és nem csupán a jogellenes magatartásával okozati összefüggésben keletkezett károk megtérítésére köteles. Ezt az értelmezést látta helyesnek a Kúria is az EBH2013. P.4. számon közzétett elvi döntésben. A korlátlan helytállási kötelezettség alól két módon mentheti ki magát. Az egyik, ha bizonyítja, hogy a részesedés átruházásának időpontjában a társaság még fizetőképese volt, tartozása csak ezt követően keletkezett, a másik pedig, ha igazolja, hogy a társaság ugyan fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzetben volt, vagy nem volt fizetőképese, de a tag (részvényes) az átruházás során jóhiszeműen és a hitelezők érdekeinek figyelembevételével járt el.

A jogszabályhely szerint a társaság jegyzett tőkéjének 50%-át meghaladó, ki nem elégített tartozás alapozza meg a helytállási kötelezettséget¹⁵³, s az ilyen mértékű tartozásnak bíróság által jóváhagyott közbenső mérleg (egyszerűsített eljárás esetén pedig a bíróság által jóváhagyott vagyonfelosztási javaslat) szerint kell fennállnia. A Cstv. 63/A. §-ára alapított kereset előterjesztése idő előtti, ha még nem áll rendelkezésre a felszámolási eljárásban a bíróság által jóváhagyott közbenső mérleg (vagyonfelosztási javaslat), ezért a per megszüntetésének van helye.¹⁵⁴

153 Csak egyetérteni lehet Török Tamással, aki szerint közgazdasági, számviteli szempontból helytelen az adós társaság jegyzett tőkéjéhez kötni e felelősségi szabályt, hiszen a vállalkozás teljes vagyonának mindig csak egy részét teszi ki a jegyzett tőke, márpedig a társaság nemcsak a jegyzett tőkéjével, hanem teljes vagyonával felel a hitelezőkkel szemben. Kiegészíti ezt Török azzal, hogy a teljes kártérítés elvéből fakadóan a polgári jogi felelősségnek nem lehet előfeltétele a hitelezők követelésének együttes mértéke. Lásd ehhez: Török Tamás: A módosult felelősségátviteli szabályok társasági jogunkban. Gazdaság és Jog. 2012. június, 6. szám. 7. oldal.

¹⁵⁴ Megjelent: Bírósági Döntések Tára 2015/6/92.

3.5. A kényszertörölt cégek tagjainak felelősségéről és helytállási kötelezettségéről a készülő új Cégtörvény fényében

3.5.1. Bevezetés

Az új Cégtörvény tervezete nagymértékben érintheti a hatályos felelősségátviteli tényállásokat. A tagokra (részvényesekre) vonatkozó normák közül a Ctv. 118/A. §-ában található, a kényszertörölt cégek korlátolt tagi helytállási kötelezettségükkel visszaélő, részesedésüket rosszhiszeműen átruházó volt tagjait szankcionáló rendelkezéseket kívánja átadni a készülő új törvény a múltnak. A hatályos szabályozás átgondolása valóban indokoltnak tűnik, de nem feltétlenül a hatályon kívül helyezés a legjobb megoldás.

Miután jogunk a felelősségátviteli tényállásokat meglehetősen szétszórtan szabályozza, helyeselhető az új Cégtörvény tervezetéből kiolvasható azon szándék, hogy utóbbi normákat elsősorban a Ptk.-nak kell tartalmaznia. E módosítási javaslat mindenképpen a nagyobb átláthatóságot szolgálja. A jogalkotó által a fenti tényállásokkal szankcionálni kívánt magatartásokkal szembeni hatékony fellépés a Ptk. keretein belül is megoldható, ehhez azonban a kódex több ponton történő módosítására lenne szükség.

3.5.2. A kényszertörölt cégek korlátolt helytállási kötelezettségükkel visszaélő, volt tagjainak „felelősége”

A hatályos Ctv. 118/A. § (1) bekezdése értelmében, ha a korlátozott tagi felelőséggel működő céget a cégbíróság kényszertörölési eljárásban törölte a cégjegyzékből, a cég - a cég törlésének időpontjában a cégjegyzékbe bejegyzett - volt tagja korlátlanul felel a cég hitelezőjének kielégítetlen követelése erejéig, ha a tag a korlátolt felelősségével visszaélt. Több tag felelősége egyetemleges.

Szükséges kihangsúlyozni, hogy fenti tényállás a pontatlan megfogalmazás ellenére nem a volt tag felelősségét, hanem helytállási kötelezettségét szabályozza. A meghatározott feltételek fennállása esetén ugyanis a tag korlátlanul helytállni tartozik a cég hitelezőjének kielégítetlen követelése erejéig, függetlenül attól, hogy az kinek a magatartásával, mulasztásával összefüggésben keletkezett. Ezt támasztja alá, hogy a Ptk. 3:2. § (2) bekezdésében foglaltakkal ellentétben itt nem szükséges, hogy tag korlátolt helytállási kötelezettségével való visszaélése miatt maradjanak fenn kielégítetlen hitelezői követelések a cég jogutód nélküli megszűnésekor, továbbá azt sem mondja ki a jogszabályhely, hogy a volt tag „e” tartozásokat (tehát a korlátolt helytállási kötelezettségével való visszaélése miatt keletkezett tartozásokat) köteles megtéríteni. Ha a Ctv. valóban a volt tag kártérítési felelősségét kívánta volna megteremteni, akkor azt a vezető tisztségviselőkre vonatkozó 118/B. § (1) bekezdéséhez hasonlóan tette volna meg annak kimondásával, hogy a tag az okozott hátrány erejéig felel. Ezt az értelmezést látta helyesnek a Kúria is az EBH2013. P.4. számon közzétett elvi döntésben, valamint a Debreceni Ítéltábla a Gf.IV.30.294/2015/6. számú ítéletében, mely szerint a kényszertörölt társaság által meg nem fizetett tartozásokért a tag helytállni tartozik, vétkes magatartásának jogkövetkezménye a kártérítési szabályoktól

eltérően nem külön számszerűsíthető, az a cég ki nem elégített tartozásaiért áll fenn a jogszabály alapján.

Mint már volt róla szó, a társasági jogban alapelv, hogy a korlátolt tagi helytállási kötelezettséggel működő társaság tagja főszabályként a társaság tartozásaiért nem áll helyt, azonban vannak olyan esetek, amikor - elsősorban a hitelezők védelme érdekében - a tagot kötelezni kell a tőle elkülönült jogi személyiségű társaság tartozásainak megfizetésére. A jogalkotó ilyen kivételes szabályként, kifejezetten szankciós jelleggel szabályozza a Ctv.-ben a 118/A. §-ának (1) bekezdése szerinti tag helytállási kötelezettségét megalapozó tényállást, melynek célja a gazdasági társaság elkülönült jogi személyisége mögött megbújó, valamilyen jogellenes és vétkes magatartást tanúsító tag marasztalása. A Ctv. 118/A. §-a tehát a tag önálló helytállási kötelezettségét teremti meg a kényszertörlési eljárással törölt céggel szembeni követelések kielégítéséért.

Látható, hogy a jogszabály nem kívánja meg a volt tag többségi, vagy minősített többséget biztosító befolyását a marasztaláshoz.

A Ctv. 118/A. § (2) bekezdése értelmében, korlátozott felelősségükkel visszaéltek azok a tagok, akik tartósan hátrányos üzletpolitikát folytattak, a cég vagyonával sajátjukként rendelkeztek, továbbá azok, akik olyan határozatot hoztak, amelyről tudták vagy az általában elvárható gondosság mellett tudhatták volna, hogy az a cég törvényes működésével nyilvánvalóan ellentétes. A 118/C. § (2) bekezdése a cég törlését elrendelő jogerős határozat Céggözlönyben való közzétételét követő kilencven napos jogvesztő határidőn belül ad lehetőséget a perindításra, míg a 118/C. § (1) bekezdése rögzíti, hogy (perindításra jogosult) hitelező csak az a személy lehet, aki követelését a kényszertörlési eljárásban bejelentette és követelése jogerős és végrehajtható bírósági, hatósági határozaton, más végrehajtható okiraton alapul vagy nem vitatott vagy elismert, pénz- vagy pénzben kifejezett vagyoni követelés.

Török Tamás szerint a követelését a kényszertörlési eljárásban bejelentett hitelező csak az a személy lehet, aki a Ctv. 117. § (2) bekezdése szerint a cégbíróságnak bejelentette követelését a kényszertörlési eljárás megindításáról szóló jogerős végzésnek a Céggözlönyben történő közzétételét követő hatvan napon belül. Aki tehát ezt a határidőt elmulasztja, az eleve nem minősül olyan hitelezőnek, aki felperesként pert indíthat a Ctv. 118/A. § (1) bekezdésében írt szabály alapján. A törvény tehát rászorítja a hitelezőt arra, hogy folyamatosan nyomon kövesse az elektronikus Céggözlönyt abból a szempontból, hogy megismerhesse a fenti, a keresetindítás szempontjából releváns időpontokat.¹⁵⁵ Ezzel ellentétes álláspontot képvisel azonban a BDT2016. 3479. számon közzétett, valamint a Debreceni Ítéltábla Gf.IV.30.417/2016/3. számú döntése, melyek szerint a 60 napos hitelezői igény bejelentésére megállapított határidő nem jogvesztő, a cégbíróság az elkészen bejelentett követeléseket sem hagyhatja figyelmen kívül.

A Ctv. fenti rendelkezéseinek gyakori módosítására tekintettel érdemes kitérni a Fővárosi Ítéltábla 27.Gf.40.440/2015/5. számú ítéletére, mely szerint a 118/A. §-ra alapított perindítás esetén az az irányadó, hogy az alperes mulasztása a jogszabályhely mely

¹⁵⁵ Török Tamás: A módosult felelősségátviteli szabályok társasági jogunkban. *Gazdaság és Jog*, 2012/6. 6.

időállapotára esik, illetve, mivel a Ctv. 118/A. §-ában meghatározott „felelősségi” alakzatok a kényszertörlési eljárásához kötődnek, ezért a kényszertörlési eljárás megindításkor hatályos szabályokat kell az eljárással kapcsolatos „felelősségi” alakzatok fennállásának vizsgálata során is alkalmazni. Utóbbi ügyben „szerencséje” volt az eljáró bíróságnak, mivel mind az alperesi mulasztás, mind pedig a kényszertörlési eljárás megindítása ugyanabban az időállapotban hatályos rendelkezés alkalmazásához vezetett, ezért a kettő között már nem kellett választania. Mivel a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény 15. § (1) bekezdése szerint a jogszabályi rendelkezést - ha jogszabály eltérően nem rendelkezik - a hatálybalépését követően keletkezett tényekre és jogviszonyokra, valamint megkezdett eljárási cselekményekre kell alkalmazni, ezért megítélésem szerint az alperesi helytállási kötelezettséget megalapozó magatartás tanúsításakor hatályos szabályokat kell alkalmazni.

Az új Ctv. 78. § (1) bekezdése szerint a kényszertörlés továbbra is a cégek jogutód nélküli megszűnésének egyik formája a felszámolás, a végelszámolás és a külön törvényben meghatározott egyéb esetek mellett. Ennyiben tehát megegyezik a hatályos cégtörvény 118/A. §-a a Ptk. 3:2. § (2) bekezdésével (mely a törvénytervezet indokolása szerint előbbi szakasz hatályon kívül helyezését követően a kényszertörölt cégek volt tagjainak felelősségét is rendezni hivatott), hiszen utóbbi tényállás is a jogutód nélkül megszűnt jogi személyek tagjait szankcionálja. Ugyancsak közös a két normában, hogy utóbbi sem kívánja meg a volt tag többségi, vagy minősített többséget biztosító befolyását a felelősségre vonáshoz. Láttuk, hogy ilyen szabályokat a Ptk. 3:324. § (2), 3:208. § (3) és 3:323. § (5) bekezdése, valamint a Cstv. 63. § (2) bekezdése és 63/A. §-a tartalmazzák.

A visszaélésszerű tagi magatartásokra vonatkozó, a Ctv. 118/A. § (2) bekezdésében található felsorolást a Ptk. egyelőre nem tartalmaz, ez persze nem jelenti azt, hogy a fent említett példák ne lennének alkalmazhatóak a kódex hivatkozott szabálya vonatkozásában. Sőt, megítélésem szerint a gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény 50. § (2) bekezdésében szereplő, már bemutatott eseteket is segítségül lehet hívni, valamint a Gt. fenti jogszabályhelye alapján kialakult bírói gyakorlat ugyancsak irányadónak tekintendő a visszaélésszerű tagi magatartások megítélése szempontjából.

A korábbi (illetve jelenleg még hatályos) szabályozásban megtalálható exemplifikatív felsoroláshoz, illetve az erre épülő bírói gyakorlathoz történő jogalkalmazói visszanyúlással, mint lehetőséggel szemben természetesen ellenérvek is felsorakoztathatóak. A régebbi normák alkalmazhatóságával szemben felhozható egyrészt, hogy azok hatályon kívül helyezése jelzésértékű lehet, tehát hogy az ott felsorolt példákat eddig és nem tovább lehet a visszaélésszerű tagi magatartások megítélése kapcsán figyelembe venni, másrészt pedig előbb-utóbb a bírúk olyan, új generációja fogja alkalmazni a Ptk. rendelkezéseit, akik már nem ismerik a korábbi Gt.-t és Ctv.-t, ezért indokolt a példalózó felsorolás fenntartása a jövőben is. Megítélésem szerint azonban a kérdéses példák hatályon kívül helyezésével a jogalkotó azt az üzenetet tolmácsolja a bírúk felé, hogy utóbbiak a korlátolt helytállási kötelezettséggel való visszaélés elbírálása tekintetében abszolút szabadságot élveznek, a törvényhozó nem kívánja a teljes körűség látszatát keltő tényállások felsorakoztatásával olyan helyzetbe hozni a jogalkalmazókat, hogy azok ne merjenek a tagokat marasztaló ítéletet hozni olyan esetekben, amikor az előttük fekvő ügyben tanúsított tagi magatartást nem tudják egyetlen, a jogszabály által külön kiemelt rendelkezés alá sem szubszumálni. A mai jogászi

hivatás gyakorlásának körülményei pedig megítélésem szerint nem teszik lehetővé a „jogelőd” normák nem ismerését, hiszen egy bíró az adott normához fűzött indokolásból, kommentárból, az elérhető jogtárakban az adott jogszabályhelyhez kapcsolt korábbi döntésekből mindenképpen értesülni fog a korábbi szabályozás tartalmáról, az ezzel kapcsolatos gyakorlatról, az pedig rá van bízva, hogy ezeket az adott ügy megítélése kapcsán felhasználhatónak tekinti-e, vagy pedig nem.

Szintén különbség a hatályos Ctv. és a Ptk. elemzett rendelkezései között, hogy utóbbi külön perindítási határidőről nem rendelkezik, ezért itt az általános elévülési időn belül van lehetősége a hitelezőnek a kereset előterjesztésére. Ugyancsak nem határozza meg a Ptk., hogy ki minősül hitelezőnek (aki jogosult a per megindítására).

Az új Ctv. tervezetének 83. § (1) bekezdése kifejezetten akként rendelkezik, hogy a céggel szembeni követelés bejelentésére megszabott hatvan napos határidő mulasztása nem jár jogvesztéssel, de a hitelező igényét csak az eljárás jogerős befejezése után a megszűnt cég tartozásaiért való, Ptk.-ban foglalt általános helytállási szabályok szerint érvényesítheti. Ha pedig a Ptk. nem egészül ki a hitelező fogalmának meghatározásával, akkor bárki jogosult lesz a perindításra, akinek vagyoni követelése volt a céggel szemben. Ez utóbbi – a perindításra előírt jogvesztő határidő mellőzésével kiegészülve – meglehetősen hitelezőbarát megoldásnak tekintendő. A kereset benyújtására vonatkozó öt éves elévülési határidőt a cég cégjegyzékből való törlésétől kell majd számítani. A cégbíróság a Céglépcső útján közleményben teszi közzé a cég törlését.

3.5.3. A kényszertörölt cégek részesedésüket átruházó, volt tagjainak „felelőssége”

A Ctv. 118/A. § (3) bekezdése szerint, ha a korlátozott tagi felelősséggel működő céget a cégbíróság a kényszertörlési eljárásban törölte a cégjegyzékből, az a volt tag, aki a kényszertörlési eljárás megindulását megelőző három éven belül ruházta át részesedését, korlátlanul felel a cég hitelezőjének kielégítetlen követelése erejéig, ha a korlátolt felelősségével tagsági jogviszony alatt visszaélt vagy a részesedésének átruházásakor rosszhiszemű volt. Mentésül a tag a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy az átruházás során jóhiszeműen és a hitelezői érdekek figyelembevételével járt el. Több tag felelőssége egyetemleges.

Szükséges kihangsúlyozni, hogy fenti tényállás a pontatlan megfogalmazás ellenére nem a volt tag felelősségét, hanem helytállási kötelezettségét szabályozza. A meghatározott feltételek fennállása esetén ugyanis a tag korlátlanul helytállni tartozik a cég hitelezőjének kielégítetlen követelése erejéig, függetlenül attól, hogy az kinek a magatartásával, mulasztásával összefüggésben keletkezett (Debreceni Ítéltábla Gf.IV.30.417/2016/3.).

A bírói gyakorlat szerint a volt tag rosszhiszeműségére enged következtetni a vagyoni hányad átruházása és a törvényességi felügyeleti eljárás megindulása között eltelt idő rövideje, a céget terhelő jelentős mértékű tartozás, valamint az üzletrész átruházáskori csekély vételára. Vizsgálni kell továbbá, hogy a tag a társasági részesedés átruházásakor kellő gondossággal mérte-e fel a társaság pénzügyi, vagyoni, piaci helyzetét, és ha igen, akkor milyen ismeretekkel kellett rendelkeznie utóbbiakról. A helytállási kötelezettség alóli mentesüléshez vezethet, ha a tag a társaság tényleges veszteséges helyzetéről nem tudott - s az

átlagos "tagtól elvárható" gondosság mellett - nem is tudhatott, vagy ha ismert volt ugyan előtte a társaság nehéz gazdasági helyzete, de nem volt előre látható, hogy a vevő a gazdálkodás szabályszerű lezárása nélkül "felhagy" a társasággal, annak működtetésével. Megállapítható azonban a tag rosszhiszeműsége, ha a tőle elvárható gondosság tanúsítása mellett tudnia kellett volna arról, hogy az üzletrészt olyan személy részére ruházza át, aki magatartásával a cég kényszertörlési eljárás eredményeként bekövetkező törlését idézi elő, tartozások hátrahagyásával. Mivel az átruházás során kell jóhiszeműen eljárnia, ezért nincsen jelentősége annak, hogy a tag azt megelőzően – akár vezető tisztségviselői minőségében - a társaság vagyoni helyzetére figyelemmel milyen intézkedéseket tett, illetve mulasztott el megtenni. Nem tűnik azonban egységesnek a gyakorlat az üzletrész-átruházásnál történő ügyvédi közreműködésnek a jóhiszeműség bizonyítása terén betöltött szerepét illetően.¹⁵⁶

Utóbbi tényállás szintén a jogutód nélkül megszűnt jogi személyek volt tagjai korlátlan helytállási kötelezettségét szabályozza, ezért főszabályként a Ptk. 3:2. § (2) bekezdése a fenti esetben is alkalmazható (a két szabály közötti, a felelősség és helytállási kötelezettség különbségéből adódó eltérésekkel). Kivétel ez alól, ha a hitelező csak arra alapozva indítja meg a pert, hogy a volt tag részesedésének átruházásakor rosszhiszemű volt. Az új Cégtörvény alapján tehát nem lesznek rákényszerítve a tagok, hogy részesedésüket olyan személyre ruházzák át, aki továbbra is gondoskodik a cég jogszabályok szerinti működéséről.¹⁵⁷

Többletet jelent viszont a Ptk. hivatkozott rendelkezése a Ctv. 118/A. § (3) bekezdéséhez képest, hogy előbbi lehetőséget ad a kódex 3:147. §-a alapján a betéti társaságban fennálló tagsági jogviszonyukat felmondó kültagok felelősségre vonására is.

A hatályos Ctv. szerint mentesül a tag a helytállási kötelezettség alól, ha bizonyítja, hogy az átruházás során jóhiszeműen és a hitelezői érdekek figyelembevételével járt el, ez azonban a Ptk. alapján már nem lesz elég a mentesüléshez, hiszen a kódex értelmében ehhez azt kell bizonyítania, hogy a korlátolt helytállási kötelezettségével nem élt vissza, vagy visszaélt ugyan, de nem emiatt maradtak fenn a cég kényszertörlésekor kielégítetlen hitelezői követelések. Ami pedig a volt tagokkal szembeni követelések elévülési ideje kezdetét illeti, az megítélésem szerint nem a visszaélésszerű magatartás tanúsításához, hanem a cég törléséhez kötődik majd, mivel a tagok felelősségének egyik, Ptk. szerinti előfeltétele a jogi személy jogutód nélküli megszűnése, ezért az elévülés ennél korábban nem kezdődhet meg, így a keresetet a jogutód nélküli megszűnéstől számított öt éven belül lehet előterjeszteni. Az elévülés megszakítására vonatkozó szabályokat természetesen megfelelően alkalmazni kell. Így az elévülést megszakítja a tartozásnak a volt tag részéről történő elismerése, a kárkötelem megegyezéssel történő módosítása, az egyezség, a hitelező követelésének a volt taggal szembeni bírósági eljárásban történő érvényesítése, ha a bíróság az eljárást befejező jogerős

¹⁵⁶ Mohai Máté: *A vagyoni hányad rosszhiszemű átruházásáért való felelősség szabályozásának alakulása és bírói gyakorlata*. In: Ünnepi tanulmányok Kecskés László professzor 60. születésnapja tiszteletére, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2013. 461-462.

¹⁵⁷ Különösen igaz ez a megállapítás annak fényében, hogy míg a hatályos Ctv. 9/C. §-a bizonyos feltételek teljesülése esetén előírja azoknak a tagoknak az eltiltását, akik a kényszertörlési eljárás megindítását megelőzően ruházták át részesedésüket, addig az új Ctv. indokolása szerint az eltiltás intézményét a cégtörvényből *törölni kell*, ezért ez a jogintézmény a tervezetben már nem található meg.

érdemi határozatot hozott, továbbá a követelés csődeljárásban történő bejelentése¹⁵⁸ (utóbbi természetesen nem a jogutód nélkül megszűnt cég – hiszen az fogalmilag kizárt lenne – hanem a jogi személy tag csődeljárására vonatkozik).

3.5.3.1. A kényszertörölt cégek részesedésüket átruházó, volt tagjainak büntetőjogi szankcionálhatósága

Említettük, hogy a készülő, új Cégtörvény szabályai alapján nem lesznek rákényszerítve a tagok, hogy részesedésüket olyan személyre ruházzák át, aki továbbra is gondoskodik a cég jogszabályok szerinti működéséről. Nagyon röviden érdemes rá kitérni, hogy az ezzel ellentétes magatartást a Btk. sem szankcionálja.

A Büntető Törvénykönyv 409. § (1) bekezdése kimondja, hogy a gazdálkodó szervezet¹⁵⁹ vezető állású személye, aki közreműködik abban, hogy a gazdálkodó szervezet a székhelyén, telephelyén vagy fióktelepén ne legyen fellelhető, közhitelű nyilvántartásba olyan személy kerüljön a gazdálkodó szervezet képviselőjére jogosult személyként bejegyzésre, akinek lakóhelye vagy tartózkodási helye ismeretlen, illetve ismeretlennek minősül, vagy közhitelű nyilvántartásba a gazdálkodó szervezet tulajdonosaként olyan személy vagy gazdálkodó szervezet kerüljön bejegyzésre, akinek a lakóhelye vagy tartózkodási helye ismeretlen vagy ismeretlennek minősül, valamint, amely a székhelyén, telephelyén vagy fióktelepén nem lelhető fel, vagy aki, illetve amely nem a tényleges tulajdonos,¹⁶⁰ büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. A 414. § (2) bekezdésében található értelmező rendelkezés azonban – lényegében – kiveszi a tagokat a lehetséges elkövetők köréből, amikor kimondja, hogy vezető állású személy a gazdálkodó szervezet vezető tisztségviselője, felügyelőbizottságának tagja, a külföldi székhelyű vállalkozás magyarországi fióktelepe, illetve a külföldi székhelyű európai gazdasági egyesülés magyarországi telephelye vezetésére kinevezett személy, illetve minden olyan személy, akit a gazdálkodó szervezet alapszabálya, alapító okirata vagy társasági szerződése ilyenként határoz meg. Az pedig

¹⁵⁸ Ptk. 6:25. § (1).

¹⁵⁹ A Btk. 459. § (1) bekezdésének 8. pontja szerint gazdálkodó szervezet: a polgári perrendtartás szerinti gazdálkodó szervezeten kívül az a szervezet is, amelynek gazdálkodó tevékenységével összefüggő polgári jogi kapcsolataira a polgári perrendtartás szerint a gazdálkodó szervezetre vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni. A Pp. 396. §-a szerint e törvény alkalmazásában gazdálkodó szervezet a gazdasági társaság, az európai részvénytársaság, az egyesülés, az európai gazdasági egyesülés, az európai területi társulás, a szövetkezet, a lakásszövetkezet, az európai szövetkezet, a vízgazdálkodási társulat, az erdőbirtokossági társulat, az állami vállalat, az egyéb állami gazdálkodó szerv, az egyes jogi személyek vállalata, a közös vállalat, a végrehajtói iroda, a közjegyzői iroda, az ügyvédi iroda, a szabadalmi ügyvivői iroda, az önkéntes kölcsönös biztosító pénztár, a magánnyugdíjpénztár, az egyéni cég, továbbá az egyéni vállalkozó. Az állam, a helyi önkormányzat, a költségvetési szerv, az egyesület, a köztestület, valamint az alapítvány gazdálkodó tevékenységével összefüggő polgári jogi kapcsolataira is a gazdálkodó szervezetre vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni.

¹⁶⁰ A Btk. 409. § (3) bekezdése szerint e § alkalmazása szempontjából tényleges tulajdonosnak minősül az a személy vagy gazdálkodó szervezet, aki, illetve amely a gazdálkodó szervezetben közvetlenül vagy közvetve a szavazati jogok vagy a tulajdoni hányad legalább tíz százalékával vagy a Polgári Törvénykönyv szerinti meghatározó befolyással rendelkezik.

meglehetősen ritka megoldás, hogy a létesítő okirat egy tagot vezető állású személyként határozzon meg.

3.5.4. Konklúzió

A megfelelő felelősségátviteli tényállások megkomponálása továbbra is komoly kihívás elé állítja a jogalkotót. Alátámasztja mindezt, hogy a Ctv.-ben szereplő, a kényszertörölt cégek tagjainak felelősségét szabályozó rendelkezések rövid életük során több alkalommal is átfogó módosításon estek át. Ennek ellenére a jogalkotó nagyon bizakodó a Ptk. 3:2. §-ában található szabály vonatkozásában, olyannyira, hogy a jövőben a Ctv.-ben található felelősségátviteli normák helyét is fenti szakasz lesz hivatott betölteni. A megelőlegezett bizalom meglehetősen nagyvonalú, hiszen utóbbi tényállás kapcsán nemhogy kiforrott, de lényegében semmilyen bírói gyakorlatról nem beszélhetünk.

A sokszor már-már követhetetlennek tűnő felelősségátviteli alakzatok számának csökkentése helyes törekvésnek tűnik, célszerű lenne azonban a „jogutód” szabályokat olyan formába önteni, hogy azokhoz ritkábban kelljen hozzányúlni, mint elődeikhez. A hatályon kívül helyezendő normák sem éltek azonban hasztalan életet, hiszen több olyan példát is tartalmaznak a korlátolt felelősséggel való visszaélés körében, melyekhez az eljáró bíróságok a jövőben is visszanyúlhatnak egy-egy tényállás megítélése kapcsán.

Azt kijelenthetjük, hogy a kényszertörléssel megszűnt cégek tagjai tekintetében változatlanul lehetőség lesz a felelősségátvitelre. Az elemzett módosítási javaslatokkal nem érintett, a hátrányos üzletpolitika miatti helytállási kötelezettség esetét leszámítva továbbra sem fogja megkövetelni a jogalkotó meghatározott mértékű befolyás fennállását a szankcionálni kívánt tagok vonatkozásában.

Talán azt is érdemes lenne tisztázni, hogy van-e bármi jelentősége annak a körülménynek, hogy míg a hatályon kívül helyezéssel érintett Ctv. 118/A. §-a a tagok felelősségéről, addig a helyébe lépő Ptk. 3:2. § (2) bekezdése azok helytállási kötelezettségéről szól [utóbbi jogszabályhely és a Ctv. 118/A. §-ának helytelen megfogalmazására már kitértem]. A fenti, valamint a jelen írásban jelzett egyéb körülmények miatt sem értek feltétlenül egyet az új cégtörvény indokolásának azon részével, mely szerint a Ptk. 3:2. §-a egyértelműen rendezi a tagok „helytállási kötelezettségét” (helyesen: felelősségét) a jogutód nélküli megszűnt társaság kielégítetlen hitelezői követeléseivel szemben, és ezért a jelenlegi cégtörvény 118/§-t hatályon kívül kell helyezni. A hatályon kívül helyezés önmagában megítélésem szerint nem elegendő, a Ptk. hivatkozott szakasza nem fogja tudni teljes körűen pótolni a Ctv. rendelkezéseit.

4. A korlátlan helytállási kötelezettség szerződéses vállalása és a *GmbH & Co. KG*

A jogi személyek elkülönült, önálló helytállási kötelezettsége alóli másik kivétel az az eset, amikor személyegyesítő jegyeket magukon viselő jogi személy típusok esetén az adott típusra vonatkozó szabályok írják elő a tagok helytállási kötelezettségét. Mindez azt is jelenti,

hogy a jogi személy tagja és alapítója a jogi személy tartozásaiért nem csak akkor köteles helytállni (illetve nem csak akkor felel), ha korlátozott felelősségével visszaélt, és emiatt a jogi személy jogutód nélküli megszűnésekor kielégítetlen hitelezői követelések maradtak fenn (Ptk. 3:2. §), továbbá a felelősségátvitel fent ismertetett egyéb eseteiben, jelentősen gyengítve ezzel a jogi személy önálló helytállási kötelezettségének főszabályát.

Közkereseti társaság létesítésére irányuló társasági szerződés megkötésével a társaság tagjai –többek között- arra vállalnak kötelezettséget, hogy a társaságnak a társasági vagyon által nem fedezett kötelezettségeiért korlátlanul és egyetemlegesen helytállnak. Ennél a társasági formánál a legszigorúbb a tagok helytállása; bár a tagok helytállási kötelezettsége mögöttes – elsősorban a társasági vagyon szolgál a hitelezők kielégítésére -, de a társasági vagyon által nem fedezett kötelezettségeikért korlátlanul és egyetemleges, azaz bármelyikük köteles a teljes társasági kötelezettségért (tartozásért) helytállni teljes magánvagyonával, azt bármelyiküktől követelheti a hitelező (3:138. §). Ez a helytállási kötelezettség független a tag magatartásától, valójában a gazdasági tevékenységben rejlő kockázat megosztásáról van szó a tagok és a hitelező között, a társasági szerződésben rögzítik, hogy a tagok közötti – belső – jogviszonyban hogyan, milyen arányban fogják viselni ennek jogkövetkezményét.¹⁶¹ Ha a tag kötelezettségét meghaladó szolgáltatást teljesített a hitelezőnek, a többi tagtól a követelésnek őket terhelő része erejéig az általa nyújtott többlétszolgáltatás megtérítését kérheti. Betéti társaságoknál ilyen kötelezettséget a beltagek vállalnak.

A társaság korlátlan helytállást vállaló tagjaival szemben perben állásuk esetén hozható marasztaló ítélet és vezethető végrehajtás. A tagok a társasággal együtt is perelhetők. A bíróság a tagokkal szemben hozott marasztaló ítélet végrehajtását akkor rendelheti el, ha a társasággal szemben a követelés végrehajtása eredménytelen volt. A társaságba belépő (bel)tag a belépése előtt keletkezett társasági kötelezettségeikért a többi taggal azonos módon köteles helytállni. A tagok ezzel ellentétes megállapodása harmadik személyekkel szemben nem hatályos.¹⁶²

A társaság volt (bel)tagja és a megszűnt (bel)tagnak a társaságba be nem lépett jogutódja a tagsági jogviszony megszűnésétől számított ötéves jogvesztő határidőn belül ugyanúgy köteles helytállni a tagsági jogviszony megszűnése előtt keletkezett társasági tartozásokért, mint a (bel)tag a tagsági jogviszonya fennállása alatt. A meghalt (bel)tagnak a társaságba be nem lépett örököse a (bel)tag halálától számított ötéves jogvesztő határidőn belül a hagyatéki tartozásokért való felelősség szabályai szerint köteles helytállni a (bel)tag halála előtt keletkezett társasági tartozásokért.¹⁶³ Ha pedig a betéti társaság beltageja kültaggá válik, a kültaggá válástól számított ötéves jogvesztő határidőn belül a beltage vonatkozó rendelkezések szerint áll helyt a módosítást megelőzően keletkezett társasági tartozásokért.¹⁶⁴

4.1. Korlátozott felelősségű társaság a betéti társaságban – a GmbH & Co. KG

¹⁶¹ Barta Judit – Harsányi Gyöngyi – Majoros Tünde – Ujváriné Antal Edit: *Gazdasági társaságok a Polgári Törvénykönyvben*. Patrocinium, Budapest, 2016. 130.

¹⁶² Ptk. 3:139. § (2)-(4).

¹⁶³ Ptk. 3:151. §.

¹⁶⁴ Ptk. 3:157. §.

Megítélésünk szerint a betéti társaság beltárgya helytállási kötelezettségének problémakörébe illeszkedő kérdés az, hogy miként alakulnak a helytállási szabályok akkor, ha a betéti társaság egyedüli beltárgya egy korlátolt felelősségű társaság. Ezt a lehetőséget a jogi személyek létrehozása szabadságának elvéről [3:4. § (1)], valamint a társaságok tagjairól rendelkező (3:90. §) Ptk.-beli szabályok nem zárják ki. Ez a társasági jogi formáció felelősségi jogi szempontból különleges, mivel a beltárgy helytállási kötelezettsége természetesen korlátolt felelősségű társaságként is korlátlan, ám az értelemszerűen csak a társasági vagyona terjed ki, így egy, a bt. beltagságát a kft.-n keresztül „birtokló” természetes személy szempontjából a kockázatkorlátozás lényegében kétszeresen valósul meg. Nem véletlen az, hogy e személyegyesülés-tőketársulás „házasság” körül a dupla kockázatkorlátozás veszélye miatt a német jogirodalomban régóta nagy viták folynak.¹⁶⁵ Németországban ezt az alakzatot *GmbH & Co. KG*-nak hívják, mely egy igen elterjedt társasági forma. A mi Polgári Törvénykönyvünkhöz hasonlóan a német *Handelsgesetzbuch*-ot is hiába lapozzuk fel az említett társaságot kutatva, mivel nevesítve itt sincsen, az a gyakorlat szüleménye. Németországban a kezdetekben adózási megfontolásoknak köszönhető népszerűségét, s bár a vonatkozó szabályok változása folytán utóbbi már nem a régi, ennek ellenére a *GmbH & Co. KG*-t még mindig sokan választják könyvelőjük tanácsára. A kft. mögött álló természetes személy a kft.-n keresztül lesz a bt. beltárgya és látja el annak ügyvezetését (a *HGB* 164. §-a értelmében), így magánvagyonaival nem lesz köteles helytállni a bt. tartozásaiért. 2001-ben a Németországban nyilvántartásba vett vállalkozások 10%-a *GmbH & Co. KG* volt.¹⁶⁶

A *GmbH & Co. KG* tehát olyan betéti társaság, melynek többnyire egy beltárgya van, egy korlátolt felelősségű társaság. Egy ilyen társasági forma, helyesebben társasági jogi jogalany alapításának lehetőségét a *Bayerische Oberste Landesgericht* teremtette meg, amikor egy 1912-ben hozott döntésében szakított a korábbi joggyakorlattal, amely szerint betéti társaság beltárgya csak természetes személy lehetett. A jogalkotó a *GmbH & Co. KG* alapításának lehetőségét formálisan 1959-ben ismerte el, amikor hitelezővédelmi érdekeket szem előtt tartva külön szabályokat állapított meg azokra a betéti társaságokra, „melyeknek nincs személyében felelős természetes személy tagja”. A *GmbH & Co. KG* évtizedeken keresztül egyesítette magában a személy-, illetve a tőkeegyesítő társaságok előnyeit. Eleinte a *GmbH*-nál kedvezőbb adózási lehetőségek, valamint a természetes személy alapító magánvagyonának fokozott védelme jelentették elsősorban ezeket a pozitívumokat. Mivel más területeken is voltak előnyei, ezért hamar a *GmbH* mögött a második legnépszerűbb társasági formává vált. Az elmúlt évtizedekben a törvényhozás és a joggyakorlat is abba az irányba mutatott, hogy a *GmbH* és a *GmbH & Co. KG* közötti, néhol valóban indokolatlan különbségtétel felszámolásra, és a két társasági forma egymáshoz közelebb kerüljön.¹⁶⁷

¹⁶⁵ Nochta Tibor: *A magánjogi felelősség útjai a társasági jogban*. Dialóg Campus, Budapest-Pécs 2005. 75.

¹⁶⁶ Lukas Hechl: *Bilanzrechtliche Probleme des Jahresabschlusses einer GmbH & Co KG*. Diplomica Verlag GmbH., Hamburg, 2012. 13-14.

¹⁶⁷ Prof. Dr. Mark K. Binz/Dr. Martin Sorg, *Hat die GmbH & Co. KG bei den Familienunternehmen immer noch die Nase vorn?*, *GmbHRundschau* (2011) No. 6, 281-282.

Manapság Németországban nagyjából 200.000 *GmbH & Co. KG* működik, 2008 óta egyre nagyobb számban olyanok is, melyek beltagja egy ún. „*Unternehmersgesellschaft*”¹⁶⁸. A tőkeegyesülések betéti társaságban való részvételének más formái, mint például az *AG & Co. KG*,¹⁶⁹ vagy a *Stiftung & Co. KG*¹⁷⁰ számottevő népszerűsége nem tettek szert. A tőketársaságok gyakori beltagsága még Ausztriában, valamint –jóval csekélyebb mértékben – Belgiumban és Dániában figyelhető meg. A legtöbb országban azonban szinte ismeretlen ez a társasági jogi jogalany (különösen az angolszász vidékeken), több helyütt pedig egyenesen tilos az alapítása (pl. Svájcban).

Bár a *GmbH & Co. KG* némileg veszített népszerűségéből a fent említett jogalkotási és joggyakorlati törekvések miatt, megmaradt előnyeinek hála azonban még mindig közkedvelt társasági forma, melyet elsősorban családi vállalkozások vesznek igénybe. Az említett előnyök közé tartozik (melyek miatt még mindig sokan választják a *GmbH* helyett), hogy nem terjed ki rájuk az ún. *Drittelbeteiligungsgesetz* hatálya, így 500 munkavállaló felett sem kötelező egy, utóbbi törvényben meghatározott szempontok szerint felállított felügyelőbizottság létrehozása, egészen addig, míg munkavállalóik száma meg nem haladja a 2000 főt. Személyegyesítő társaság lévén cégirataira enyhébb formai előírások vonatkoznak, és a társasági szerződése nem bárki által hozzáférhető. A *GmbH & Co. KG* kft. beltagjának lehetősége van arra, hogy többségi befolyás nélkül is maga irányítsa a betéti társaságot. A kft. ügyvezetője ugyanis lényegében a bt. vezetését is el fogja látni, mivel a bt. vezető tisztségviselője a vonatkozó szabályok szerint annak beltagja. A *GmbH & Co. KG*-ra vonatkozó adójogi szabályoknak évtizedes, töretlen bírói gyakorlata van, szemben a *GmbH*-ra vonatkozó adójogi normákkal, melyek értelmezése nem mondható egységesnek. Az általánosságban is megállapítható, hogy adózási megfontolásból továbbra is érdemes előbbi társasági formát választani.¹⁷¹

Van azonban a *GmbH & Co. KG*-nak két hátránya is a *GmbH*-hoz képest, melyekről szintén szólnunk kell. A személyegyesítő társaságokra vonatkozó szabályok szerint a *GmbH & Co. KG* bármely tagja rövid határidővel felmondhatja tagsági jogviszonyát, és ilyenkor a társaságnak a tag társasági részesedésének forgalmi értékét azonnali esedékességgel meg kell fizetnie volt tulajdonosának. Bár a felmondási idő, a kifizetés összege és módja társasági szerződésenként eltérő lehet, az eltérés lehetőségének mértéke azonban a bírói gyakorlat szerint nehezen meghatározható. *GmbH* esetében ezzel szemben a tagi rendes felmondással nem kell számolni. A társasági részesedés családon kívülálló személyek általi megszerzésének lehetőségét mindkét társaság esetében meg lehet akadályozni. Nehézségként értékeli még a jogirodalom a személy- és a tőkeegyesítő formák keveredése folytán kialakuló tagi részesedések nehezen átlátható voltát.

¹⁶⁸ Ezt a társasági formát 2008-ban vezették be Németországban, szabályai a *GmbH-Gesetz* 5a §-ában kerültek elhelyezésre. A *GmbH*-k egy speciális formájáról van szó, melyre nem vonatkozik a 25.000,- eurós jegyzett tőke minimum, így akár egy euróval is megalapítható.

¹⁶⁹ Ilyenkor egy részvénytársaság a bt. beltagja.

¹⁷⁰ Ebben az esetben egy alapítvány a beltag.

¹⁷¹ Prof. Dr. Mark K. Binz/Dr. Martin Sorg, *Hat die GmbH & Co. KG bei den Familienunternehmen immer noch die Nase vorn?*, *GmbHRundschau* (2011) No. 6, 282.

Elsősorban a vállalkozási tevékenység során biztosított nagyobb kockázatkorlátozási lehetőség miatt mindenképpen egy olyan formációról van szó, amely az Európai Unió társasági jogától sem idegen és könnyen elképzelhető, hogy elterjedésével előbb vagy utóbb, de hazánkban is számolni kell.¹⁷²

5. A kültag jogállása a betéti társaságban

A Ptk. 3:156. §-a szerint a kültag nem lehet a társaság vezető tisztségviselője. A Ptk. 3:4. § (2)-(3) bekezdése alapján azonban mégis lehet, hiszen előbbi szabálytól az eltérést a törvény nem tiltja és az eltérés sem a betéti társaság hitelezőinek, sem munkavállalóinak sem pedig a tagok kisebbségének jogait nem sérti nyilvánvalóan, továbbá a társaság törvényes működése feletti felügyelet érvényesülését sem akadályozza (ezt az álláspontot képviseli a Complex CD-jogtár Ptk. kommentárja is). További kivételt jelent a főszabály alól az az eset, ha a beltágok vagy kültagok hiánya vagy a társasági tagok számának egy főre csökkenése következtében a társaságnak nem maradt vezető tisztségviselője, mivel ilyenkor a társasági szerződés módosításáig vagy a szerződés módosításának hiányában a jogutód nélküli megszűnésig vagy a felszámoló kirendeléséig az a tag minősül vezető tisztségviselőnek, aki megfelel a vezető tisztségviselőkre vonatkozó törvényi előírásoknak, legyen szó akár bel-, akár kültagról.

Megjegyzendő, hogy azt még diszpozitív szabály sem tiltja, hogy a kültag a társaság cégvezetője legyen. A cégvezető feladatait munkaviszonyban látja el,¹⁷³ annak azonban szintén semmi akadálya, hogy a kültag a társaság munkavállalója legyen. A cégvezető nem minősül a társaság vezető tisztségviselőjének, az ügyvezetés a cégvezető számára azonban általános képviseleti jogot is biztosíthat. A kültag cégvezetőként képviseleti jogát érvényesen nem ruházhatja át másra.¹⁷⁴

Ami a kültag felelősségét, helytállási kötelezettségét (is) érintő rendelkezéseket illeti, nem nyújt védelmet a kültagi minőség, ha az előtársasági jelleget a bt. iratain és jognyilatkozatain nem tüntetik fel, mivel ilyenkor az előtársaság által tett jognyilatkozat - ha a nyilvántartó bíróság a társaságot nem jegyzi be - az alapítók által együttesen tett jognyilatkozatnak minősül.¹⁷⁵ Ha tehát a cég nevét (rövidített nevét) a cégbejegyzési eljárás alatt nem a „bejegyzés alatt” („b.a.”) toldattal használják és a cégbíróság a társaságot nem jegyzi be, a kültagok sem védekezhetnek helytállási kötelezettség hiányával. Egyebekben viszont, ha a társaság nyilvántartásba vételét jogerősen elutasítják, vagy a nyilvántartásbavételi kérelmét visszavonják, az előtársaság tartozásait a rendelkezésére bocsátott vagyomból kell kielégíteni. Ha a vagyont az alapítók között már felosztották, azonban csak később derül ki, hogy mégis volt az előtársaságnak kielégítetlen tartozása, akkor a kültagok olyan mértékben kötelesek helytállni ezért a tartozásért, amilyen mértékben részesedtek a felosztott vagyomból. Ennek megfelelően tehát legfeljebb azt az összeget kell a hitelezői igényekre

¹⁷² Nochta Tibor: *A magánjogi felelősség útjai a társasági jogban*. Dialóg Campus, Budapest-Pécs 2005. 75-76.

¹⁷³ Ptk. 3:113. § (1).

¹⁷⁴ Ptk. 3:116. § (2)-(3).

¹⁷⁵ Ptk. 3:101. § (1).

fordítaniuk, amit a követelésnek a felosztást megelőző érvényesítése esetén is erre fordítottak volna.

A gazdasági társaságok közös szabályai értelmében a vagyoni hozzájárulása teljesítésének elmulasztásával a betéti társaságnak okozott kárért a volt kültag is a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség szabályai szerint felel. A kültag csak akkor mentesülhet a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a vagyoni hozzájárulása teljesítésének elmulasztását ellenőrzési körén kívül eső, a hozzájárulás vállalásának időpontjában előre nem látható körülmény okozta, és nem volt elvárható, hogy a körülményt elkerülje vagy a kárt elhárítsa.

Mivel a kültag a társasági kötelezettségeikért nem tartozik helytállási kötelezettséggel, ezért a bt. hitelezői őt közvetlenül nem perelhetik a társaság vagyona által nem fedezett tartozásokért. Ez azonban csak főszabályként van így.

Kivétel a főszabály alól, ha a társaság beltágya válik kültaggá. Ilyenkor ugyanis a kültaggá válástól számított ötéves jogvesztő határidőn belül a beltágra vonatkozó rendelkezések szerint áll helyt a kültag a módosítást megelőzően keletkezett társasági tartozásokért.¹⁷⁶ A Ptk. ilyen tartalmú rendelkezése folytán a társasági tartozások jogosultjai számára tehát öt év áll rendelkezésre követelésüknek a volt beltággal szembeni érvényesítésére, e határidő eltelté pedig jogvesztéssel jár, a Ptk.-nak az elévülés nyugvására és megszakítására vonatkozó rendelkezései így nem jöhetnek számításba.

Egy, még a Gt. hatálya alatt indított peres eljárásban érdekes érveléssel próbálta meg a felperes egy betéti társaság ki nem elégített tartozásai megfizetésére kötelezni az alperesi kültagot. Mivel a perbeli esetben a társaságnak nem maradt üzletvezetésre és képviselőre jogosult tagja, ezért az alperesi kültagot is a társaság üzletvezetésére és képviselőre jogosultnak kellett tekinteni. Ez alapján a bt. tartozásaiért – felperesi álláspont szerint - az alperes kültag tartozik helytállni, az adott konkrét esetben pedig a kültag „felelőssége” megegyezik az általános szabályok szerint a beltágra vonatkozó „felelősséggel”. Véleménye szerint betéti társaság esetében mindig van legalább egy személy (tag), akinek „felelőssége” a társasági vagyon által nem fedezett kötelezettségeikért korlátlan. A Győri Törvényszék 8-H-PJ-2012-36. számú határozatában azonban –helyeseltetően- kimondta, hogy bár az alperes kültag mivolta ellenére valóban a bt. üzletvezetésére és képviselőre jogosult tagjává vált, azonban a törvény tételes rendelkezései szerint a kültag a társaság kötelezettségeiért korlátlan felelősséggel csak a törvényben meghatározott kivételes esetekben tartozik helytállni, így a keresetet elutasította.

Mint láttuk, a tagi helytállási kötelezettség változása folytán a volt beltágy a kültaggá válását megelőzően keletkezett társasági tartozásokért a beltággal egyetemlegesen köteles helytállni. Az egyetemleges kötelezettséget - ha jogviszonyukból más nem következik - a kötelezettség egymás között egyenlő arányban terheli.¹⁷⁷ A Pécsi Ítéltábla PIT-H-PJ-2011-157. számon közzétett döntése szerint a társaság vagyona által nem fedezett társasági tartozásért fennálló helytállási kötelezettségnek a beltágy és a volt beltágy közötti megosztása során a bíróság nem alkalmazhatja a Gt. 106. §-át [Ptk. 3:150. § (2) bek.] a 108. § (3)

¹⁷⁶ Ptk. 3:157. §.

¹⁷⁷ Ptk. 6:30. § (1).

bekezdésének (Ptk. 3:155. §) utaló rendelkezése alapján sem, mert nem abban a kérdésben kell állást foglalni, hogy a felek közös helytállási kötelezettsége a társaság megszűnésének időpontjában fennállt tagi jogviszonyuk szerint hogyan alakul, hanem abban, hogy a volt beltág a Gt. 109. § (4) bekezdése (Ptk. 3:157. §) alapján milyen mértékben felelős a beltági jogviszonya idején keletkezett társasági tartozásokért a jelenlegi beltaggal összevetésben. Tekintettel arra, hogy a volt beltág és a későbbi beltág helytállási kötelezettségének egymáshoz viszonyított arányát sem a Gt., sem a Ptk. nem rendezi (és más jogszabály sem), a bíróságnak kell kialakítania azokat a jogelveket, amelyek mentén ezt rendezhetőnek találja.

Természetesen a kültagra is vonatkozik az az általános szabály,¹⁷⁸ hogy ha a nem pénzbeli vagyoni hozzájárulása átruházáskor fennálló értéke nem éri el a társasági szerződésben megjelölt értéket, a különbözet megfizetését a társaság az átruházástól számított öt éven belül követelheti tőle. Ha pedig a kültag valamely másik tag nem pénzbeli vagyoni hozzájárulását tudomása ellenére a szolgáltatáskori értéket meghaladó értékkel fogadta el, az ebből eredő károkért a nem pénzbeli vagyoni hozzájárulást teljesítővel egyetemlegesen felel a bt.-vel szemben a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség szabályai szerint.¹⁷⁹ Ez a felelősség a kültagot a társasággal szemben terheli, de ezen keresztül a hitelezői érdekeket is szolgálja, hiszen a bt.-t ért kár megtérítésével gyarapszik a társaság vagyona, amellyel helytállni tartozik hitelezőivel szemben. A szóban forgó felelősség a szerződésszegésért való felelősség szabályai szerinti felelősséget jelent, hiszen itt a kültag megfontolt, tudatos magatartásáról van szó. A létesítő okiratnak a fenti szabállyal ellentétes rendelkezése semmis.¹⁸⁰

6. A korlátolt felelősségű társaság tagjának jogállása

6.1. A kft. általános jellemzése

A korlátolt felelősségű társaság olyan gazdasági társaság, amely előre meghatározott összegű törzsbetétekből álló törzstőkével alakul, és amelynél a tag kötelezettsége a társasággal szemben törzsbetéteinek szolgáltatására és a társasági szerződésben megállapított egyéb vagyoni értékű szolgáltatásra terjed ki. A társaság kötelezettségeiért - ha a Ptk. eltérően nem rendelkezik - a tag nem köteles helytállni.¹⁸¹

A korlátolt felelősségű társaság elnevezése némileg félrevezető, ugyanis nem a társaság felelőssége (helyesebben helytállási kötelezettsége) korlátolt, hiszen a kft. tartozásaiért teljes vagyonával helytáll a hitelezők irányában. A korlátozott „felelősség” a tagokra vonatkozik, ők ugyanis magánvagyonukkal nem tartoznak helytállni azokért a tartozásokért, amelyek kielégítésére a társaság vagyona nem elegendő.¹⁸² Üdvözlendő viszont, hogy a korlátolt felelősségű társaság definíciója a tag helytállási kötelezettsége és nem felelőssége hiányára utal. A társaságnak ezt a tulajdonságát ugyanis nem lehet leszűkíteni a felelősségen alapuló

¹⁷⁸ Ptk. 3:10. § (3).

¹⁷⁹ Ptk. 3:99. § (2).

¹⁸⁰ Ptk. 3:99. § (3).

¹⁸¹ Ptk. 3:159. §

¹⁸² Kecskés László: *Polgári jog. A személyek joga*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2007. 328.

kötelezettségekre, hanem indokolt az általánosabb, a helytállási kötelezettség kifejezés használata. Láttuk már, hogy azoknál a társaságoknál, amelyeknél a tag köteles helytállni a társasági tartozásokért, ez a kötelezettség szintén nem felelősségi alapú.

Ennél a társaságnál tehát – elnevezésével ellentétben - maga a társaság a hitelezők irányában teljes vagyónával, korlátlanul köteles helytállni, a tagok pedig a törzsbetétjük és az esetleges pótbefizetések, valamint a mellékszolgáltatások teljesítésével nem a társasági hitelezőknek, hanem a társaságnak tartoznak. A tag kötelezettsége a társasággal szemben elsősorban törzsbetétének szolgáltatására irányul. Ez azt jelenti, hogy ha a tag törzsbetétének teljes összegét még nem fizette be, úgy a társaság hitelezője nem fordulhat közvetlenül a tag ellen törzsbetétje hátralékos összegének befizetése iránt, a tagot erre csak a társaság tudja rászorítani.¹⁸³

A kft.-k jogi és gazdasági természetét illetően – a jogi szabályozási modell szempontjából – a kezdetektől megfigyelhető egy kettősség. Jogalkotási nézőpontból nagyon lényeges a kérdés, hogy vajon ez a társaság a tőkeegyesülések, avagy a személyegyesülések jogi karakteréhez közelítsen? Már e társasági típus fejlődésének korai létszakaszában markánsan körvonalazódott az, hogy azon államokban tekintették a kft.-t személyegyesülésnek, ahol a részvényjog súlya kisebb volt (svájci, francia megoldás). A másik nézet, amely dominánsabban a tőketársulási jelleget ismeri el, elsősorban a német, az angol és az osztrák jogra jellemző.¹⁸⁴ Bármelyik jogi szabályozási modell is legyen az adott országban irányadó, az elmondható, hogy a korlátolt felelősségű társaság Európa-szerte a legnépszerűbb társasági forma. Németországban 2006-ban 56.971 *GmbH* született alapítás vagy átalakulás folytán, míg részvénytársaságból csupán 3.038. Ugyanebben az évben a Franciaországban regisztrált 1.318.621 társaságból 1.106.691 *SARL* (a kft. francia megfelelője) volt, amely a cégek 84%-át teszi ki. Megfigyelhető továbbá, hogy ha egy kft. másik országban kíván leányvállalatot létrehozni, akkor általában szintén ehhez a társasági formához ragaszkodik.¹⁸⁵

Hazánkban a 2006-os társasági törvény 2007-ben módosított szabályozása a törzstőke minimális összegét érintően a társaság karakterét jellemzően a személyegyesülések irányába módosította, míg az átmeneti formáció helyét – a szintén leszállított összegű minimális jegyzett tőkével alakuló – zártkörűen működő részvénytársaság vette át. Kérdéses azonban, hogy a 2013-ban született új szabályozás a Polgári Törvénykönyvben hogyan tudja követni ezt a folyamatot, mivel az új kódex kimondja, hogy valamennyi nem tőzsdén jegyzett részvénytársaság zártkörű. Elképzelhető, hogy ez a szabályozási koncepció ismét átértelmezi majd a zártkörűen működő részvénytársaságok helyét és szerepét a magyar társasági jogban

¹⁸³ Sárközy Tamás (szerk.): *Polgári jog. A jogi személy.* HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013. 183.

¹⁸⁴ Nochta Tibor: *A gazdaság jogi szabályozása I.* Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2015. 93.

¹⁸⁵ Sébastien Gros: *Die Leitungshaftung in der französischen société à responsabilité limitée (SARL) und in der deutschen Gesellschaft mit beschränkter Haftung (GmbH). Eine rechtsvergleichende Untersuchung.* Europäische Hochschulschriften, Frankfurt am Main, 2008. 33-34.

és az üzleti szférában. Ehhez társul, hogy a 2007-ben leszállított törzstőke-minimumot 2013-ban a Polgári Törvénykönyv visszaállította a korábbi 3.000.000 Ft-os összegre.¹⁸⁶

A törzstőke-minimum szabályozásának célja, hogy ezzel a hitelezői érdekeket védje, és visszatartsa a tagok mögöttes helytállási kötelezettségét kizáró társasági formáktól azokat a vállalkozásokat, amelyek tagjai nem képesek vagy nem hajlandók elegendő induló tőkét biztosítani a társaság számára. A korábbi szabályozásban előírt ötszázezer forintos minimális törzstőke a kívánt hatást nem tudta biztosítani, a hitelezők számára nem jelentett elegendő biztosítékot, és nem volt képes a nem kellően megalapozott társaságok létesítésének megakadályozására sem. Ha a vállalkozások piacra segítésének szempontját a hitelezői érdekvédelmet is megelőző feladatnak tekintené a társasági jogi szabályozás, akkor a törzstőke-minimum további leszállítása vagy éppen eltörlése lett volna a megfelelő megoldás. A mai viszonyok között azonban fontosabbnak tűnt a hitelezői érdekek reális védelmét szolgáló,¹⁸⁷ a minimális törzstőkére vonatkozó szabályozással kapcsolatos elvárásoknak jobban megfelelő mérték meghatározása.

6.2. Helytállás nyilvántartásba vétel hiányában

A korlátolt felelősségű társaság létrehozásáról a személyek társasági szerződésben vagy alapító okiratban rendelkezhetnek. A kft. a létesítő okiratán alapuló cégbírósági nyilvántartásba vétellel jön létre. Természetesen a kft.-re is vonatkozik a már bemutatott szabály, mely szerint a társaság nyilvántartásba vételét jogerősen elutasítják, vagy a nyilvántartásba-vételi kérelmét visszavonják, a létrehozni kívánt társaság rendelkezésére bocsátott vagyomból kell kielégíteni a vele szemben támasztott követeléseket. Ha a vagyont az alapítók között már felosztották, azonban csak később derül ki, hogy mégis volt az előtársaságnak kielégítetlen tartozása, akkor a tagok olyan mértékben kötelesek helytállni ezért a tartozásért, amilyen mértékben részesedtek a felosztott vagyomból. Ennek megfelelően tehát legfeljebb azt az összeget kell a hitelezői igényekre fordítaniuk, amit a követelésnek a felosztást megelőző érvényesítése esetén is erre fordítottak volna.

Volt már szó róla, hogy bár az elektronikus cégeljárásnak köszönhetően az előtársasági létszak jelentősen lerövidült, ennek ellenére előfordulhatnak olyan helyzetek, melyek megkívánják ennek a stádiumnak a jogi szabályozását is. A Hajdú-Bihar Megyei Bíróság 9-H-PJ-2010-102. számon közzétett ítéletében például az előtársaság által okozott károkért mind annak tagjait, mind pedig ügyvezetőjét helytállásra kötelezte. A társaság két tagja fejenként 1.500.000. forintot volt köteles megfizetni a felperesnek, mivel egyenként 1.500.000.-1.500.000 forintos törzstőkével alapították a társaságot, mely cégbejegyzési kérelme visszavonása folytán szűnt meg. A bíróság felhívta a tagokat, hogy igazolják, milyen költségeik merültek fel a cégalapítással kapcsolatban, azonban a tagok ezt nem igazolták, így

¹⁸⁶ Kecskés András – Kovács Kolos – Márton Mária: *Üzleti jog*. Menedzser Praxis Szakkiadó és Gazdasági Tanácsadó Kft., Budapest, 2015. 55-56.

¹⁸⁷ Többen nem értenek egyet azzal a megállapítással, hogy a minimális törzstőke a hitelezők reális védelmét szolgálná. Szegedi András például meghaladottnak tartja az általa „fontolva haladóknak” nevezett irányzatot, mely a hitelezővédelem eszközének tekintí a kötelező tőkeminimum előírását. Lásd ehhez: Szegedi András: *Az „ezer forintos kft.” védelmében*. *Gazdaság és Jog*, 2007/3. 8-13.

a bíróság úgy tekintette, hogy helytállási kötelezettségük a teljes befizetett törzsbetétjük erejéig fennáll. A tagok az előtársaság által megkötött szerződés lehetetlenülése miatt, míg az ügyvezető a továbbműködéssel okozott kárért tartozott helytállni. A másodfokon eljáró Debreceni Ítéltábla DIT-H-PJ-2011-227. számon közzétett ítéletével a tagok helytállási kötelezettsége mértékét csökkentette, a megszűnt társaság cégirataiból megállapíthatóan ugyanis a tagok személyenként csak 750 000 forintot kaptak a cég vagyonából.

6.3. A tag jogállása a cégbejegyzés után

A bejegyzést követően a kft. tagjának a kötelezettsége a társasággal szemben törzsbetétenek szolgáltatására és a társasági szerződésben megállapított egyéb vagyoni értékű szolgáltatásra terjed ki. A társaság kötelezettségeiért főszabályként a tag nem köteles helytállni.

A kft. tagjai törzsbetéteinek összege a törzstőke, amely nem lehet kevesebb hárommillió forintnál.¹⁸⁸ A törzsbetét az a vagyoni hozzájárulás, amelyet a tagok az alapítás során a társaság rendelkezésére bocsátani kötelesek. Ez a vagyoni hozzájárulás lehet pénzbeli, vagy nem pénzbeli. Kft. akár kizárólag apporttal is alapítható (ettől eltérő szabályt legutóbb az 1997. évi Gt. tartalmazott, 30-70 %-ban meghatározva az apport-készpénz arányt). Ha azonban az alapításkor a nem pénzbeli vagyoni hozzájárulás értéke eléri vagy meghaladja a törzstőke felét, a nem pénzbeli vagyoni hozzájárulást a nyilvántartásba-vételi kérelem benyújtásáig teljes egészében a társaság rendelkezésére kell bocsátani.¹⁸⁹

A tagok törzsbetétei különböző mértékűek lehetnek, viszont az egyes törzsbetétek mértéke nem lehet kevesebb százezer forintnál.¹⁹⁰ A Debreceni Ítéltáblán 2014. február 4-én a Kúria, a Fővárosi Ítéltábla, a Győri Ítéltábla, a Debreceni Ítéltábla, a Debreceni Törvényszék, az Egri Törvényszék, a Nyíregyházi Törvényszék, a Szolnoki Törvényszék, a Balassagyarmati Törvényszék bírái és a jogászi szakma más jogterületén dolgozók részvételével tartott szakmai tanácskozás – egyebek mellet - foglalkozott azzal a kérdéssel is, hogy eltérhetnek-e a tagok a 3:161. § (1) bekezdésében a törzsbetét összegének a 100 000 Ft-os minimum mértékétől, és alapítható-e olyan kft., amelyben a tag(ok) törzsbetétenek összege kevesebb, mint 100 000 Ft. A relatív semmisségi klauzula hiányában e kérdés kapcsán elsődlegesen abban kellett konszenzust kialakítani, hogy a törzsbetét fogalmához hozzátartozik-e annak a mértéke is, mert ha igen, akkor emiatt imperatív ez a rendelkezés. A résztvevők többségének a véleménye szerint a 100 000 Ft-os minimum összeg nem tartozik hozzá a törzsbetét fogalmához, ez a kérdés a 3:4. § (2) bekezdése alapján a tagok szabályozási autonómiájának a körébe tartozik. A 3:4. § (3) bekezdésének b) pontjában sincs felsorolva olyan személyi kör, amelynek a jogát sértené az eltérés, és ezzel indokolható lenne az eltérő szabályozás tilalma. A hitelezők jogait azért nem sérti az „eltérés”, mert a törzstőke minimum összege ebben az esetben is hárommillió Ft marad. A kisebbség, munkavállalók szempontjából is mindegy, az eltérő létesítő okirati rendelkezés nem befolyásolja a jogaikat,

¹⁸⁸ Ptk. 3:161. § (4).

¹⁸⁹ Ptk. 3:163. § (1).

¹⁹⁰ Ptk. 3:161. § (1).

illetve mivel a Ptk. a Gt. 114. § (4) bekezdésének „a tízezer forinttal maradék nélkül oszthatónak kell lennie” kötelező szabályát sem tartalmazza, e korlátozás megszüntetése is arra utal, hogy a jogalkotó nem kívánta ezeket a rendelkezéseket eltérést nem engedő normaként szabályozni. Ellenérvként az merült fel, hogy a minimum összegtől való eltérés már másfajta (pl. bt.) társasági formát leplez, illetve hogy ezzel sérülne a Ptk. 3:1. § (4) bekezdésében kógens rendelkezésként előírt típuskényszer, azonban mivel a törzstőke kötelező mértékére ez nincs hatással, ez az okfejtés elvetésre került.¹⁹¹

A tagok törzsbetéteit meghatározó szabályozásból a Ptk. tehát elhagyta a Gt.-ben előírt, tízezer forinttal maradék nélküli oszthatóság követelményét, hiszen ehhez már a korábbi szabályozás szerint sem fűződött további következmény, ugyanakkor gondokat okozhatott például az üzletrészek felosztása során. Minden tagnak egy törzsbetéte lehet, ha azonban egy törzsbetét szolgáltatására több személy közösen vállal kötelezettséget, e személyeket a törzsbetét szolgáltatásának kötelezettsége egyetemlegesen terheli,¹⁹² így a teljesítés bármelyiküktől követelhető. Minden kötelezett az egész törzsbetét szolgáltatására kötelezhető, de ha bármelyikük teljesít, a társasággal szemben a teljesített rész erejéig a többiek kötelezettsége is megszűnik. A kötelezettek egymás szerződésszegéséért is felelnek. Az így létrejött közös tulajdonú üzletrész jogosultjai a társasággal szemben egy tagnak számítanak, jogaikat közös képviselőjük útján gyakorolhatják, és a tagot terhelő kötelezettségekért egyetemlegesen kötelesek helytállni. A közös képviselőt a jogosultak maguk közül választják meg a tulajdoni hányaduk szerinti szavazati jog gyakorlásával.¹⁹³

Az egyes törzsbetétek mértékének felső határa természetesen nincsen megszabva. Az üzletrész mértéke főszabályként a tagok törzsbetétjéhez igazodik, ugyanakkor a tagok a társasági szerződésben az üzletrész mértékét eltéríthetik a törzsbetétől, ún. „külön jogos” üzletrészt létrehozva ezzel. A „külön jogos” üzletrész biztosíthat a törzsbetét arányokhoz képest eltérő (többlétszavazat, vétójog, együtt döntési jog, szavazategyenlőség esetére szóló döntési jog stb.) szavazati jogot.

Bár a Ptk. nem nevesíti a külön jogos üzletrész létrehozatalának lehetőségét, szemben a Gt. 121. §-ban foglalt szabállyal, ennek azonban az az oka, hogy míg a Gt. kógens szabályokat tartalmazott és csak azokat az eseteket szabályozta külön, ahol a kógens szabályoktól eltérést engedett, addig a Ptk. 3:4. §-a alapján a szabályozás diszpozitív, ami azt jelenti, hogy a Ptk. 3:164. § (2) bekezdésében foglalt szabálytól a felek erre vonatkozó tiltó jogszabályi rendelkezés hiányában eltérhetnek, azaz külön megengedő szabály hiányában is létrehozhatnak külön jogos üzletrészt (Pécsi Ítéletábrla Gf.V.40.015/2016/6. számú ítélete).

Nem pénzbeli vagyoni hozzájárulásként a tag dolog tulajdonjogát vagy vagyoni értékű jogot ruházhat át a kft-re.¹⁹⁴ Az apport elengedhetetlen feltétele az átruházhatóság érdekében, hogy forgalomképes legyen (elszakadjon az apportőr személyétől, lényegét tekintve áruként viselkedjen a nem pénzbeli vagyoni hozzájárulás) és hitelezővédelmi, valamint forgalombiztonsági szempontból az is, hogy vagyoni értékkel bírjon (azaz reális legyen), mert egyébként a társaság vagyona tekintetében értelmetlen, haszontalan és értékelhetetlen

¹⁹¹ Dzsula Mariann: *Miért kógens a diszpozitív?* Cég hírnök, 2014/4. 4-8.

¹⁹² Ptk. 3:161. § (2)-(3).

¹⁹³ Ptk. 3:165. § (1).

¹⁹⁴ Ptk. 3:10. § (2).

lenne.¹⁹⁵ Apportként – az Európai Unió tőkevédelmi társasági jogi irányelvével is összhangban - követelés is szolgáltatható, ha azt az adós elismerte, vagy az jogerős bírósági határozaton alapul.¹⁹⁶ Az utóbbi esetekben az apportálás feltételei ugyancsak fennállnak, mivel egy adós által elismert, vagy jogerős bírósági határozaton alapuló követelés kellően biztosítja a követelés feletti rendelkezési jogot, azaz az átruházhatóság feltételével is rendelkezik. A bírói gyakorlat alapján a tagi kölcsönből származó követelésnek nem pénzbeli hozzájárulásként történő rendelkezésre bocsátása is lehetséges (BDT 1821/2008.).¹⁹⁷ A törvény ugyanis nem tesz különbséget a társaságnak kölcsönt nyújtó személy kilététől függően, azonos megítélés alá esik a kívülálló vagy a tagsági jogviszonyban álló kölcsönadó egyaránt. Ez a felfogás felel meg egyébként a társaságnak a tagjától elvált, önálló jogalanyiségának, és vélhetőleg erre figyelemmel nem nevesíti a Ptk. a „tagi kölcsönt”, mint speciális kölcsönügyletet (BDT2014. 3217.).

Ha alapításkor a nem pénzbeli vagyoni hozzájárulás értéke eléri vagy meghaladja a törzstőke felét, a nem pénzbeli vagyoni hozzájárulást a nyilvántartásba-vételi kérelem benyújtásáig teljes egészében a társaság rendelkezésére kell bocsátani.¹⁹⁸ Ha a cégeljárásra meghatalmazott jogi képviselő a bejegyzési kérelemhez nem mellékelte az ügyvezetői nyilatkozatot a nem pénzbeli hozzájárulás rendelkezésre bocsátásáról, a tagoknak a nem pénzbeli hozzájárulás értékelésére vonatkozó nyilatkozatával együtt, akkor a kérelmet a cégbíróság hiánypótlási eljárás nélkül elutasítja.¹⁹⁹ Ingatlan nem pénzbeli hozzájárulásként történő szolgáltatása esetén mellékelni kell az ingatlan - három hónapnál nem régebbi - tulajdoni lapját is, melyből az ingatlannal való rendelkezés jogcíme legalább széljegy formájában megállapítható; a tulajdoni lapon a következő bejegyzésre váró széljegy jogosultjaként csak a nem pénzbeli hozzájárulást szolgáltató tag szerepelhet.²⁰⁰

Ha a társasági szerződés úgy rendelkezik, hogy a nyilvántartásba vételi kérelem benyújtásáig valamelyik tag a pénzbetétenek felénél kisebb összeget (ami lehet akár 1 forint is) köteles befizetni, vagy a társasági szerződés a nyilvántartásba vételi kérelem benyújtásáig be nem fizetett pénzbeli vagyoni hozzájárulás szolgáltatására a társaság nyilvántartásba vételétől számított egy évnél hosszabb határidőt állapít meg, a társaság mindaddig nem fizethet osztalékot a tagoknak, amíg a ki nem fizetett és a tagok törzsbetéteire az osztalékfizetés szabályai szerint elszámolt nyereség a tagok által teljesített pénzbeli vagyoni hozzájárulással együtt el nem éri a törzstőke mértékét. Utóbbi esetben a tagok a még nem teljesített pénzbeli vagyoni hozzájárulásuk összegének erejéig kötelesek helytállni a társaság tartozásaiért.²⁰¹

Mindezek alapján megállapítható, hogy a Ptk. *nem* rendelkezik a pénzbeli vagyoni hozzájárulás teljesítésének végső határidejéről, annak meghatározását alapításkor [3:5. § *e*) pont] és a törzstőkeemelés során [3:198. § (2) bekezdés *e*) pont] a társasági szerződés

¹⁹⁵ OptiJUS Ptk. Nagykommentár, 2014. A 3:10. §-hoz fűzött magyarázat.

¹⁹⁶ Ptk. 3:99. § (1).

¹⁹⁷ OptiJUS Ptk. Nagykommentár, 2014. A 3:99. §-hoz fűzött magyarázat.

¹⁹⁸ Ptk. 3:163. § (1).

¹⁹⁹ Ctv. 1. számú melléklet II.1. bb).

²⁰⁰ Ctv. 1. számú melléklet I.9.

²⁰¹ Ptk. 3:162. §.

szabályozási körébe utalja, egyúttal azonban a pénzbeli vagyoni hozzájárulás maradéktalan teljesítéséig korlátozza az osztalékfizetés lehetőségét és a hiányzó összeg erejéig a társaság tartozásaiért a tagok helytállási kötelezettségét írja elő (3:162. §) [BDT2015. 3383.].

Kimondja viszont a Ptk., hogy ha egymást követő két üzleti évben a társaság saját tőkéje nem éri el az adott társasági formára kötelezően előírt jegyzett tőkét, és a tagok a második év beszámolójának elfogadásától számított három hónapon belül a szükséges saját tőke biztosításáról nem gondoskodnak, e határidő lejártát követő hatvan napon belül a gazdasági társaság köteles elhatározni átalakulását. Átalakulás helyett a gazdasági társaság a jogutód nélküli megszűnést vagy az egyesülést is választhatja.

A hivatkozott rendelkezések azonban egymástól független előírások. A 47/2015. Számvetési kérdés is rámutat, hogy a két jogszabályhely együttesen sem értelmezhető úgy, hogy a pénzbeli vagyoni hozzájárulást a tagok a második év beszámolójának elfogadásától számított három hónapon belül, illetve további 60 napon belül (vagyis 2 év és 150 nap, plusz 3 hónap, plusz 60 nap, összesen egyben 2 év és 10 hónapon belül) kötelesek rendelkezésre bocsátani. Egyrészt a tőkevédelmi szempontokat tekintve a saját tőke nem kizárólag a jegyzett tőkéből áll, a felhalmozott eredménytartalék révén a társaság biztosítani tudja az előírt sajáttőke-követelményt a még be nem fizetett jegyzett tőke mellett is.²⁰² Másrészt egy olyan tőkevédelmi szabály, amelyet csak a jövőben kell figyelembe venni, önmagában nem lehet alapja a pénzbeli vagyoni hozzájárulás rendelkezésre bocsátása határidejének. A tőkevédelmi szabálynak való jövőbeni megfelelést addig az időpontig számos tényező befolyásolhatja. A BDT2015. 3383. számon közzétett eseti döntés is kimondja, hogy nincs akadálya annak, hogy a 2013. évi V. törvény hatálya alá tartozó kft. alapítása vagy tőkeemelése, vagy a 2006. évi IV. törvény szerinti kft. feltőkésítése során a hátralékos pénzbetét befizetésének időpontját a létesítő okirat, illetve a taggyűlési határozat két évnél hosszabb időben határozza meg.

Értelemszerűen a kft. tagjaira is vonatkozik a szabály, mely szerint közülük azok, akik valamely tag nem pénzbeli vagyoni hozzájárulását tudomásuk ellenére a szolgáltatáskori értéket meghaladó értékkel fogadták el, az ebből eredő károkért a nem pénzbeli vagyoni hozzájárulást teljesítővel egyetemlegesen felelnek a társasággal szemben a szerződészegéssel okozott károkért való felelősség szabályai szerint.

A kft. részére teljesített vagyoni hozzájárulást vagy annak értékét nem lehet visszakövetelni. Utóbbi sajátossága ugyanis, hogy az végleges vagyontengedést jelent, mely következik a szigorú vagyoni elkülönültség elvéből és biztosítja a jegyzett tőke védelmét.²⁰³ A vagyoni tagok közötti felosztására csakis a társaság jogutód nélküli megszűnésekor kerülhet

²⁰² Az európai számviteli gyakorlatban a saját tőkéből a jegyzett tőke és a tőketartalék a befektetők által pénzben, anyagi eszközökben véglegesen, az adott vállalkozó rendelkezésére bocsátott vagyont mutatja, míg a saját tőke többi eleme általában a tevékenység során elért adózott eredményből a vállalkozónál hagyott összeg, illetve a vállalkozónál eszközei értékelésekor a múltbeli bekerülési érték és a piaci érték közötti különbözet, az értékelési tartalék. Ebből következően a saját tőke a – jegyzett, de még be nem fizetett tőkével csökkentett - jegyzett tőkéből, a tőketartalékból, az eredménytartalékból, a lekötött tartalékból, az értékelési tartalékból és a tárgyév adózott eredményéből tevődik össze. Sztanó Imre: Számvitel alapjai. 2013. http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412A/0007_c3_1065_1067_szamvitelalapjai_scorm/9_2_1_a_saja_t_toke_SmBVaLPwPopdDTWe.html

²⁰³ Nochta Tibor: *A gazdaság jogi szabályozása I.* Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2015. 15.

sor, természetesen abban az esetben, ha már minden egyéb követelést kiegyenlítettek.²⁰⁴ A társaság saját tőkéjéből a tagok javára, azok tagsági jogviszonyára figyelemmel kifizetést a társaság fennállása során kizárólag a Ptk.-ban meghatározott esetekben és - a törzstőke leszállításának esetét kivéve - az előző üzleti évi adózott eredménnyel kiegészített szabad eredménytartalékból teljesíthet. Fontos kiemelni, hogy a fenti szabály csak a saját tőkéből történő kifizetésekről rendelkezik. Annak megállapítása, mely kifizetések történnek a társaság saját tőkéjéből, a számvitelről szóló 2000. évi C. törvény ad eligazítást, melynek értelmében a társaság a munkabért például nem a saját tőkéből, hanem működési bevételei terhére fizeti. A működési bevételek és költségek (ráfordítások) a saját tőkétől számvitelileg elkülönülnek a társaság elszámolásaiban.²⁰⁵

Nem kerülhet azonban sor kifizetésre, ha a társaság helyesbített saját tőkéje nem éri el vagy a kifizetés következtében nem érné el a társaság törzstőkéjét, továbbá, ha a kifizetés veszélyeztetné a társaság fizetőképességét.²⁰⁶ A tagot a társaságnak a tag javára történő kifizetések céljából felosztható és a taggyűlés által felosztani rendelt saját tőkéjéből a törzsbetétek arányában meghatározott összeg (osztalék) illeti meg, melyről a taggyűlés a beszámoló elfogadásával egyidejűleg határoz. A tag osztalékra a már teljesített vagyoni hozzájárulása arányában jogosult. Osztalékra az a tag jogosult, aki az osztalékfizetésről szóló döntés meghozatalának időpontjában a társasággal szemben a tagsági jogok gyakorlására jogosult.²⁰⁷

Ahogy azt a kft. fogalmánál láttuk, a társaság kötelezettségeiért a tag csak főszabályként nem köteles helytállni. A Ptk. 3:2. § (2) bekezdése értelmében például, ha a kft. tagja korlátolt felelősségével visszaélt, és emiatt a társaság jogutód nélküli megszűnésekor kielégítetlen hitelezői követelések maradtak fenn, e tartozásokért a tag korlátlanul köteles helytállni. A tag egyetemlegesen felel a kft.-vel akkor is, ha a kárt szándékosan okozta. Ha a kft. jogutód nélkül megszűnik, a ki nem elégített követelésekért a hitelező keresete alapján szintén a tag köteles helytállni, feltéve, hogy minősített többséggel rendelkezett és a jogutód nélküli megszűnésre a hátrányos üzletpolitikája miatt került sor. Utóbbi szabályt az egyszemélyes korlátolt felelősségű társaság tagjának felelősségére is megfelelően alkalmazni kell.²⁰⁸ Érdekesség, hogy az Egyesült Államokban az egyszemélyes kft. tagja a társaság munkavállalói után fizetendő foglalkoztatási adókat a cég hátrányos üzletpolitikája miatti jogutód nélküli megszűnése *hiányában* is köteles megfizetni.²⁰⁹ Ilyen, még (korlátozott tagi helytállási kötelezettséggel) működő (jogutód nélkül meg nem szűnt és felszámolás alatt sem álló) társaság tagjának harmadik személyek irányában fennálló korlátlan helytállási kötelezettségét kimondó szabályt a magyar jog nem tartalmaz.

²⁰⁴ Sárközy Tamás (szerk.): *Polgári jog. A jogi személy.* HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013. 46.

²⁰⁵ 35/2014. Számviteli kérdés.

²⁰⁶ Ptk. 3:184. § (1).

²⁰⁷ Ptk. 3:185. §.

²⁰⁸ Ptk. 3:208. § (3).

²⁰⁹ Daniel S. Kleinberger – Carter G. Bishop: *Single-Member Limited Liability Company as Disregarded Entity: Now You See it, Now You Don't.* Business Law Today, 2010/8. 2.

7. A részvényes jogállása

A részvénytársaságok fő felelősségi vonzaspontja is a részvényesi korlátozott helytállási kötelezettség.²¹⁰ A részvénytársaság olyan gazdasági társaság, amely előre meghatározott számú és névértékű részvényből álló alaptőkével működik, és a részvényes kötelezettsége a részvénytársasággal szemben a részvény névértékének vagy kibocsátási értékének szolgáltatására terjed ki. A részvénytársaság kötelezettségeiért a részvényes - ha a Ptk. eltérően nem rendelkezik - nem köteles helytállni.²¹¹

Látható, hogy a részvénytársaság fogalma sokéves tévelygés után végre helyesen nem a részvényesnek a felelősség alóli mentesüléséről szól, hanem helytállásáról beszél. Ebben a helyzetben ugyanis –mint ahogy arról már szoltunk - nincs szó felelősségről a szó klasszikus polgári jogi értelmében, hanem a részvényes helytállásáról (illetve helytállása alóli mentesüléséről) beszélhetünk.²¹² A definíció szerint tehát a részvényesnek nem kell helytállnia a társaság tartozásaiért, kivéve, ha olyan magatartást tanúsít, amellyel kimeríti valamelyik felelősségátviteli szabály tényállási elemeit.

A részvénytársaság törvényi fogalma a részvényesi helytállási kötelezettséget súlyponti szabályként a részvényesnek a részvénytársasággal szembeni kötelezettségei oldaláról jeleníti meg. A részvényes helytállási kötelezettsége tehát egyrészt korlátolt, másrészt a részvénytársaság hitelezője soha sem fordulhat közvetlenül a részvényes ellen a részvényérték-hátralék befizetése végett. Erre kizárólag a részvénytársaság jogosult a részvényesével szemben.²¹³ Ha viszont a végelszámolás megindításának, illetve a felszámolás elrendelésének időpontjáig a részvénytársaság alaptőkéje nem került teljes egészében befizetésre, a végelszámoló, illetve a felszámoló jogosult a még nem teljesített pénzbeli és nem pénzbeli vagyoni hozzájárulásokra vonatkozó kötelezettséget azonnal esedékessé tenni és azok teljesítését a részvényesektől követelni, ha arra a részvénytársaság tartozásainak kiegyenlítése érdekében van szükség.²¹⁴ Amennyiben a kényszertörlesztés említésének hiánya nem jogalkotói tévedés eredménye, akkor arra a következtetésre juthatunk, hogy a kényszertörlesztés részletes szabályai ismeretében ezen eljárás keretei között utóbbi rendelkezés értelmezhetetlen volna.²¹⁵

A részvényes az alapszabályban meghatározott határidőn belül a részvény névértékének, illetve kibocsátási értékének befizetésére akkor köteles, amikor az igazgatóság az alapszabályban meghatározott feltételek szerint erre felszólítja.²¹⁶ Ha a részvényes a vagyoni hozzájárulását az előírt időpontig nem szolgáltatja, az igazgatóság harmincnapos határidő tűzésével és a jogkövetkezmények feltüntetésével ismételt felszólítja a részvényest a

²¹⁰ Nochta Tibor: *Társasági jog*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2011. 310.

²¹¹ Ptk. 3:210. §

²¹² Sárközy Tamás (szerk.): *Polgári jog. A jogi személy*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013. 216.

²¹³ Nochta Tibor: *Társasági jog*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2011. 311-312.

²¹⁴ Ptk. 3:322. § (2).

²¹⁵ Sárközy Tamás (szerk.): *Polgári jog. A jogi személy*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013. 359.

²¹⁶ Ptk. 3:267. § (2).

teljesítésre. A befizetési kötelezettség teljesítésének elmulasztásával a részvénytársaságnak okozott kárért a volt részvényes is a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség szabályai szerint felel. Semmis az alapszabály olyan rendelkezése, amely a befizetési kötelezettség teljesítésének elmulasztása esetére a Ptk.-ban meghatározottnál a részvényesre nézve enyhébb következményeket ír elő.

A jogutód nélkül megszűnt rt. részvényesei a felosztott vagyomból való részesedésük mértékéig kötelesek helytállni a megszűnt rt. ki nem elégített tartozásaiért. Mivel a társaság fennállása alatt a részvényest nem terheli helytállási kötelezettség a társasági tartozásokért, ezért nyilván a társaság jogutód nélküli megszűnése sem keletkeztet ilyen kötelezettséget főszabályként.

Ha zártkörűen működő részvénytársaság tagja - közvetlenül vagy közvetve - a szavazatok legalább háromnegyedével rendelkezik, ezen minősített többség megszerzésétől számított tizenöt napon belül köteles ezt bejegyzés és közzététel végett a nyilvántartó bíróságnak bejelenteni. A minősített többség megszerzésének közzétételétől számított hatvannapos jogvesztő határidőn belül a társaság bármely tagja kérheti, hogy a minősített többséggel rendelkező tag társasági részesedését vegye meg. Vételi kötelezettségének a minősített többséggel rendelkező tag a kérelem benyújtásakor fennálló piaci értéken, de legalább a társaság saját tőkéjéből a felajánlott részesedésre jutó résznek megfelelő értéken köteles eleget tenni.²¹⁷ A kisebbségi részvényesnek azon joga, hogy a befolyásszerző uralkodó tagtól követelheti részvényei megvásárlását, nem a részvényvételár követelésére ad lehetőséget, hanem szerződéskötési kötelezettséget keletkeztet. Ennek megfelelően szerződéskötés nélkül a Cstv. 27. § (2) bekezdés a) pontjára alapított felszámolási kérelem alapjául nem szolgál (BDT2011. 2453.).

Ha az egyszemélyes részvénytársaság jogutód nélkül megszűnik, a ki nem elégített követelésekért a hitelező keresete alapján a részvényes köteles helytállni, feltéve, hogy a jogutód nélküli megszűnésre a hátrányos üzletpolitikája miatt került sor. Ez a rendelkezés végelszámolással történő megszűnés esetén nem alkalmazható.²¹⁸ A hátrányos üzletpolitika nemcsak tevéleges magatartással, hanem az egyedüli részvényes mulasztásával, illetve a saját gazdasági céljai elérése érdekében tanúsított passzív magatartással is megvalósítható (BH2012. 295.). A bíróság a részvényes korlátlan és teljes felelősségét a behajthatatlan tartozásért - egyéb előfeltételek fennállása esetén - akkor állapíthatja meg, ha az egyedüli tag (részvényes) által alkalmazott üzletpolitika - stratégiai irányító tevékenység - vizsgálata alapján arra a következtetésre jut, hogy az egyedüli tag e körbe sorolható tevékenysége, magatartása, mulasztása, döntései a társasági befolyás kezdetétől a felszámolási eljárás megindulásáig terjedő időszakban, vagy annak meghatározott részében az ellenőrzött társaság érdekeivel, a működés gazdaságos és ésszerű folytatásának és fenntartásának elvével ellentétben álltak, és ezáltal veszteséget, és valamely hitelezőnek pedig kárt okoztak (BDT2012. 2645.).

8. Az egyesülés tagjának helytállási kötelezettsége

²¹⁷ Ptk. 3:324. § (2).

²¹⁸ A Ptk. 3:323. § (5) bekezdésén keresztül alkalmazandó 3:324. § (3) bekezdés.

Az egyesülés a főtevékenységnek a tagokhoz fűződő szoros kapcsolata miatt alapvetően személyegyesítő jellegű társaság, amivel összhangban áll az, hogy a tagok korlátlan, egyetemleges és mögöttes helytállási kötelezettséggel tartoznak. A jogi személyek általános szabályaival való összhang is azt kívánja, hogy ha nem kötelező a tagoknak vagyoni hozzájárulást teljesíteniük, akkor a társaság tartozásaiért korlátlan helytállási kötelezettséget kell vállalniuk. A Ptk. 3:9. § (2) bekezdése ugyanis kimondja, hogy ha a jogi személy alapítója vagy tagja nem köteles vagyoni hozzájárulást teljesíteni, a jogi személy tartozásaiért a jogi személy tagja, tagság nélküli jogi személy esetén az alapítói jogok gyakorlója köteles helytállni, ha pedig a helytállási kötelezettség több személyt terhel, kötelezettségük egyetemleges. Az egyesülés legfőbb sajátossága, hogy azt a tagok nem elsősorban gazdasági tevékenység végzésére hozzák létre, hanem azért, hogy minden egyes tagnak a saját gazdálkodását segítse elő, a tagok saját gazdasági tevékenységének összehangolásában működjön közre. A gazdasági társaságok a tevékenységük eredményéből kell, hogy eltartsák magukat, ha erre nem képesek, az előbb-utóbb a megszűnésükhöz vezet. Ezzel szemben az egyesülés tevékenységéből nem feltétlenül származik olyan bevétel, amely fedezné a működési költségeket, de ez nem is célja az egyesülésnek. Ha az egyesülés működési költségeit nem fedezik a bevételei, illetve a vagyona, akkor a költségekért – mint láttuk - a tagok kötelesek helytállni.²¹⁹ A Ptk. 3:369. § (1) bekezdésének b) pontja szerint a működési költség viselésének tagok közötti megoszlását az egyesülés társasági szerződésében kell meghatározni.

A 3:368. § (1) bekezdésének megfogalmazásából egyfelől az következik, hogy a tagok helytállási kötelezettsége mögöttes, azaz a hitelezők elsősorban a társasági vagyonból kell, hogy kielégítést keressenek, másfelől az egyetemlegesség kimondása azt jelenti, hogy a tartozás – függetlenül vagyoni hozzájárulásának arányától – a tagok bármelyikétől követelhető. A hitelező valamely tag által történő kielégítése természetesen a tagok között megfelelő elszámolásra ad alapot.²²⁰

A csatlakozó tag is helytáll az egyesülésnek a csatlakozás előtt keletkezett tartozásaiért, kivéve, ha a helytállás alól a csatlakozást elfogadó határozat előzetesen mentesíti. A csatlakozás tényét, időpontját és a helytállás alóli esetleges mentesítést be kell jegyezni a nyilvántartásba; a mentesítés harmadik személlyel szemben csak a bejegyzéstől kezdődően hatályos.²²¹ Ennek elmaradása esetén a helytállási kötelezettség korlátozása csak a tagok belső jogviszonyaiban releváns. Olyan követelésekre a mentesítés nem vonatkozhat, melyek már a csatlakozást követően keletkeztek, hiszen az ettől való eltéréssel az egyesülés immanens fogalmi elemét adó, tagokat terhelő mögöttes, korlátlan és egyetemleges helytállás szabályát üresítenék ki a felek a társasági szerződésben.²²² A hangsúly a tartozás keletkezésének időpontján van, azaz nem a követelés felmerüléséhez (esedékességéhez, érvényesítéséhez) kötött. A csatlakozást követő időpontban esedékessé váló követelések egy része elképzelhető,

²¹⁹ Complex CD-jogtár. A 2013. évi V. törvény kommentárja. A 3:368. §-hoz fűzött kommentár.

²²⁰ Sárközy Tamás (szerk.): *Polgári jog. A jogi személy.* HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013. 403.

²²¹ Ptk. 3:374. § (3)-(4).

²²² OptiJUS Ptk. Nagykommentár, 2014. A 3:374. §-hoz fűzött magyarázat.

hogy még a tag csatlakozása előtt keletkezett, így az azokért való helytállási kötelezettség a mentesítéssel kizárható.^{223 224}

9. Összefoglaló táblázatok

A könnyebb áttekinthetőség érdekében összefoglaló táblázatokat készítettünk a fentiekben elemzett, tagi felelősséget és helytállási kötelezettséget szabályozó tényállásokról, különbséget téve aszerint, hogy a felelősség, illetve helytállási kötelezettség érvényesítésére a társaság jogutód nélküli megszűnését megelőzően is, vagy csak azt követően (de legalábbis a jogutód nélküli megszüntetésre irányuló eljárás során) kerülhet sor.

Tagi felelősség és helytállási kötelezettség a jogutód nélküli megszűnést megelőzően

Helytállási kötelezettség a Ptk.-ban	az előtársaság működésének megszűnése esetén a létrehozni kívánt társaság rendelkezésére bocsátott vagyomból ki nem egyenlíthető követelésekért való helytállás [3:101. § (5)]
	helytállási kötelezettség vagyoni hozzájárulás hiányában [3:9. § (2)]
	az átalakulással kapcsolatos helytállási szabályok (3:135. §)
	a közkereseti társaság betéti társasággá való átalakulása során kültaggá váló tag helytállási kötelezettsége [3:153. § (2)]
	a közkereseti társaság tagjainak helytállása a társaság kötelezettségeiért (3:139. §)
	a közkereseti társaság tartozásaiért való helytállási kötelezettség a tagsági jogviszony megszűnése esetén (3:151. §)
	helytállás beltág kültaggá válása esetén (3:157. §)
	a tagok helytállási kötelezettsége a kft. tartozásaiért a még nem teljesített pénzbeli vagyoni hozzájárulásuk összegének erejéig [3:162. § (2)]
	helytállási kötelezettség az egyesülés vagyont meghaladó tartozásokért [3:368. §

²²³ Sárközy Tamás (szerk.): *Polgári jog. A jogi személy.* HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013. 415.

²²⁴ Ehhez a fejezethez lásd: Mohai Máté: A gazdasági társaságok tagjainak helytállási kötelezettségéről. In: *Magyar Jog.* 2016/7-8.

	(1) a csatlakozó tag helytállása [3:374. § (3)]
Felelősség a Ptk.-ban	felelősség a vagyoni hozzájárulás teljesítésének elmulasztásával a gazdasági társaságnak okozott kárért [3:98. § (2)]
	felelősség a jogi személy tagja károkozásáért [6:540. § (3)]
Helytállási kötelezettség a 2013. évi CLXXVI. törvényben	az átalakulással kapcsolatos helytállási szabály [10. § (5)]
Helytállási kötelezettség a 2009. évi CXV. törvényben	az egyéni cég tagjának helytállási kötelezettsége [27. § (1)]

Tagi felelősség és helytállási kötelezettség a jogutód nélküli megszűnést követően

Helytállási kötelezettség a Ptk.-ban	a jogutód nélkül megszűnt jogi személy tagjainak helytállási kötelezettsége [3:48. § (3)]
	tagi helytállási kötelezettség gazdasági társaság jogutód nélküli megszűnése esetén (3:137. §)
	az uralkodó tag (3:59. §) és a minősített többséggel rendelkező tag helytállási kötelezettsége [3:324. § (3)]
	az egyszemélyes korlátolt felelősségű társaság tagjának helytállási kötelezettsége [3:208. § (3)]
	az egyszemélyes részvénytársaság részvényesének helytállási kötelezettsége [3:323. § (5)]
Felelősség a Ptk.-ban	felelősség a jogutód nélkül megszűnt jogi személy tartozásaiért [3:2. § (2)]
Helytállási kötelezettség a Cstv.-ben	a minősített többséggel rendelkező tag helytállási kötelezettsége [63. § (2)], valamint a vagyoni hányad rosszhiszemű átruházása miatti helytállási kötelezettség (63/A. §)
Helytállási kötelezettség a Ctv.-ben	a kényszertörölt cégek korlátolt helytállási kötelezettségükkel visszaélő [118/A. § (1)-(2)], valamint részesedésüket átruházó, volt tagjainak helytállási kötelezettsége [118/A. § (3)]

IV. Fejezet

A vezető tisztségviselők felelősségéről

1. A vezető tisztségviselő által harmadik személyeknek okozott károkért való felelősség

A vezető tisztségviselők ügyvezetési tevékenysége döntéshozatali tevékenység, vagyis a jogi személy számára kínálkozó cselekvési lehetőségek közötti választások sorozata. Az ügyvezetésnek minden esetben a jogi személy érdekeit kell szem előtt tartania akkor, amikor az egyes cselekvési lehetőségek közül választ. Az ügyvezetést operatív szervnek is nevezzük: az operatív szerv hatáskörébe tartozó feladatokat a vezető tisztségviselő(k) vagy vezető tisztségviselőkből álló testület látja el.²²⁵ A vezető tisztségviselők a jogi személyt életre keltő és életben tartó tényezői, tevékenységük a jogi személy tevékenységének számít kifelé.²²⁶ Egy társaság a törvényes képviselőjén, a vezető tisztségviselőn keresztül jelenik meg a külvilág felé, ezért a vezető tisztségviselő magatartását, jognyilatkozatait úgy kell tekinteni, mintha azt a társaság tette volna.²²⁷

A jogi személyek mibenlétének fő problémáját már Moór Gyula is abban látta, hogy hogyan cselekedhet valami, ami nem rendelkezik testtel? A kérdésre nyilvánvaló választ ad a képviselő, illetve a Moór által döntő mozzanatnak vélt jogi beszámítás intézménye. A jogi személy lényegét abban látta, hogy az egyes emberek (a jogi személyek képviselői, tagjai) cselekedeteit a jog nem nekik maguknak, hanem a jogi személynek számítja be. Ennyiben tehát a jogi személy a tételes jog alkotása, azzal szoros kapcsolatban áll. Előnye a beszámítási teóriának, hogy Moór egy tömör, szabatos definícióba tudja összefoglalni elméletének főbb elemeit. Eszerint a jogi személy nem más, mint meghatározott emberi cselekvések jog által kijelölt beszámítási pontja.²²⁸

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. év V. törvénynek a vezető tisztségviselő károkozásáért való felelősségét szabályozó 3:24. § (2) szerint – a fentiekkel is összhangban – a vezető tisztségviselő által e jogkörében eljárva harmadik személynek okozott károkért a jogi személy felel. A vezető tisztségviselő azonban a jogi személlyel egyetemlegesen felel, ha a kárt szándékosan okozta. A jogalkotó tehát nem szab már más feltételt a vezetőkkal szembeni kárigény érvényesítéséhez, mint teszi azt az alkalmazott vagy a jogi személy tagja esetében, hiszen utóbbiak is csak szándékos károkozás esetén felelnek egyetemlegesen a munkáltatóval, illetve a jogi személlyel harmadik személyek irányába.²²⁹ Látható, hogy a Ptk. a jogi személy

²²⁵ Auer Ádám-Bakos Kitti-Buzási Barnabás-Farkas Csaba-Nótári Tamás-Papp Tekla, *Társasági jog*, (Lectum Kiadó, Szeged 2011), 158.

²²⁶ Nochta Tibor: *Kártérítési jog*. Menedzser Praxis, Budapest 2016. 50.

²²⁷ Gárdos István – Gárdos Péter, *A vezető tisztségviselők felelőssége az új Ptk.-ban*, *Ügyvédek Lapja* (2014) No. 2, 18.

²²⁸ Kecskés László, *Polgári jog. A személyek joga*. (Dialog Campus, Budapest-Pécs 2007), 162.

²²⁹ Ptk. 6:540. § (3). A Ptk. egészen 2016. június 30. napjáig hatályban volt 6:541. §-a szerint, ha a jogi személy vezető tisztségviselője e jogviszonyával összefüggésben harmadik személynek kárt okozott, a károsulttal

vezető tisztségviselője tekintetében is tartalmazza a szigorú elválasztás főszabályát, mely alól csak utóbbi szándékos károkozása teremti meg a kivételt és az egyetemlegesség alkalmazhatóságát.

1.1. A Ptk. új szabályának rövid bemutatása

Fenti rendelkezés minden jogi személy típus valamennyi vezető tisztségviselőjére vonatkozik. A vezető tisztségviselők jogosultak a jogi személy irányításával kapcsolatos olyan döntések meghozatalára, amelyek nem tartoznak a tagok vagy az alapítók hatáskörébe.

Török Tamás szerint indokolt lehet a vezető tisztségviselők mellett az ügydöntő felügyelőbizottsági tag, a cégvezető és a vezető állású munkavállaló felelősségét is megteremteni. Ha megengedjük áttörni a szervezeti pajzsot a vezető tisztségviselő tekintetében szerződésen kívül okozott kár vonatkozásában, úgy Török Tamás szerint jogdogmatikai szempontból nincs elvi akadálya annak, hogy áttörjük azt az ügydöntő felügyelőbizottsági tag, a cégvezető és a vezető állású munkavállaló vonatkozásában, feltéve, ha e személyek jogviszonyukkal összefüggésben okozzák a kárt, e személyek megtérítési képessége ugyanis rendszerint számottevő, ugyanúgy képes a károsult reparációs igényét erősíteni, mint a vezető tisztségviselő kártérítési felelőssége.²³⁰

A magyar jogrendszerben több olyan tényállással²³¹ is találkozhatunk, melyek a vezető tisztségviselők kártérítési felelősségét írják elő harmadik személyekkel szemben, alapvető különbség azonban, hogy a Ptk. idézett rendelkezése nem kívánja meg a jogi személy jogutód nélküli megszűnését, vagy a felszámolási eljárás megindítását a tisztségviselő felelősségének megállapításához. Ez persze nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy harmadik személyek a jogi személy jogutód nélküli megszűnését követően forduljanak az ügyvezetővel szembe a Ptk. 3:24. § (2) bekezdésének második mondatára, mint jogcímre hivatkozással, hiszen erre az általános elévülési időn belül lehetőségük van. Fontos kiemelni, hogy minden esetben a vezető tisztségviselő magatartása okozza a hitelezők kárát, így a Ptk. vizsgált szabálya esetében is, utóbbinál a jogalkotó csupán a hitelezőknek kívánt kedvezni azzal, hogy lehetővé tette számukra kárigényüknek a jogi személlyel szembeni érvényesítését. Annak ellenére, hogy az elemzett tényállás már nem a Ptk. LXIX., a más személy által okozott kárért való felelősségről szóló fejezetében található, egyértelművé, hogy a jogi személy felel a vezető tisztségviselő, tehát a más által okozott kárért. A Ptk. a hitelezők helyett tehát egyértelműen a

szemben a vezető tisztségviselő a jogi személlyel egyetemlegesen felelt. Ez a felelősségi tényállás a gazdasági életben komoly aggodalmat keltett és a vonatkozó szakirodalom sem tudott egységes álláspontra helyezkedni a szabály értelmezését illetően. A jogalkotó így a vélhetően rosszul megszövegezett és nehezen értelmezhető kárfelelősségi szabályt hatályon kívül helyezte és a vezetők tisztségviselők harmadik személyekkel szemben fennálló felelősségét szabályozó normát a Ptk. 3:24 (2) bekezdésében, a már ismertetett tartalommal helyezte el.

²³⁰ Török Tamás, *Szerződésen kívüli károkozás szervezeti jogi vetülete: az intézményes felelősségátvitel*, Gazdaság és Jog (2013) No. 6, 19.

²³¹ Ilyen pl. az egyesületek tekintetében a Ptk. 3:86. § (2) bekezdése, a gazdasági társaságokra vonatkozóan a 3:118. §-a, a szövetkezet esetében a 3:347. § (3) bekezdés, a pártok szempontjából a pártok működéséről és gazdálkodásáról szóló 1989. évi XXXIII. törvény 3/F. §-a, a felszámolás elrendelését követően a Cstv. 33/A. §-a, a Ctv. 118/B. §-a pedig a kényszerszertörölt cégek vezető tisztségviselőire vonatkozóan tartalmaz ilyen rendelkezéseket.

jogi személyre telepíti a vezető károkozásának kockázatát. Azért beszélünk kockázattelepítésről, mert a jogi személy sem a felelősség általános szabálya, sem pedig a többek közös károkozásának szabályai alapján nem felelne a harmadik személyek irányába. A jogi személy tehát nem a saját, hanem a vezető tisztségviselő kötelezettségéért köteles helyállni.

A fentiekből következik, hogy a jogi személy tulajdonképpen nem „felel” a vezető tisztségviselő által okozott kárért, hanem helytállási kötelezettség terheli. A jogi személy nem valamilyen elmarasztalható, felróható magatartásának szankciójaként köteles teljesíteni a harmadik személyek követelését, hanem pusztán fedezetet kíván teremteni a törvény e kötelezettség előírásával. A jogi személynek ez a kötelezettsége ugyanis nem valamilyen hátrányos megítélés alá eső magatartása következménye, nem valamilyen elmarasztalható cselekményének szankciója, hanem a vezető tisztségviselő tevékenységéből eredő kockázatoknak a hitelezők számára kedvező elosztását célozza.

Annak ellenére tehát, hogy a jogszabály szövege ezt nem tükrözi, a jogi személy kötelezettsége nem felelősségi alapú.

A harmadik személy kárának megtérítését a jogi személytől és a kárt szándékosan okozó vezető tisztségviselőtől is követelheti. Mindketten a kártérítés teljes összegével tartoznak, de ha bármelyikük teljesít, a harmadik személlyel szemben a teljesített rész erejéig a másik kötelezettsége is megszűnik. Az egyetemleges kötelezetteket a kártérítési kötelezettség egymás között egyenlő arányban terheli. Ha az egyikük a kötelezettségét meghaladó szolgáltatást teljesített a harmadik személynek, a másik kötelezettől a követelésnek őt terhelő része erejéig az általa nyújtott többlétszolgáltatás megtérítését kérheti.

A kártérítés teljesítése tehát a harmadik személy választása szerint követelhető a jogi személytől vagy a kárt szándékosan okozó vezető tisztségviselőtől, éspedig egészben vagy részben, bármilyen arányban. Felmerülhet a kérdés, hogy a jogi személy beszámítással teljesítheti-e kötelezettségét a károsulttal szemben? Ennek főszabályként – tehát ha a vezető tisztségviselő a kárt nem szándékosan okozta és így a kárért csak a jogi személy felel – nincsen akadálya, hiszen a Ptk. a beszámítást kifejezetten a teljesítés egyik lehetséges módjaként szabályozza. Ennél fogva tehát a jogi személy a harmadik személlyel szemben fennálló lejárt pénzkövetelését a harmadik személyhez intézett jognyilatkozattal a kártérítés összegébe beszámíthatja. A beszámítás erejéig a kötelezettségek megszűnnek. A jogi személy az elévült pénzkövetelését is beszámíthatja, ha a beszámítani kívánt pénzkövetelés elévülése a károsodás bekövetkeztekor még nem következett be. Ha a harmadik személy kártérítési követelése végrehajtható okirattal meghatározott, vagy közokiratba foglalt, akkor abba csak ugyanilyen pénztartozást lehet beszámítani. Beszámításnak nincs azonban helye a vezető tisztségviselő által szándékosan okozott kár megtérítésére irányuló pénzköveteléssel szemben. Ha a harmadik személy kártérítési követelése a kárt szándékosan okozó vezető tisztségviselővel szemben elévül, az nem hat ki a jogi személy kötelezettségére.

1.2. A vezető tisztségviselők harmadik személyekkel szemben fennálló felelőssége és helytállási kötelezettsége egyes külföldi jogrendszerekben

Az alábbiakban azokat a tipikus tényállásokat kívánom vázlatosan bemutatni egyes külföldi államok jogából, melyek lehetővé teszik a vezető tisztségviselők felelőségének vagy helytállási kötelezettségének megállapítását harmadik személyekkel, elsősorban a társaság hitelezőivel vagy tagjaival szemben. A céloom annak bemutatása, hogy ezekben az esetekben a magyar jogtól eltérően nem feltétlenül a szándékos károkozás van a hangsúly, sokkal inkább a képviselői jog gyakorlásával kapcsolatban tanúsított vétkes magatartásokon.

A német GmbH-kra („*Gesellschaft mit beschränkter Haftung*”, ami a magyar korlátolt felelőségű társaság megfelelője) vonatkozó főszabály szerint a társaság vezető tisztségviselői a magyar szabályozáshoz hasonlóan nem felelnek a hitelezők irányában, bizonyos kivételeket leszámítva. Utóbbira példa a BGB 311. §-ának (3) bekezdésében szabályozott eset, vagyis amikor a jogi személy és a hitelező között létrejött szerződés a vezető tisztségviselőt is kötelezi, mivel utóbbi a hitelezők különösen nagyfokú, a vezető irányába fennálló bizalmát kihasználva köt szerződést a jogi személy nevében, így jelentős befolyást gyakorol a szerződéses tárgyalások, valamint a szerződés megkötése során.²³² A részvénytársaságok („*Aktiengesellschaft*”) igazgatóságának felelősége elsősorban szintén a társasággal szemben áll fenn. Az rt.-kre vonatkozó német jogi szabályozás is ismer azonban olyan eseteket, amikor az igazgatóságot közvetlenül perelhetik a hitelezők. Itt arról van szó, hogy utóbbiak az rt. helyett érvényesítenek igényt az igazgatósági tagokkal szemben a részvénytársaságokról szóló törvény („*Aktiengesetz*”) 93. § (3) bekezdésében foglalt esetekben.²³³ Lehetőség van a közvetlen fellépésre akkor is, ha a vezető tisztségviselő a rendes és lelkiismeretes vezetőtől elvárható gondossági követelményeket súlyosan figyelmen kívül hagyja. Az igazgatóság tagjainak felelősége azonban mögöttes, a hitelezők csak akkor érvényesíthetik igényeiket velük szemben, ha ez a társasággal szemben nem vezetett eredményre (ellentétben a magyar joggal, ahol a szándékosan kárt okozó vezető tisztségviselő a társasággal együtt is perelhető és marasztalható). Kimentésként viszont nem hivatkozhatnak arra, hogy a legfőbb szerv döntésének megfelelően cselekedtek, vagy a legfőbb szerv egyébként mentesítette őket a felelőség alól, vagy nem érvényesítette igényét velük szemben (Említést érdemel, hogy hazánkban a korlátolt felelőségű társaságról és a csendes társaságokról szóló 1930. évi V. törvénycikk szerint a taggyűlésnek az a határozata, amely az ügyvezetőket a felelőség alól felmenti, a társaság hitelezőivel szemben hatálytalan volt. Sem a Gt., sem a Ptk. nem tartalmaz ehhez hasonló szabályt, és a gyakorlatban sem merült fel ez a kérdés. Egyetértünk azonban a kommentárirodalomban megfogalmazott azon véleménnyel, hogy kifejezett rendelkezés hiányában is egyértelmű, hogy a háború előtti magánjog álláspontja ma is irányadó, tehát a felmentvény kizárólag a társaság és a vezető tisztségviselő belső jogviszonyában hatályos, harmadik személy károsultak vagy hitelezők esetleges igényeivel szemben nem mentesíti a vezető tisztségviselőt).²³⁴ Ha a társaság felszámolás alá kerül, úgy ennek tartama alatt a felszámoló gyakorolja a hitelezők fent ismertetett jogait. Érdekesség, hogy a hitelezőknek az igazgatósági tagokkal szembeni igényei zrt.-k esetében öt, míg nyrt.-k

²³² Götz Hueck-Christine Windbichler, *Gesellschaftsrecht*, (Verlag C.H. Beck, München 2003), 489.

²³³ A német jogban a gazdasági társaságokat külön törvények szabályozzák, ezért kerül külön tárgyalásra a kft.-k és az rt.-k vezető tisztségviselőinek felelősége.

²³⁴ Complex CD-jogtár. A 2013. évi V. törvény kommentárja. A 3:117. §-hoz fűzött kommentár.

esetében tíz év alatt évülnek el (AktG 93. §), szemben a magyar joggal, mely nem tesz különbséget e tekintetben az egyes társasági formák között.

A francia jogban a vezetők felelőssége szintén nem csak a társaság irányában áll fenn. Ha a társaság tagja vagy harmadik személy a károsult, akkor lehetősége van közvetlenül is a vezető tisztségviselőkkel szembeni igényérvényesítésre.²³⁵ A társaság és annak tagjai által érvényesíteni kívánt igényeket kontraktuális (társasági, vagy megbízási szerződés alapján), míg harmadik személyek követelését deliktuális alapokra helyezi a francia jogalkotó. Ez a megoldás akkor vezethet nehézségekhez, ha a társaság és az egyes tagok egyszerre kívánnak fellépni. Az, hogy a társaság kívánja-e igényét érvényesíteni, természetesen az illetékes szervének hatáskörébe tartozó kérdés. A kisebbségben lévő tagok érdekei védelme érdekében a francia jog bevezetett egy, a kisebbségvédelem körébe tartozó, sajátos keresetfajtát is. Utóbbi valamennyi társasági forma esetében irányadó. Az úgynevezett „*action sociale*” lehetővé teszi, hogy az egyes tagok érvényesítsék a társaság követeléseit (a Ptk. 3:105. §-ában található hasonló szabály szerint, ha a társaság legfőbb szerve elvetette vagy nem bocsátotta határozathozatalra azt az indítványt, hogy a társaságnak valamely vezető tisztségviselő ellen támasztható követelését érvényesítsék, a követelést a szavazati jogok öt százalékával rendelkező tagok a legfőbb szerv ülésétől számított harmincnapos jogvesztő határidőn belül a gazdasági társaság képviselőjében a társaság javára maguk is érvényesíthetik.). Mivel sok esetben a tag saját kárigényét is érvényesíti („*action individuelle*”), ezért a két keresetfajta gyakran találkozik egymással. A tőkeegyesítő társaságok vezető tisztségviselőivel szembeni igények az általános szabálytól eltérően három év alatt évülnek el.²³⁶

Franciaországban tehát a vezető tisztségviselők felelőssége fennállhat a társaság, a tagok és harmadik személyekkel szemben is. A felelősséget leggyakrabban háromféle jogellenes magatartás alapozza meg, nevezetesen a jogszabályok és a társasági szerződés megszegése, valamint az ügyvezetői tevékenység során tanúsított vétkes magatartások, azaz, amikor az ügyvezető nem a társaság érdekében járt el.²³⁷

A francia joghoz hasonlóan az angol jog is sok lehetőséget kínál a vezető tisztségviselők felelősségének megállapítására harmadik személyekkel szemben. A kontraktuális felelősség körébe tartozik az az eset, amikor a vezető tisztségviselő azt a látszatot kelti, hogy

²³⁵ A probléma jogi megítélése azonban mégsem ennyire egyszerű. Valóban, a francia társasági jogban, a Code de Commerce L. 223-22., valamint L. 225-251-ben foglalt rendelkezései alapján a vezető tisztségviselők felelnek mind a társaság, mind pedig harmadik személyekkel szemben a vezető tisztségviselői jogkörben, vagy annak alkalmával kifejtett magatartásukkal okozott károkért. Ugyanakkor, a francia Legfelsőbb Bíróság (Cour de Cassation) által kialakított joggyakorlat értelmében a vezető tisztségviselő e minőségükben eljárva okozott kár, a jogi személy (társaság) által okozott kárnak kell tekintetni, amiért a társaság személyesen, egyedülként felelős, és a vezető tisztségviselők személyes felelősségét csak olyan magatartás esetén lehet megállapítani, amely egyértelműen elválasztható a vezető tisztségviselő megbízatásától („*fautes détachables*”). Ez a joggyakorlat valójában oda vezet, hogy a vezető tisztségviselő a legtöbb esetben mindennemű személyes felelősség alól ki tudja magát menteni, és ezáltal kiüresíti a Code de Commerce hivatkozott rendelkezéseit. Lásd: Cseh Tamás, *A vezető tisztségviselő és a társaság egyetemleges deliktuális felelőssége?*, Polgári Jogi Kodifikáció (2008) No. 5-6, 34.

²³⁶ Hans Jürgen Sonnenberger, *Französisches Handels- und Wirtschaftsrecht*, (Verlag Recht und Wirtschaft, Heidelberg 1991), 146.

²³⁷ Maurice Cozian – Alain Viandier – Florence Deboissy, *Droit des sociétés*, (Litec, Paris 2003), 149.

felhatalmazással rendelkezik a társaság részéről annak nevében egy adott jogügylet megkötéséhez, ilyen felhatalmazása a valóságban azonban nincsen [Magyarországon egy ilyen helyzet legfeljebb a vezető tisztségviselő és a társaság között vet fel felelősségi kérdéseket, mivel itthon a szerződésnek a taggyűlés által történő jóváhagyása a társaság belső ügye. Kívülálló harmadik személlyel szemben a jóváhagyás hiányára nem lehet hivatkozni. A jóváhagyás elmaradása a harmadik személlyel kötött szerződést nem teszi érvénytelenné, a harmadik személy tehát a társaságtól követelheti annak teljesítését (BH2001. 483.)]. Helytállásra kötelezhető a vezető olyan esetekben is, amikor a harmadik személy többlet biztosítékot igényel a társaság által vállalt kötelezettség teljesítésével kapcsolatban és ezt a biztosítékot a vezető nyújtja. Ugyancsak helytállásra kötelezhető olyan kötelezettség teljesítéséért, melyet egy be nem jegyzett társaság nevében vállalt (a vonatkozó hazai szabályozással a második fejezetben foglalkozunk). A deliktuális felelősség körében kialakult esetjog szerint megállapítható a vezető tisztségviselő felelőssége olyan, a társaság által kiadott tájékoztatóban szereplő hamis állításokkal kapcsolatban is, melyekkel csalást valósít meg. A bírói gyakorlat nem csak a szándékos, hanem a gondatlanságból a valóságnak nem megfelelő tartalommal megtett nyilatkozatok esetében is megállapítja a közvetlen felelősséget. A bírói jog lehetővé teszi a felelősségre vonást olyan esetekben is, amikor a harmadik személlyel a társaság köt szerződést, de a vezető szavatol a szerződésszerű teljesítésért. Bizonyos esetekben a törvényi jog mondja ki a vezető tisztségviselők harmadik személyek irányában fennálló felelősségét (láttuk, hogy Magyarországon sem csak a Ptk., hanem egyéb jogszabályok is lehetőséget biztosítanak harmadik személy számára a vezető tisztségviselővel szembeni fellépésre). Az 1986. évi *Financial Services Act* például kártérítés fizetését írja elő az ügyvezetők számára a tőzsdei tájékoztatók valótlan tartalmaért. A cégnév nem megfelelő feltüntetése szintén vonhat maga után felelősségi jogkövetkezményeket. Ilyet ír elő az 1985. évi *Companies Act*²³⁸ a nem megfelelő cégnév (beleértve a rövidített cégnevet is) alatt vállalt kötelezettségekért. A *British Airways Board v Parish (1979)* ügyben a „limited” szó elhagyása miatt állapították meg egy ügyvezető személyes felelősségét. Végül meg kell említenünk azokat felelősségi alakzatokat, melyek a fizetéseképtelenségi eljárásokra vonatkozó jogszabályokban találhatóak. Ilyen rendelkezéseket tartalmaz az 1986. évi *Insolvency Act* és *Company Directors Disqualification Act*.²³⁹ Hazánkban a Cstv-ben található ilyen szabályokat.

Az Egyesült Államok jogában is főszabálynak tekintendő, hogy amennyiben a vezető tisztségviselő jogkörén és ügykörén belül jár el, úgy a társaság által megkötött ügyletekért nem tartozik felelősséggel. Ez alól azonban kivételek is léteznek, amelyeket három csoportba szokás osztani. Az első eset, amikor a vezető kifejezetten garanciát vállal a társaság teljesítéséért, melyből az is következik, hogy ha a társaság nem teljesít, akkor ő fog helyette teljesíteni; ez esetben személyében is felelős e kötelezettségért. Egy ilyen garanciából eredő kötelezettség azonban csak akkor peresíthető és végrehajtható, ha a vezető vállalásért cserébe ellenszolgáltatásban, vagy ennek ígéretében részesült. Egyes tagállamok joga kötelező

²³⁸ A *Companies Act* a részvénykibocsátások körében is több olyan tényállást tartalmaz, melyek alapul szolgálhatnak a vezető tisztségviselők személyes felelősségének megállapításához.

²³⁹ Nicholas Bourne, *Principles of Company Law*, (Cavendish Publishing Limited, London-Sydney 1998), 148-150.

alakíságot is előír. A vezetők személyes felelősségének második esete a szerepek összemosódása („*confusion of roles*”). Utóbbi esetben arról van szó, hogy a vezető azt a látszatot kelti harmadik személlyel szemben, hogy a saját, és nem a társaság nevében cselekszik; személyes felelőssége természetesen ebben az esetben is fennáll. Itt alapvetően két esetet kell megkülönböztetnünk egymástól. Ha a vezető egyáltalán nem ad tájékoztatást képviselői minőségéről, akkor csak ő felel („*undisclosed principal*”). Ha azonban a vezető utal alkalmazotti mivoltára, anélkül, hogy képviselői jogköréről felvilágosítást adna, úgy egyetemlegesen felel a társasággal. A bírói gyakorlat szerint önmagában a társaságnál betöltött tisztség feltüntetése nem feltétlenül alapozza meg az egyetemleges felelősséget, amennyiben viszont az aláírásból kiderül, hogy a nyilatkozatot a társaság képviselőjeként teszik, az már elegendő az egyetemlegesség megállapításához. A vezető közvetlen perelhetőségének harmadik esete pedig a törvényi felelősség. Mind a társaság, mind a vezető felelőssége megállapítható például az adóbevallási, vagy megfizetési kötelezettség elmaradása esetén. Az Internal Revenue Code száz százalékos adóbírságot ír elő azon vezető tisztségviselőkre vonatkozóan, akik meghatározott, az adójogszabályok által előírt kötelezettségeiket nem teljesítik. A tagállami jogszabályok szintén tartalmazznak hasonló rendelkezéseket.²⁴⁰

A lengyel jog is lehetővé teszi bizonyos esetekben a vezető tisztségviselők jogi személlyel egyetemleges felelősségének megállapítását. Korlátolt felelősségű társaságoknál ilyen helyzet áll elő, ha a társaság alapítása vagy törzstőke-emelése során a vezetők szándékosan vagy gondatlanságból hamis tartalommal teszik meg nyilatkozatukat, mely szerint a tagok vagyoni szolgáltatásra vonatkozó kötelezettségüknek eleget tettek. Ez a felelősség a társaság, vagy a törzstőke-emelés cégjegyzékbe történő bejegyzésétől számított három évig áll fenn.²⁴¹ Ez a rendelkezés a részvénytársaságokra, valamint azok vezető tisztségviselőire is vonatkozik.²⁴²

1.3. A vezető tisztségviselői jogkörben okozott kár problematikája

A hatályos magyar szabályozás szerint tehát a jogi személy akkor felel a vezető tisztségviselő által okozott kárért, ha utóbbi a kárt *e jogkörében eljárva* okozza. Ha a vezető nem a jogkörében eljárva okoz kárt harmadik személynek, akkor önállóan felel. Ha pedig nem a vezető tisztségviselő okozta a kárt, úgy szintén csak a jogi személy felelőssége kerülhet megállapításra. A tagok vagy az alapítók hatáskörébe tartozó döntések meghozatalával harmadik személyeknek okozott károk esetében természetesen úgy kell tekinteni, hogy a kárt maga a jogi személy okozta.

A Kúria egy sokak által vitatott döntése (BH2004. 408.) alapjául szolgáló tényállás szerint az 1997. június 12-én létrejött szerződéssel a felperes és felesége T.-né dr. G. M. 5 500 000 forint vételárért eladták a perbeli családi házukat P. I. és felesége vevőknek. A vevők az

²⁴⁰ Hanno Merkt, *US-amerikanisches Gesellschaftsrecht*, (Verlag Recht und Wirtschaft, Heidelberg 1991), 318-319.

²⁴¹ Dariusz Lubowski, *Kodeks spółek handlowych*, (Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2015), 173.

²⁴² Dariusz Lubowski, *Kodeks spółek handlowych*, (Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2015), 345.

alperessel, az ingatlanközvetítéssel is foglalkozó TS M. Kft. ügyvezetőjével abban állapodtak meg, hogy a vételárat nem a szerződés szerinti módon, közvetlenül a felpereseknek, hanem a Kft.-n keresztül fizetik meg. A vevők az 5 500 000 forint vételárból a Kft.-hez 5 000 000 forintot fizettek be, melyből az alperes a felperesnek és feleségének csupán 2 643 000 forintot adott át. A felperes többször is kérte az alperestől a hiányzó vételár kifizetését, aki azt arra hivatkozva tagadta meg, hogy a vevők sem teljesítettek. 1998 nyarán derült ki, hogy a vevők 5 000 000 forintot már átadtak a Kft.-nek, abból azonban a felperes és felesége 2 357 000 forintot nem kapott meg. Az alperessel szemben folyamatban volt büntetőeljárás során a bíróság ítéletével megállapította, hogy az alperes a felperest és feleségét anyagi haszonszerzés végett szándékosan tévedésbe ejtette, és ezzel nekik 2 357 000 forint kárt okozott.

A pénzüsszegek átvételekor hatályban volt Gt. 207. §-a kimondta, hogy a társaság felelős azért a kárért, amelyet ügyvezetője az ügykörébe eső tevékenységével harmadik személyeknek okozott. Ezt a rendelkezést az indokolja, hogy a társaság ügyvezetői ne saját személyükben feleljenek akkor, amikor a taggyűlés rájuk nézve kötelező határozatait hajtják végre a társaság érdekeit tartva szem előtt. Méltánytalan lenne ugyanis ilyen esetben az ügyvezetőt felelőssé tenni a társaság által okozott károkért. Az ügyvezetők azonban a személyes felelősség alól csak akkor mentesülhetnek, ha a kárt kifejezetten az ügykörükbe eső tevékenységükkel kapcsolatban okozzák, illetőleg ha ezen tevékenységük gyakorlása során az ilyen tisztséget betöltő személytől általában elvárható gondossággal jártak el. E feltételek hiányában a károsultaknak a társaság helyett az ügyvezetők tartoznak felelősséggel.

A perbeli esetben nem vitásan megállapítható volt, hogy az alperes a felperes és házastársa sérelmére bűncselekményt követett el. A Kúria szerint pedig ez a magatartás semmiképpen sem minősülhet az ügyvezető ügykörébe eső tevékenységnek, mert egyetlen gazdasági társaság tevékenységi körébe sem tartozhat bűncselekmény elkövetésének az elősegítése. Ezen túlmenően az alperes a felperest és feleségét megillető vételár átvétele és annak továbbítása során nem a tőle elvárható gondossággal járt el, magatartása ugyanis csalás bűncselekményének minősült.

A heves jogirodalmi kritikák²⁴³ mellett a bírói gyakorlatban is található a Kúria érvelését nem osztó vélemény. A Ptk. hatálybalépését megelőzően kibocsátott, a jogi személy

²⁴³ Lásd ehhez: Cseh Tamás, *A vezető tisztségviselő és a társaság egyetemleges deliktualis felelőssége?*, Polgári Jogi Kodifikáció (2008) No. 5-6, 31-36. A szerző szerint a Legfelsőbb Bíróság itt egy alapvetően téves automatizmust állított fel, amikor lényegében kimondta, hogy amikor a vezető tisztségviselő harmadik személy sérelmére bűncselekményt követ el, az semmiképpen sem tudható be a társaságnak, vagyis magatartásával okozott károkért ő maga lesz személyesen felelős, anélkül, hogy a társaságot bármilyen kártérítési kötelezettség terhelné. Ez a megállapítás azonban, a Gt. 30. § (1) bekezdésében foglalt rendelkezés alkalmazása szempontjából hibásnak tűnik. A társaság vagy a vezető tisztségviselő kizárólagos károkozásért való felelőssé tételében nem a magatartás pusztá minősítése a rendező elv, hanem a vezető tisztségviselő magatartásának és vezető tisztségviselői jogkör kapcsolatának összefüggése, vagyis, hogy a vezető tisztségviselői károkozó magatartás beletartozik-e a vezető tisztségviselő jogkörébe vagy sem. Ebből a szempontból pedig a károkozó magatartás megnyilvánulási formája irreleváns, különösen, ha azt is figyelembe vesszük, hogy a bűncselekmény elkövetésével való károkozás polgári jogi szempontból nem különbözik más deliktualis károkozó magatartástól, hiszen a bűncselekmény elkövetése is szerződésen kívüli jogellenes magatartás. Ezért, ha például a vezető tisztségviselő akként irányítja és szervezi meg a társaság hatékony és nyereséges működését, hogy ezáltal környezetkárosító magatartást is folytat, akkor az így megvalósított bűncselekményt valójában vezető tisztségviselői minőségében, a társaság hasznára követi el, így magatartása betudható lesz a társaságnak (az egy másik kérdés, hogy a hatályos szabályozás szerint szándékos károkozása esetén ő is felelősséggel tartozik). Ezen túlmenően, a Gt. 30. § (1) bekezdése a jogkörben történő eljárásához köti a betudhatóságot, vagyis nem alapvető

elkülönült felelősségéről és a felelősség „áttöréséről” szóló, a Szegedi Ítéltábla Polgári Kollégium 2/2008. (XII. 4.) számú kollégiumi véleményével módosított, egységes szerkezetbe foglalt 1/2005. (VI.17.) számú kollégiumi véleménye szerint, ha a jogi személy vezető tisztségviselője a jogi személy tevékenységi körében eljárva a jogi személlyel szerződéses vagy szerződésen kívüli jogviszonyban álló harmadik személynek vagyoni érdeksérelemet okoz, a polgári jogi felelősségi jogkövetkezmények a jogi személlyel szemben alkalmazhatók. A tisztségviselővel szemben közvetlenül e jogkövetkezmények akkor sem alkalmazhatók, ha a magatartás egyúttal bűncselekmény törvényi tényállását valósítja meg.

A vélemény szerint általában olyan esetekben, amikor a vezető a jogi személy által megkötött szerződés keretei között, a szerződés teljesítése körében fejt ki magatartását, akkor a jogi személy szerződésben vállalt kötelezettségének teljesítése, tehát a jogi személy tevékenységi körében jár el. Ez akkor is így van, ha ennek során a vezető tisztségviselő a saját érdekei szerint, a magánvagyonára cselekszik, és adott esetben magatartása szándékos bűncselekmény törvényi tényállását is megvalósítja. Önmagában bűncselekmény elkövetése nem jelenti azt, hogy a vezető nem a jogi személy tevékenységi körében járt el; bűncselekményt megvalósító magatartás a vezető tisztségviselő részéről a jogi személy működési körében, e jogviszonyával összefüggésben is elkövethető. A vezető részéről a bűncselekmény elkövetése – a jogi személy működési körében eljárva – nem feltételezi továbbá szükségképpen azt sem, hogy a magánvagyonára javára a jogaival visszaélt volna. A Ptk. a „bűncselekménnyel okozott kár” deliktuális felelősségi tényállását nem ismeri, ezért a tisztségviselő magatartásának polgári jogi következményei nem változnak önmagában amiatt, mert a magatartás egyúttal bűncselekmény törvényi tényállását is kimeríti.

A Szegedi Ítéltábla véleménye értelmében a jogi személyt terhelő polgári jogi felelősségi következmények nem érintik a természetes személy büntetőjogi felelősségének megállapítását, és vele szemben a büntetőjogi következmények alkalmazását. A büntetőjogi, illetve a polgári jogi önálló jogági felelősség eltérő feltételrendszere miatt a büntetőjogi felelősség magától értetődően alkalmazható a természetes személlyel szemben akkor is, ha a bűncselekményt megvalósító magatartást jogi személy vezető tisztségviselőjeként fejtette ki. Ha a bűncselekmény törvényi tényállása a káreredmény beálltát feltételezi, az nyilván megállapítható olyankor is, amikor egyébként az adott vagyoni érdeksérelem és jogkövetkezményeit a polgári jog nem „kárnak” és nem „kártérítésnek” nevezi. Ha viszont a büntetőeljárás keretében a büntetőbíróság polgári jogi igényt elbírál, akkor döntésének (indokolásának) polgári jogi szabályokkal összhangban álló levezetést kell tartalmaznia. Ha a Be. törvényi felhatalmazása alapján eljáró büntetőbíróság polgári bíróságként hoz döntés,

feltétel a betudhatóság szempontjából, hogy az adott magatartás a társaság hasznára legyen. Ebből következik, hogy nem lehet kizárni automatikusan a betudhatóságot, akkor, amikor az adott magatartásra a vezető tisztségviselői minőség felhasználásával került sor, illetve akkor sem, amikor a magatartásra ezen státusz megléte biztosított lehetőséget. Így, ha a társaság vezető tisztségviselője szándékosan tévedésbe ejti a hitelezőt, és a társaság nevében, mint adós kölcsönügyletet köt vele, azzal a szándékkal, hogy később a kölcsönösszeget nem fizeti vissza, azaz sérelmére csalást követ el, akkor e magatartás esetén is – Cseh Tamás véleményével egyetértve – lehetőség van a társaságnak történő betudhatóságra (a vezető egyetemleges felelőssége mellett), még akkor is, ha a kölcsönfelvételre nem közvetlenül a társaság érdekében került sor, mivel vezető tisztségviselői minőségét felhasználva, ezen státuszának megléte biztosította a vezető tisztségviselő számára azt a lehetőséget, hogy csalárd kölcsönügyletet kössön a hitelezővel.

akkor a polgári jogszabályhelyek pontos felidézése elkerülhetetlen, a felelősségi szankciót pedig csak azzal a jogalannyal szemben alkalmazhatja, akivel szemben azt a polgári jog lehetővé teszi. A kártérítés sem funkciója, sem jogi feltételei szerint nem tartozik a büntetőjog büntetési nemei közé, a kártérítést, mint polgári jogi igényt ezért a büntetőeljárásban sem lehet az elkövetővel szembeni „büntetesként” alkalmazni. Az adott esetben eltérő polgári jogi reparatív feltételek fennállását érdemben kell vizsgálni és ettől függően lehet megítélni.

Az „e jogkörében eljárva” fordulat könnyebb megértéséhez segítségül hívhatjuk a Ptk.-nak az alkalmazott károkozásáért való felelősségre vonatkozó főszabályát²⁴⁴, mely szerint, ha az alkalmazott a foglalkoztatására irányuló jogviszonyával összefüggésben harmadik személynek kárt okoz, a károsulttal szemben a munkáltató a felelős. A Kúria a BH2004. 11. számon közzétett eseti döntésében kimondta, hogy nem állapítható meg a munkáltató kártérítési felelőssége az alkalmazottja által okozott kárért, ha a károkozó tevékenység az alkalmazott munkaviszonyával nincsen összefüggésben. Az ítélezési gyakorlat alapján a munkáltató felelősségét kell megállapítani akkor, ha az alkalmazott a kárt nem a szoros értelemben vett munkakörében okozta, hanem a munkaköre folytán került olyan helyzetbe, hogy a károkozásra lehetőség nyílt. Ebben az esetben is szükséges azonban a károkozó tevékenységnek a munkaviszonnyal való összefüggése.

A Kúria által elbírált fenti ügyben a munkavállaló a munkaköre folytán igényelhetett olyan önvédelmi fegyvert, amely a saját tulajdonában állt, ennek használata azonban semmilyen tekintetben nem állt összefüggésben a munkaviszonyával. Az irányadó tényállás szerint a munkavállaló a károkozás időpontjában szolgálati idején kívüli pihenőidejét töltötte. Nem a munkáltató érdekében járt el, és nem a munkaköri köteleességét teljesítette; tevékenysége nem a munkájával összefüggő, a jogszabályban vagy a munkáltató által meghatározott feladatok teljesítését szolgálta, ennek folytán a munkáltató felelősségének megállapítására nem volt jogi lehetőség. A Kúria utalt arra, hogy a szolgálaton kívüli magatartást szabályozó jogszabály a munkáltató és a hivatalos állomány tagja közötti belső viszonyt szabályozza, és sem ennek a jogszabálynak, sem a löfegyverek használatáról rendelkező jogszabályi rendelkezéseknek a megszegése nem ad alapot a munkáltató kártérítésre kötelezésére a már kifejtett indokoknál fogva.

Egy másik, meghozatala óta irányadónak tekintendő kúriai döntés (BH1986. 230.) tényállása szerint a felperes a kanárimadár tenyészetére részére rendszeresen a III. r. alperes vetőmagboltjában vásárolta a madáreledelt. A bolt vezetője az I. r. alperes volt. A felperes 1984 júniusában repcemagot szándékozott vásárolni a madarai részére, az I. r. alperes azonban azt közölte, hogy a boltban nincs repcemag, de rövidesen szerez a felperes részére. Ez így is történt, a vásárlás napján azonban a felperes madarai fogyasztottak a repcemagból, és még aznap 29 madár elpusztult.

A Kúria kimondta, hogy nem zárja ki az alkalmazottért való felelősség szabályainak alkalmazását, ha az alkalmazott a munkaköri feladataiba nem tartozó vagy a munkáltató által kifejezetten tiltott tevékenységgel okoz harmadik személynek kárt. E kártérítési felelősség megállapításánál a károkozó tevékenységnek *a munkaviszonnyal való összefüggésén van a hangsúly*. A perben eljáró bíróságok által lefolytatott bizonyítási eljárás alapján azt lehetett

²⁴⁴ Ptk. 6:540. § (1).

megállapítani, hogy a III. r. alperes által üzemeltetett és az I. r. alperes által vezetett vetőmagbolt árukészletéhez tartozott egyéb madáreledel mellett a repcemag is, és az áru megrendelésével és értékesítésével az I. r. alperes *a munkaviszonyával összefüggésében foglalkozott*. A fentiekből következően ha a felperes a vetőmagboltban vásárolt repcemagot, vélelem szól amellett, hogy az I. r. alperes a repcemagnak a felperes részére történt értékesítését munkaviszonyával összefüggésben végezte.

Az alkalmazott károkozásáért való felelősség szabálya elsősorban azon alapul, hogy az alkalmazott a munkáltató érdekében jár el, a munkaköri kötelezettségének teljesítésével a munkáltatónak jogszabályban vagy szerződésben rögzített feladatai teljesítését szolgálja. Az állandóan követett ítélkezési gyakorlat szerint a munkáltató felelősségét kell megállapítani akkor is, ha az alkalmazott a kárt nem a szoros értelemben vett munkakörében okozta, hanem a munkaköre folytán került olyan helyzetbe, hogy kárt okozhatott. Ez az értelmezés azonban *a károkozó tevékenységnek a munkavissonnyal való összefüggését* változatlanul elengedhetetlennek tartja.²⁴⁵

Itt szükséges megemlíteni, hogy a lengyel Polgári Törvénykönyv vonatkozó szabálya mindössze annyit mond ki, hogy a jogi személy felel a szervei által okozott károkért.²⁴⁶ Nincsen tehát utalás a „jogkörében eljárva” történő károkozásra. Utóbbi kimondása egyébként megítélésem szerint a magyar polgári jogban is felesleges, hiszen ha az alkalmazott vagy a vezető tisztségviselő nem e jogviszonyával összefüggésben, nem e jogkörében jár el, akkor a kárt nem alkalmazottként vagy vezetőként okozza, így a Ptk.-nak az alkalmazott, vezető tisztségviselő károkozásáért való felelősségre vonatkozó szabályai nyilvánvalóan nem alkalmazhatóak.

A Kúria számos eseti döntésében kimondta, hogy egyetemleges kártérítési felelősség megállapításának helye van akkor is, ha a károkozók felelőssége nem azonos felelősségi alakzat alapján állapítható meg, így például a kontraktuális és deliktuális kárfelelősségi alakzatok egymásmelletti eseteiben is.²⁴⁷ Ezért elképzelhető, hogy az ügyvezető, akinek a magatartása szándékos károkozást valósít meg, deliktuális alapon egyetemlegesen feleljen a jogi személlyel annak szerződésszegéséért utóbbi szerződéses partnerével szemben, ha a szerződésszegést ténylegesen az ő, a jogi személy képviselőjeként tanúsított, szándékos károkozó magatartása valósította meg. Ilyenkor a vezető tisztségviselő a Ptk. 3:24. § (2) bekezdése, a jogi személy viszont *nem* utóbbi jogszabályhely, hanem a Ptk. 6:142. §-a alapján felel.

Megítélésem szerint a Ptk. 3:24. § (2) bekezdése alapján a jogi személy mindig deliktuális alapon felel a harmadik személlyel szemben, így a harmadik személy számára előnyösebb lehet, ha a szigorúbb 6:142. § alapján perli inkább a jogi személyt, ha a szándékosan kárt okozó vezető tisztségviselő magatartása egyben szerződésszegést is megvalósított a jogi személy részéről. Sőt, a károsult harmadik személy akár azt a megoldást is választhatja, hogy elsődlegesen a jogi személyt a szerződésszegés alapján, másodlagosan pedig (arra az esetre, ha a bíróság a jogi személy szerződésszegésén alapuló felelősségét nem

²⁴⁵ BH1996. 89.

²⁴⁶ Dariusz Łubowski, *Kodeks cywilny*, (Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2011), 191.

²⁴⁷ OptiJUS Ptk. Nagykommentár, 2014. A 6:524. §-hoz fűzött magyarázat.

látná megállapíthatónak, kivédve ezzel a non-cumul elvének²⁴⁸ megsértését) a jogi személyt (és szándékos károkozása esetén a vezető tisztségviselőt) a Ptk. 3:24. § (2) bekezdése alapján kéri marasztalni deliktuális alapon.

A fentebb hivatkozott bírói gyakorlatot áttekintve megítélésem szerint megfogalmazható egy-két következtetés a vezető tisztségviselő által e jogkörében eljárva okozott károkkal kapcsolatban is.

Bűncselekmény elkövetése véleményem szerint önmagában nem jelenti azt, hogy a vezető nem a jogi személy tevékenységi körében járt el, mivel a bűncselekményt megvalósító magatartás a vezető tisztségviselő részéről a jogi személy működési körében, e jogkörében eljárva is elkövethető. Amennyiben a vezető *nem* a jogi személy és harmadik személy közötti szerződéstől *függetlenül* jár el, úgy bűncselekmény elkövetése esetén is meg kell állapítani a vezető tisztségviselői jogkörében eljárva történő károkozást. Ilyen esetben – mint láttuk – a jogi személy nem csupán a Ptk. 3:24. § (2) bekezdésében meghatározott jogcímen, de szerződésszegésért való felelősség jogcímen is perbe lesz vonható.

Akkor nem állapítható meg a jogi személy kártérítési felelőssége a vezető által okozott kárért, ha a károkozó tevékenységet a vezető tisztségviselő nem e jogkörében eljárva fejtette ki. Ha a vezető a kárt nem a szoros értelemben vett vezetői jogkörében okozta, hanem e jogviszony folytán került olyan helyzetbe, hogy a károkozásra lehetősége nyílt, úgy a jogi személy felelősségét kell megállapítani. Ebben az esetben is szükséges azonban a károkozó tevékenységnek a vezetői jogviszonnyal való bizonyos összefüggése. Amennyiben viszont az alábbi feltételek közül valamennyi teljesül, abban az esetben nincs helye a jogi személy felelősségre vonásának: a vezető nem a jogi személy érdekében jár el, nem a vezető tisztségviselői jogviszonyából eredő köteleességét teljesíti, *tevékenysége nem e köteleességével összefüggő*, az nem a jogszabályban vagy a létesítő okiratban, legfőbb szervei határozatban, megbízási- vagy munkaszerződésében meghatározott feladatok teljesítését szolgálta.

Nem zárja ki a jogi személy felelősségének megállapítását, ha a vezető tisztségviselő a feladatkörébe nem tartozó vagy a jogi személy által kifejezetten tiltott tevékenységgel okoz harmadik személynek kárt. E kártérítési felelősség megállapításánál a károkozó tevékenységnek a vezetői jogviszonnyal való összefüggésén van a hangsúly. Ha a vezető olyan tevékenységgel okoz kárt, mellyel a vezetői jogviszonyával összefüggésében foglalkozik, melyet e jogviszonyában eljárva rendszeresen kifejt, úgy a jogi személy felelőssége megállapítható. A fentiekből következően, ha a vezető az adott esetben kárt okozó tevékenységet vezető tisztségviselőként is gyakorolja, vélelem szól amellett, hogy a kárt e jogkörében eljárva okozta.

1.4. Konklúzió

A vezető tisztségviselőt tehát csak akkor lehet felelősségre vonni, ha a károkozó magatartása annak jellege folytán nem minősíthető a jogi személy által okozott kárnak,

²⁴⁸ A Ptk. 6:145. §-a szerint a jogosult kártérítési igényét a kötelezettel szemben akkor is a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség szabályai szerint érvényesítheti, ha a kár a kötelezett szerződésen kívül okozott károkért való felelősségét is megalapozza.

illetve, ha a kárt ugyan vezetői jogkörében eljárva, de szándékosan okozta. Nincsen rá okunk, hogy a vezető tisztségviselők felelősségéről szóló 3:24. § (2) bekezdésében található „e jogkörében eljárva” fordulatot másképpen értelmezzük, mint az alkalmazott és a jogi személy tagja felelősségére irányadó 6:540. § (1)-(2) bekezdéseiben található, az alkalmazotti és tagsági jogviszonyra vonatkozó rendelkezést. Az pedig vitán felül áll, hogy a Ptk. hivatkozott bekezdései az alkalmazott és a tag *valamennyi* károkozására vonatkoznak, melyet e minőségükben követnek el. A jogalkotó tehát – a Ptk. 6:541. §-áról, mint tévútról visszatérve - azt a megoldást választotta, hogy az alkalmazott és a tag által okozott kárért való felelősségre vonatkozó rendelkezésekkel azonos módon szabályozza a vezető tisztségviselő által e jogkörében eljárva okozott károkért való felelősséget.²⁴⁹

2. A vezető tisztségviselők felelősségének hitelezővédelmi aspektusairól

2.1. A gazdasági társaságok hitelezőinek védelme

A gazdasági társaságok hitelezővédelmi jogi előírásai a gazdasági társasággal jogi kapcsolatba kerülő jogalanyok számára nyújtanak jogbiztonságot. Ezek a garanciális szabályok nemcsak a hitelezők, de rajtuk keresztül a forgalom biztonságát is szolgálják.²⁵⁰ A társasági jog korunkban mindenekelőtt védeni kívánja a hitelezőket a tagok korlátolt felelősségével való visszaélések ellen, az ún. csalárd csőd, illetve vállalatkiürítés lehetőségével szemben. Mint ahogy azt a későbbiekben látni fogjuk, a hitelezővédelem iránti igény különösen fokozódik, ha a társaságnál a fizetéseképtelenség veszélye áll fenn.²⁵¹

Kiemelten fontos kérdés a hitelezővédelem a tőkeegyesítő társaságok esetében, mivel ezek jellemzője, hogy tagjaik felelőssége vagyoni hozzájárulásuk mértékére korlátozódik. A felelősségi főszabály alól azonban a hitelezők megfelelő védelme kivételeket igényel, így pl. Franciaországban a SARL csődje esetén meghatározott helyzetekben felmerülhet a tagok személyes felelőssége is, a német GmbH tekintetében pedig a tagok számára pótbefizetési kötelezettséget is elő lehet írni, ha ezt a társasági szerződés tartalmazza. Olaszországban az egyszemélyes rt. esetén a részvényes korlátlanul felel a társaság tartozásaiért, akárcsak Nagy-Britanniában a társaság egyszemélyessé alakulását követő hatodik hónap után. Az angol társasági jogból mindenképpen kiemelést érdemel a „lifting the veil” elve, amelynek értelmében meghatározott esetekben a részvényes személyes felelősségét lehet megállapítani.²⁵²

A gazdasági társaságok tagjai vonatkozásában Polgári Törvénykönyvünk is tartalmaz hitelezővédelmi rendelkezéseket. Ide sorolandó magánjogi kódexünk már ismertetett 3:2. § (2) bekezdése, vagy a 6:540. § (3) bekezdése. A Ptk. hatálybalépését megelőzően a gazdasági

²⁴⁹ Ehhez az alfejezethez lásd: Mohai Máté: A vezető tisztségviselők felelősségének lehulló lepléről (gondolatok a Ptk. 6:541. §-ának értelmezéséhez). In: Magyar Jog. 2015/9.

²⁵⁰ Auer Ádám – Bakos Kitti – Buzási Barnabás – Farkas Csaba – Nótári Tamás – Papp Tekla: *Társasági jog*. Lectum Kiadó, Szeged, 2011. 249.

²⁵¹ Sárközy Tamás: *Gazdasági státuszjog*. Aula Kiadó, Budapest, 2007. 172.

²⁵² Sándor István: *A társasági jog története Nyugat-Európában*. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005. 257-258.

társaságok tagjait érintő legfontosabb hitelezővédelmi rendelkezéseket a 2006. év IV. törvényben (Gt.) találtuk. Mint láttuk, a Gt. hitelezővédelmi előírásai közül a Ptk.-ba is bekerült az a szabály, mely szerint, ha egymást követő két üzleti évben a társaság saját tőkéje nem éri el az adott társasági formára kötelezően előírt jegyzett tőkét, és a tagok a második év beszámolójának elfogadásától számított három hónapon belül a szükséges saját tőke biztosításáról nem gondoskodnak, e határidő lejártát követő hatvan napon belül a gazdasági társaság köteles elhatározni átalakulását. Átalakulás helyett a gazdasági társaság a jogutód nélküli megszűnést vagy az egyesülést is választhatja. A hitelezők érdekeit hivatott szolgálni a Ptk.-nak az uralkodó tag helytállására, valamint a minősített többséget szerzett tag által gyakorolt hátrányos üzletpolitika esetén irányadó szabálya. Ide sorolandók a fent már ugyancsak ismertetett, a jogi személy tagja és vezető tisztségviselője szándékos károkozásáért való felelősséget rendező tényállások is.

A vezető tisztségviselők harmadik személyekkel szembeni felelősségéről rendelkezik a Ptk. 3:118. §-a is, eltérés azonban a 3:24. § (2) bekezdésében szabályozott tényálláshoz képest, hogy utóbbi valamennyi jogi személy, míg előbbi csak a gazdasági társaságok tisztségviselőit (és persze hitelezőit) érinti. Némiképp azért árnyalja a helyzetet, hogy a gazdasági társaságok közös szabályai között elhelyezett rendelkezés „hasonmását” tartalmazza a Ptk. az egyesületekre [3:86. § (2) bekezdése] és a szövetkezetekre [3:347. § (3) bekezdés] vonatkozó speciális normái között is. Sőt, a hivatkozott szabály a pártok működéséről és gazdálkodásáról szóló 1989. évi XXXIII. törvény 3/F. §-ában is megtalálható. Utóbbi megoldás nem meglepő, hiszen a pártok különös formájú egyesületek. Érdekesség, hogy az egyesületek vezető tisztségviselőire vonatkozó hitelezővédelmi szabály „közlönyállapota” jóval szigorúbb rendelkezést tartalmazott.²⁵³

2.2. A vezető tisztségviselők kiemelt helyzete a hitelezővédelem rendszerében

Mivel a gazdasági társaságok ténylegesen vezető tisztségviselőiken keresztül jelennek meg a gazdasági életben, a hitelezővédelmi szabályozásnak kiemelt figyelmet kell szentelnie utóbbi személyekre. A jogalkotó természetesen nem indulhat ki abból, hogy a vezető tisztségviselők csalárd módon saját vagyoniuk gyarapítására kívánják felhasználni a gazdasági társaságot annak elkülönült jogi személyisége mögé bújva, de az ilyen helyzetekre is fel kell készülni. Ennek szellemében a Ptk. és a társaságokra vonatkozó egyéb jogszabályok is nagy gondot fordítanak a vezetők tevékenységének szabályozására.

A gazdasági társaság vezető tisztségviselője a társaság alakulásának elhatározásától a társaság megszűnéséig a társaság érdekében, a jogszabályok, a létesítő okirat és a társaság legfőbb szerve által meghatározott keretek között köteles eljárni. A vezető tisztségviselőnek két alapvető feladata van: ő a társaság ügyvezetője és a törvényes képviselője. Ügyvezetés a jogi személy irányításával kapcsolatos minden olyan döntés meghozatala, amely nem tartozik

²⁵³ A Ptk. elfogadott, de végül hatályba nem lépett 3:86. § (2) bekezdése akként rendelkezett, hogy az egyesület megszűnését megelőző két évben a vezető tisztségviselők az egyesület megszűnésétől számított két évig egyetemlegesen kötelesek helytállni az egyesület hitelezőivel szemben mindazon tartozásokért, amelyeket az egyesület vagyona vagy a vagyoni hozzájárulást nem szolgáltató egyesületi tagoknak a jogi személy általános szabályai szerinti helytállási kötelezettsége nem fedezett.

a tagok vagy az alapítók hatáskörébe. A vezető tisztségviselő ügyvezetési tevékenységét a társaság érdekeinek elsődlegessége alapján köteles ellátni, összhangban az adott helyzetben általában elvárhatóság követelményével.²⁵⁴

A tisztségviselő társasággal szembeni felelősségéről a Ptk. a jogi személyek általános szabályai között²⁵⁵ (de értelemszerűen a gazdasági társaságokra is vonatkozóan) úgy rendelkezik, hogy a vezető tisztségviselő az ügyvezetési tevékenysége során a jogi személynek okozott károkért a szerződésszegéssel okozott kárért való felelősség szabályai szerint felel a jogi személlyel szemben. Ha pedig a gazdasági társaság jogutód nélkül megszűnik, a hitelezők is - kielégítetlen követelésük erejéig - kártérítési igényt érvényesíthetnek a társaság vezető tisztségviselőivel szemben a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályai szerint, ha a vezető tisztségviselő a társaság fizetéseképtelenségével fenyegető helyzet beállta után a hitelezői érdekeket nem vette figyelembe. Utóbbi rendelkezés végelszámolással történő megszűnés esetén nem alkalmazható.²⁵⁶ A Ptk. fenti, a gazdasági társaságok jogutód nélküli megszűnése esetére vonatkozó, általánosnak mondható szabálya speciális, a felszámolással, illetve kényszerterheléssel megszűnő cégekre vonatkozó alakzatát a Cstv. és a Ctv. tartalmazza.

Végelszámolással történő megszűnés esetén tehát nincs lehetőség a vezető ellen fordulni a Ptk. 3:118. §-a alapján. Utóbbi esetben még nyitva állhat a lehetőség a hitelező számára, hogy a Ptk. 3:24. § (2) bekezdésének második mondatában foglaltak szerint lépjen fel a tisztségviselővel szemben. Bár végelszámolással a fizetéseképtelenek nem minősülő cégek szűnhetnek meg, elképzelhető, hogy a társasággal szemben követeléssel rendelkező hitelező azért nem jelenti be igényét a végelszámolónak, mert előbbi pontosan tudja, hogy a cégnek nincsen vagyona, így a kielégítésére sincsen esély. Könnyen előfordulhat az is, hogy a cég hitelezője nem figyeli a Céggközlényt, és így nem értesül időben a végelszámolásról, illetve a hitelezői igénybejelentés lehetőségéről. Az ilyen esetekben tehát a 3:24. § (2) bekezdése jelentheti a megoldást az ott meghatározott feltételek teljesülése esetén.

2.2.1. A fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet

Bár a Ptk. nem definiálja a „fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet” fogalmát, megteszik helyette a Cstv.²⁵⁷ és a Ctv.²⁵⁸ vonatkozó rendelkezései, melyik szerint ez az az időpont, amelytől kezdve a társaság vezetői előre látták vagy az ilyen tisztséget betöltő személytől elvárható gondosság mellett látniuk kellett, hogy a társaság nem lesz képes esedékességkor kielégíteni a vele szemben fennálló követeléseket. A fenyegető fizetéseképtelenség bekövetkezik, ha az adós tartozását esedékességkor előreláthatólag nem képes kiegyenlíteni. Ennek fennállása alatt a vezető tisztségviselőnek a hitelezői érdekeket – is - szolgálva kell gazdálkodnia. Ez a kötelező gazdálkodási elv addig áll fenn, amíg a

²⁵⁴ Gárdos István – Gárdos Péter: *A vezető tisztségviselők felelőssége az új Ptk.-ban*. Ügyvédek Lapja, 2014/2. 15-17.

²⁵⁵ Ptk. 3:24. §.

²⁵⁶ Ptk. 3:118. §.

²⁵⁷ Cstv. 33/A. § (1) bekezdés negyedik mondat.

²⁵⁸ Ctv. 118/B. § (3).

fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet (BH2014. 188.). A jelentős tartozással rendelkező adós fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzete megállapítható, amennyiben bevételei radikálisan csökkennek, tartozásainak kiegyenlítésére fedezettel nem rendelkezik. Ilyen helyzetben az adós tulajdonában álló, más társaságban meglévő üzletrész névérték töredékéért hozzátartozó részére történő értékesítése megalapozza az adós vezetőjének vagyoni felelősségét (BDT2013. 3036.). Egy másik döntés szerint bekövetkezik a fenyegető fizetéseképtelenség, ha a termelő tevékenységet már nem folytató adós úgy nyújt kölcsönt egy kapcsolt vállalkozásnak, hogy a kölcsönadás időpontjában a vele szemben fennálló, felszámolói kérelmet is megalapozó követelések összege meghaladja a vagyont (BDT2010. 2282.). A fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét bíróságaink sokszor számviteli fogalmak használatával, esetenként könyvszakértő bevonásával igyekeznek megállapítani.²⁵⁹

A Fővárosi Ítéltábla 13.Gf.40.447/2016/3-III. számú ítélete szerint a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet akkor következik be, amikor a cég a tartozásait likvid vagyon hiányában nem képes kifizetni (objektív feltétel) és erről a vezető tisztségviselő tudomást szerzett, vagy gondos eljárás esetén tudomást kellett volna szereznie (szubjektív feltétel). A fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet megállapíthatóságához szükséges objektív feltétel akkor következik be, amikor a cég esedékes tartozásainak összege meghaladja a társaság likvid vagy likviddá tehető vagyont, és ezt a helyzetet a tartozások átütemezésével, esetleg reálisan visszafizethető kölcsön felvételével vagy más módon nem hárították el. A szubjektív feltétel kapcsán azt kell vizsgálni, hogy az objektív feltétel bekövetkezéséről történő tudomásszerzés egy ilyen tisztséget ellátó személytől kellő gondosság tanúsítása esetén elvárható-e. A vezető tisztségviselő nem szakszerű, gondatlan eljárására, kompetenciahiányára alappal nem hivatkozhat. A vezető tisztségviselő feladata az adós gazdálkodó szervezet esedékes lejárt tartozásainak, a cash-flow kimutatásnak a figyelemmel kísérése. A vezető tisztségviselő a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezéséről tudomást szerezhet a lejárt, nem vitatott és ki nem fizetett tartozások fennállásából, az éves beszámoló adataiból.

Az ügyvezető nem a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezéséért, illetve az azt előidéző rossz gazdasági döntésért felel, így nincs jelentősége annak, hogy ez a helyzet miért következett be, jelentőséggel a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezésének időpontja és az ezt követően tanúsított ügyvezetői magatartás, valamint az ezzel a magatartással összefüggésben kielégítetlenül maradó hitelezői követelés bír.

Ugyancsak a „fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet” fogalmát és szintén definíció nélkül használja a Btk. a csődbüncselekmény tényállásának szabályozásakor, mikor kimondja, hogy aki a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló törvény hatálya alá tartozó gazdálkodó szervezet fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzete esetén a vagyon vagy annak egy része elrejtésével, eltitkolásával, megrongálásával, megsemmisítésével, használhatatlanná tételével, színlelt ügylet kötésével vagy kétes követelés elismerésével, vagy az ésszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétes más módon a gazdálkodó szervezet vagyont

²⁵⁹ Török Tamás: *Szerződésen kívüli károkozás szervezeti jogi vetülete: az intézményes felelősségátvitel.* Gazdaság és Jog, 2013/6. 19.

ténylegesen vagy színleg csökkenti, és ezzel a hitelező vagy a hitelezők kielégítését részben vagy egészben megghiúsítja, büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.²⁶⁰ Nincs rá okunk, hogy a Btk. szerinti fizetésképtelenséggel fenyegető helyzetre ne a Cstv. és a Ctv. által használt fogalom meghatározást, valamint a polgári bíróságok által kialakított gyakorlatot alkalmazzuk.

Bár az Egyesült Államokban a társaság fizetésképtelenségének (és nem az azzal fenyegető helyzetnek) beállta az az időpont, melyet követően az ügyvezetőnek a hitelezői érdekeknek megfelelően kell eljárnia, a tengerentúli értelemben vett fizetésképtelenség azonban véleményem szerint inkább közelít a hazai jogunk szerinti fizetésképtelenséggel fenyegető helyzethez, mint a Cstv. szerinti fizetésképtelenséghez.²⁶¹ Az Egyesült Államokban ugyanis a fizetésképtelenség beálltát két, általánosan elfogadott teszt, a *balance sheet test* és az *equity test* alapján lehet megállapítani. Előbbi szerint egy társaság fizetésképtelen, ha adósságai meghaladják vagyonának reális piaci értéken számított mértékét. Utóbbi alapján a fizetésképtelenség azt jelenti, hogy egy cég nem tudja megfizetni esedékes tartozásait. Az *equity test* szerint nincsen jelentősége annak, ha a társasági vagyon esetlegesen meg is haladja a tartozások mértékét; fizetésképtelen a társaság, ha ez a vagyon nem alkalmas az esedékes hitelezői követelések kielégítésére. Amennyiben az adott tagállamban nem rendelkezik konkrét norma a fizetésképtelenség beálltának időpontját, úgy az eljáró bíróság bármely tesztet igénybe veheti annak megállapításához.²⁶² Ehhez képest hazánkban a fizetésképtelenség megállapítása során a bíróság csak azt vizsgálja, hogy a fizetésképtelenségnek a törvényben meghatározott feltételei megvalósultak-e. A bíróság nem mérlegelheti az adós vagyoni helyzetét, így azt sem, hogy vagyona meghaladja a tartozásait (BH1995. 482.).

2.2.2. A hitelezői érdekek figyelembevétele

A fizetésképtelenséggel fenyegető helyzetben tehát a vezető tisztségviselőnek a hitelezői érdekeket is figyelembe kell vennie. A Gt. 30. § (3) bekezdése még azt mondta ki, hogy a gazdasági társaság fizetésképtelenségével fenyegető helyzet bekövetkeztét követően a vezető

²⁶⁰ Btk. 404. § (1).

²⁶¹ A Cstv. 27. § (2) bekezdése szerint a bíróság az adós fizetésképtelenségét akkor állapítja meg, ha

a) az adós szerződésen alapuló nem vitatott vagy elismert tartozását a teljesítési idő lejártát követő 20 napon belül sem egyenlítette ki vagy nem vitatta, és az ezt követő hitelezői írásbeli fizetési felszólításra sem teljesítette, vagy

b) az adós a jogerős bírósági határozatban, fizetési meghagyásban megállapított teljesítési határidőn belül tartozását nem egyenlítette ki, vagy

c) az adóssal szemben lefolytatott végrehajtás eredménytelen volt, vagy

d) az adós a fizetési kötelezettségét csődeljárásban vagy felszámolási eljárásban kötött egyezség ellenére nem teljesítette, vagy

e) a korábbi csődeljárást megszüntette [18. § (3) bekezdés, 18. § (10) bekezdés vagy 21/B. §], vagy

f) az adós, illetve a végelszámoló által indított eljárásban az adós tartozásai meghaladják a vagyonát, illetőleg az adós a tartozását (tartozásait) az esedékességkor nem tudta vagy előreláthatóan nem tudja kielégíteni, és a végelszámoló által indított eljárásban az adós gazdálkodó szervezet tagjai (tulajdonosai) felhívás ellenére sem nyilatkoznak arról, hogy kötelezettséget vállalnak a tartozások esedékességkor történő kifizetéséhez szükséges források biztosítására.

²⁶² Benjamin Gerber: The Applicability of Deepening Insolvency as a Claim against the Management of Nonprofit Corporations. *DePaul Business & Commercial Law Journal*, 2013/2. 264-266.

tisztségviselők ügyvezetési feladataikat a társaság hitelezői érdekeinek *elsődlegessége* alapján kötelesek ellátni. Hatályos jogunkban ilyen szabály azonban már nincsen, a Ptk. már csak akkor állapítja meg a tisztviselő hitelezőkkel szembeni felelősségét, ha a társaság fizetéseképtelenségével fenyegető helyzet beállta után a hitelezői érdekeket *nem vette figyelembe*. A jogszabályhelyhez fűzött indoklás is úgy fogalmaz, hogy a hitelezők akkor érvényesíthetnek kártérítési igényt a vezetővel szemben, ha az a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet beállta után *nem vette figyelembe* a hitelezői érdekeket. Mindezek alapján tehát megállapítható, hogy a vezető tisztviselőnek a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet beállta után a hitelezői érdekeket *is* figyelembe kell vennie, elsődlegesen azonban továbbra is a társaság érdekeit szem előtt tartva kell eljárnia, hiszen nincsen olyan rendelkezése a Ptk.-nak, amely eltérne a 3:112. § (2) bekezdésében található szabálytól, mely a *társaság érdekeinek elsődlegességét* írja elő, vagy a 3:21. § (2) bekezdésétől, mely valamennyi jogi személy kapcsán kimondja, hogy a vezető tisztviselő ügyvezetési tevékenységét a *jogi személy érdekének* megfelelően köteles ellátni. Megjegyzendő, hogy a jelenleg hatályos Cstv. 33/A. § (1) bekezdése és a Ctv. 118/B. § (1) bekezdése is arra az esetre mondja ki a vezető tisztviselő felelősségét (egyéb tényállási elemek megléte esetén), ha a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően ügyvezetési feladataikat nem a *hitelezők érdekeinek figyelembevételével* (nem pedig *elsődlegessége alapján*) látták el, sőt, a Cstv. 33/A. § (5) bekezdése a kimentés körében fogalmaz úgy, hogy „... a vezetési feladatai ellátása során a hitelezők érdekeit *is* figyelembe vette”. Ezzel a felfogással ért egyet a Ptk. kommentár is: „a felelősség alapja az, hogy a társaság fizetéseképtelenségével fenyegető helyzet beállta után a vezető tisztviselő a hitelezői érdekeket felróható módon figyelmen kívül hagyta. A Ptk. tehát nem kíván prioritásokat megfogalmazni, és nem rendelkezik arról, hogy ilyen helyzetben az ügyvezetési tevékenységet a hitelezők érdekeinek elsődlegessége alapján kellene ellátni, viszont azt elvárja, hogy a vezető tisztviselők ezeket az érdekeket kellő súllyal vegyék figyelembe tevékenységük során.”²⁶³

A fentiekre tekintettel érdemes talán kitérni röviden arra, hogy az Egyesült Államokban még abban sincs teljes egyetértés a jogirodalomban, hogy a vezető tisztviselőknek *főszabályként* kinek az érdekeit szem előtt tartva kell ellátniuk ügyvezetési tevékenységüket. Sokan úgy vélik, hogy az ügyvezetés feladata, hogy profitot termeljen a tulajdonosok részére, ezért nemhogy kötelezettségük, de még csak lehetőségük sincsen arra, hogy a társaság tagjainak érdekei mellett más érdekeket is figyelembe vegyenek. Bár utóbbi tekinthető az uralkodó jogirodalmi álláspontnak, ennek ellenére még a legnevesebb akadémikusok között is vannak olyanok, aki szerint a vezető tisztviselőknek a munkavállalók, harmadik személyek, stb. érdekeit is szem előtt tartva kell eljárniuk. Míg tehát nálunk legfeljebb eltérő felfogások képzelhetőek el a kivételszabály értelmezésével összefüggésben, addig az Egyesült Államokban még a főszabály felállítása is gondot okoz.²⁶⁴ Az eltérő álláspontok kialakítását természetesen az teszi lehetővé, hogy nincsen olyan írott jogszabály a tengerentúlon, amely a

²⁶³ Complex CD-jogtár. A 2013. évi V. törvény kommentárja. A 3:118. §-hoz fűzött kommentár.

²⁶⁴ David G. Yosifon: *The Law of Corporate Purpose*. Berkeley Business Law Journal, 2013/2. 181-230.

társaság céljaként – és így az ügyvezetés feladataként – a profitmaximalizálást határozná meg.²⁶⁵

Ami pedig a hitelezői érdek fogalmát illeti, itt kell szólnunk Török Tamás véleményéről, aki szerint ez az elvont fogalom a valóságban nem létezik, ugyanis minden egyes hitelezőnek más és más az érdeke, akár jól, akár gyengén teljesítő jogi személlyel áll kapcsolatban.²⁶⁶ Ezzel ellentmondani látszik a BDT2013. 2881. számon közzétett eseti döntés indokolásának azon része, mely szerint a vezető felelősségének megállapítása során annak van jelentősége, hogy a vezető a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzetben nem az összes hitelező érdekeit szem előtt tartva jár el. A BDT2014. 3241. számú döntés pedig e körben kiemeli, hogy a hitelezői érdek valamennyi olyan személy érdekét jelenti, akikkel szemben az adós számviteli mérlegének forrás oldala szerint kötelezettségei vannak. Az előbbiek nem jelentik azt, hogy a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően az ügyvezetőnek már nincs lehetősége az adóssal szembeni követelés kielégítésére. Ellenkezőleg: az ügyvezetőnek mérlegelnie kell, hogy mely hitelezők követelését elégíti ki, ennek azonban a fizetőképesség helyreállításához kell igazodnia. A Ptk. 3:118. §-ában szabályozott magatartás szempontjából másként kell megítélni a külső hitelezőket és a társaság tagjait, ügyvezetőjét, mint tagi kölcsönöket nyújtó és így a társaság hitelezőjévé váló személyeket és követeléseiket. A tagi kölcsönök visszafizetése nem hiúsíthatja meg a külső harmadik személy hitelezők követeléseinek kielégítését. A perbeli esetben valójában nem csak az történt, hogy az alperes vezetésével az adós veszteséges gazdálkodást folytatott, hanem az, hogy a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzetben az ügyvezető minden releváns bevételt a saját követelése kielégítésére használt fel, miközben jelentős összegű, ugyancsak lejárt követelések kiegyenlítésére semmilyen figyelmet nem fordított. A BDT2012. 2782. számon közzétett eseti döntés pedig azt emeli ki, hogy a cég hitelezőinek érdeke azt kívánja meg, hogy ha a társaság nem fizetéseképtelen, akkor megszüntetése ne felszámolási eljárás, hanem végelszámolás keretében történjen.

Az Egyesült Államokban kialakult bírói gyakorlat szerint az is megalapozza a hitelezői érdekek megsértését és így a vezető tisztségviselő személyes felelősségét, ha utóbbi „életben tart” egy, a fizetőképesség helyreállítására valós eséllyel nem rendelkező, a tartozásait kiegyenlíteni nem képes társaságot és elmélyíti annak fizetéseképtelenségét ahelyett, hogy csődvédelemért folyamodna.²⁶⁷

2.2.3. Egyes eljárásjogi kérdések felszámolási eljárás alatt benyújtott kereset esetén

A Cstv. 33/A. §-ának a 2017. évi XLIX. törvénnyel beiktatott (14) bekezdése szerint a Ptk. 3:118. §-ában a vezető tisztségviselők polgári jogi felelősségének megállapítására és velük szemben a szerződésen kívüli kártérítési igény érvényesítésére az e §-ban foglaltak alapján kerülhet sor, ha a jogi személy jogutód nélküli megszüntetésére felszámolási

²⁶⁵ Jonathan Strom: *The Rebirth of Heroic Managerialism*. Business and Bankruptcy Law Journal, 2016/2. 79.

²⁶⁶ Török Tamás: *Szerződésen kívüli károkozás szervezeti jogi vetülete: az intézményes felelősségátvitel*. Gazdaság és Jog, 2013/6. 19.

²⁶⁷ Michael Schillig: *The Transition from Corporate Governance to Bankruptcy Governance – Convergence from German and US Law*. European Company and Financial Law. 2010/1. 141-142.

eljárásban kerül sor. A Cstv. 33/A. § (1) bekezdése kimondja, hogy a hitelező vagy - az adós nevében - a felszámoló a felszámolási eljárás alatt keresettel kérheti a 6. § szerint illetékes bíróságtól²⁶⁸ annak megállapítását, hogy azok, akik a gazdálkodó szervezet vezetői voltak a felszámolás kezdő időpontját megelőző három évben, a fizetéseketelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően a vezetői feladataikat nem a hitelezők érdekeinek figyelembevételével látták el, és ezzel okozati összefüggésben a gazdálkodó szervezet vagyona csökkent, vagy a hitelezők követeléseinek teljes mértékben történő kielégítése más okból meghiúsulhat. Természetesen előfordulhat, hogy a társaság tagja is hitelezője a társaságnak, így nincsen akadálya, hogy ő indítsa meg a vezető tisztségviselővel szemben az eljárást az egyéb feltételek fennállása esetén. Nem zárhatjuk ki annak a lehetőségét sem, hogy a vezető tisztségviselő, mint hitelező indítson pert a társaság többi ügyvezetője ellen, egy ilyen eljárás sikeréhez persze a tényállás nagyon alapos vizsgálata szükséges. Ennek nyilvánvalóan előfeltétele, hogy a társaságnak több ügyvezetője legyen, vagy ügyvezetését a vezető tisztségviselőkből álló testület lássa el. Ilyen esetben kárként elsősorban a vezető elmaradt munkabérét, vagy megbízási díját tudjuk elképzelni, de az bármely más tartozásból, például a társaságnak nyújtott kölcsönből is származhat.

A Cstv. 33/A. §-a alapján indított perben a bírói gyakorlat szerint a felperesnek (hitelezők, felszámoló) kell bizonyítania a felszámolás alatt álló társaság fizetéseketelenséggel fenyegető helyzetének bekövetkeztét és időpontját, az alperesi (vezető tisztségviselői) magatartás és a társaság vagyonsökkenése közötti okozati összefüggést és a vagyonsökkenés mértékét. A felperest terheli továbbá a vezető tisztségviselői feladatok jogellenes, hitelezői érdeksérelemmel járó ellátásának bizonyítása is (Ítéltáblai Határozatok 2012/2. szám 91. jogeset).²⁶⁹

A vezető tisztségviselő és a társaság együttes perlése kizárt, mivel a Cstv. 38. § (3) bekezdése szerint a felszámolás kezdő időpontjától a gazdálkodó szervezet ellen a felszámolás körébe tartozó vagyonnal kapcsolatos pénzkövetelést csak a felszámolási eljárás keretében lehet érvényesíteni.

Ahhoz, hogy a hitelező pert indítson, szükséges a felszámolás alá került társasággal szembeni követelésének nyilvántartásba vétele, mivel a Cstv. 3. § (1) bekezdésének cd) pontja értelmében a felszámolás kezdő időpontját követően csak az minősül hitelezőnek, akinek az adóssal szemben pénzkövetelése vagy pénzben kifejezett vagyoni követelése van, és azt a felszámoló nyilvántartásba is vette.

Érdekes kérdést vet fel az az eset, amikor a hitelező igényét nem jelenti be a Cstv. 10. § (2) bekezdése²⁷⁰ szerinti határidőben a társasággal szemben lefolytatott csődeljárásban, a csődeljárás egyezséggel zárul, majd ezt követően a társaság mégis jogutód nélkül megszűnik. A Cstv. 20. § (3) bekezdése ugyanis kimondja, hogy a bejelentési határidő

²⁶⁸ A Cstv. 6. § (1) bekezdésének értelmében ez a felszámolási eljárást lefolytató törvényszék.

²⁶⁹ Bodzási Balázs: A jogi személyek körében felmerülő felelősségi kérdésekről, különös tekintettel a vezető tisztségviselőkre. *Gazdaság és Jog*, 2013/6. 12.

²⁷⁰ A hitelezők fennálló követeléseiket a csődeljárás elrendeléséről szóló végzés közzétételétől számított 30 napon belül - a csődeljárás kezdő időpontját követően keletkező követeléseiket pedig 8 munkanapon belül - jelenthetik be az adósnak és a vagyonfelügyelőnek, a követelés nyilvántartásba vételéért fizetendő díj ezzel egyidejűleg történő megfizetése mellett.

elmulasztása miatt nyilvántartásba nem vett hitelezői igény jogosultja az adós ellen követelését nem érvényesítheti. Ez pedig véleményem szerint azt jelenti, hogy a bejelentési határidő elmulasztása a Ptk. 3:118. §-a szerinti perlés lehetőségét is kizárja, hiszen a „hitelezőnek” már nincs olyan követelése, érdeke, amelyet a vezető tisztségviselőnek a társaság fizetési képtelenséggel fenyegető helyzetének beállta után figyelembe kellett volna vennie. Ezen az sem változtat, hogy a más által kezdeményezett felszámolási eljárásban a még el nem évült követelését bejelentheti,²⁷¹ hiszen ebben az esetben követelésének „feléledését” a felszámolási eljárás megindulása önmagában idézi elő, így a csődeljárás és a felszámolási eljárás közötti időben nincs olyan hitelezői érdeke (érvényesíthető követelése), melyet a vezető tisztségviselőnek figyelembe kellett volna vennie. Sőt, számára éppen a társaság fizetési képtelensége nyitja meg a lehetőséget követelése érvényesítésére, hiszen ennek fennállása előfeltétele a felszámolási eljárásnak.

A fent elmondottak természetesen csak arra az esetre vonatkoznak, amikor a hitelezőnek a csődeljárást megelőzően, vagy annak során keletkezett követelése a társasággal szemben, melyet elmulasztott bejelenteni. Ha a csődeljárás befejezését követően újabb tartozást halmoz fel vele szemben a cég, úgy az ennek megtérülésére vonatkozó érdeke figyelmen kívül hagyása esetén érvényesítheti igényét a vezetővel szemben.

A Cstv. 33/A. § (1) bekezdése szerinti pert azokkal a vezető tisztségviselőkkel szemben lehet kezdeményezni, akik a társaság fizetési képtelenséggel fenyegető helyzete beállta után e tisztséget bármennyi ideig betöltötték. Ha több vezető közösen okozza a hitelező kárát, felelősségük egyetemleges. Ennek a pernek azonban nem csak a társaság vezető tisztségviselője lehet az alperese, mivel a Cstv. 33/A. § (2) bekezdése lehetőséget teremt az árnyékvezető, azaz annak a személynek a perbevonására, aki a társaság döntéseinek meghozatalára ténylegesen meghatározó befolyást gyakorolt. Török Tamás szerint az „árnyékvezetés” megállapíthatósága körében nem a meghatározó befolyás törvényi feltételeinek fennállását kell vizsgálni a tagra nézve, hanem azt, hogy a tag ténylegesen befolyásolt-e olyan konkrét ügyvezetési döntést, amely miatt a felszámolt, kényszertörölt társaság hitelezőjének követelése nem került kielégítésre. Árnyékigazgató egyaránt lehet természetes személy (pl: a társaság tagja vagy kívülálló személy) és jogi személy (pl: társaság tagja, társaság részére hitelt folyósító hitelintézet).²⁷²

A pert a felszámolási eljárás alatt lehet megindítani. Mivel a vezető tisztségviselő felelősségének egyik anyagi jogi előfeltétele a társaság felszámolási eljárásának megindulása, ezért az elévülés ennél korábban nem kezdődhet meg, így a keresetet a felszámolási eljárás megindulásától számított öt éven belül lehet előterjeszteni, azzal, hogy a Cstv. 33/A. § (7) bekezdése szerint a keresetlevelet a bíróság idézés kibocsátása nélkül akkor is elutasítja, ha ugyanazon vezető ugyanazon tevékenységére tekintettel kezdeményezett megállapítási pert már jogerősen elbírálták, vagy ha a per még folyamatban van, de az elsőfokú ítélet meghozatalát megelőző tárgyalást már berekesztették. Az elévülés megszakítására vonatkozó szabályokat természetesen megfelelően alkalmazni kell. Így az

²⁷¹ Cstv. 20. § (3) bek.

²⁷² Török Tamás: *Szerződésen kívüli károkozás szervezeti jogi vetülete: az intézményes felelősségátvitel.* Gazdaság és Jog, 2013/6. 18.

elévülést megszakítja a tartozásnak a vezető tisztségviselő részéről történő elismerése, a kárkötelem megegyezéssel történő módosítása, az egyezség, a hitelező követelésének a tisztségviselővel szembeni bírósági eljárásban történő érvényesítése, ha a bíróság az eljárást befejező jogerős érdemi határozatot hozott, továbbá a követelés csődeljárásban történő bejelentése. Utóbbi természetesen nem a felszámolás alatt álló gazdasági társaság (hiszen az fogalmilag kizárt lenne), hanem a jogi személy vezető tisztségviselő csődeljárására vonatkozik. Ha a vezető magatartása egyben bűncselekményt is megvalósított, úgy a hitelezők követelése öt éven túl sem évül el mindaddig, amíg a bűncselekmény büntethetősége el nem évül. Az elvült követelést nem lehet bírósági eljárásban érvényesíteni, de az elévülést a bíróság hivatalból nem veszi figyelembe.

A vezető tisztségviselővel szembeni per megindításakor a hitelezők többnyire már túl vannak a felszámolási eljárás jelentős részén, melynek a költségei őket terhelték, követelésükhöz pedig nem jutottak hozzá, így mindenképpen helyeselhető jogalkotói megoldásnak tartjuk, hogy az Itv. 2017. január 1. napától hatályos 62. § (1) bekezdésének v) pontja szerint tárgyi illetékfeljegyzési jogos a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló törvény szerinti hitelező által a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló törvény alapján indított bírósági eljárás, így a vezető tisztségviselővel szemben indított per is. [megjegyezzük, hogy a felszámoló perindítása az Itv. 62. § (1) bekezdésének i) pontja alapján ugyancsak tárgyi illetékfeljegyzési jogos].

Az 1/2013. (II. 28.) Polgári jogegységi határozat kimondta, hogy a Cstv. 33/A. §-ának (1) bekezdése alapján indított peres eljárás illetékét – mivel a per tárgya a vezető tisztségviselő felelősségének *megállapítása* - a meg nem határozható pertárgyérték alapul vételével kell megállapítani, tekintet nélkül arra, hogy a felperesnek a keresetlevélben az állított vagyoncsökkenés mértékét meg kell jelölnie, és azt a bíróságnak ítéletében összegszerűen meg kell határoznia.

A jogegységi tanács álláspontja szerint a Cstv. 33/A. §-a alapján kialakított speciális, ún. kétlépcsős szabályozás azt biztosítja, hogy az első perben megállapításra kerüljön a vezető tisztségviselők felelőssége és annak mértéke, s e per során a vagyoni biztosíték nyújtásával az esetlegesen később megindítandó marasztalási per kielégítési alapja is biztosítottá váljon. A vezető tisztségviselő felelősségének megállapítása alapján azonban végleges marasztalására csak akkor kerülhet sor, ha fedezet hiányában az adós vagyonából valóban nem történik meg a hitelezői igények kielégítése. A vezető tisztségviselővel szemben tehát csak a felszámolási eljárás befejezése után lehet marasztalás iránti igényt érvényesíteni. Meghatározó jelentősége van annak, hogy a megállapítási per előfeltétele a későbbi marasztalási per megindításának, a felperesek személye azonban nem feltétlenül azonos a két perben. A Cstv. 33/A. § (1) bekezdése bármelyik hitelező, illetve az adós nevében a felszámoló számára is lehetővé teszi a megállapítási per megindítását. A felszámolási eljárás befejezése után megindítható marasztalási pert nem ugyanaz a személyi kör kezdeményezheti felperesként. A felszámoló (ebben a minőségében) marasztalási keresetet már nem nyújthat be, felszámolói státusa a felszámolási eljárás jogerős befejezésével megszűnik, az adós pedig jogutód nélkül megszüntetésre kerül. Ezzel szemben a felszámolási eljárás során az adós vagyonából teljes kielégítéshez nem jutott bármelyik hitelező is benyújthat keresetet a vezető tisztségviselő marasztalása iránt, nemcsak az, aki korábban a megállapítási pert kezdeményezte. A

megállapítási perben pernyertes felperes hitelező, kizárólag a megállapítási perben hozott ítélet birtokában nem jogosult a vezető tisztségviselőkkel szemben a saját követelése teljesítését kérni, a felszámoló pedig pernyertessége esetén sem tudja ily módon elérni, hogy a vezető tisztségviselők a felszámolási vagyona befizessék a megállapított összeget. A felelősséget megállapító ítélet csak azt a jogot biztosítja valamennyi hitelező számára, hogy a felszámolási eljárás befejezése után marasztalási keresetet nyújtson be a vezető tisztségviselőkkel szemben, a ki nem elégített követelése összegének erejéig. Ennek során azonban a hitelezők a marasztalás iránti perben értelemszerűen nem a teljes vagyonsökkenés összegére vonatkozó igényt, hanem csak a saját, ki nem elégített hitelezői igényükkel megegyező összegű követelést érvényesíthetnek.

Mindezek alapján a jogegységi tanács arra a jogi következtetésre jutott, hogy a megállapítási keresetben megjelölt vagyonsökkenést nem lehet a Pp. 24. §-ának (1) bekezdése alapján a keresettel érvényesített követelés értékének tekinteni. A megállapítási perben a pertárgy értéke nem határozható meg, ezért az illetéket az Itv. 39. §-ának (3) bekezdése szerint kell kiszámítani és megfizetni.

A Cstv. 33/A. § (4) bekezdése értelmében a perben a vezető tisztségviselő annak bizonyításával mentesülhet a felelősségre vonás alól, hogy a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően nem vállalt az adós pénzügyi helyzetéhez képest indokolatlan üzleti kockázatot, illetve az adott helyzetben az ilyen tisztséget betöltő személytől elvárható valamennyi intézkedést megtette a hitelezői veszteségek elkerülése, csökkentése, továbbá az adós gazdálkodó szervezet legfőbb szerve (döntéshozó szerve) intézkedéseinek kezdeményezése érdekében.

A felszámolási eljárás jogerős lezárásáról hozott határozat Céglélepleben való közzétételét követő 90 napos jogvesztő határidőn belül bármely hitelező keresettel kérheti a 6. § szerint illetékes bíróságtól, hogy a Cstv. 33/A. § (1) bekezdés szerinti perben jogerősen megállapított felelősség alapján, az okozott vagyoni hátrány mértékéig kötelezze az adós volt vezetőjét a felszámolási eljárásban nyilvántartásba vett, de ott meg nem térült követelésének kifizetésére. Ha a felszámolási eljárás jogerős lezárásáig a megállapítási perben még nincs jogerős határozat, a 90 napos jogvesztő határidő kezdő napja a bírósági határozat jogerőre emelkedésének napját követő nap. Ha több hitelező terjeszt elő a marasztalási keresetet, a bíróság a pereket egyesíti, és a hitelezők pernyertessége esetén a hitelezői követelések arányos kielégítéséről rendelkezik oly módon, hogy a Cstv. 57. § szerinti kielégítési sorrendre vonatkozó szabályokat nem kell alkalmazni, és a 33/A. § (9) bekezdés²⁷³ szerinti biztosítékot is arányosan kell a hitelezők követelésére felosztani [Cstv. 33/A. § (11) – (13)].

²⁷³ A Cstv. 33/A. § (9) bekezdése szerint az (1) bekezdés szerinti eljárásban biztosíték nyújtása is kérhető a hitelezők követelésének kielégítése céljából. A biztosíték nyújtására irányuló kérelemben a biztosítéknyújtás indokoltságát alátámasztó körülményeket valószínűsíteni kell. A biztosíték formája a bíróság gazdasági hivatalában letéti számlára forintban befizetendő pénzösszeg lehet. A keresetlevelet - a beavatkozás lehetőségére történő felhívással - és a biztosíték nyújtása iránti kérelmet, valamint az eljárásban hozott határozatokat az adós gazdálkodó szervezet azon többségi befolyással rendelkező tagjának (egyszemélyes társaság és egyéni cég esetén a tagnak, külföldi székhelyű vállalkozás magyarországi fióktelepe esetén a külföldi székhelyű vállalkozásnak) is meg kell küldeni, amely az (1) bekezdés szerinti időszakban az említett részesedéssel rendelkezett. A bíróság a biztosíték nyújtása iránti kérelmet soron kívül bírálja el. A biztosítéknyújtás tárgyában hozott végzés ellen külön fellebbezésnek van helye, a fellebbezést soron kívül, de legfeljebb 15 napon belül kell

Az egyes hitelezők természetesen csak a saját kielégítetlen követelésük erejéig érvényesíthetnek igényt a vezetővel szemben, nem pedig az utóbbi magatartásával okozati összefüggésben csökkent teljes társasági vagyon mértékéig.

A Cstv. 33/A. § (6) bekezdése szerint a felszámoló az (1) bekezdés szerinti körülményekről és információkról, valamint a perek megindításáról köteles a hitelezőket tájékoztatni.

2.3. A készülő új Cégtörvény és a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzetben elkövetett vezető tisztségviselői magatartások

Az új Cégtörvény tervezete nagymértékben érintheti a vezető tisztségviselőkre szabott felelősségátviteli tényállásokat is, azáltal, ha ezek – konkrétan a Ctv. 118/B. §-a, valamint a Cstv. 33/A. §-a - hatályon kívül helyezésre kerülnek. Miután hatályos jogunkban a címben található magatartásokra vonatkozó rendelkezések meglehetősen szétszórta találhatók meg, helyeselhető az új Cégtörvény tervezetéből kiolvasható azon szándék, hogy a felelősségátvitelre vonatkozó normákat elsősorban a Ptk.-nak kell tartalmaznia. E módosítási javaslat mindenképpen a nagyobb átláthatóságot szolgálja. A jogalkotó által a fenti tényállásokkal szankcionálni kívánt magatartásokkal szembeni hatékony fellépés a Ptk. keretein belül is megoldható, ehhez azonban a kódex több ponton történő módosítására lenne szükség.

2.3.1. A kényszertörölt cégek vezető tisztségviselőinek felelőssége

A Ctv. 118/B. § (1) bekezdése szerint, ha a cégbíróság a céget kényszertörlési eljárásban törölte a cégjegyzékből, a cég vezető tisztségviselője - ideértve a kényszertörlési eljárás előtt a cégjegyzékből törölt vezető tisztségviselőt is - az okozott hátrány erejéig felel a kielégítetlenül maradt hitelezői követelésekért, ha a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezését követően ügyvezetési feladatait nem a hitelezői érdekek figyelembe vételével látta el, és ezáltal a cég vagyona csökkent, illetve a hitelezők követeléseinek kielégítése megghiúsult. Több vezető tisztségviselő esetén felelősségük egyetemleges. A (2) bekezdés értelmében vezető tisztségviselő a cég által megválasztott végelszámoló, valamint az a személy is, aki a cég döntéseinek meghozatalára ténylegesen meghatározó befolyást gyakorolt. A (3) bekezdés alapján a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezte az az időpont, amelytől kezdve a cég vezetői előre látták vagy az ilyen tisztséget betöltő személytől elvárható gondosság mellett látniuk kellett, hogy a cég nem lesz képes esedékességkor kielégíteni a vele szemben fennálló követeléseket. A (4) bekezdés pedig kimondja, hogy mentesül a felelősség alól a vezető tisztségviselő, ha bizonyítja, hogy a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet nem a vezető tisztségviselői jogviszonya alatt vagy ügyvezetési tevékenysége miatt következett be, a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően pedig az adott helyzetben az ilyen tisztséget betöltő személytől

elbírálni. Az említett tag, illetve a külföldi székhelyű vállalkozás a biztosíték teljesítéséért a vezetőtől való behajthatatlanság esetén kezesként felel. A külföldi székhelyű vállalkozás az említett kezesi kötelezettségéből eredő fizetési kötelezettségét nem teljesítheti a fióktelepe rendelkezésére bocsátott vagyonból.

elvárható valamennyi intézkedést megtette a hitelezői veszteségek elkerülése, csökkentése, továbbá a cég legfőbb szerve intézkedéseinek kezdeményezése érdekében. Az (5) bekezdés szerint, ha a vezető tisztségviselő a kényszertörlesztés elrendelését megelőzően vagy a kényszertörlesztési eljárás alatt neki felróhatóan nem tett eleget a számviteli beszámoló letétbe helyezési és közzétételi kötelezettségének, vagy - végelszámolás esetén - nem vagy nem teljeskörűen teljesítette a 98. § (3) bekezdés *a)*, *c)* és *d)* pontja szerinti kötelezettségét, bizonyítania kell azt is, hogy a vezető tisztségviselői jogviszonya, illetve a végelszámolói tevékenysége alatt nem következett be vagyonvesztés. Az (5) bekezdésben foglaltak irányadók akkor is, ha a kényszertörlesztési eljárást végelszámolás előzte meg és a végelszámoló nem tett eleget a 104. § (3) és (4) bekezdésében foglalt kötelezettségének [Ctv. 118/B. § (6)].

Utóbbi jogszabályhely (7) bekezdése kimondja, hogy a Ptk. 3:118. §-ában a vezető tisztségviselők polgári jogi felelősségének megállapítására és velük szemben a szerződésen kívüli kártérítési igény érvényesítésére az e §-ban foglaltak alapján kerülhet sor, ha a jogi személy jogutód nélküli megszüntetésére kényszertörlesztési eljárásban kerül sor.

Alapvető különbség a Cstv. vonatkozó szabályozásával összevetve, hogy a cégek kényszertörlesztésére nem azért kerül sor, mert a cég fizetéseképtelenné válik, hanem a Ctv. 116. §-ában rögzített okokból. Ezen okok megvalósulása mellett természetesen előfordulhat, hogy a kényszertörlesztési eljárás megindulását megelőzően a cég fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzetbe került, és ezt követően követi el a vezető tisztségviselő a terhére a Ctv.-ben érétkelt magatartást, amelynek azonban közvetlen kapcsolata nincs a kényszertörlesztési eljárás megindulásával, a cég kényszertörlesztésével. A jogszabályi rendelkezés célja lehet, hogy a cég vezető tisztségviselője kényszertörlesztési eljárásba ne menekíthesse a céget felelősségének elhárítása érdekében (A Kúria Polgári Kollégiuma Joggyakorlat-elemző Csoport 2016.El.II.JGY.G.2. „A vezető tisztségviselők hitelezőkkel szembeni felelőssége” tárgykörben felállított joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló véleménye. A Kúria joggyakorlat-elemző csoportja által 2017. január 12-én, a Kúria Polgári Kollégiuma által 2017. február 6-án elfogadott összefoglaló vélemény. A továbbiakban: „2016.El.II.JGY.G.2. vélemény”).

Az új Cégtörvény indokolása szerint a Ptk. 3:118. §-a egyértelműen rendezi a vezető tisztségviselők helytállási kötelezettségét a jogutód nélküli megszünt társaság kielégítetlen hitelezői követeléseivel szemben, ezért a jelenlegi cégtörvény 118/B. §-t is hatályon kívül kell helyezni. Fent azonban láthattuk, hogy a Ctv.-ben található norma egy speciális „wrongful trading” szabály a Ptk.-ban szereplőhöz képest. A Ptk. 3:118. §-a ugyanis nem egy önálló felelősségi tényállás, mivel az ott nevesített magatartás miatt a vezető tisztségviselők polgári jogi felelősségének megállapítására és velük szemben a szerződésen kívüli kártérítési igény érvényesítésére csak a Ctv. 118/B. §-ában foglaltak alapján kerülhet sor, ha a jogi személy jogutód nélküli megszüntetésére kényszertörlesztési eljárásban kerül sor. Különbség – egyebek mellett - a hatályos Ctv. és a Ptk. rendelkezései között, hogy előbbi [118/C. § (2)] a cég törlesztését elrendelő jogerős határozat Céglözlönyben való közzétételét követő kilencven napos jogvesztő határidőn belül ad lehetőséget a perindításra, míg utóbbi külön határidőről nem rendelkezik, ezért itt az általános elévülési időn belül lenne lehetősége a hitelezőnek a kereset előterjesztésére. Ugyancsak nem határozza meg a Ptk., hogy ki minősül hitelezőnek (aki jogosult a per megindítására), a Ctv. 118/C. § (1) bekezdése azonban rögzíti, hogy hitelező

csak az a személy lehet, aki követelését a kényszersztörlési eljárásban határidőben bejelentette és követelése jogerős és végrehajtható bírósági, hatósági határozaton, más végrehajtható okiraton alapul vagy nem vitatott vagy elismert, pénz- vagy pénzben kifejezett vagyoni követelés.

Bár a Ptk. nem tartalmazza a Ctv. azon rendelkezését, mely szerint vezető tisztségviselő a cég által megválasztott végelszámoló is, erre azonban a 118/B. § hatályon kívül helyezését követően sem lesz szükség, a kódex fenti szakaszának hatálya e nélkül is ki fog terjedni a végelszámolóra, mivel az új cégtörvénnyel hatályba léptetni tervezett, a jogi személyek végelszámolásáról szóló törvény tervezetének 6. § (3) bekezdése szerint a végelszámolóra a vezető tisztségviselőkre vonatkozó felelősségi szabályokat kell alkalmazni. Megjegyzem, hogy utóbbi jogszabályhely azt is ki fogja mondani, hogy ha a végelszámoló – bár ennek feltételei fennállnak – alapos ok nélkül késlekedik a felszámolási eljárás kezdeményezésével és nem tesz meg mindent a hitelezők érdekeinek biztosítására, úgy a hitelezőkkel szemben kártérítési felelősséggel tartozik.

A Ptk. azonban nem teszi lehetővé az árnyékvezető, azaz azon személy felelősségének a megállapítását, aki a cég döntéseinek meghozatalára ténylegesen meghatározó befolyást gyakorolt. Ugyancsak nem határozza meg a Ptk., hogy mi minősül fizetésképtelenséggel fenyegető helyzetnek, a bírói gyakorlat azonban megítélésem szerint ennek továbbra is azt az időpontot fogja tekinteni, amelytől kezdve a cég vezetői előre látták vagy az ilyen tisztséget betöltő személytől elvárható gondosság mellett látniuk kellett, hogy a cég nem lesz képes esedékességgel kielégíteni a vele szemben fennálló követeléseket.

A Ctv. szerint a vezető tisztségviselőnek a mentesüléshez bizonyítania kell, hogy a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet nem a vezető tisztségviselői jogviszonya alatt vagy ügyvezetési tevékenysége miatt következett be, a Ptk. azonban ezt nem írja elő, a kódex felelősségi szabálya szempontjából teljesen mindegy, hogy a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet mikor és kinek a tevékenysége következtében állt elő. Továbbra is irányadó lesz a BDT2014. 3144. számon közzétett eseti döntésben megfogalmazott megállapítás, mely szerint a vezető tisztségviselő azzal nem védekezhet, hogy a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzetet nem ő idézte elő (a határozatot a Cstv. 33/A. §-ban foglalt felelősségi szabály kapcsán hozták, de az az itt elemzett tényállásra is értelemszerűen vonatkozik). Védekezhet azonban a Ctv. hivatkozott jogszabályhelye második fordulatában foglaltakkal, vagyis azzal, hogy a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően az adott helyzetben az ilyen tisztséget betöltő személytől elvárható valamennyi intézkedést megtette a hitelezői veszteségek elkerülése, csökkentése, továbbá a cég legfőbb szerve intézkedéseinek kezdeményezése érdekében.

A vezető tisztségviselő a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően nagyon nehéz helyzetbe kerül, mert ha rosszul méri fel azt, hogy mikor (és hogyan) kell áttérnie a társaság érdekeinek a kizárólagos képviselétől a hitelezői érdekek képviselétére is, mindenképpen kockáztatja, hogy vagy a társaság, vagy a hitelezők fognak fellépni vele szemben. Megítélésem szerint – Török Tamás álláspontjával egyetértve – a vezető tisztségviselő a jövőben is úgy tudja majd elhárítani magától ezt a kockázatot a legeredményesebben, hogy összehívja a társaság legfőbb szervének ülését. Tájékoztatja a

tagokat a kialakult helyzetről, javasolva, hogy hozzanak megfelelő tartalmú döntést a követendő eljárásról.²⁷⁴

Ha a vezető tisztségviselő a kényszertörlesztés elrendelését megelőzően vagy a kényszertörlesztési eljárás alatt neki felróhatóan nem tesz eleget a számviteli beszámoló letétbe helyezési és közzétételi kötelezettségének, vagy - végelszámolás esetén - nem teljesíti bizonyos, a hatályos Ctv.-ben külön nevesített kötelezettségét, az még nem jelenti feltétlenül azt, hogy a hitelezői érdekeket nem vette figyelembe. Ugyanez igaz arra az esetre is, ha a kényszertörlesztési eljárást végelszámolás előzte meg és a végelszámoló nem tett eleget egyes, a Ctv.-ben foglalt (beszámoló készítési, tájékoztatási) kötelezettségeinek. Mindezek ellenére azonban indokoltnak tűnik annak a szabálynak a fenntartása, mely a fenti kötelezettségek megszegése esetére a mentesüléshez azt is előírja a vezető tisztségviselő, illetve a végelszámoló számára, hogy bizonyítsa, hogy a vezető tisztségviselői jogviszonya, illetve a végelszámoló tevékenysége alatt nem következett be vagyonszerzés, hiszen adott esetben pont a vezető tisztségviselőt terhelő, nevesített kötelezettségek elmulasztása akadályozhatja meg a hitelezőket abban, hogy bizonyítsák, az ügyvezető a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően a hitelezői érdekeket nem vette figyelembe. Végül soron tehát a vezető felróható magatartása okán nincs a hitelezőknek elég információjuk a perindításhoz, ez a felróható magatartás azonban nem zárhatja el a jogosultakat jogszerű igényük érvényesítésétől. A Fővárosi Ítéltábla 13.Gf.40.447/2016/3-III. számú döntése szerint a bizonyítási teher megfordítására vonatkozó szabályt az indokolja, hogy a vezető tisztségviselő az őt jogszabályi rendelkezés folytán terhelő kötelezettségnek nem tesz eleget, ezzel megnehezíti az adós hitelezőinek tájékozódási lehetőségét abban, hogy az adós gazdálkodása hogyan alakult a felelősség megállapítása szempontjából releváns időszakban, milyen ügyletek megkötésére került sor, a vezető tisztségviselő terhére milyen magatartások értékelhetők.

Az ilyen esetekre így a továbbiakban is célszerű lenne a fenti bizonyítási kötelezettség előírás a vezető tisztségviselők részére.

Tekintettel arra, hogy a Ptk. 3:118. §-a a gazdasági társaságok közös szabályai között helyezkedik el, a kényszertörlesztési eljárás viszont nem csak gazdasági társaságokat, hanem cégnak minősülő egyéb jogi személyeket is érinthet, ezért célszerűnek tűnik a hivatkozott rendelkezést áttenni a jogi személyek általános szabályai közé, hiszen nem minden cég gazdasági társaság is egyben.

2.3.2. A felszámolt cégek vezető tisztségviselőinek felelőssége

Az új Cégtörvény indokolása szerint, mivel a Ptk. 3:118. §-a egyértelműen rendezi a vezető tisztségviselők „helytállási kötelezettségét” (valójában: felelősségét) a jogutód nélküli megszűnt társaság kielégítetlen hitelezői követeléseivel szemben, ezért a Cstv. 33/A. §-t is hatályon kívül kell helyezni. A fentiekben foglalkoztunk már a felszámolási szabályrendszerben rögzített, speciális „wrongful trading” szabállyal.

²⁷⁴ Török Tamás: A módosult felelősségátviteli szabályok társasági jogunkban. *Gazdaság és Jog*, 2012/6. 8.

A Ptk. 3:118. §-a a kényszertöreléssel történő jogutód nélküli megszűnés és felszámolási eljárás lefolytatása esetére teszi lehetővé a vezető tisztségviselő felelősségre vonását. Fenti jogszabályhely azonban nem tudja teljes körűen pótolni a Cstv. 33/A. §-át sem, hiszen előbbi csak a gazdasági társaságokra, utóbbi viszont a Cstv. 3. § (1) bekezdés a) pontja²⁷⁵ szerinti, valamennyi gazdálkodó szervezetre kiterjed. A Cstv. 33/A. § hatályon kívül helyezése és a Ptk. 3:118. §-ának érintetlenül hagyása azt is eredményezné, hogy például alapítvány vezető tisztségviselői esetében nem lenne helye a felelősségre vonásnak. Megítélésem szerint a Cstv. 33/A. § (illetve a Ctv. 118/B. §) hatályon kívül helyezése lehetőséget biztosít a „wrongful trading” jogintézményének egységesítésére, ennek keretében pedig a Ptk. jelenlegi 3:118. §-ában található rendelkezésnek a jogi személyek általános szabályai közé történő áthelyezésére, megszüntetve ezzel a széttörédezett, a Ptk. különböző fejezeteiben és egyéb jogszabályokban található speciális, de lényegét tekintve egyforma szabályokat. Mindez pedig megszüntetné annak a lehetőségét is, hogy egyes jogi személy típusok kikerüljenek a szabályozás hatálya alól.

A fenti Ptk. rendelkezés általános szabályok közé történő áthelyezése mellett természetesen azt is el kell dönteni, hogy utóbbi továbbra is a Gt. 30. § (3) bekezdéséhez hasonló, utaló szabály legyen, vagy pedig a „wrongful trading” jogintézménye a Ptk.-ban legyen teljes körűen szabályozva. Az új Ctv. indokolása egyértelműen utóbbi megoldás mellett teszi le a voksot, s a szabályozás széttörézettségének megszüntetését is így lehetne elérni. Az előbbi lehetőség mellett szól viszont, hogy a Ptk. általános jellegére tekintettel nem feltétlenül kellene – elsősorban eljárásjogi – részletszabályokkal terhelni a kódexet. A magam részéről egyfajta köztes megoldással látom áthidalhatónak a problémát. Megítélésem szerint nem helytelen az az elgondolás, hogy a „wrongful trading”-et kizárólagosan a Ptk. szabályozza, mindezt azonban a Cstv. 33/A. §-hoz képest egy egyszerűsített formában kellene tennie, amire véleményem szerint meg is van minden lehetőség, hiszen – ahogy arra a későbbiek során is rá kívánok mutatni – több olyan szabályozási megoldása is van a jelenleg hatályos csódtörvénynek (és a cégtörvénynek is), amit a Ptk.-nak már nem kellene tartalmaznia (jogvesztő határidők, kétlépcsős perindítás, stb.), így a jelenlegi 3:118. §-ban található rendelkezés kisebb kiegészítésekkel ugyan, de a kódextől nem rendszeridegen módon tudná betölteni hitelezővédelmi funkcióját.

A Kúria joggyakorlat-elemző csoportja tagjainak egy része szerint is meg kellene vizsgálni, hogy további alanyi körre nem indokolt-e a Ptk. vonatkozó szabályozásának kiterjesztése. Megítélésük szerint is lehetséges lenne ez például oly módon, hogy a jogi személyek általános szabályai között kerülnének elhelyezésre a felelősségre vonatkozó szabályok. Ebben az esetben a Cstv. (Ctv.) vezető tisztségviselők felelősségére vonatkozó

²⁷⁵ A Cstv. 3. § (1) bekezdés a) pontja szerint gazdálkodó szervezet a gazdasági társaság mellett a közhasznú társaság, az ügyvédi iroda, a közjegyzői iroda, a szabadalmi ügyvivői iroda, a végrehajtói iroda, az európai részvénytársaság, a szövetkezet, a lakásszövetkezet, az európai szövetkezet, a vízgazdálkodási társulat (a víziközmű-társulat kivételével), az erdőbirtokossági társulat, az önkéntes kölcsönös biztosító pénztár, a magánnyugdíjpénztár, az egyéni cég, az egyesülés, ideértve az európai gazdasági egyesülést is, az európai területi társulás, egyesület, alapítvány, valamint mindazon jogi személyek vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaságok, amelyek fő érdekeltsegeinek központja a Tanács fizetésképtelenségi eljárásokról szóló 1346/2000/EK rendelete alapján az Európai Unió területén található.

szabályait – a lehetőség szerint – az eljárási szabályokra kellene korlátozni. Jogszabályi szinten kellene eldönteni, hogy a Ptk. szabályai önálló perindítási jogcímként szolgálhatnak-e, ha igen, milyen esetben. A joggyakorlat-elemző csoport tagjainak egy része olyan megoldást is támogatni tudna, amely szerint csak a Cstv.-ben (Ctv.-ben) jelenjenek meg a vezető tisztségviselők felelősségére vonatkozó szabályok, figyelemmel arra, hogy mindkét jogszabály nemcsak eljárásjogi rendelkezéseket tartalmaz (2016.El.II.JGY.G.2. vélemény).

Annak megítéléséhez, hogy hogyan kell a hitelezői érdekeket is megfelelő módon figyelembe venni, véleményem szerint a hatályos Cstv. 33/A. § (4) bekezdését, valamint a Ctv. 118/B. § (4) bekezdését hívhatjuk majd segítségül a későbbiekben is. Így tehát figyelembe veszi a hitelezői érdekeket az a vezető tisztségviselő, aki a fizetésektelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően nem vállalt az adós pénzügyi helyzetéhez képest indokolatlan üzleti kockázatot, illetve az adott helyzetben az ilyen tisztséget betöltő személytől elvárható valamennyi intézkedést megteszi a hitelezői veszteségek elkerülése, csökkentése, továbbá a cég legfőbb szerve (döntéshozó szerve) intézkedéseinek kezdeményezése érdekében. A hitelezői érdekek felróható módon történő figyelmen kívül hagyására vonatkozó példákat pedig a Btk. 404. § (1) és (4) bekezdésében találhatunk: a vagyon vagy annak egy része elrejtésével, eltitkolásával, megrongálásával, megsemmisítésével, használhatatlanná tételével, színlelt ügylet kötésével vagy kétes követelés elismerésével, vagy az ésszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétes más módon a gazdálkodó szervezet vagyonának ténylegesen vagy színleg történő csökkentése, illetve valamely hitelezőnek a Cstv.-ben meghatározott kielégítési sorrend megsértésével előnyben részesítése. A két törvényben rögzített magatartások között elhelyezkedő tényállások esetén mindig gondos bírói mérlegelés alapján lehet csak eldönteni, hogy a vezető tisztségviselői a hitelezői érdekeket is figyelembe vette-e.

A Cstv. 33/A. § hatályon kívül helyezése és a Ptk. 3:118. § változatlan formában történő fenntartása esetén nem lesz olyan jogszabály, amely a vezető tisztségviselő felelőssége megállapítására vonatkozó, speciális eljárásjogi szabályokat tartalmazna. Ha marad ez a felállás, akkor a „wrongful trading”-re vonatkozó rendelkezések egyetlen mondatban kerülnek összefoglalásra, a hatályos Cstv. tizennégy bekezdése helyett. Azt pedig anyagi jogi értelemben vett hiányosságnak tekinthetjük, hogy így az árnyékvezető felelősségre vonására nem lesz lehetőség a továbbiakban. Büntetőjogi felelősségük azonban továbbra is megállhat, hiszen a Btk. 404. § (6) bekezdése alapján a csődbűncselekményt tettesként nem csak az követheti el, aki az adós gazdálkodó szervezet vagyonával vagy annak egy részével rendelkezni jogosult, hanem az is, akinek erre lehetősége van. Ami pedig a „strómanokat” illeti, ki kell emelnünk, hogy ők nem védekezhetnek eredményesen azzal, hogy csak „névleges” ügyvezetők voltak és ténylegesen akkor sem láttak el ügyvezetői feladatokat, amikor a cég fizetésektelenséggel fenyegető helyzetbe került. Az ügyvezetés ugyanis az üzletszerű gazdasági tevékenység eredményessége érdekében folytatott folyamatos vezetői tevékenységet jelent, mely kiterjed a jogszerű működés biztosítására. A Ptk. a „névleges” ügyvezető fogalmát nem ismeri, az ügyvezetőnek ismernie kell a társaság vagyoni, gazdasági, pénzügyi helyzetét. Észlelnie kell, ha a cég fizetésektelenséggel fenyegető helyzetbe kerül és ebben a helyzetben a hitelezők érdekeinek figyelembevételével köteles ellátni ügyvezetési feladatait. Azt az eljárást pedig, hogy a vezető tisztségviselő már a fizetésektelenséggel

fenyegető helyzet bekövetkezte előtt névleges ügyvezetőnek tekinti magát, semmilyen ügyvezetői tevékenységet nem végez, nem érdeklí a cég vagyoni-pénzügyi helyzete, csak úgy lehet értékelni, hogy nem az ügyvezetői tisztséget betöltő személyektől általában elvárható gondossággal jár el, felróható módon megszegi ügyvezetői kötelezettségeit. (EBH2011. 2326.).

Az árnyékvezetők szankcionálhatósága mellett véleményem szerint indokolt lenne megtartani – egyebek mellett - a hatályon kívül helyezendő Cstv. szakasz azon pontját is, mely a felszámolók tájékoztatási kötelezettségét írja elő a hitelezők felé, ha a vezető tisztségviselők felelősségének alapjául szolgáló körülményekről és információkról szereznek tudomást [Cstv. 33/A. § (6)].

A Cstv. 33/A. § (9) bekezdése alapján a megállapítási perben biztosíték nyújtása is kérhető a hitelezők követelésének kielégítése céljából, ilyen lehetőséget azonban a Ptk. nem tartalmaz. Előbbi megoldás azért is jelent tényleges biztosítékot a hitelezőknek, mert az adós gazdálkodó szervezet többségi befolyással rendelkező tagja (egyszemélyes társaság és egyéni cég esetén a tag, külföldi székhelyű vállalkozás magyarországi fióktelepe esetén a külföldi székhelyű vállalkozás) a biztosíték teljesítéséért a vezetőtől való behajthatatlanság esetén kezessé válhat.²⁷⁶ A külföldi székhelyű vállalkozás az említett kezési kötelezettségéből eredő fizetési kötelezettségét nem teljesítheti a fióktelepe rendelkezésére bocsátott vagyonból. A többségi befolyással rendelkező tagok saját magatartásukra alapított felelősségre vonására a Ptk. 3:324. § (2), 3:208. § (3) és 3:323. § (5) bekezdése, valamint a Cstv. 63. § (2) bekezdése és 63/A. §-a azonban vélhetően továbbra is lehetőséget nyújt majd.

A hitelezők részére kedvező megoldása azonban a Ptk. 3:118. §-ának, hogy a Cstv.-vel szemben megállapítási per közbeiktatása nélkül teszi lehetővé a vezető tisztségviselők közvetlen perlését és marasztalását. A csődtörvény alapján a felszámolási eljárás jogerős lezárásáról hozott határozat Cégeközlönyben való közzétételét követő 90 napos jogvesztő határidőn belül – meg nem térült követelése erejéig – a hitelező csak egy második eljárásban kérheti a bíróságtól, hogy a 33/A. § (1) bekezdése szerinti perben jogerősen megállapított felelősség alapján kötelezze az adós volt vezetőjét követelésének kifizetésére.

A megállapítási per, valamint a kereset előterjesztésére megállapított jogvesztő határidő eltörlésének következménye, hogy a hitelezők az elévülési határidőn belül bármikor megindíthatják az eljárást a vezető tisztségviselővel szemben, ha pedig ezt olyan időpontban teszik, amikor a korábbi, hitelezők által indított perek már lezárásra kerültek (tehát nincs már lehetőség az eljárások egyesítésére), úgy fennáll a veszélye annak, hogy a később perelő felperesek már nem tudják bizonyítani, hogy a vezető tisztségviselő magatartásával okozati összefüggésben őket is kár érte. Ennek az az oka, hogy a vezető hitelezői érdekeket sértő eljárása hiányában is csak a jogi személy vagyona állna rendelkezésre követelésük kielégítésére, így ez a vagyon képezi az összes hitelező követelésének kielégítési alapját. Ha

²⁷⁶ A Cstv. ezzel a szabállyal valójában a minősített befolyással rendelkező tag (részvényes) mögöttes (sortartó kezési) helytállási kötelezettségét mondta ki a vezető tisztségviselőért, mely megoldás Török Tamás szerint föltöbb szükséges, hiszen a minősített befolyással rendelkező tagnak (részvényesnek) a társaság tartozásaiért való felelősségét kell szabályozni (mint ahogy az szabályozásra is került), nem pedig a vezető tisztségviselő tartozásaiért való mögöttes helytállási kötelezettséget (Török Tamás: *A módosult felelősségátviteli szabályok társasági jogunkban..* Gazdaság és Jog, 2012/6. 9.).

pedig a bíróság már az először pert indító hitelező keresetének akként ad helyt, hogy a vezető magatartása által csökkentett társasági vagyon teljes, csökkentéssel érintett részének megfelelő összeget ítél meg a hitelező számára, úgy a később fellépő hitelezők már nem juthatnak kielégítéshez. A problémával kapcsolatban természetesen több megoldás is elképzelhető, én azonban úgy gondolom, hogy az elvárható magatartás elvéhez kell elsősorban visszanyúlnunk. Mivel a perindítás előfeltétele a jogi személy jogutód nélküli megszűnése, ezért a hitelező ilyenkor már összecszerűen ismeri a kárát, ezért elvárható tőle, hogy ne késlekedjen a per megindításával, azt lehetőleg ne az elévülési határidő lejártához közeledve tegye meg, hanem a jogutód nélküli megszűnést követően, lehetőség szerint haladéktalanul. A volt vezető tisztségviselők magánvagyonára eltüntetésének megelőzésére (már amennyiben ez egyáltalán lehetséges) is így van a legnagyobb esély.

Bár a Ptk. a kimentés eseteit nem nevesíti, a vezető tisztségviselő a továbbiakban is védekezhet a Cstv. hivatkozott jogszabályhelye negyedik bekezdésében foglaltakkal, vagyis azzal, hogy a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően nem vállalt az adós pénzügyi helyzetéhez képest indokolatlan üzleti kockázatot, illetve az adott helyzetben az ilyen tisztséget betöltő személytől elvárható valamennyi intézkedést megtette a hitelezői veszteségek elkerülése, csökkentése, továbbá az adós gazdálkodó szervezet legfőbb szerve intézkedéseinek kezdeményezése érdekében. Szintén nem szól külön a Ptk. a Cstv.-ben megtalálható, „... és ezzel okozati összefüggésben a gazdálkodó szervezet vagyona csökkent, vagy a hitelezők követeléseinek teljes mértékben történő kielégítése más okból megghiúsulhat (...) a hitelezői érdekeket figyelmen kívül hagyó tevékenységnek minősül az is, ha a vezető elmulasztotta a környezetkárosodás megelőzésére, a környezetkárosítás abbahagyására, illetve a kármentesítésre vonatkozó, jogszabályban meghatározott kötelezettségeket, és ennek következtében a hitelezők követeléseinek teljes mértékben történő kielégítése megghiúsulhat” fordulatokról, azonban megítélésem szerint a kódex hivatkozott szakasza ezekre az esetekre is alkalmazható. Nem alkalmazható viszont végelszámolással történő megszűnésnél, ezért a cégek jogutód nélkül történő megszűnésének esetei közül csak a felszámolási és a kényszertörlési eljárást követően, illetve törvényben meghatározott egyéb esetben lehet rá eredményesen hivatkozni.

A hatályos Cstv. 33/A. § (5) bekezdése szerint, amennyiben a vezető a felszámolás kezdő időpontját megelőzően neki felróhatóan nem vagy nem megfelelően tett eleget a gazdálkodó szervezet éves beszámolója [összevont (konszolidált) éves beszámolója] külön jogszabályban meghatározott letétbe helyezési és közzétételi kötelezettségének, vagy nem teljesíti a 31. § (1) bekezdés *a)-d)* pontja szerinti beszámolóképzési, irat- és vagyonátadási, továbbá tájékoztatási kötelezettségét, neki kell bizonyítania, hogy a vezetői tisztségének időtartama alatt nem következett be fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet, vagy ha ilyen körülmény fennállt, a vezetési feladatai ellátása során a hitelezők érdekeit is figyelembe vette. Ilyen szabályt a Ptk. nem tartalmaz, s mint arra a kényszertörölt cégek vezető tisztségviselőinek felelőssége körében már utaltam, az ilyen jellegű szabályok fenntartása hitelezővédelmi okokból továbbra is kívánatos lenne.

Ugyancsak nem mondja ki külön a Ptk. elemzett szakasza – szemben a Cstv.-vel -, hogy ha több vezető tisztségviselő közösen okozott kárt, felelőségük egyetemleges, erre azonban nincs is szükség, hiszen az egyetemlegesség a kódex 3:118. §-án keresztül alkalmazandó

6:524. § (1) bekezdéséből is következik. Mivel a Ptk. szerint a hitelezők a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályai szerint érvényesíthetnek kártérítési igényt a vezetőkkel szemben, ezért közösen okozott kár esetén értelemszerűen nem csak az egyetemlegesség főszabályát, hanem a többek közös károkozására vonatkozó valamennyi rendelkezést figyelembe kell venni a kereset elbírálásánál. Ennek komoly gyakorlati jelentősége van, hiszen gyakran előfordul, hogy egy társaság ügyvezetését nem csak egy vezető tisztségviselő látja el.

2.3.3. Konklúzió

A megfelelő felelősségátviteli tényállások megkomponálása továbbra is komoly kihívás elé állítja a jogalkotót. Alátámasztja mindezt, hogy mind a Ctv.-ben szereplő, a kényszerszertörölt cégek vezető tisztségviselőinek felelősségét szabályozó, mind pedig a Cstv. hatálya alá tartozó, a fizetésektelenséggel fenyegető helyzetben lévő gazdálkodó szervezetek vezetői felelősségre vonását szolgáló rendelkezések több alkalommal is átfogó módosításon estek át. Ennek ellenére a jogalkotó nagyon bizakodó a Ptk. 3:118. §-ában található szabály vonatkozásában, olyannyira, hogy a jövőben könnyen lehet, hogy a Ctv.-ben és a Cstv.-ben található felelősségátviteli normák helyét is a fenti szakasz lesz hivatott betölteni. A megelőlegezett bizalom meglehetősen nagyvonalú, hiszen utóbbi tényállás kapcsán nemhogy kiforrott, de lényegében semmilyen bírói gyakorlatról nem beszélhetünk (megjegyzem: nem is beszélhetünk, hiszen mint láttuk, itt tulajdonképpen egy utaló szabályról van szó).

A sokszor már-már követhetetlennek tűnő felelősségátviteli alakzatok számának csökkentése, a külön megállapítási és marasztalási perre vonatkozó szabályok eltörlése helyes törekvésnek tűnik, célszerű lenne azonban a „jogutód” szabályokat olyan formába önteni, hogy azokhoz ritkábban kelljen hozzányúlni, mint elődeikhez. A hatályon kívül helyezendő normák sem éltek azonban hasztalan életet, hiszen több olyan példát is tartalmaznak a vezető tisztségviselők kimentése körében, melyekhez az eljáró bíróságok a jövőben is visszanyúlhatnak egy-egy tényállás megítélése kapcsán.

Azt kijelenthetjük, hogy mind a kényszerszertörléssel, mind pedig a felszámolással megszűnt cégek vezető tisztségviselői tekintetében változatlanul lehetőség lesz a felelősségátvitelre. Negatívumként értékelendő viszont az árnyékvezetők felelősségre vonhatóságának megszüntetése. A mai gazdasági életben a társaságok döntéseire ténylegesen meghatározó befolyást gyakorló személyek felelősségének megállapíthatóságát megítélésem szerint mindenképpen meg kell oldania a jogalkotónak. A fent bemutatott módosítási javaslatok szerint ez a jövőben már csak a büntetőjog eszközeivel lesz lehetséges.

Az árnyékvezetők szankcionálhatósága mellett véleményem szerint indokolt lenne megtartani – egyebek mellett - a hatályon kívül helyezendő Cstv. szakasz azon pontját is, mely a felszámolókat tájékoztatási kötelezettségét írja elő a hitelezők felé, ha a vezető tisztségviselők felelősségének alapjául szolgáló körülményekről és információkról szereznek tudomást [Cstv. 33/A. § (6)], a hitelezői érdekek megfelelő védelme érdekében pedig a Cstv. 33/A. § (5) bekezdésében, valamint a Ctv. 118/B. § (5)-(6) bekezdéseiben található szabályok fenntartása pedig ugyancsak fontos lenne. Utóbbi, valamint a fentiekben jelzett egyéb körülmények miatt sem értek feltétlenül egyet az új cégtörvény indokolásának azon részével,

mely szerint a Ptk. 3:118. §-a egyértelműen rendezi a vezető tisztségviselők „helyállási kötelezettségét” (helyesen: felelősségét) a jogutód nélküli megszűnt társaság kielégítetlen hitelezői követeléseivel szemben, és ezért a Cstv. 33/A. §-t, illetve a jelenlegi cégtörvény 118/B. §-t hatályon kívül kell helyezni. A hatályon kívül helyezés önmagában megítélés szerint nem elegendő, a Ptk. hivatkozott szakasza nem fogja tudni teljes körűen pótolni a Ctv. és a Cstv. rendelkezéseit.

3. Összefoglaló táblázatok

A könnyebb áttekinthetőség érdekében összefoglaló táblázatokat készítettünk a fentiekben elemzett, vezető tisztségviselői felelősséget és helyállási kötelezettséget szabályozó tényállásokról, különbséget téve aszerint, hogy a felelősség, illetve helyállási kötelezettség érvényesítésére a társaság jogutód nélküli megszűnését megelőzően is, vagy csak azt követően (de legalábbis a jogutód nélküli megszűntetésre irányuló eljárás során) kerülhet sor.

Vezető tisztségviselői felelősség és helyállási kötelezettség a jogutód nélküli megszűnést megelőzően

Helyállási kötelezettség a Ptk.-ban	az előtársasággal szemben fennálló követelésekért való helytállás [3:101. § (5)]
Felelősség a Ptk.-ban	felelősség az előtársasági működés késedelem nélküli megszüntetésének elmulasztásával okozott kárért [3:101. § (4)]
	a vezető tisztségviselő felelősségének főszabályai (3:24. §)

Tagi felelősség és helyállási kötelezettség a jogutód nélküli megszűnést követően

Felelősség a Ptk.-ban	a gazdasági társaságok vezető tisztségviselőinek harmadik személyekkel szembeni felelőssége (3:118. §)
Felelősség a Cstv.-ben	„wrongful trading” (33/A. §)
Felelősség a Ctv.-ben	„wrongful trading” (118/B. §)

4. Felelősség a felszámolás elrendelését követően tanúsított magatartásokért: a csődbűncselekmény egyes fizetésképtelenségi jogi kérdései

4.1. A csődbűncselekmény vizsgálatának indokoltsága

A társaság fizetésképtelenségével fenyegető helyzetben a vezető tisztségviselő által elkövetett, a hitelezői érdekeket sértő magatartások vizsgálatát követően érdemes foglalkoznunk a fizetésképtelenség bírósági megállapítását követően a vezetők által megvalósított és a hitelezőkre nézve sérelmes cselekmények felelősségi jogi kérdéseivel is. Mint láttuk, a vezető tisztségviselő kártérítési felelősségének alapjául szolgáló magatartásnak sokszor büntetőjogi vetületei is vannak, a társaság fizetésképtelenségének megállapítását követően tanúsított cselekmények esetében pedig fokozottan igaz ez a megállapítás, tekintettel a csődbűncselekmény könnyű megvalósíthatóságára. A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvénynek a csődbűncselekmény tényállását tartalmazó 404. §-hoz fűzött indokolást olvasva szembetűnő, hogy abban hivatkozást találunk a Ptk., a Cstv., a Gt., a Civil tv. és a Ctv. egyes rendelkezéseire is. Ebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a csődbűncselekmény szabályainak helyes alkalmazásához elengedhetetlenek bizonyos magánjogi ismeretek is. A kérdéses deliktum egynéhány rendelkezésének megértéséhez nem csak a felsorolt, a civilisztika körébe, azon belül is elsősorban a fizetésképtelenségi jog területére tartozó jogszabályok, de az azokhoz kapcsolódó bírói gyakorlat eredményeinek elsajátítása is szükséges. Fenti tényállás megfelelő ismerete szintén nem csak egy büntetőbíró számára fontos, hiszen a Btk. 404/A. §-a egy évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegeti azt a felszámolót, aki a felszámolási eljárás során hitelt érdemlő tudomást szerez csődbűncselekmény elkövetéséről, és erről a hatóságnak, mielőtt teheti, nem tesz jelentést (a Cstv. 33. § (4) bekezdése általánosságban, valamennyi általa észlelt bűncselekményre vonatkozóan esetre ír elő feljelentési kötelezettséget a felszámoló részére). Mivel a csődbűncselekmény és a Ptk. 3:118. §-ában szabályozott vezető tisztségviselői magatartás között sok az átfedés, ezért könnyen elképzelhető, hogy a felszámoló feljelentése folytán megindított büntetőeljárásban érvényesítenek a hitelezők polgári jogi igényt a vezetővel szemben.

Az alábbiakban a közjog és magánjog találkozásának e sajátos területén kívánunk némi segítséget nyújtani a megfelelő eligazodáshoz, elsősorban a Btk. egyes rendelkezéseinek a csődtörvényre vetített vizsgálatával.²⁷⁷

²⁷⁷ Szükségesnek tartjuk megemlíteni, hogy a csődbűncselekmény mellett a tartozás fedezetének elvonása deliktumát is könnyen megvalósíthatja a hitelezőknek kárt okozó tisztségviselő. A Btk. 405. § (1) bekezdése szerint ugyanis, aki írásbeli szerződés alapján fennálló követelés fedezetéül szolgáló vagyont részben vagy egészben elvonja, és ezzel a tartozás kiegyenlítését részben vagy egészben megghiúsítja, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. A (2) bekezdés értelmében, aki az (1) bekezdésben meghatározott cselekményt a gazdasági tevékenységből származó tartozás fedezetéül szolgáló vagyona követi el, büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Ez a bűncselekmény azonban csak egy konkrét szerződés alapján fennálló követelés jogosultjának sérelmére követhető el, így a vezető tisztségviselővel szembeni polgári per megindítására is ő lesz jogosult, mivel az adott követelés biztosítására lekötött vagyon elvonásával valósítható csak meg a deliktum. A cselekmény csak a tartozás fedezetéül szolgáló vagyona nézve követhető el,

4.2. A szabályozás háttéréről

Piacgazdasági viszonyok között a gazdálkodók mellett a jogalkotónak is elkerülhetetlenül fel kell készülnie a gazdálkodás nem várt következményei, sikertelensége, eredménytelensége konzekvenciáinak a levonására. Az 1980-1990-es évek fordulóján a gazdasági társaságok működésének jogi szabályozásával szinte egyidejűleg felmerült az igény a csőd- és a felszámolási eljárás előírásainak kidolgozására, s ezzel együtt a kérdés büntetőjogi szabályozására. E bűncselekmény azonban nem volt teljesen új a magyar jogban. Már az 1800-as évek elején léteztek olyan előírások, amelyek szigorú szankciókat helyeztek kilátásba a csődbe ment vállalkozó jogellenes vagyonmentő tettei esetére. A Csemegi kódex utóbbi magatartást „csalárd vagy vétkes bukás” címén büntette. Több évtized után, korszerűbb formában a bűncselekmény 1992-ben került a Btk.-ba.²⁷⁸

A csődbűncselekmény a hitelezők érdekeinek védelmét biztosítja. A piacgazdaság biztonságos működésének alapvető feltétele, hogy az üzleti kapcsolatok során teljesített szolgáltatások ellentételezése megtörténjen, a befektetett pénzeszközök megtérüljenek. A teljesített szolgáltatások kikényszeríthetőségének biztosításával a jogi környezet nagyban segíthet a piacgazdaság stabilitásában, megbízható működésében. A gazdálkodó szervezet rendes működése esetében a teljesítésre vonatkozóan megfelelő biztosítékul szolgál a szervezet vagyona, és működésének alapvető céljában rejlő további bevételezés, azaz az eredményes gazdálkodás reménye. Abban az esetben azonban, amikor a nyereséggel szolgáló és gazdaságos működés már nem biztosított, így a hitelezői megtérülés veszélybe kerül, kiemelt szükség és igény mutatkozik a hitelezői érdekek védelmére. Ezt a célt hivatott szolgálni a csőd- és a felszámolási eljárás intézménye. A személyi felelősség szintjén megfogalmazott kötelező előírás a Ptk. vezető tisztségviselővel szemben támasztott alapvető elvárás, a felelősség irányának megváltoztatása. Általánosságban a vezető tisztségviselővel szemben megfogalmazott igény, hogy a gazdasági társaság érdekeinek elsődlegessége alapján járjanak el, a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet azonban változtat ezen, ilyenkor már a hitelezői érdekeket is figyelembe kell venniük. Ez képezi az eljáró személyek polgári és büntetőjogi felelősségének alapját, nyilvánvalóan ehhez kapcsolódik számos, a hitelezők érdekeit védő kötelező rendelkezés és előírás. A bűncselekmény védett jogi tárgya tehát a piacgazdaság biztonságos működéséhez fűződő társadalmi érdek.²⁷⁹

a lekötés jogcíme közömbös, de annak szerződésen kell alapulnia. Fedezetként lekötetést eredményez minden olyan megállapodás, amelynek a tartalma alapján a vagyon fedezetté válik. Ehhez szükséges az, hogy a szerződésből pontosan megállapítható legyen, hogy mely vagyontárgyra (vagyoni körre), milyen jogcím alapján és milyen feltételek mellett vonatkozik a fedezeti megállapodás. A végrehajtás alá vonható vagyonnal nem, tényleges vagyonnal azonban rendelkező vezetők fizetőkészségét mozdíthatja elő a Btk.-nak az a szabálya [405. § (4)], mely szerint tartozás fedezetének elvonása miatt az elkövető nem büntethető, ha a tartozást a vádirat benyújtásáig kiegyenlíti. Amennyiben a tartozás a bírósági eljárásban kerül kiegyenlítésre, az a büntetés kiszabása körében értékelhető.

²⁷⁸ Erdősy Emil – Földvári József – Tóth Mihály: *Magyar büntetőjog. Különös rész.* Osiris Kiadó, Budapest, 2007. 423.

²⁷⁹ Polt Péter (főszerk.): *Új Btk. Kommentár. 8. kötet, különös rész.* Nemzeti Közszolgálati és Tankönyv Kiadó, Budapest, 2013. 96-97.

A gazdaság működésében természetszerű, hogy a vállalkozások egy része nem tud megfelelni a piaci követelményeknek és tönkremegy. Ezért ezeket a vállalkozásokat minél előbb fel kell számolni, vagy úgy kell újjászervezni, hogy beilleszkedhessenek az üzleti élet rendjébe. A csőd és a felszámolási eljárás ezt a célt szolgálja. A fejlett piaci országokban általánosan elfogadott, hogy mind az adós, mind a hitelezők, mind az állam érdekeit az szolgálja a legjobban, ha a még menthető helyzetben lévő gazdálkodó szervezetek esetén lehetőség nyílik arra, hogy a hitelezők érdekeinek is megfelelő program kidolgozásával kijussanak válságos helyzetükből, ezért a felszámolási eljárás mellett szükséges egy - a mi csődeljárásunkhoz hasonló - eljárás megteremtése a még életképes gazdálkodó szervezetek megmentése érdekében.

Gazdasági életünk jogi szabályozásának fejlődésében jelentős mérföldkőnek számított az 1986. évi 11. számú törvényerejű rendelettel bevezetett felszámolás jogintézménye. Ez a korábbi miniszteri rendeletekben testet öltő államigazgatási beavatkozás helyett az üzleti érdekeket helyezte előtérbe a gazdasági nehézségek orvoslásában. Számos pozitív vonása ellenére e jogintézmény nem tudta az elvárt hatásfokkal betölteni szerepét, amelynek oka a pénzügyi gazdasági szabályozás és a gazdaságpolitika ellentmondásai, a piacgazdaság követelményeinek megfelelni nem képes tulajdonviszonyok és nem utolsósorban a jogi szabályozás hiányosságai. Az 1986. évtől bekövetkezett módosítások előremutató jellegűek voltak, de az eljárás alapvető tartalmi fogyatékoságait nem tudták orvosolni. A társadalmi és gazdasági viszonyokban bekövetkezett változások, a gazdasági szerkezetváltás szükségessége, a piacgazdaság feltételei között elengedhetetlen hitelezői érdekek érvényesítése megkövetelte, hogy olyan törvény készüljön, amely figyelembe véve a fejlett piacgazdasággal rendelkező országok gyakorlatát, támaszkodva az 1986. év óta felhalmozott tapasztalatokra, lehetővé teszi a gazdálkodó szervezetek vállalkozása során keletkezett pénzügyi kötelezettségek érvényesítésének jogi kereteit a fizetéseképtelen vállalatok társadalmi érdekekkel összhangban lévő kezelését. A jogalkotó ennek érdekében több alapvető módosítást hajtott végre a korábbi jogszabályhoz képest. Az 1991. évi XLIX törvény az eljárás három formáját szabályozta: a csődeljárást, a felszámolási eljárást és a végelszámolást. Utóbbi később átkerült a cégtörvénybe, mivel itt nem egy fizetéseképtelenségi eljárásról, hanem tulajdonképpen a társaságok egy (az utolsó) létszakaszáról van szó. A csődbűncselekmény szempontjából is csak a kényszer-végelszámolási eljárásnak van jelentősége.

4.3. Csőd-, felszámolási- és kényszerszertörési eljárás

A csődbűncselekmény akkor büntethető, ha a csődeljárást megindították, a felszámolást, kényszerszertörési, illetve kényszer-végelszámolási eljárást elrendelték, vagy a felszámolási eljárás megindítása törvény kötelező rendelkezése ellenére nem történt meg.²⁸⁰ A csődeljárás

²⁸⁰ Btk. 404. § (5). Külön magyarázatot igényel az a feltétel, mely szerint a bűncselekmény akkor is büntethető, ha a felszámolási eljárást a törvény kötelező rendelkezése ellenére nem rendelték el. Ehhez kapcsolódik az a gyakran előforduló eset, amikor ugyan a gazdálkodó szervezet felszámolását még nem rendelték el, mert például az adós a bíróság előtt vitatja a kérelem megalapozottságát, de a törvényi rendelkezések szerint [például Cstv. 27. § (2) bekezdés] is megállapíthatóan fizetéseképtelen helyzetbe került. Kérdésként merül fel, hogy a büntetőhatóságok mennyiben vizsgálhatják a Cstv. törvényi rendelkezéseit, az azokban szereplő kötelező okokat.

kezdő időpontja a csődeljárás elrendeléséről szóló bírósági végzés közzétételének napja,²⁸¹ a kényszertörlesztés kezdő időpontja pedig a kényszertörlesztési eljárás megindításáról szóló jogerős végzésnek a cégbíróság által a Cégbizonylatban történő közzétételének napja.²⁸² A kényszer-végelszámolás kezdő időpontját a cégbíróság a végelszámolást elrendelő végzésében határozta meg, ez az eljárás azonban 2012. március 1. napjától megszüntetésre került és helyette a kényszertörlesztési eljárást vezette be a jogalkotó. A felszámolás kezdő időpontja a felszámolást elrendelő jogerős végzés közzétételének napja.²⁸³ A felszámolás kezdő időpontja objektív időpont, amely független attól, hogy az érdekeltek arról mikor értesültek (EBH2003. 961.). Ha az adós felszámolását elrendelő végzés jogerőre emelkedett, a bíróság a jogerőre emelkedést követően haladéktalanul kirendeli a felszámolót, majd elrendeli a felszámolást elrendelő és a felszámolót kirendelő végzés kivonatának a Cégbizonylatban való közzétételét. A Cégbizonylatban történő közzétételre a Cégbizonylat honlapján napi feltöltéssel kerül sor.²⁸⁴ A felszámolás kezdő időpontjában megszűnnek a tulajdonosnak a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos külön jogszabályokban meghatározott jogai.²⁸⁵ Innentől kezdve a gazdálkodó szervezet vagyonaival kapcsolatos jognyilatkozatot csak a felszámoló tehet²⁸⁶ és a gazdálkodó szervezet valamennyi tartozása lejárttá (esedékessé) válik.²⁸⁷ A felszámolás kezdő időpontjától a gazdálkodó szervezet által érvényesített követeléssel kapcsolatos jognyilatkozatot a folyamatban levő perben is csak a felszámoló tehet (BH1997. 402.). A Kúria elvi jelentőségű, EBH2015. G.2. számon közzétett döntésében kimondta, hogy a felszámolás kezdő időpontja után a felszámoló válik az adós vezető tisztségviselőjévé.

A csődeljárás olyan eljárás, amelynek során az adós - a csődegyezség megkötése érdekében - fizetési haladékot kap, és csődegyezség megkötésére tesz kísérletet.²⁸⁸ Az adós gazdálkodó szervezet vezetője a bírósághoz csődeljárás lefolytatása iránti kérelmet nyújthat be, az adós részéről a jogi képviselőt kötelező.²⁸⁹ A kérelem benyújtásához az adós

A kommentárirodalomban olvasható álláspont szerint a kifejezett törvényi felhatalmazás folytán – a Btk. szóhasználata szerint „törvény kötelező rendelkezése ellenére” – az eljáró büntetőhatóságoknak, így elsőként a nyomozóhatóságoknak vizsgálnia kell a törvényi feltételek meglétét, abban az esetben is, ha a bíróság még nem döntött a felszámolásról. Erre való tekintettel alapvetően tévesnek tartja a kommentár azt a gyakorlatot, amely a feljelentés elutasítását a bíróság által elrendelt felszámolási eljárás hiányára alapozza. A „törvény kötelező rendelkezése” megjelölés folytán bármely, a felszámolásra okot adó körülményt vizsgálni szükséges, a bizonyítási eljárást e körben is szükséges lefolytatni. E körben a kommentár felhívja a figyelmet arra, hogy az ezzel ellentétes gyakorlat indokolatlan lehetőséget adna a potenciális elkövetők kezébe, hogy a bírósági eljárás nem ritkán akár két évig történő elhúzásával a büntetőeljárás megindulását megakadályozzák, ez idő alatt pedig a későbbi bizonyítási eljárás sikerességét teljes mértékben meghiúsítsák. Nem beszélve arról, hogy a hivatkozott rendelkezés a büntethetőséget és nem az eljárás megindítását teszi függővé. Polt Péter (főszerk.): *Új Btk. Kommentár. 8. kötet, különös rész.* Nemzeti Közszerkesztési és Tankönyv Kiadó, Budapest, 2013. 107-108.

²⁸¹ Cstv. 9. § (2).

²⁸² Ctv. 117. § (1).

²⁸³ Cstv. 27. § (1).

²⁸⁴ Cstv. 28. § (1).

²⁸⁵ Cstv. 34. § (1).

²⁸⁶ Cstv. 34. § (2).

²⁸⁷ Cstv. 35. § (1).

²⁸⁸ Cstv. 1. § (2).

²⁸⁹ Cstv. 7. § (1).

gazdálkodó szervezet alapítói (tagsági) jogait gyakorló legfőbb szerv előzetes egyetértése szükséges. Egyéni cég esetében a kérelmet a cégtulajdonos saját döntése alapján nyújthatja be.²⁹⁰ A hitelezők tehát nem jogosultak csődeljárás kezdeményezésére.

A Cstv. szerint adós az a gazdálkodó szervezet, amely tartozását (tartozásait) az esedékességkor nem tudta vagy előreláthatóan nem tudja kiegyenlíteni.²⁹¹ Adós csak a törvény 3. § (1) bek. a) pontjában meghatározott gazdálkodó szervezet lehet. A csődeljárásban hitelező az, akinek az adóssal szemben jogerős és végrehajtható bírósági, hatósági határozaton vagy más végrehajtható okiraton alapuló, nem vitatott vagy elismert, lejárt pénz- vagy pénzben kifejezett vagyoni követelése van, akinek az adóssal szemben vitatott, vagy a csődeljárás alatt esedékessé vált pénz- vagy pénzben kifejezett vagyoni követelése van, és a követelést a vagyonfelügyelő nyilvántartásba vette, valamint az is, akinek az adóssal szemben olyan jövőben lejáró, pénz- vagy pénzben kifejezett, létező vagyoni követelése van, amely szállítási, vállalkozási, szolgáltatási és egyéb szerződésből jogszerűen ered, és amely a hitelező által már teljesített termékértékesítéshez, szolgáltatás teljesítéséhez, hitelviszonyt megtestesítő értékpapír-, tulajdonosi részesedést jelentő befektetés értékesítéséhez, kölcsönnyújtáshoz vagy előlegfizetéshez kapcsolódik, és ezt a hitelezői követelést a vagyonfelügyelő nyilvántartásba vette.²⁹²

A csődeljárás tehát az a reorganizációs eljárás, melynek során a fizetési nehézségekkel küzdő adós a számára biztosított fizetési haladék időtartama alatt a hitelezőivel egyezség megkötésére tesz kísérletet.²⁹³ A csődeljárás célja az adós fizetőképességének helyreállítása, nem pedig a társaság jogutód nélküli megszüntetése. Az adósnak a csődeljárás iránti kérelem benyújtására a felszámolásának elrendeléséről szóló elsőfokú végzés meghozataláig van lehetősége.²⁹⁴ A csődeljárás során a bíróság nem az adós fizetéseképtelensége esetén rendeli el annak felszámolását, hanem ha az egyezség nem jött létre, vagy a jogszabályokban foglaltaknak nem felel meg.²⁹⁵ A felszámolás elrendelése tehát a hitelezőktől függ, hiszen az egyezség megkötéséhez az ő hozzájárulásukra van szükség. A bíróság által jóváhagyott csődegyezség jogi természetét tekintve nem azonosítható a perbeli egyezséggel, de a felek kölcsönös és egybehangzó akaratának kifejezésén alapuló, a Ptk.-ban szabályozott egyezséggel sem. A csődegyezségekre vonatkozó jogszabályi rendelkezés olyan sui generis szabály, melynek lényegét a hitelezők közösségével - szavazás útján - létrejött kényszeregyezség jellege adja (BDT2014. 3088.).

A csődeljárás megindítása iránti kérelmet a bíróság csak a Cstv.-ben tételesen felsorolt okokból utasíthatja el, egyébként haladéktalanul végzést hoz a csődeljárás elrendeléséről, és ezt követően haladéktalanul intézkedik az erről szóló végzésnek a Céglőnyben való közzétételéről. A csődeljárás elrendeléséről szóló, közzétételre kerülő végzés tartalmazza, hogy a végzés közzétételétől az adóst fizetési moratórium illeti meg a vele szemben a fizetési haladék kezdő időpontját megelőzően, vagy az azt követően esedékessé váló pénzkövetelések

²⁹⁰ Cstv. 8. § (1).

²⁹¹ Cstv. 3. § (1) bek. b).

²⁹² Cstv. 3. § (1) bek. c).

²⁹³ Complex CD-jogtár. Az 1991. évi XLIX. törvény kommentárja. A 7. §-hoz fűzött kommentár.

²⁹⁴ Cstv. 7. § (2).

²⁹⁵ Cstv. 21/B. §.

vonatkozásában.²⁹⁶ Ha létrejön az egyezség és megfelel a jogszabályokban foglaltaknak, a bíróság végzéssel azt jóváhagyja, és a csődeljárást befejezetté nyilvánítja.²⁹⁷ Ha az egyezség nem jött létre, a bíróság a csődeljárást megszünteti és hivatalból megállapítja az adós fizetéseképtelenségét. A csődeljárást megszüntető végzésben a bíróság a fizetési haladékokat meghosszabbítja a felszámolást elrendelő jogerős végzés közzétételi napját követő második munkanap 0 óráig. Az adós a felszámolási eljárás alatt azonban már nem kérhet a bíróságtól fizetési haladékokat.²⁹⁸ A csődeljárást követő felszámolást elrendelő végzés ellen nincs helye fellebbezésnek.²⁹⁹ Ha az adós a fizetési kötelezettségét a csődeljárársban kötött egyezség ellenére nem teljesíti, a bíróság ugyancsak megállapítja a fizetéseképtelenségét.³⁰⁰

Mint már láttuk korábban, a kényszertörlési eljárás nem a cég fizetéseképtelenségével áll (közvetlen) összefüggésben. A cégbíróság kényszertörlési eljárás megindítását akkor rendeli el, ha a céget megszüntetnek nyilvánítja, a cég a végelszámolást három éven belül nem fejezte be és törlése iránt kérelmet nem terjesztett elő, a végelszámolás általános szabályaira történő áttérést nem hajtotta végre, vagy jogutód nélküli megszűnését előidéző ok következett be, és végelszámolási eljárás lefolytatásának nincs helye.³⁰¹ Nincs helye kényszertörlési eljárás elrendelésének a cég fizetéseképtelenségét megállapító végzés meghozatalát követően, valamint abban az esetben, ha a büntetőügyben eljáró bíróság vagy az ügyész a cégbíróságot arról értesíti, hogy a céggel szemben büntetőjogi intézkedés alkalmazására kerülhet sor. Ha a kényszertörlés elrendelésére a fizetéseképtelenséget megállapító végzés meghozatalát követően, de annak jogerőre emelkedését megelőzően került sor, a felszámolást elrendelő bíróság elektronikus értesítése alapján a kényszertörlési eljárás megszüntetésének van helye. Kényszertörlési eljárás alatt fizetéseképtelenség megállapítása iránti eljárás – a Ctv.-ben foglalt kivétellel - nem kezdeményezhető.³⁰²

A csődbüncselekmény tényállásának fogalmi eleme a gazdálkodó szervezet fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzete, fizetéseképtelensége, vagy annak látszata. A fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet kezdetének meghatározásával összefüggésben a Cstv. és a Ctv. már ismertetett rendelkezései bemutatása során elmondottakra utalunk vissza. A bíróság a társaság fizetéseképtelenségét akkor állapítja meg, ha szerződésen alapuló nem vitatott vagy elismert tartozását a teljesítési idő lejártát követő 20 napon belül sem egyenlítette ki vagy nem vitatta, és az ezt követő hitelezői írásbeli fizetési felszólításra sem teljesítette, vagy a jogerős bírósági határozatban, fizetési meghagyásban megállapított teljesítési határidőn belül tartozását nem egyenlítette ki, ha a vele szemben lefolytatott végrehajtás eredménytelen volt, ha a fizetési kötelezettségét csődeljárársban vagy felszámolási eljárásban kötött egyezség ellenére nem teljesítette, ha a bíróság a korábbi csődeljárást megszüntette, vagy a társaság, illetve a végelszámoló által indított eljárásban a tartozásai meghaladják a vagyonát, illetőleg a tartozását (tartozásait) az esedékességkor nem tudta vagy

²⁹⁶ Cstv. 10. § (2) bek. e).

²⁹⁷ Cstv. 21/A. § (3).

²⁹⁸ Cstv. 21/B. §

²⁹⁹ Cstv. 22. § (2).

³⁰⁰ Cstv. 27. § (2) bek. d).

³⁰¹ Ctv. 116. § (1).

³⁰² Ctv. 116. § (2).

előreláthatóan nem tudja kielégíteni, és a végelszámoló által indított eljárásban a gazdálkodó szervezet tagjai (tulajdonosai) felhívás ellenére sem nyilatkoznak arról, hogy kötelezettséget vállalnak a tartozások esedékességgkor történő kifizetéséhez szükséges források biztosítására.³⁰³

A Cstv. nem kívánja meg az adós vagyoni helyzetének széles körű felmérését, hanem a pénzforgalmi szemléletű fizetéseképtelenségi fogalmat alkalmazza, közömbös tehát az adós vagyona és a tartozás indoka is.³⁰⁴

A fizetéseképtelenség látszata nehezen értelmezhető, hiszen egy gazdálkodó szervezet akkor minősül fizetéseképtelennek, ha azt a felszámolási eljárásban a bíróság megállapítja, itt pedig nincsen lehetősége mérlegelésre: ha a Cstv. 27. § (2) bekezdésében szereplő feltételek valamelyike fennáll, a fizetéseképtelenséget meg *kell* állapítani, függetlenül attól, hogy adott esetben az adós a kérdéses tartozást képes lenne-e kiegyenlíteni. A fizetéseképtelenség tehát egy jogi kategória, egy gazdálkodó szervezet vagy fizetéseképtelen, vagy nem, így annak megítéléséről nem lehet látszata. Ha tehát hétköznapi értelemben véve idézik elő a társaság fizetéseképtelenségének látszatát és valójában az adós képes lenne tartozásait kiegyenlítésére, a felszámolási eljárás során azonban a Cstv. kötelező szabálya alapján a bíróság megállapítja a fizetéseképtelenséget, akkor jogi értelemben fizetéseképtelenségről, nem pedig annak látszatáról beszélünk. Utóbbi felfogáshoz közelít a Kúria BH2001. 392. számon közzétett eseti döntése is, mely szerint a fizetéseképtelenségi fogalom nem ad lehetőséget a bíróság számára annak vizsgálatára, hogy az adós tartósan fizetéseképtelen-e, vagy csupán - kintlevőségei behajthatatlansága miatt - időleges likviditási gondokkal küszködik. A fentiek értelmében a Btk. 404. § (2) bek. a) pontjában foglalt „vagy annak látszatát” fordulatot feleslegesnek érzem.

Nem kezdeményezhető az adós felszámolása – és ennél fogva fizetéseképtelensége sem lesz megállapítható - olyan hitelezői követelés miatt, amelyet a csődeljárásban a hitelező a Cstv. szerinti határidőben nem jelentett be.³⁰⁵ Szerződésen, jogerős bírósági határozaton vagy fizetési meghagyáson alapuló követelés esetében akkor sem kerülhet sor a fizetéseképtelenség megállapítására, ha a követelés összege (kamatok és járulékok nélkül számítva) nem haladja meg a 200 000 forintot.³⁰⁶ Szerződésen alapuló tartozás esetén a Cstv. 27. § (2c) bekezdése alapján az adós megakadályozhatja a fizetéseképtelenség megállapítását, ha a teljesítési idő lejártát követő 20 napon belül érdemben kétségbe vonja a fizetési kötelezettség jogcímét, fennállását, esedékességét, mértékét vagy összegét. A fizetéseképtelenség megállapításának mellőzésére tehát nem ad alapot az, ha az adós a hitelező követelését korábban nem, hanem csak a felszámolási eljárás megindítására irányuló kérelem kézhezvételét követően vitatta. A fizetéseképtelenség elkerüléséhez nem szükséges, hogy a hitelező újabb intézkedései kapcsán az adós minden esetben megerősítse az egyszer már közölt és vissza nem vont álláspontját (BH2003. 469.). Nem állapítható meg az adós fizetéseképtelensége, ha az elismert tartozásának a megfizetését megfelelőségi nyilatkozat tételéhez kötötte (BH2004. 423.). Ha az adós a felszámolása iránti kérelem tárgyává tett követelést az eljárás alatt teljes egészében kifizeti,

³⁰³ Cstv. 27. § (2).

³⁰⁴ Complex CD-jogtár. Az 1991. évi XLIX. törvény kommentárja. A 27. §-hoz fűzött kommentár.

³⁰⁵ Cstv. 27. § (2a).

³⁰⁶ Cstv. 27. § (2b).

fizetéseképtelensége arra hivatkozással nem állapítható meg, hogy a tőke után felszámított, de az eredetileg nem vitatott számlában nem szereplő, az eljárásban pedig már vitatott kamatot nem fizette meg (BH2002. 451.).

Szintén nincs lehetőség a fizetéseképtelenség megállapítására, ha a Cstv. 27. § (2) bek. a) pontja szerinti fizetési felszólítás nem tartalmazza legalább a követelés jogcímét, összegét, megfizetésének határidejét, illetve azt a végső határidőt, amelynek eredménytelen elteltét követően a hitelező meg kívánja indítani a felszámolási eljárást vagy egyéb jogi úton kívánja érvényesíteni a követelését, vagy ha az nem felel meg - a felek között fennálló szerződésben - a kapcsolattartás nyelvére vonatkozó kikötésnek (BH2010. 255.). Ha a fizetési felszólítást a hitelező postán kívánja eljuttatni az adósnak, azt tértivevény különszolgáltatással feladott postai könyvelt küldeményként kell elküldenie. A küldeményt a feladástól számított tizenötödik munkanapon akkor is a címzett által kézhezvettnek kell tekinteni, ha a postai kézbesítési szabályok szerint a kézbesítés akadályozott, a küldemény átvételét a címzett megtagadta, vagy a postai szolgáltató által rendelkezésére tartott küldeményért a címzett nem jelentkezett.³⁰⁷ A fizetési felszólítás kézhezvételét követően az adós által a hitelező ellen indított per az adós fizetéseképtelensége szempontjából nem teszi vitatottá a hitelező követelését (BH2013. 193.).

A jelen mű szerzőjének jogi képviselővel zajló eljárásban az adós társaság arra való hivatkozással tudta elkerülni fizetéseképtelenségének megállapítását, hogy a hitelező a tartozás alapjául szolgáló számlák megküldésére vonatkozó kötelezettségének nem tett eleget, mely a jogosult késedelmének minősül, ami pedig a kötelezett egyidejű késedelmét kizárja.³⁰⁸ A régi Ptk. hatálya alá tartozó eljárásban alkalmazott védekezés a 2013. évi V. törvény alapján is eredményes lehet. A jogalkotó a közbenső szerződésszegés szabályának [6:150. § (1) bek.] megfogalmazásánál ugyanis az 1959. évi IV. törvénynek a jogosult késedelmének egyik, a fenti eljárásban hivatkozott esetéből (rég Ptk. 302. § b) pont) indult ki és alkotta meg azt az általános, nem csak a jogosultakra vonatkozó rendelkezést, mely szerint a fél szerződésszegést követ el, ha elmulasztja megtenni azokat az intézkedéseket vagy nyilatkozatokat, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a másik fél a szerződésből eredő kötelezettségeit megfelelően teljesíthesse. Az új Ptk. rendelkezésének (2) bekezdése szerint az egyik felet terhelő intézkedés vagy nyilatkozat elmulasztása kizárja a másik fél olyan kötelezettségének megszegését, amelynek teljesítését az intézkedés vagy nyilatkozat elmulasztása megakadályozza. A pénzkötelmeknél pedig kifejezetten általánosnak tekinthető közbenső intézkedés a jogszabályban vagy a szerződésben megkövetelt számlaadási kötelezettség.

Ha a bíróság az adós kérelmére a tartozás kiegyenlítésére határidőt engedélyezett, úgy ennek elteltéig ugyancsak nincs helye a fizetéseképtelenség megállapításának.³⁰⁹ Szerződésen alapuló követelés esetén a fizetéseképtelenség megállapítása megakadályozása érdekében az adós a hitelező követelésének beszámítással történő teljesítésére akkor hivatkozhat, ha

³⁰⁷ Cstv. 27. § (3).

³⁰⁸ Az ügy külön szépsége volt, hogy a hitelező állítása szerint a kérdéses számlákat megküldte az adósnak, az erről szóló levél szövege azonban csak számlatartozásokról készített kimutatás mellékletre utalt, az adós a küldemény feladóvevényben jelzett súlyára hivatkozással pedig szintén azt valószínűsítette, hogy az nem tartalmazhatta a tartozás alapjául szolgáló (igen nagyszámú) számlákat.

³⁰⁹ Cstv. 27. § (4).

közokirattal vagy teljes bizonyító erejű magánokirattal bizonyítja, hogy követelése fennáll, és a hitelezői fizetési felszólítás kézhezvételét megelőzően keletkezett, azonban csak a hitelezői követelés vitatására nyitva álló határidőt követően vált esedékessé, vagy közokirattal vagy teljes bizonyító erejű magánokirattal bizonyítja, hogy a hitelezővel szembeni követelésének fennállásáról vagy lejárataról a fizetési felszólítás kézhezvételét követően szerzett tudomást, illetve, ha a beszámítani kért követelést a hitelező elismeri.³¹⁰ Ha az adós nem fizetéképtelen, a bíróság a felszámolási eljárást soron kívül megszünteti.³¹¹

Az adós a jogerős bírósági ítéletben megállapított fizetési kötelezettségét az általa kezdeményezett felülvizsgálati eljárásra hivatkozva eredményesen nem vitathatja, mivel a Cstv. 27. § (2) bekezdésének b) pontjában foglalt feltételek a felülvizsgálatra tekintet nélkül fennállnak. Ha az adós tartozását nem vitatta, fizetéképtelensége attól függetlenül megállapítható, hogy a tartozásra vonatkozóan kezeivel szemben időközben jogerős marasztaló ítéletet hoztak, s a követelés tőlük esetleg behajtható (BH1998. 45.).

4.4. A fizetéképtelen helyzetben elkövetett csődbűncselekmény

A Btk. 404. § (2) bekezdésének b) pontja szerint, egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló törvény hatálya alá tartozó gazdálkodó szervezet fizetéképtelensége esetén a vagyon vagy annak egy része elrejtésével, eltitkolásával, megrongálásával, megsemmisítésével, használhatatlanná tételével, színlelt ügylet kötésével vagy kétes követelés elismerésével, vagy az ésszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétes más módon a hitelező vagy a hitelezők kielégítését részben vagy egészben megghiúsítja. Utóbbi tényállás a fizetéképtelen helyzetben elkövetett csődbűncselekményt szabályozza.

A bűncselekmény eredménye a hitelező vagy a hitelezők kielégítésének részben vagy egészben történő megghiúsítása. A deliktumot mind a fizetéképtelenség megállapítását megelőzően, mind pedig azt követően el lehet követni, mivel azonban a fizetéképtelenség kimondására a felszámolási eljárás keretében, az azt lefolytató bíróságnak van csak lehetősége, ezért a tényállás minden elemének megvalósulásához szükség van a fizetéképtelenség Cstv. 27. § (2) bekezdése szerinti megállapítására. Kizárólag ezt az értelmezést teszi lehetővé a Btk. is, mivel annak 404. § (5) bek. b) pontja szerint a fenti bűncselekmény akkor büntethető, ha a felszámolást elrendelték, a Cstv. 27. § (1) bekezdése pedig kimondja, hogy a bíróság az adós felszámolását végzéssel elrendeli, ha az adós *fizetéképtelenségét állapítja meg*. Igaz, hogy a Btk. 404. § (5) bekezdése több eljárást is nevesít, ám ha a gazdálkodó szervezet fizetéképtelen, ezek átfordulnak felszámolásba, ha pedig a csődeljárás keretében a hitelező követelése – a csődegyezségnek megfelelően - csak részben térül meg, annak jogalapját maga a csődegyezség teremti meg.

Alaposabb vizsgálatot tesz szükségessé az az eset, amikor a fizetéképtelen helyzetben elkövetett csődbűncselekményt a felszámolás elrendelését követően valósítják meg. Tekintettel arra, hogy utóbbi időponttól kezdődően a Cstv. sajátos kötelezettségeket állapít

³¹⁰ Cstv. 27. § (5).

³¹¹ Cstv. 27. § (6).

meg mind a vezető tisztségviselő, mind a felszámoló számára, ezért indokolt ezek vázlatos áttekintése.

A Cstv. 31. § (1) bekezdése részletesen szabályozza a felszámolás alatt álló gazdálkodó szervezet vezetőjének kötelezettségeit a felszámolás elrendelését követően. E kötelezettségek megfelelő teljesítése szükséges ahhoz, hogy a felszámoló felmérje a gazdálkodó szervezet vagyoni helyzetét és a vele szemben támasztott követeléseket, nyitó felszámolási mérleget készítsen, megtervezze a felszámolás végrehajtásához szükséges költségeket és ütemtervet készítsen, ideértve a gazdasági tevékenység ésszerű befejezéséhez, valamint az állagmegóváshoz szükséges feladatokat és pénzügyi feltételeket, különös tekintettel a felesleges munkaerő leépítésére.

A Cstv. 40. § (1) bekezdése szerint a tudomásszerzéstől számított 120 napon, de legfeljebb a felszámolást elrendelő végzés közzétételének időpontjától számított 1 éves jogvesztő határidőn belül a felszámoló az adós nevében a bíróság [6. § (1) bekezdés] előtt keresettel megtámadhatja az adósnak

a) a felszámolási eljárás lefolytatására irányuló kérelem bíróságra történő beérkezése napját megelőző öt éven belül és azt követően megkötött, az adós vagyonának csökkenését eredményező szerződését vagy más jognyilatkozatát, ha az adós szándéka a hitelező vagy a hitelezők kijátszására irányult, és a másik fél erről a szándékról tudott vagy tudnia kellett,

b) a felszámolási eljárás lefolytatására irányuló kérelem bíróságra történő beérkezése napját megelőző három éven belül és azt követően megkötött szerződését vagy más jognyilatkozatát, ha annak tárgya az adós vagyonából történő ingyenes elidegenítés, illetve a vagyont terhelő ingyenes kötelezettségvállalás vagy a harmadik személy javára feltűnően aránytalan értékkülönbözettel megkötött visszterhes jogügylet,

c) a felszámolási eljárás lefolytatására irányuló kérelem bíróságra történő beérkezése napját megelőző kilencven napon belül és azt követően kötött szerződését vagy más jognyilatkozatát, ha annak tárgya egy hitelező előnyben részesítése, különösen egy fennálló szerződésnek a hitelező javára történő módosítása vagy biztosítékkal nem rendelkező hitelező számára biztosíték nyújtása,

d) a felszámolási eljárás lefolytatására irányuló kérelem bíróságra történő beérkezése napját megelőző három éven belül és azt követően megkötött szerződését vagy más jognyilatkozatát, ha annak tárgya olyan biztosítéki célú tulajdonátruházás, illetve jog vagy követelés biztosítéki célú átruházása vagy biztosítéki célú vételi jog gyakorlása volt, amelynek alapján a jogosult a szerzett jogával olyan módon élt, hogy az adóssal szemben fennálló elszámolási kötelezettségét nem vagy nem megfelelően teljesítette, illetve a biztosított követelést meghaladó fedezetet az adósnak nem adta ki; ha a jogszerzésre jogosult a tulajdonjog, más jog vagy követelés biztosítéki célból történő megszerzését a hitelbiztosítéki nyilvántartásba, illetve vételi jogát az ingatlan-nyilvántartásba nem jegyeztette be, a megtámadás feltételeinek fennállását vélelmezni kell.

A felszámoló elvárható gondosságának körébe tartozik, hogy amennyiben a fizetéseképtelenség bírósági megállapítása előtti időszakban jogszabályellenes vagyontkimentés történt, és a felszámoló úgy látja, hogy az ilyen vagyontkimentéssel szembeni fellépéssel a felszámolói vagyon növelhető, köteles az eljárásokat megindítani, tájékoztatva erről a hitelezői választmányt is. E kötelezettségeinek megszegésével okozott kárért a polgári jogi

felelősség szabályai szerint felel.³¹² A felszámoló azonban önállóan jogosult eldönteni, hogy az adós érdekében áll-e valamely per megindítása. Perindításra az adós felszámolója nem kötelezhető (EBH2002. 672.).

A Cstv. fenti, a felszámoló polgári jogi felelősségét kimondó szabálya alapján a bíróságnak a felszámoló gazdálkodó szervezet felelősségét és nem a felszámolóbiztos személyes felelősségét kell vizsgálnia. A felszámolóbiztos a felszámolóval létesített munkaviszonya, tagsági viszonya vagy megbízási jogviszonya alapján annak nevében jár el. Ha adott esetben a károsult a felszámolóbiztos felelősségének a megállapítását (is) kéri, azt is vizsgálni kell, hogy a felszámolóbiztos a felszámolóval milyen jogviszonyban állt, mert az erre vonatkozó polgári jogi szabályok alapján lehet csak eldönteni, hogy közvetlenül perelhető-e, vagy a kárért a felszámoló szervezet, mint munkáltató vonható felelősségre. A felszámoló a felszámolás során az ilyen tisztségből eredő kötelezettségeinek megszegésével okozott kárért felel. Ez a felelősségi szabály azokban az esetekben alkalmazható, amikor azt a magatartást, intézkedést vagy mulasztást, amellyel okozati összefüggésben a kár felmerült, a felszámoló a felszámolás során - ebből következően legfőképpen a csődtörvényben meghatározott - kötelezettségei megszegésével okozta. Ebbe a körbe tartozik mindazon kárt okozó intézkedése, mulasztása, amit a felszámolással kapcsolatosan tesz vagy nem tesz a kijelölésétől kezdődően, a felszámolási eljárást befejező bírósági határozatban meghatározott, még szükséges feladatai befejezéséig.³¹³

A gazdálkodó szervezet vezetője és felszámolója a felszámolási eljárás során rendszerint megvalósíthatja a csődbűncselekményt, hiszen utóbbi a gazdálkodó szervezet vagyonával rendelkezni jogosult, előbbinek pedig erre általában lehetősége van (megfelelve így a Btk. 404. § (6) bekezdésében szabályozott feltételeknek). A vezető és a felszámoló fent vázlatosan ismertetett, a Cstv.-ben részletekbe menően szabályozott kötelezettségei megszegése és ezzel a hitelező vagy a hitelezők kielégítésének részben vagy egészben történő megghiúsítása önmagában azonban nem tényállásszerű, hiszen ahhoz arra is szükség van, hogy a kötelezettségszegés egyben a 404. § (1) bekezdésében meghatározott valamely magatartásnak is megfeleljen.

4.5. A hitelező jogtalan előnyben részesítésével elkövetett csődbűncselekmény

A Btk. 404. § (4) bekezdése szerint, aki a felszámolás elrendelését követően valamely hitelezőjét a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló törvényben meghatározott kielégítési sorrend megsértésével előnyben részesíti, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Itt tehát arról van szó, hogy a gazdálkodó szervezet vagyona felett rendelkezni jogosult, vagy arra lehetőséggel rendelkező személy a Cstv. 57. § (1) bekezdésében írt sorrend megsértésével valamely hitelezőt előnyben részesít. Az elkövetési magatartás a kielégítési sorrend megsértése, nem pedig a 404. § (1) bekezdésében felsorolt cselekmények valamelyike.

³¹² Cstv. 54. §.

³¹³ Complex CD-jogtár. Az 1991. évi XLIX. törvény kommentárja. Az 54. §-hoz fűzött kommentár.

Az előnyben részesítés itt annyit jelent, hogy az adott hitelező (akinek fennálló jogos igénye van) a törvény szerinti sorrendhez képest előrébb kerül a kielégítésben. Ilyenkor nincs vagyonvesztés, szemben a többi csődbüncselekményi alakzattal, mert ez a vagyon mértékét nem érinti, csak a többi hitelező érdeke sérül. Ugyan az elkövetés ideje nem tényállási elem, de mivel a hitelezők kielégítésének sorrendje csak a felszámolási eljárásban értelmezhető, ezért a cselekményre ennek elrendelését követően kerülhet csak sor. A büncselekmény csak szándékosan követhető el. A cselekmény kísérlete elvileg ugyan nem kizárt, például a sorrendiség megsértésével történő hitel-kielégítés felajánlásával, de a gyakorlatban aligha fordul elő. A többi csődbüncselekményhez képest büntetlen utócselekmény.³¹⁴

Az EBH2011. 2333. számon közzétett elvi döntés alapjául szolgáló ügyben felmerült egyik jogkérdés az volt, hogy a felszámolási eljárásban jogerősen jóváhagyott közbenső mérlegnek van-e ítélt dolog hatálya, azaz a közbenső mérleg jogerős bírósági határozattal történt jóváhagyása után az annak alapján történt teljesítéseket követően, a hitelezői igény besorolását a felszámoló saját hatáskörében módosíthatja-e vagy sem. A Kúria ennek a kérdésnek a vizsgálata során utalt arra, hogy a korábban meghozott Gfv. X. 30.099/2010. számú határozatában már kifejtette azt az álláspontját, mely szerint, ha a bíróság jóváhagyja a közbenső mérleget, ezzel csak azt nyilvánítja ki, hogy a felszámoló által a közbenső mérlegben és a hozzákapcsolt szöveges jelentésben foglaltakat tudomásul veszi. Ezt követően amennyiben bizonyítékok merülnek fel arra nézve, hogy a jóváhagyott mérleg időszakban a tények eltérnek attól, mint amit a felszámoló a szöveges jelentésben bemutatott, úgy a közbenső mérleg jóváhagyása nem akadályozza a mérlegidőszak újabb vizsgálatának. Más a joghatása azonban a közbenső mérleghez csatolt részleges vagyonfelosztási javaslatot is jóváhagyó végzésnek. E végzéssel ugyanis a bíróság rendelkezik a hitelezői igények teljes vagy részbeni kielégítéséről, elbírálja azt, hogy a Cstv. 50. § (4) bekezdése alapján a hitelezői követelések miként elégíthetők ki. A részleges vagyonfelosztási javaslatot jóváhagyó jogerős végzéshez, a Cstv. 60. § (1) bekezdése alapján hozott jogerős végzéshez hasonlóan, a Cstv. 6. § (3) bekezdése értelmében megfelelően alkalmazott Pp. 229. § (1) bekezdés alapján jogerő fűződik, az abban foglaltakat a felek utóbb egymással szemben nem tehetik vitássá. A Kúria arra az álláspontra helyezkedett, hogy ha a közbenső mérleget jóváhagyó végzés valamely hitelező javára pénz kifizetéséről rendelkezett, s annak alapján pénzmozgás történt, ez a rendelkezés már ítélt dolognak minősül.

Ha tehát a bíróság a közbenső mérleget, és annak alapján a vagyonfelosztási javaslatot jogerős végzésével jóváhagyja, az abban megjelölt követelés nem sorolható át másik követeléskategóriába, a döntéshez jogerő hatás fűződik. Az így kifizetett követelést visszakövetelni nem lehet, az igényt kielégített hitelezői igényként kell nyilvántartani.

Míndez azonban azt is jelenti, hogy ha a bíróság a közbenső mérleget, és annak alapján a vagyonfelosztási javaslatot jogerős végzésével jóváhagyja, majd ezt követően a felszámoló módosítja a hitelezői igény besorolását és ez alapján valamely hitelezőt a jóváhagyott vagyonfelosztási javaslatban meghatározott kielégítési sorrend megsértésével előnyben részesíti, megvalósítja a Btk. 404. § (4) bekezdésében szabályozott csődbüncselekményt.

³¹⁴ Complex CD-jogtár. Az 1978. évi IV. törvény kommentárja. A 290. §-hoz fűzött kommentár.

Az EBH2011. 2331. számon közzétett elvi döntés szerint, a felszámoló kártérítési felelősséggel tartozik a felszámolási költségek - Bérgarancia Alapból nyújtott támogatás - esedékességekor történő kielégítésének elmulasztása miatt, ha annak akárcsak részbeni megfizetésére az adós - a felszámolás alatt - pénzeszközzel rendelkezett, de azt a felszámoló nem az esedékes felszámolási költség kifizetésére fordította.

A Kúria álláspontja szerint a kár a felperesnél bekövetkezett azzal, hogy a támogatást annak esedékességekor [Cstv. 58. § (1)] a felszámolás alatt álló adós vagyonából nem fizették vissza.

Az ok-okozati összefüggés tekintetében az alperes felülvizsgálati kérelmében vitatta a jogerős ítéletben kifejtett álláspontot, mert véleménye szerint, ha volt is kár, az nem az alperes magatartása miatt következett be.

A Kúria szerint a felszámolási eljárásban történeteket időrendben ketté kell választani. Elsődlegesen azt kellett megvizsgálni, hogy az alperes magatartása következtében bekövetkezett-e kár, ugyanis ha ez megállapítható, úgy a felszámolási eljárásban ezt követően történeteknek már nincs jelentősége az alperes kártérítési felelőssége szempontjából.

A Kúria álláspontja szerint a felszámoló akkor tartozik kártérítési felelősséggel a felszámolási költségek esedékességekor történő kielégítésének elmulasztása miatt, ha annak (esetleg csak részbeni) megfizetésére az adós pénzeszközzel rendelkezett a felszámolás alatt, de azt a felszámoló nem a felszámolási költségnek minősülő támogatás visszafizetésére fordította.

A felperes által becsatolt, a felszámolási eljárás befejezésekor készített mérleg, a bevételek és kiadások kimutatása, a felperes álláspontját támasztotta alá, mert megállapítható volt belőle, hogy mekkora pénzforgalmat bonyolított az adós. Ehhez képest a Pp. 164. § (1) bekezdése alapján az alperesnek kellett volna bizonyítania, hogy nem állt rendelkezésére elegendő fedezet a támogatás visszafizetésére, a visszafizetés esedékessége és a felszámolási eljárás befejezése közötti időszakban.

A fent ismertetett döntésből is kiolvasható, hogy a felszámoló büntetőjogi felelősséggel [Btk. 404. § (4). bek.] is tartozik a felszámolási költségek – pl. a Bérgarancia Alapból nyújtott támogatás - esedékességekor történő kielégítésének elmulasztása, s helyette más hitelezők kielégítése esetén, hiszen ezzel a magatartásával megvalósítja a hitelező Cstv.-ben meghatározott kielégítési sorrend megsértésével történő előnyben részesítését.

4.6. A bűncselekmény alanya

A Btk. 404. § (6) bekezdése szerint, a csődbűncselekményt tettesként az követheti el, aki az adós gazdálkodó szervezet vagyonával vagy annak egy részével rendelkezni jogosult, vagy arra lehetősége van, akkor is, ha a vagyonnal történő rendelkezés alapjául szolgáló jogügylet érvénytelen. Az adós vagyonával rendelkezni jogosult személy lehet a vezető tisztségviselő, a felszámoló, a végelszámoló.

A Cstv. csődeljárásra vonatkozó 13. § (3) bek. c) pontja szerint, a vagyonfelügyelő jóváhagyja, ellenjegyzi az adósnak a csődeljárás kezdő időpontját követően keletkező vagyoni jellegű kötelezettségvállalásait, míg a g) pontban meghatározott esetekben együttes cégjegyzési és a pénzforgalmi számlák feletti együttes rendelkezési jog illeti meg. Az (5)

bekezdés értelmében a vagyongfelügyelő hagyja jóvá az adós új kötelezettségvállalásait. Ennek során azonban csak olyan kötelezettségvállalásokhoz, illetve kifizetésekhez járulhat hozzá, amelyek az adós célszerű - veszteséget mérséklő - működéséhez, valamint az egyezség előkészítéséhez szükségesek, és ezen kötelezettségeire vonatkozó biztosítékot csak akkor vállalhat, ha ahhoz hozzájárulnak a szavazati joggal bíró hitelezők követeléseinek többségét képviselő hitelezők. A vagyongfelügyelő hozzájárulása nélkül tehát az adós nem vállalhat új kötelezettségeket, és ami témánk szempontjából még fontosabb, bizonyos esetekben együttes cégjegyzési és a pénzforgalmi számlák feletti együttes rendelkezési jog illeti meg, illetve biztosítékot is vállalhat az adós kötelezettségeire. Így tehát a vagyongfelügyelő is elkövetheti tettesként a csődbűncselekményt.

Ugyanez igaz a Cstv. 24/A. §-a szerinti ideiglenes vagyongfelügyelőre a felszámolási eljáráshoz kapcsolódóan. Az adós gazdálkodó szervezet vezetője - az ideiglenes vagyongfelügyelő tevékenységének megkezdését követően - a gazdálkodó szervezet vagyonával kapcsolatban csak az ideiglenes vagyongfelügyelő jóváhagyásával, ellenjegyzésével köthet a rendes gazdálkodás körét meghaladó szerződést, tehet más jognyilatkozatot, ideértve a már létrejött szerződés alapján az adós részéről történő teljesítést is. Ha az ideiglenes vagyongfelügyelő a felszámolási eljárást közvetlenül megelőző csődeljárásban eljáró vagyongfelügyelő, és a csődeljárásban együttes cégjegyzési, illetve a pénzforgalmi számlák feletti együttes rendelkezési jog illette meg, ugyanez irányadó az ideiglenes vagyongfelügyelői működés alatt is.³¹⁵ Az ideiglenes vagyongfelügyelő tehát szintén lehet csődbűncselekmény tettese.

A Cstv. 3. § (1) bekezdés d) pontja szerint a gazdálkodó szervezet vezetője cég esetében a bejegyzett vezető tisztségviselő (képviselő), ügyvédi irodánál, szabadalmi irodánál az iroda vezetője, önkéntes kölcsönös biztosító pénztárnál az ügyvezető vagy az igazgatótanács tagja, magánnyugdíjpénztárnál a képviselő, alapítványnál és egyesületnél a bejegyzett vezető tisztségviselő, az Európai Unió más tagállamában bejegyzett gazdálkodó szervezet esetében a magyarországi nyilvántartásba bejegyzett, jognyilatkozat tételére jogosult személy, ilyen hiányában a jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet nevében a hatóságok előtt vagy a polgári jogi kapcsolatokban eljáró személy. Ez persze nem jelenti azt, hogy ténylegesen például csak a bejegyzett vezető tisztségviselő követheti el tettesként a csődbűncselekményt, hiszen az elkövetők személyi hatályát nem a Cstv. fenti rendelkezése, hanem a Btk. 404. § (6) bekezdése határozza meg, ott pedig nincsen jelentősége a bejegyzés elmulasztásának. Utóbbi magatartás azonban a gazdasági adatszolgáltatási kötelezettség elmulasztása vétségének³¹⁶ megvalósítását jelentheti.

A Ptk. 3:21. § (3) bekezdése szerint, a vezető tisztségviselői megbízás a tisztségnek a kijelölt, megválasztott vagy kinevezett személy által történő elfogadásával jön létre. A vezető tisztségviselői megbízás tehát nem a bejegyzéssel, hanem a tisztség elfogadásával jön létre. A vezetőre vonatkozó adat bejegyzése nem konstitutív hatályú. A bejegyzésnek és a

³¹⁵ Cstv. 24/A. § (4).

³¹⁶ A Btk. 409. § (2) bekezdése szerint, aki közhitelű nyilvántartásba bejegyzendő, gazdasági tevékenységhez kapcsolódó adat, jog vagy tény bejelentését, illetve ilyen adat, jog vagy tény változásának bejelentését elmulasztja, ha a bejelentési kötelezettségét jogszabály írja elő, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

közzétételnek az adott nyilvántartás közhitelessége szempontjából van jelentősége (BDT2013. 2847.). Így tehát a vezető tisztségviselő a tisztség elfogadásától kezdődően jogosult a gazdálkodó szervezet vagyonával rendelkezni. A tisztség – és ennél fogva a vagyonnal való rendelkezési jogosultság – megszűnése nem zárja ki a volt vezető büntethetőségét, hiszen attól még a vagyonnal való tényleges rendelkezésre effektíve lehetősége lehet.

A fenti, a vagyonnal való rendelkezési jogosultságra vonatkozó elemzéseket tulajdonképpen feleslegessé teszi a Btk.-ba iktatott, „vagy arra lehetősége van” fordulat, mivel aki a vagyonnal rendelkezik, annak nyilvánvalóan erre lehetősége van, így a csődbűncselekmény tettese tulajdonképpen bárki lehet. A BH2008. 325. számon közzétett eseti döntésben a Kúria ugyan kimondta, hogy a csődbűncselekmény elkövetőjére vonatkozó értelmező rendelkezés alkalmazhatóságának feltétele, hogy a gazdálkodó szervezet (adós) vagyonával vagy annak egy részével való rendelkezési jogosultságot valamely érvényes vagy érvénytelen jogügylet alapozza meg, a legfőbb bírói fórum határozata azonban még az 1978. évi IV. törvény 291. §-a szerinti értelmező rendelkezésre utal. A régi Btk. 291. § (1) bekezdése szerint, a csődbűncselekményt tettesként az követhette el, aki a gazdálkodó szervezet (adós) vagyonával vagy annak egy részével rendelkezni jogosult. A (2) bekezdés értelmében, az (1) bekezdést kell alkalmazni akkor is, ha a vagyonnal történő rendelkezés alapjául szolgáló jogügylet érvénytelen. A hatályos Btk. 404. § (6) bekezdése akként rendelkezik, hogy a csődbűncselekményt tettesként az követheti el, aki az adós gazdálkodó szervezet vagyonával vagy annak egy részével rendelkezni jogosult, *vagy arra lehetősége van*, akkor is, ha a vagyonnal történő rendelkezés alapjául szolgáló jogügylet érvénytelen.

Nem szükséges már tehát, hogy a vagyonnal történő rendelkezés egy (akár érvényes, akár érvénytelen) jogügyleten alapuljon. Ezt támasztja alá a javaslatához fűzött miniszteri indoklás is, mely szerint bár a Csődtv. 34. § (1) bekezdése alapján a felszámolás elrendelését követően megszűnnek a tulajdonosnak a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos, külön jogszabályban meghatározott jogai, melyből fakadóan ezen időponttól kezdődően a képviselő vagyonkezelői jogosultsága is megszűnik és a vagyonnal való rendelkezésre kizárólag a felszámoló jogosult, ugyanakkor ez nem érinti azt, hogy a vagyontárgyak feletti tényleges rendelkezésre - ha nem vette fel a kapcsolatot a felszámolóval, vagy a képviselő a kapcsolatfelvételt megelőzően rendelkezett a vagyontárggyal - a korábbi tulajdonosnak, cégképviselőnek is lehet effektíve lehetősége. Az indoklásban említett esetben nem egy érvénytelen jogügyleten alapul a képviselő vagyonkezelői jogosultsága, a vagyonnal azért rendelkezik, mert arra lehetősége van.

Több kommentár is a „volt ügyvezetőt” hozza példának azon személyek kapcsán, aki a gazdálkodó szervezet vagyonával rendelkezni ugyan nem jogosult, arra azonban lehetősége van. Bár az ügyvezető a felszámolás kezdő időpontjától a gazdálkodó szervezet vagyonával kapcsolatos jognyilatkozatot érvényesen valóban nem tehet, azonban a tisztánlátás végett fontosnak tartom annak rögzítését is, hogy a felszámolás elrendelése a vezető tisztségviselő jogviszonyát *nem* szünteti meg. A vezető tisztségviselő megbízatása megszűnésének az eseteit a Ptk. 3:25. § (1) bekezdése sorolja fel, a felszámolás elrendelése pedig nem szerepel ezek között. Az ügyvezető tehát az esetek döntő többségében a gazdálkodó szervezet jogutód nélküli megszűnéséig e tisztségében marad.

Szintén egy, a 2012. évi C. törvényhez készült kommentárban olvasható, hogy általánosságban a vezető tisztségviselőkkel szemben megfogalmazott igény, hogy az ilyen tisztséget betöltő személyektől általában elvárható gondossággal, a gazdasági társaság érdekeinek elsődlegessége alapján járjanak el, a fizetéseketelenséggel fenyegető helyzet azonban változtat ezen, ilyenkor már a hitelezői érdekek *elsődlegessége* alapján kötelesek eljárni.

Utaltam már rá, hogy a Gt. 30. § (3) bekezdése valóban azt mondta ki, hogy a gazdasági társaság fizetéseketelenségével fenyegető helyzet bekövetkeztét követően a vezető tisztségviselők ügyvezetési feladataikat a társaság hitelezői érdekeinek *elsődlegessége* alapján kötelesek ellátni. Ehhez képest a Ptk. azonban már csak akkor állapítja meg a tisztségviselő hitelezőkkel szembeni felelősségét, ha a társaság fizetéseketelenségével fenyegető helyzet beállta után a hitelezői érdekeket *nem vette figyelembe*. A jogszabályhelyhez fűzött indoklás is úgy fogalmaz, hogy a hitelezők akkor érvényesíthetnek kártérítési igényt a vezetővel szemben, ha az a fizetéseketelenséggel fenyegető helyzet beállta után *nem vette figyelembe* a hitelezői érdekeket. Mindezek alapján tehát megállapítható, hogy a vezető tisztségviselőnek a fizetéseketelenséggel fenyegető helyzet beállta után a hitelezői érdekeket *is* figyelembe kell vennie, elsődlegesen azonban továbbra is a társaság érdekeit szem előtt tartva kell eljárnia, hiszen nincsen olyan rendelkezése a Ptk.-nak, amely eltérne a 3:112. § (2) bekezdésében található szabálytól, mely a társaság érdekeinek elsődlegességét írja elő. A Cstv. 33/A. §-a és a Ctv. 116. § (3) bekezdése, valamint a 118/B. § (1) bekezdése is a hitelezői érdekek figyelembevételéről (de nem azok elsődlegességéről) rendelkezik csupán.

4.7. A kártérítési követelés elévülése

Ha a vezető tisztségviselő a fent említett bűncselekmények valamelyikével okozza a hitelezők kárát, utóbbiak követelése öt éven túl sem évül el mindaddig, amíg a bűncselekmény büntethetősége el nem évül [ennek gyakorlati jelentősége csak a csődbűncselekmény esetében van, ha azt stratégiaileg kiemelt jelentőségű gazdálkodó szervezetre nézve követik el, vagy a tényleges vagy színlelt vagyonsökkenés mértéke különösen jelentős, mivel a Btk. 404. § (3) bek. szerint ezen cselekmények két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendők, a törvény 26. § (1) bekezdésének főszabálya értelmében pedig a büntethetőség a büntetési tétel felső határának megfelelő idő elteltével évül el]. Itt kell felhívni a figyelmet a BH2015. 65. számon közzétett eseti döntésre, melyben a Kúria kimondta, hogy a bűncselekménnyel okozott kár megtérítésére irányuló igény elévülésének megítélésére a Btk.-nak a büntethetőség elévülésének megszakadására vonatkozó rendelkezései *nem* irányadók. A Ptk. ugyanis a bűncselekménnyel okozott kár iránti igény elévülését nem a konkrét kárt okozó bűncselekményt elkövető személy büntethetőségének elévüléséhez, hanem általában a bűncselekmény elévüléséhez köti. Nincs ezért a polgári jogi igény elévülése megszakadása szempontjából annak jelentősége, hogy a konkrét elkövető büntethetőségének elévülése a büntetőeljárás cselekmények folytán megszakadt-e vagy sem. A közzétett döntés azért (is) bír komoly jelentőséggel, mert abban a Kúria nem osztotta a BH2009. 366. számú határozatban foglaltakat, nevezetesen, hogy mivel a büntetőeljárás cselekmények a büntethetőség elévülését félbeszakítják és ilyenkor az

elévülés határideje ismét elkezdődik, ezzel a polgári jogi (kártérítési) igény elévülési ideje is meghosszabbodik.

Ha a biztosító (felelősségbiztosítás alapján) a vezető tisztségviselő által bűncselekménnyel okozott kárért helytáll a hitelezővel szemben, a jogszabályban a részére biztosított ún. visszkereseti jogosultságának (regressz igény) elévülési ideje a vezetővel szemben szintén a bűncselekmény büntetethezőségének elévülése szerint alakul (BH1996. 488.).³¹⁷

³¹⁷ A 2.1. – 2.2. címekhez lásd: Mohai Máté: A vezető tisztségviselők felelősségének hitelezővédelmi aspektusairól. In: Gazdaság és Jog. 2016/1.

5. A vezető tisztségviselők által elkövetett hűtlen kezelés egyeb kérdései a Ptk.-ra is figyelemmel

5.1. Bevezetés

Az előzőekben bemutatásra került, hogy a gazdálkodó szervezetek fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzetének beálltát követően – hitelezővédelmi megfontolásból – a fizetőképesség időszakához képest eltérő magánjogi felelősségi szabályok vonatkoznak a vezető tisztségviselőkre. Nincs ez másképp a büntetőjogban sem, hiszen ha a vezető tisztségviselő az ésszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétes magatartását a jogi személy fizetőképтелenséggel fenyegető helyzetében, a hitelező vagy a hitelezők kielégítését ezáltal részben vagy egészben megghiúsítva követi el, akkor megvalósítja a csődbűncselekmény tényállását. Ha azonban a vezető e magatartását a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet beálltát megelőzően, a jogi személynek vagyoni hátrányt okozva tanúsítja, cselekményét szintén nem csak a magánjog hivatott szankcionálni.

A Ptk. 3:24. § (1) bekezdése kimondja, hogy a vezető tisztségviselő az ügyvezetési tevékenysége során a jogi személynek okozott károkért a szerződészegéssel okozott kárért való felelősség szabályai szerint felel a jogi személlyel szemben. A 3:21. § (2) bekezdése értelmében a vezető tisztségviselő ügyvezetési tevékenységét a jogi személy érdekének megfelelően [gazdasági társaságok esetében a 3:112. § (2) bekezdése szerint a gazdasági társaság érdekeinek elsődlegessége alapján] köteles ellátni. Szükséges a fenti szabály kimondása, mivel a vezető tisztségviselők nem szükségszerűen érintettek vagy érdekeltek a jogi személy működésében.

Fenti kötelezettségük megszegése esetén tehát a vezető tisztségviselők a jogi személlyel szemben kártérítési felelősséggel tartoznak, miután azonban ez a kötelezettség megszegés sok esetben a jogi személy gazdálkodásával függ össze és mivel ennek során a vezető tisztségviselő egy idegen vagyont kezel, ezért a jogi személynek ezzel összefüggésben okozott károk esetén érdemes egyik szemünket a hűtlen kezelés büntetőjogi tényállásán tartani. A Btk. 376. § (1) bekezdése szerint ugyanis, akit idegen vagyon kezelésével bíztak meg, és ebből folyó köteletségének megszegésével vagyoni hátrányt okoz, hűtlen kezelést követ el.

Ha az ügyvezetésre a vezető tisztségviselőkből álló testület jogosult, akkor ezen testület károkozása esetén a többiek közös károkozására vonatkozó polgári jogi szabályokat kell alkalmazni. A testület a döntéseit tagjainak szavazatával hozza. A testületi döntés tehát nem jöhet létre a tagjainak a közreműködése nélkül. Ebből következik, hogy a testület tagjai a testületi döntés kialakítását jelentő szavazataikért felelősséggel tartoznak, a felelőségük a testületi döntésben nem oldódhat fel. A testület tagjainak személyes felelőségére vonatkozó ezen megállapítás általános érvényű, ami azt jelenti, hogy a testület tagjainak a felelősége nemcsak polgári jogi lehet, hanem büntetőjogi is, amennyiben a testületi döntés meghozatala során tanúsított magatartásukkal a büntető törvényben meghatározott valamely bűncselekmény törvényi tényállását valósítják meg. Ez az általános érvényű megállapítás természetesen a hűtlen kezelés bűncselekményére is vonatkozik. Ebből következik, hogy a vezető

tisztségviselők büntetőjogi felelőssége megállapításának önmagában nem akadálya az a körülmény, hogy testület tagjaként szavaztak (BH2005. 43).

A Ptk. 3:112. § (3) bekezdése szerint egyszemélyes gazdasági társaságnál az egyedüli tag az ügyvezetésnek utasítást adhat, amelyet a vezető tisztségviselő köteles végrehajtani. Ilyen esetben pedig figyelembe kell venni a vezető tisztségviselő jogilag szabályozott, korlátozott vagyongazdálkodási jogosítványait a büntetőjogi felelősségének értékelése során is. Olyan veszteségesnek minősített ügyletek révén keletkező vagyoni hátrányok előidézését, amely ügyletek megkötésére a gazdasági társaságot kizárólagosan tulajdonló cég őt tulajdonosi pozíciójából következően utasította, nem lehet a vezető tisztségviselő terhére róni (EBH2007. 1684).

Itt kell megemlítenünk röviden az Egyesült Államokban honos *responsible corporate officer* doktrínát, mely abban az esetben is lehetővé teszi egy vállalatvezető büntetőjogi felelősségének a megállapítását a társaság keretei között elkövetett bűncselekményért, ha ő maga nem is vett részt a deliktum elkövetésében, sőt, még csak vétkesség sem terheli annak megakadályozása tekintetében. A doktrína alapján, ha csak elviekben ugyan, de vállalatvezetőként megvolt a lehetősége a bűncselekmény megakadályozására, akkor büntetőjogi felelőssége szándékosság és gondatlanság hiányában is megállhat.³¹⁸

5.2. A vezető tisztségviselők által elkövetett hűtlen kezelés egyes gyakorlati kérdései

A hűtlen kezelés jogi tárgya a tulajdonjog és a vagyoni jogosultságok. A bűncselekmény lényege a vagyongazdálkodási megbízatással, gyakorlatilag a tulajdonosi jogokkal való visszaélés, amellyel összefüggésben hátrány következik be az idegen vagyonban. A bűncselekmény elkövetési tárgya az idegen vagyon, amelyet az elkövető kezelésére vagy felügyeletére bíztak. A bűncselekménynek nincs passzív alanya, viszont sértettjének tekintendő az a jogi személy, akinek vagyonában a vezető tisztségviselő hátrányt okoz. Vagyon alatt az ingó és ingatlan dolgok, valamint a vagyoni jellegű jogok és kötelezettségek összességét értjük. Idegen vagyonnak minősül a jogi személy vagyona, mivel az ahhoz tartozó dolgok nem a vezető tisztségviselő tulajdonában vannak, függetlenül attól, hogy vagyongazdálkodási pozíciója folytán a tulajdonosi jogosítványokat rendszerint ő gyakorolja. A lopástól és a sikkasztástól eltérően idegen vagyon a közös vagyonnak az a része is, amely másnak a tulajdona, illetve más a jogosultja, így a korlátozott felelősségű társaságban üzletrésszel is rendelkező ügyvezető elkövetheti a hűtlen kezelést a társaság sérelmére.³¹⁹ A többi tulajdonostárs sérelmére azonban nem, mivel a bírói gyakorlat (ÍH 2012. 50.) szerint a gazdasági társaság tagja a társaság sérelmére elkövetett bűncselekménynek nem sértettje.

Utóbbi megállapítással azért lehet vitatkozni. A Ptk. 3:164. § (1) bekezdése szerint az üzletrész a törzsbetéthez kapcsolódó tagsági jogok és kötelezettségek összessége. A korlátozott felelősségű társaság egyik lényeges jellemzője, minden más társaságtól megkülönböztetője az üzletrész, mint sajátos - vagyoni-, társasági részesedést jelentő - vagyoni értékű jog. Az üzletrész elvont fogalom - a tagok jogait és a társaság vagyonából őket megillető hányadot

³¹⁸ Amy J. Sepinwall: *Responsible Shares and Shared Responsibility: In Defense of Responsible Corporate Officer Liability*. Columbia Business Law Review, 2014/2. 371-372.

319 Complex CD-jogtár. Az 1978. évi IV. törvény kommentárja. A 319. §-hoz fűzött kommentár.

jelentő - gyűjtő elnevezés.³²⁰ Az üzletrész szorosan összefügg a tagok törzsbetéttel, ugyanakkor erősen különbözik is attól. A törzsbetét mindig meghatározott pénzösszegben jelenik meg. Az üzletrész vagyoni oldalról ennél többet jelent, mert nem csak a törzsbetét foglalja magában, hanem a társaság teljes vagyonából való részesedést jelenti. A törzsbetét mértéke mindig pontosan meghatározható, míg az üzletrész mértéke, illetve értéke a társaság eredményességének függvényében alakul.³²¹ Mindezekre figyelemmel belátható, hogy a vezető tisztségviselő vagyonkezelői kötelességének megszegésével okozati összefüggésben nem csak a jogi személy, hanem a társaságban üzletrésszel rendelkező tag is vagyoni hátrányt szenved,³²² hiszen a jogi személy vagyona mellett a tag üzletrészének értéke ugyancsak csökken. A hűtlen kezelés bűncselekményének sértettje az, aki a vagyoni hátrányt elszenved, akinek *vagyonában* bekövetkezik a kár. A vagyon fogalmát a Btk. nem definiálja, meghatározása a polgári jog segítségével lehetséges. Vagyon alatt értendő egy adott személy vagyoni jogainak összessége, beleértve annak aktívumait és passzívumait. A megítélés szempontjából nem bír jelentőséggel, hogy a vagyon konkrét dologi formában - akár ingó, akár ingatlan - vagy jogviszonyok formájában jelenik meg.³²³ Az üzletrész tehát, mint vagyoni értékű jog, egy adott személy vagyonának részét képezi. Fentiekre tekintettel a társaság vagyonában bekövetkezett kár egyben azt is jelenti, hogy a társaság üzletrészének tulajdonosa vagyonában is értékcsökkenés következett be.

Annak ellenére tehát, hogy a Ptk. újradefiniálta az üzletrész fogalmát és kihagyta a társaság vagyonából való részesedésre utalást, a fent elmondottak továbbra is irányadónak tekintendők, hiszen az üzletrész értéke továbbra is a társaság eredményességének függvényében alakul, így a jogi személy vagyonának csökkenése esetén az üzletrész értéke ugyancsak csökken. Vagyon hátrányként értékelhető még a tag szempontjából az osztalék kifizetésének elmaradásában, illetve a csökkentett osztalék kifizetésében megnyilvánuló elmaradt vagyoni előny, amely szintén a hűtlen kezelés következtében csökkent saját tőkére vezethető vissza.

Ami a vagyon kezelésével való megbízást illeti, a Ptk. 3:112. § (1) bekezdése szerint a társaság ügyvezetését a vezető tisztségviselő - a társasággal kötött megállapodása szerint - megbízási jogviszonyban vagy munkaviszonyban láthatja el. A Ptk.-nak a megbízási szerződésre vonatkozó rendelkezései alapján a vezető tisztségviselő vagyonkezelői

³²⁰ Bár a Gt. 121. §-a még úgy fogalmazott, hogy az üzletrész a tagok jogait és a társaság vagyonából őket megillető hányadot testesíti meg, a Ptk. pedig a társasági vagyonból való részesedésre utalást elhagyta, de ennek érdemi jelentősége nincs (azt hivatott kifejezni, hogy a társaság, mint elkülönül jogalany vagyonából a tagok annak fennállása alatt nem, mindössze annak esetleges megszűnése esetében „részesülnek”, ezt azonban a korábbi szabályozás mentén sem értelmeztük másként). Az üzletrész tehát az uralkodó jogirodalmi álláspont szerint is a tagnak a társaságból való részesedését jeleníti meg [lásd erről részletesen pl. Balásházy (2008) 79-80. o. Kisfaludi-Szabó (szerk): A gazdasági társaságok nagy kézikönyve (2008) 875. o., Sárközy (2013). 129. o.]. Az üzletrész a társasági vagyonból a tagot megillető részesedés, illetve a tagi jogosultságok és kötelezettségek megjelenítője. Lásd: OptiJUS Ptk. Nagykommentár, 2014. A 3:164. §-hoz fűzött magyarázat.

³²¹ A gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény javaslatának miniszteri indokolása. A 121. §-hoz fűzött indokolás.

³²² A Btk. 459. § (1) bekezdés 17. pontja szerint vagyoni hátrány e törvény eltérő rendelkezése hiányában a vagyonban okozott kár és az elmaradt vagyoni előny.

³²³ Complex CD-jogtár. Az 1978. évi IV. törvény nagykommentárja. A 319. §-hoz fűzött kommentár.

kötelességét megszegi, ha például a jogi személy vagyonának kezelése körében a legfőbb szerv utasításait nem követi, a legfőbb szervet annak célszerűtlen vagy szakszerűtlen utasítására nem figyelmezteti, ha nem tájékoztatja a társaságot vagyonkezelői tevékenységéről, feladatának állásáról, vagy arról, hogy közreműködő igénybevétele vált szükségessé, illetve, hogy a felmerült új körülmények az utasítások módosítását teszik indokolttá. Amennyiben a vezető tisztségviselő a társaság ügyvezetését munkaviszonyban látja el, úgy kötelezettségeire természetesen a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (Mt.) rendelkezéseit is alkalmazni kell. Utóbbi esetben vagyonkezelői kötelezéseket nem csak a Ptk., továbbá bizonyos speciális, egyes társaságokra vonatkozó jogszabályok (pl. Bit., Hpt.), a társasági szerződés, vagy a legfőbb szerv határozatai, hanem a vezető tisztségviselő munkaszerződése, munkaköri leírása, az esetleges kollektív szerződés is tartalmazhat.

A megbízásnak felismerhetően a rá bízott vagyon kezelésére kell kiterjednie, mivel a hűtlen kezelés esetén értékelhető kötelességszegés csakis a vagyon kezelésével kapcsolatosan valósulhat meg. A megbízás tehát nem azonos a pusztán rábízással. Az előbbi tartalmilag többet jelent, mivel annak, aki vagyonkezelői megbízást kapott a rá bízott vagyonnal kapcsolatban, bizonyos intézkedési, önálló rendelkezési jogköre is van. A vagyonkezelői megbízásból egyértelműen ki kell tűnnie, hogy a megbízottnak - az esetleges elkövetőnek - a vagyonnal kapcsolatosan milyen kezelési kötelezettségei, teendői vannak (BH2001. 56).

Már volt róla szó, hogy a tényállásszerűséghez szükséges a vagyoni hátrány, mely a Btk. eltérő rendelkezése hiányában a vagyonban okozott kárt és az elmaradt vagyoni előnyt foglalja magában. A vagyoni hátrány büntetőjogi fogalma szélesebb, mint a káré, de szűkebb a teljes kártérítésnek a Ptk. 6:522. § (2) bekezdésében³²⁴ meghatározott polgári jogi fogalmánál. A kárnak a Btk. 459. § (1) bekezdés 16. pontjában írt definíciója szerint az a bűncselekménnyel a vagyonban okozott értékcsökkenés, az elmaradt vagyoni előny pedig az az érték, amellyel a károsult vagyona gyarapodott volna, ha a bűncselekmény nem következik be. A vagyoni hátrány mindkettőt magában foglalja (BH1993. 593.). Nem foglalja magában azonban a károsultat ért vagyoni hátrányok kiküszöböléséhez szükséges költségeket.

A hűtlen kezelés csak szándékosan követhető el. A szándéknak mind a kötelességszegést megvalósító magatartásra, mind a vagyoni hátrányra - legalább az eshetőleges szándék³²⁵ szintjén - ki kell terjednie (BH1999. 287., BH1997. 273.). Ha a vagyoni hátrányt csak a gondatlanság fogja át, akkor legfeljebb hanyag kezelés (Btk. 377. §³²⁶) valósulhat meg.³²⁷

324 A Ptk. 6:522. § (2) bekezdése szerint a teljes kártérítés körében a károkozó köteles megtéríteni

a) a károsult vagyonában beállott értékcsökkenést;

b) az elmaradt vagyoni előnyt; és

c) a károsultat ért vagyoni hátrányok kiküszöböléséhez szükséges költségeket.

325 A Btk. 7. §-a szerint szándékosan követi el a bűncselekményt, aki cselekményének következményeit kívánja, vagy e következményekbe belenyugszik. A szándékosság előbbi formáját egyenes (dolus directus), utóbbit pedig eshetőleges szándéknak (dolus eventualis) nevezzük.

326 A Btk. 377. § (1) bekezdése szerint akit idegen vagyon törvényen alapuló kezelésével vagy felügyeletével bíztak meg, és az ebből eredő kötelességének megszegésével vagy elhanyagolásával gondatlanságból vagyoni hátrányt okoz, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

327 Lásd: Complex CD-jogtár. Az 1978. évi IV. törvény kommentárja. A 319. §-hoz fűzött kommentár.

A kötelességszegés akkor szándékos, ha az elkövető tudja, hogy őt milyen meghatározott - mérlegelést nem tűrő - kötelesség terheli, és felismeri, hogy magatartása folytán vagyoni hátrány keletkezhet, mely következményt kívánja, vagy abba legalább belenyugszik. Nem csupán a vagyonkezeléssel kapcsolatos szabályok szándékos megsértése szükséges, hanem az ezzel okozati összefüggésben keletkezett vagyoni hátrány tekintetében is szándékosnak kell lennie a bűnösségnek. Ebből következően mondta ki egy eseti döntésében (BH2013. 115.) a Kúria, hogy energiát termelő üzem valós teljesítőképességének téves felmérésén alapuló hibás döntés folytán bekövetkező az a vagyoni hátrány, amely az aránytalanul nagy számú (a teljesítési készség hatszorosa) szállítási szerződések teljesíthetlenségével összefüggően érvényesített kárigények miatt következett be - szándékosság hiányában - nem valósít meg hűtlen kezelést.

Le kell szögeznünk, hogy a hűtlen kezelés bűncselekménye megállapításának nem feltétele, hogy *a vagyonkezelő a helytelen döntés révén jogtalan haszonszerzésre* törekedjen, ennek ellenére a tapasztalatok egyértelműen azt mutatják, hogy a helytelen üzleti döntések meghozatalára legtöbbször éppen azzal a céllal kerül sor, hogy a döntéshozó vezető tisztségviselő akár a saját maga, akár az érdekkörébe tartozó más személy(ek) számára jogtalan vagyoni előnyt szerezzen. Mindamellet, hogy a társaságnak egy adott időszakban történő nyereségessége ellenére egy-egy egyedi döntés – mint az egyébként elérhető nyereséget csökkentő elhatározás – önmagában is megalapozhatja a jogi személyek vezetőinek felelősségét, további vizsgálatot kíván az a körülmény, hogy a konkrét, egyébként vagyonszökkenést, vagy elvárható haszon kiesését jelentő döntés folyamánya nem jelenthetett-e a gazdasági partnerekkel történő tartós kapcsolatra tekintettel éppenséggel összességében növekményt a gazdálkodó szervezet javára. Abban az esetben tehát, ha a büntetőeljárás során a vizsgált személy vonatkozásában eredménnyel bizonyítást nyer, hogy annak egyedi döntése – például valamely lejárt követelés kamatainak elengedése – a gazdasági társaság számára veszteséget okozott, az adott döntés azonban egyben hozzájárult a tőkerész társasághoz történő befolyásához, avagy a kedvezmény nyújtása a gazdasági társasággal egyébként hasznot hajtó gazdasági kapcsolatban lévő partnerrel való viszony felépítését, vagy fenntartását szolgálta, elviekben nem állapítható meg bűnös kötelességszegés, sem bűncselekmény a döntéshozó terhére. A vétlenség megállapításának azonban feltétele, hogy az egyedi ügyben hozott, rövidtávon veszteséget okozó döntés gazdasági szempontból kellően indokolt legyen és az hosszú távon konkrétan igazolható előnyt jelentsen a gazdálkodó szervezet működése szempontjából. Ugyancsak a bűncselekmény hiányát és az eljárás megszüntetését eredményezheti annak bizonyítása, hogy valamely értéket képviselő, a gazdálkodó szervezet vagyonába tartozó ingó vagy ingatlan dolog értékesítésére kétséget kizáró módon azért került sor a piaci értékhez képest alacsonyabb áron, mert a kellő körütekintéssel történt értékesítési folyamat ellenére piaci áron igazolhatóan nem volt értékesíthető a vagyonelem, annak fenntartása azonban hosszabb

távon a társaság számára olyan elviselhetetlen terhet jelentett volna, amely indokolatlan veszteségek felmerülésével fenyegetett.³²⁸

A gazdálkodásnak mindig szükséges eleme bizonyos mértékű kockázat, melynek ésszerű vagy ésszerűtlen mértéke elsősorban a kitűzött gazdasági eredmény ismeretében ítélni lehet. A „megengedett kockázatvállalás” sajátos, a Btk.-ban kifejezetten nem szereplő, de elismert büntethetőséget kizáró ok.³²⁹ Semmi esetre sem tekinthető ésszerű vagyonkezelésnek a *társaság hasznot hajtó tárgyi és pénzeszközeinek a társaság érdekeitől eltérő felhasználása*. A vagyonkezelési kötelezettség megszegéseként értékelhető a *külső személyek és szervezetek felesleges megbízása* olyan jellegű és/vagy mennyiségű munkával, amit a társaság saját munkaszervezete is el tudna végezni. Hűtlen kezelésként értékelhető, ha a vezető tisztségviselő az általa irányított jogi személy tevékenységével össze nem függő feladatok ellátására *feleslegesen köt ún. tanácsadói szerződéseket*, illetőleg ha ilyen típusú szerződések alapján a jogi személy valós gazdálkodási problémáit nem érintő, csupán korábban már publikált tankönyvi vagy szakkönyvi ismereteket tartalmazó tanulmányok szolgáltatásáért díjat fizet. Irracionális kockázatvállalásnak minősülhet az *üzleti partnerek nem kellően körültekintő megválasztása*, így például a szerződésszerű teljesítésre – a szükséges személyi és dologi feltételek hiányában – eleve alkalmatlan céggel történő ügyletkötés, ha előre számítani lehet a többletköltséggel járó hibás vagy késedelmes teljesítésre, illetőleg a teljesítés elmaradására. Ésszerűtlen a *szerződésszegő üzleti partnerhez való indokolatlan ragaszkodás* is, így például az olyan cég sorozatos megbízása, amely az átutalt előleggel nem tud elszámolni, és a feladatait nem vagy csak hibásan teljesíti, de ugyanígy irracionális a további teljesítés (munkavégzés, áruszállítás) akkor, ha a megrendelő fizetési kötelezettségének egyáltalán nem tesz eleget, tartozása pedig többszörösen meghaladja a biztosítékként nyújtott pénzügyi hitelkeretet vagy más fedezetet. Szintén a vagyonkezelési kötelezettség egyértelmű megszegését jelenti, ha a vezető tisztségviselő egy adott gazdasági esemény kapcsán *nem a gazdálkodó szervezet szempontjából legkedvezőbb ajánlatot tevő céggel köt szerződést*.³³⁰

A BH 57/2011. számon közzétett eseti döntés alapjául szolgáló büntetőeljárásban az elsőfokú bíróság az I. r. terheltet bűnösnek mondta ki – egyebek mellett - nagyobb vagyoni hátrányt okozó hűtlen kezelés büntetében. Az ítélet indokolása szerint az I. r. terhelt, mint a K.-Fa Kft. ügyvezetője 2002. február 12. napján a S. Bt.-től (amelynek 2001. szeptember 18. napjáig ügyvezetője volt) 1 687 500 forintért megvásárolt egy 300 000 forint valós értékű villástargoncát. Vagyonkezelési kötelezettségének a megszegésével a K.-Fa Kft.-nek 1 387 500 forint vagyoni hátrányt okozott, amely nem térült meg. Az elsőfokú bíróság a bizonyítékok értékelése körében rögzítette, hogy nem tudta elfogadni az I. r. terhelt azon

328 Gazdálkodj jogosan... II - A gazdálkodó szervezetek vezetőinek büntetőjogi felelőssége a vagyongazdálkodás körében. Jogi Fórum / Dr. Dombi Viktor, Dr. Győri György. <http://www.jogiforum.hu/hirek/25143>.

329 Erdősy Emil – Földvári József – Tóth Mihály: *Magyar büntetőjog. Különös rész*. Osiris Kiadó, Budapest, 2007. 426.

330 Gazdálkodj jogosan... II - A gazdálkodó szervezetek vezetőinek büntetőjogi felelőssége a vagyongazdálkodás körében. Jogi Fórum / Dr. Dombi Viktor, Dr. Győri György. <http://www.jogiforum.hu/hirek/25143>.

védekezését, miszerint a vásárolt gép vételárát az I. r. terhelt arányosnak, illetve a gép állapotával egyenértékűnek ítélte, mivel évek óta faipari tevékenységgel, fűrészáru gyártással foglalkozott, tehát a gazdasági élet résztvevője volt. Megfelelő rálátással kellett bírnia arra, hogy a különböző műszaki berendezések milyen értéket képviselnek. Mint a K.-Fa Kft. ügyvezetőjének, kellő körültekintéssel kellett a rábízott vagyont kezelnie. A K.-Fa Kft. az I. r. terheltet, mint a gazdasági társaság ügyvezetőjét megbízta a kft. vagyonának kezelésével. Ily módon, jogává és ezzel együtt feladatává tette a kft. üzleti tevékenységének a bonyolítását. A terhelt e vagyonkezelési tevékenységek körében – vagyonkezelési jogával visszaélve – megvásárolta a gazdasági társaság részére a villástargoncát, holott tudta, e berendezés vételára nem áll arányban annak tényleges értékével [a régi Btk. 319. §-ának (1) bekezdésében meghatározott, a (3) bekezdésének a) pontja szerint minősülő és büntetendő nagyobb vagyoni hátrányt okozó hűtlen kezelés büntette.]

A másodfokon eljáró bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét – a kiszabott börtönbüntetés tartamának enyhítése mellett - helybenhagyta.

Az I. r. terhelt védője felülvizsgálati indítványában kifejtette, hogy megítélése szerint a bíróságok a hűtlen kezelés büntetében (is) megalapozatlan tényállás alapján állapították meg az I. r. terhelt büntetőjogi felelősségét, mert a szakértői bizonyítás nem volt alkalmas annak bizonyítására, hogy kötelességének megszegésével vagyoni hátrányt okozott volna. A kft.-nek a működéséhez multhatatlanul szüksége volt a targoncára és egy használt eszköz értéke relatív.

A legfőbb bírói fórum kihangsúlyozta, hogy a terhelt az eljárásban nem hivatkozott arra és illet a tényállás sem tartalmaz, hogy a felek a vételár meghatározása során bármely (más) korrekciós tényezőt is érvényesíteni kívántak volna. A jogerős döntés indokolása rámutat, hogy a terheltnek, mint a gazdasági társaság ügyvezetőjének a jó gazda gondosságával kellett a vagyonkezelői feladatait ellátnia. E vagyonkezelői kötelességét a feltűnően értékáránytalán szerződés megkötésével nyilvánvalóan megszegte és ezzel a sértett társaságnak vagyoni hátrányt okozott, ezért a nagyobb vagyoni hátrányt okozó hűtlen kezelés büntetében történt marasztalása nem sértette a büntető anyagi jog szabályait.

Az EBH 2385/2011. számon közzétett elvi döntés előzményeként az első fokon eljáró városi bíróság az I. rendű terheltet bűnösnek mondta ki a régi Btk. 319. § (1) bekezdésébe ütköző és a (3) bekezdés b) pontja szerint minősülő, folytatólagosan elkövetett hűtlen kezelés büntetében és más bűncselekményben. Az elsőfokú határozatot a bejelentett kétirányú fellebbezés folytán másodfokon eljáró megyei bíróság a hűtlen kezelés tekintetében helybenhagyta.

A jogerős ítéleti tényállás lényege a következő: K. városának és a vonzáskörzetébe tartozó településeknek a vízellátását és szennyvízkezelését 1997. március 31. napjáig a B. Megyei Vízmű Vállalat végezte, melynek központja K. városban volt. E vállalat megszűnését követően a k.-i önkormányzat és a vonzáskörzetbe tartozó további 36 település önkormányzata létrehozta a K.-Víz Kft.-t, és a továbbiakban ez a kft. biztosította az érintett települések vízellátását és végezte a szennyvíztisztítást. Az ily módon létrejött kft. ügyvezetője 1997. áprilisától 2002. májusig terjedő időben az I. rendű terhelt volt, aki megválasztása előtt a kft. jogelődjénél, a B. Megyei Vízmű Vállalatnál dolgozott különböző vezető beosztásokban. A terheltnek, mint a kft. ügyvezetőjének kötelessége volt a tulajdonosi érdekeket maximálisan szem előtt tartani és a vezetése alatt álló céget az ágazati jogszabályok

megtartásával gazdaságosan üzemeltetni. Az I. rendű terhelt - miután a B.-Víz Kft. ügyvezetője lett - a szennyvíztisztításhoz szükséges vegyszer-megrendelést saját hatáskörében intézte, az általa meghatározott mennyiséget kizárólag ő rendelte meg, a "megörökölt" beszállítói körből pedig kizárólag a vele több évtizedes ismeretségben álló, a II. rendű terhelt által vezetett K.-D. Kft.-t választotta ki. Később - 1998. évtől kezdve - a vegyi anyagokat a II. rendű terhelt élettársa, a III. rendű terhelt által vezetett, de ténylegesen a II. rendű terhelt által irányított Sz. Bt.-től rendelte meg. Kezdetben írásban, később szóban adott megrendelést a II., illetve a III. rendű terhelt által működtetett gazdasági társaságnak, és ő utalványozta a beérkező számlákat is.

Az I. rendű terhelt korábbi beosztásánál fogva is tisztában volt azzal, hogy a vegyszer beszerzése leg gazdaságosabban a hazai főforgalmazótól, az A. C. Kft.-től, illetőleg jogutódjától, a C. Kft.-től történhet. A C. Kft. 1997. szeptember 26-án egy telefaxon küldött értesítésben tájékoztatta a K.-Víz Kft. műszaki igazgatóját a Zetag 75. típusú vegyszerre vonatkozó árajánlatokról is, amellet, hogy egy új típusú, a felhasználási költségek esetleges csökkentésére alkalmas vegyszer kipróbálására is ajánlatot tett. A K.-Víz Kft. titkárságára érkező telefax kizárólag az ügyvezető igazgató, vagyis az I. rendű terhelt szignálása után kerülhetett a műszaki igazgatóhoz, aki ezt követően több alkalommal - legalább egyszer a vezető munkatársak részvételével tartott megbeszélésen is - felvetette az I. rendű terheltnek, hogy ki kellene próbálni a C. Kft. által javasolt új vegyszert, illetve a szállítók kiválasztása során figyelembe kellene venni ennek a kft.-nek az árajánlatát. Az I. rendű terhelt azonban a felvetést figyelmen kívül hagyva továbbra is ugyanazon két gazdasági társaságtól szerezte be a Zetag 75. típusú vegyi anyagokat. A közvetítő útján történő beszerzés a vegyszer árát lényegesen megdrágította, mert a betéti társaságok jelentős árréssel szállítottak, amelyek a vegyszer egy részét maguk is a C. Kft.-től, más részét pontosan meg nem állapítható módon és forrásból szereztek be. Az I. rendű terhelt 1997. év áprilisa és 2002. év áprilisa közötti időben tanúsított magatartása következtében a K.-Víz Kft. 11 835 250 forint összegű vagyoni hátrányt szenvedett, mert az I. rendű terhelt a döntéshozatala során figyelmen kívül hagyta azt a kötelezettségét, hogy a társaság gazdálkodását hatékonyan, a költségek legalacsonyabb szintre történő leszorításával kell folytatnia.

Az elsőfokú bíróság e tényállás alapján vont le következtetést az I. rendű terhelt szándékos kötelességszegésére. A másodfokú bíróság az elsőfokú indokolást megerősítve kifejtette: a terhelt önmagában azzal, hogy minden érdemi indok nélkül viszonteladót iktatott be, az ésszerű gazdasági kockázatvállalás határait is messze túllépte, hiszen a pluszként jelentkező indokolatlan árrés miatt közel kétszeres árat fizetett a sértett kft. ugyanazért a vegyszermennyiségért. Büntetőjogi felelőssége tehát azon alapszik, hogy személyes kapcsolatainak érdekében teljes mértékben figyelmen kívül hagyta a költséghatékony gazdálkodás szempontjait, holott tudta: közvetlenül a főforgalmazótól ugyanez a vegyszer fele áron lenne beszerezhető. Nem kérte ki a felelős beosztású munkatársai véleményét sem, és a magatartásának hátrányos anyagi következményeibe legalábbis belenyugodva tevékenykedett öt éven keresztül, saját magának fenntartva a vegyszerrendelés kizárólagos jogát. A Legfelsőbb Bíróság a megtámadott határozatokat hatályukban fenntartotta.

V. Fejezet

A jogi személyek tulajdonosi ellenőrzése és az ellenőrzési kötelezettség elmulasztásának jogkövetkezményei

1. A felügyelőbizottságra vonatkozó szabályozás rendszerének áttekintése

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény hatálybalépésével és a felügyelőbizottságra vonatkozó szabályozásnak a magánjogi kódexünkben való elhelyezésével kiemelt fontosságúvá vált a felügyelőbizottsági tagok felelőségének mélyrehatóbb vizsgálata. Mivel a gazdasági társaságokra, mint jogi személyekre vonatkoznak a jogi személyek általános szabályai is, ezért a gazdasági társaságok esetén több szinten helyezkednek el a felügyelőbizottságra vonatkozó normák. Egy társaság felügyelőbizottságára alkalmazni kell az adott társasági típus tulajdonosi ellenőrzést megvalósító szervére vonatkozó speciális normákat (ha vannak ilyenek), és ezzel párhuzamosan a gazdasági társaságokra és a jogi személyekre vonatkozó általános rendelkezéseket is. A több szintű szabályozás alkalmazása úgy történik, hogy csak akkor kell a magasabb fokú rendelkezésekhez nyúlni, ha a specifikus szabályok nem adnak választ egy adott kérdésre. Ha van a speciális normák között megfelelő rendelkezés, akkor azt kell alkalmazni, de ha az ugyanarról a kérdéstről rendelkező általános szabályokat csupán kiegészíti, vagyis egyszerre is alkalmazható a két szabály, akkor azok együttes alkalmazására kerül sor. Amennyiben a speciális szabály az általános szabálytól eltérő rendelkezést tartalmaz, akkor a speciális szabályt kell figyelembe venni.

2. A felügyelőbizottság kötelező létrehozásának esetei

Hazai jogunkban felügyelőbizottság létesítése csak akkor kötelező, ha ezt jogszabály előírja. A gazdasági társaságokra vonatkozó általános szabályok – a három korábbi társasági törvényünkhöz hasonlóan – egy ilyen esetkört ismernek, nevezetesen azt, ha a munkavállalóknak az ellenőrzési tevékenységben való részvétele valósul meg a felügyelőbizottságon keresztül. Ennek az a feltétele, hogy a dolgozói létszám éves átlagban a kétszáz főt meghaladja. A Ptk. fenti szabálya azonban – a korábbi Gt. vonatkozó rendelkezéséhez hasonlóan – csupán főszabály, hiszen utóbbi esetben az üzemi tanács lemondhat a részvétel jogáról, és ilyenkor a dolgozói részvétel megvalósítása érdekében nem kötelező a felügyelőbizottság létesítése.³³¹ A Ptk. a dolgozói részvételre való jogosultságról történő lemondást legfeljebb öt évre teszi lehetővé, de a lemondás feltételeit nem határozza meg, azt a lemondásról döntő üzemi tanácsra bízva, amely ilyen módon megfelelően tudja a dolgozók érdekeit védeni.³³² Ha nem történik kifejezett lemondás a munkavállalók nevében a

³³¹ Ptk. 3:119. §.

³³² Ptk. 3:124. § (2).

részvételről, de az üzemi tanács nem jelöl dolgozókat, ez nem akadályozza a felügyelőbizottság szabályszerű megalakítását.³³³

A felügyelőbizottság létrehozatalának a dolgozói részvételén kívül más kötelező esetei is vannak. Ezek vagy a Ptk.-n kívüli,³³⁴ más jogszabályokban szereplő előírásokon nyugszanak, vagy egyes társasági típusokhoz kapcsolódnak. Zártkörűen működő részvénytársaságnál például, ha a szavazati jogok legalább öt százalékával együttesen rendelkező részvényesek ezt kéri, a felügyelőbizottságot létre kell hozni. Nyilvánosan működő részvénytársaságnál pedig felügyelőbizottság választása akkor is kötelező, ha a társaság nem egységes irányítási rendszerben működik.

3. A felügyelőbizottság feladatainak áttekintése, a kontrollfunkció

Az Európai Bizottságnak a jegyzett társaságok nem ügyvezető igazgatói, illetve felügyelőbizottsági tagjai szerepéről és a felügyelőbizottság által létrehozott bizottságokról szóló 2005/162/EK ajánlása³³⁵ szerint a felügyelőbizottsági tagoknak megkülönböztetett jelentőségű szerepük van az ügyvezető igazgatósági és a vezetőségi tagok ellenőrzésében, valamint az összeférhetlenséggel kapcsolatos helyzetek kezelésében. Az ajánlás értelmében az utóbbi szerep megerősítése különösen fontos a bizalom helyreállítása érdekében a pénzügyi piacokon. Azt, hogy legyenek független képviselők a vezető szervezetekben, akik képesek arra, hogy követelményeket támasszanak a vezetés döntéseivel kapcsolatban, széles körben a részvényesek és más érdekeltek érdekeinek védelmét szolgáló eszköznek tekinti az ajánlás.

A Ptk. szerint a felügyelőbizottság feladata, hogy az ügyvezetést a jogi személy érdekeinek megóvása céljából ellenőrizze. Ezt az ellenőrzést a tagok és alapítók természetesen saját maguk, közvetlenül is elláthatják. Sok esetben azonban a tagok nagy száma, a jogi személy tevékenységében való érdekelttség csekély hányada, az információk, ismeretek hiánya miatt a tagok és alapítók nem lehetnek alkalmasak az ellenőrzés közvetlen gyakorlására. Ezért a Ptk. lehetőséget teremt arra, hogy a tulajdonosi ellenőrzés megvalósítására elkülönült szerv, felügyelőbizottság kerüljön létrehozásra.

A felügyelőbizottságot illetően a Ptk. többnyire eltérést engedő szabályokat fogalmaz meg, mivel a felügyelőbizottság létrehozásáról főszabályként a tagok döntenek, saját érdekeik figyelembe vétele és érvényesítése pedig a tagokra bízható. Bár a felügyelőbizottság ügyrendjét maga állapítja meg, azt is a gazdasági társaság legfőbb szerve hagyja jóvá. Az

³³³ Ptk. 3:125. § (2).

³³⁴ Ilyen előírást tartalmaz például a biztosítási tevékenységről szóló 2014. évi LXXXVIII. törvény, vagy a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény.

³³⁵ Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L. 52/51. Az ajánlásban a tagállamok felkérést kaptak arra, hogy tegyék meg a szükséges lépéseket nemzeti szinten – akár a „tartsd be, vagy magyarázd meg” megközelítés, akár a jogszabályok és a saját jogszabályi környezetükben legalkalmasabb eszközök révén – olyan rendelkezések bevezetésére a nem ügyvezető igazgatósági és a felügyelőbizottsági tagok szerepét illetően, amelyet a jegyzett társaságoknak majd alkalmazniuk kell. Az ajánlás szerint „jegyzett társaságok” az olyan társaságok, amelyek értékpapírjait egy – a 2004/39/EK irányelv értelmében vett – szabályozott piacon történő kereskedésbe bevezették. „Felügyelő bizottsági tag” a társaság felügyeleti testületének (kétszintű igazgatóság) bármely tagja.

ügyrend lehetőséget biztosít arra, hogy a felügyelőbizottság működése a Ptk.-ban foglaltakhoz képest jóval részletesebben kerüljön szabályozásra.

A felügyelőbizottság alapfeladata tehát a társaság ügyvezetésének ellenőrzése a jogi személy érdekében, tevékenységéért a jogi személynek tartozik felelősséggel. A felügyelőbizottsági tagok az ellenőrzési kötelezettségük elmulasztásával vagy nem megfelelő teljesítésével a jogi személynek okozott károkért a szerződésszegéssel okozott kárért való felelősség szabályai szerint felelnek a jogi személlyel szemben.

A jogi személy ügyvezetését a felügyelőbizottság abból a szempontból ellenőrzi, hogy az ügyvezetés a jogi személy érdekeinek megfelelően végzi-e irányító tevékenységét. A társaság szervezetében megtalálható funkciók közül kiemelt szerepe van a kontroll funkciónak. Ez a kontroll nem kifelé, hanem befelé irányul.³³⁶ A Pécsi Ítéltábla Gf.30292/2008/8. számú döntése szerint a felügyelőbizottság tagjait terhelő ellenőrzési kötelezettség tartalma szerint arra terjedhet ki, hogy az ügyvezetés megfelel-e a jogszabályok, valamint a társaság legfőbb és egyéb szervei határozatának, vagyis az ellenőrzés az ügyvezető döntéseit gazdasági, célszerűségi szempontból nem érintheti. Utóbbi megállapítás véleményem szerint ma már nem helytálló, hiszen a Ptk. értelmében az ellenőrzés a jogi személy *érdekeinek* megóvása céljából történik, ebbe pedig az ügyvezetés döntéseinek gazdasági és célszerűségi szempontú vizsgálata, a gazdasági folyamatok ellenőrzése, a döntések várható hatásainak elemzése is beletartozik.³³⁷ Az már egy másik kérdés, hogy az ellenőrzés nem terjedhet ki az ügyvezetés teljes tevékenységének állandó és folyamatos, mindenre kiterjedő figyelemmel kísérésére, a felügyelőbizottság erre nem is alkalmas. A felügyelőbizottság feladatainak körébe tartozik azonban, hogy az ügyvezetés károkozásra alkalmas, vagy arra vezethető magatartását kiszűrje. Az EBH. 2008. 1788. szám alatt közzétett elvi döntésében a Kúria kiemelte, hogy a felügyelőbizottsági tagok kártérítési felelősségét nem önmagában az ellenőrzési kötelezettség elmulasztása alapozza meg, az csak akkor állhat fenn, ha a károkozó magatartás az ellenőrzési kötelezettség teljesítése esetén objektíve észlelhető lett volna.

Balászáy Mária is a felügyelőbizottsági funkciók tágabb értelmezését tartja helyesnek. Álláspontja szerint a társasági tagok számára és érdekében történő ellenőrzés megkívánja, hogy a felügyelőbizottság tevékenysége kiterjedjen az ügyvezetés tevékenységének komplexebb vizsgálatára, a gazdasági folyamatok ellenőrzésére is. Ugyanez a kérdés akként is megjelenik, hogy a felügyelőbizottság feladata az utólagos ellenőrzés, vagy az ügyvezetés tevékenységének folyamatos ellenőrzése? Ha a felügyelőbizottsági ellenőrző tevékenységre, mint utólagos ellenőrzésre tekintünk, akkor lényegében a már megvalósult ügyvezetési döntés pozitív vagy negatív értékelése történik meg. Ha azonban a felügyelőbizottság feladata a

³³⁶ Miskolczi Bodnár Péter (szerk.): *A gazdasági társaságok*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1999. 162-163.

³³⁷ A német jogirodalom a részvénytársaságok esetében kifejezetten kiemeli, hogy a felügyelőbizottság jelentős befolyást gyakorol az igazgatóságra az üzletpolitika stratégiai jelentőségű kérdései kialakítása során. Lásd: Götz Hueck – Christine Windblicher: *Gesellschaftsrecht*. Verlag C.H. Beck, München, 2003. 258.

folyamatos ellenőrzés, akkor az ellenőrzés kiterjed az ügyvezetés tevékenységének gazdasági kockázatelemzésére is.³³⁸

Ha a társaságnál felügyelőbizottság működik, a beszámolóról a társaság legfőbb szerve a felügyelőbizottság írásbeli jelentésének birtokában dönthet [Ptk. 3:120. § (2)]. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a felügyelőbizottság meghatározó módon befolyásolni tudná a legfőbb szerv döntéshozatalát. Ha minden előfeltétel adott volt ahhoz, hogy a felügyelőbizottság az éves jelentést megvizsgálja és véleményét kifejtse, ezt azonban mégis elmulasztotta, ezzel nem akadályozhatja meg a legfőbb szerv döntéshozatalát, sőt kötelezettségük megszegése miatt a felügyelőbizottsági tagok akár felelősséggel is tartozhatnak. Más szempontból pedig a felügyelőbizottság jelentésének tartalma sem döntő a legfőbb szerv állásfoglalása szempontjából. Attól még, hogy a felügyelőbizottság bármilyen okból nem javasolja elfogadásra a beszámolót, a legfőbb szerv határozhat az elfogadásról, és fordítva: ha a felügyelőbizottság elfogadásra javasolja, a legfőbb szerv dönthet úgy, hogy elutasítja a beszámoló elfogadását.³³⁹ Utóbbi szabályt a közérdek mellett hitelező- és kisebbségvédelmi megfontolások is indokolják és bizonyos értelemben a társaság legfőbb szerve hatáskörének a korlátozását is jelenti.³⁴⁰

A felügyelőbizottság köteles a tagok vagy az alapítók döntéshozó szerve elé kerülő előterjesztéseket megvizsgálni, és ezekkel kapcsolatos álláspontját a döntéshozó szerv ülésén ismertetni [Ptk. 3:27. § (1) bek.]. Ezzel a szabállyal a törvényhozó a felügyelőbizottságot a tagok vagy alapítók döntéseinek előkészítésébe is bevonta. Ezen túlmenően azonban a felügyelőbizottság bármilyen más területen is vizsgálódhat, és a törvény biztosítja az ilyen vizsgálatokhoz szükséges jogosultságokat is a felügyelőbizottság tagjai számára. A felügyelőbizottság a jogi személy irataiba, számviteli nyilvántartásaiba, könyveibe betekinhet, a vezető tisztségviselőktől és a jogi személy munkavállalóitól felvilágosítást kérhet, a jogi személy fizetési számláját, pénztárát, értékpapír- és áruállományát, valamint szerződéseit megvizsgálhatja és szakértővel megvizsgáltathatja. Ha a felügyelőbizottság ellenőrző tevékenységéhez szakértőket kíván igénybe venni, a felügyelőbizottság erre irányuló kérelmét az ügyvezetés köteles teljesíteni.

Visszatérve a mérleg felülvizsgálatára, meg kell jegyezni, hogy ez egyben könyvvizsgálói feladat is. A felügyelőbizottság és a könyvvizsgáló azonban ugyanazt a mérleget más-más szempontból vizsgálja, hiszen míg a felügyelőbizottság elsősorban a tulajdonosok vagyoni helyzetének alakulását tartja szem előtt, vagyis azt, hogy az ügyvezetői döntéssorozatot igénylő gazdasági tevékenység eredményes volt-e, és eredménnyel kecsegtet-e a jövőt illetően, addig a könyvvizsgáló abból a szempontból vizsgálja ezeket a számviteli dokumentumokat, hogy azok a számviteli törvény előírásainak megfelelően jogszabályszerűen készültek-e el. Lényeges különbség, hogy a könyvvizsgálónak nem

³³⁸ Balásházy Mária: *Új vonások a felügyelőbizottság felelősségének szabályozásában*. In: Ünnepi tanulmányok Sárközy Tamás 70. születésnapjára, Lectum Kiadó, Szeged, 2010. 17.

³³⁹ Complex CD-jogtár. A 2013. évi V. törvény kommentárja. A 3:120. §-hoz fűzött kommentár.

³⁴⁰ Miskolczi Bodnár Péter (szerk.): *A gazdasági társaságok*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1999. 165.

feladata a tulajdonosi érdekvédelem, a felügyelőbizottságnak pedig nem feladata a számviteli törvény betartása.³⁴¹

A felügyelőbizottság ellenőrzési tevékenysége nem kizárólag arra terjed ki, hogy az ügyvezetés a jogszabályoknak megfelelően végzi-e a tevékenységét, hanem az ellenőrzés az ügyvezetés cselekvéseinek, vagy éppen passzivitásának a célszerűségére, gazdaságosságára is kiterjed. A felügyelőbizottság feladata a jogszabálysértések megakadályozásán túl a nem jogszabálysértő, de a társaság érdekével ellentétes ügyvezetési gyakorlatra történő figyelemfelhívás is. Az ellenőrzés tehát teljes körű, általános jellegű.³⁴²

A felügyelőbizottság természetesen eseti célvizsgálatokat is végezhet, ha egyes témákban ennek indokoltsága felmerül. A felügyelőbizottság ellenőrzési feladatait kibővíthetik a társasági sajátosságok is. Itt külön említést érdemel a társaság tulajdonosi szerkezete. Sőt, e kérdésre az uniós ajánlás is hangsúlyosan utal. Azoknál a társaságoknál, ahol szétaprózott a tulajdonosi szerkezet, azon van a hangsúly, hogy az ügyvezetés beszámoltatható legyen a gyenge tagokkal szemben, míg azokban a társaságokban, ahol ellenőrző befolyással rendelkező tagok vannak, a felügyelőbizottságnak arra kell törekednie, hogy a kisebbségi tagok érdekei kellő mértékben védelemben részesüljenek.³⁴³

A felügyelőbizottság tehát a jogi személy belső kontrollszerve, amely segíti a tagokat az ügyvezetés tevékenységének ellenőrzésében. Azt már természetesen nem lehet felróni a felügyelőbizottságnak, ha a tagok, akiknek az érdekeit hivatott szolgálni az őket döntési helyzetbe hozó felügyelőbizottság, nem élnek a törvényben biztosított döntési lehetőségükkel.³⁴⁴

4. A felügyelőbizottság létszámának kérdései, a tagokra vonatkozó összeférhetetlenségi és kizáró okok, ezek jelentősége

A Ptk. a felügyelőbizottságot háromtagú testületként írja le, azonban az eltérést engedő szabályozásnak megfelelően az ellenőrző szerv létszámát a felek alacsonyabban vagy magasabban is meghatározhatják. A jogirodalomban találunk olyan felfogást is, mely szerint, ha a határozathozatal szótöbbségi szabályát (amelytől való eltérés semmis) vesszük alapul, akkor a törvénykönyv háromfős tagságot előíró főszabálya esetében valójában nem diszpozitív előírásról, hanem klauzikálisan kógens rendelkezésről van szó, amelytől csak egy irányba: a háromnál több tagú felügyelőbizottság felé lehet eltérni (ugyanis egy-, vagy kétfős felügyelőbizottság esetén a jelenlévők szótöbbsége nem kialakítható).³⁴⁵ Megítélésem szerint azonban a kódex csak a jelenlévők szótöbbségénél alacsonyabb határozathozatali arányt előíró rendelkezést tekinti semmisnek, egy egyhangú döntéssel meghozott határozat pedig –

³⁴¹ Balásházy Mária: *Új vonások a felügyelőbizottság felelősségének szabályozásában*. In: Ünnepi tanulmányok Sárközy Tamás 70. születésnapjára, Lectum Kiadó, Szeged, 2010. 17-18.

³⁴² Auer Ádám – Bakos Kitti – Buzási Barnabás – Farkas Csaba – Nótári Tamás – Papp Tekla: *Társasági jog*. Lectum Kiadó, Szeged, 2011. 181-188.

³⁴³ Balásházy Mária: *Új vonások a felügyelőbizottság felelősségének szabályozásában*. In: Ünnepi tanulmányok Sárközy Tamás 70. születésnapjára, Lectum Kiadó, Szeged, 2010. 18.

³⁴⁴ Kisfaludi András: *A felügyelőbizottsághoz fűzött magyarázat*. In: A gazdasági társaságok nagy kézikönyve, CompLex, Budapest, 2007. 426.

³⁴⁵ OptiJUS Ptk. Nagykommentár, 2014. A 3:26. §-hoz fűzött magyarázat.

véleményem szerint – megfelel a jelenlévők szótöbbségére vonatkozó minimális előírásnak. Ezen értelmezés mellett egyébként jóval egyszerűbben kiküszöbölhető az a könnyen működésképtelenséget eredményező helyzet is, amikor egy háromtagú felügyelőbizottság lemondás³⁴⁶, halál stb. folytán veszít a taglétszámából, hiszen ilyenkor a törvényes működés helyreállításához elég rövidtávon csupán a létesítő okiratot megfelelően módosítani és nincsen szükség arra, hogy a jogi személy egy új felügyelőbizottsági tagot „kerítsen elő”. A Fővárosi Ítéltábla 13.Gf.40.433/2009/6. számú ítéletében kimondta, hogy ha a felügyelőbizottság működése nem kerül helyreállításra, akkor az e tekintetben jelentkező jogszabálysértés törvényességi felügyeleti eljárás lefolytatását és törvényességi felügyeleti intézkedés alkalmazását teszi indokolttá a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény (továbbiakban: Ctv.) 74. § (1) bekezdésének d) pontja³⁴⁷ alapján.

A Ptk. nem tartja szükségesnek maximális létszám meghatározását sem, hiszen a társaság mérete, tevékenysége, a tagoknak a felügyelőbizottsággal kapcsolatos elvárásai mindenképpen meghatározzák azt az optimumot, amelynek az átlépése már a társaság tagságának érdekeivel ellentétes. Természetesen arra is van lehetőség, hogy a tagok a létesítő okiratban nyitva hagyják a felügyelőbizottsági tagok létszámának kérdését, és egy -tól/-ig határ meghatározásával a legfőbb szerv hatáskörébe utalja annak eldöntését, hogy éppen hány taggal állítják fel a felügyelőbizottságot.³⁴⁸

A felügyelőbizottság tagja az a nagykorú személy lehet, akinek cselekvőképességét a tevékenysége ellátásához szükséges körben nem korlátozták. Nem lehet a felügyelőbizottság tagja, akivel szemben a vezető tisztségviselőkre vonatkozó kizáró ok áll fenn, továbbá, aki, vagy akinek a hozzátartozója a jogi személy vezető tisztségviselője. Ahhoz, hogy a felügyelőbizottság tagjai hatékonyan ellássák ellenőrző funkciójukat, függetlenségre, mindenekelőtt az ellenőrzöttektől való függetlenségre van szükség, hiszen függő helyzetben nem várható el az, hogy feltárják az ellenőrzött tevékenység esetleges hibáit, hiányosságait. Ezt hívják az ellenőrzöttektől való függetlenség követelményének. Mint már utaltam rá, a 2005/162/EK ajánlás is széles körben a részvényesek és más érdekelték érdekeinek védelmét szolgáló eszköznek tekinti, hogy legyenek független képviselők a vezető szervezetekben, akik képesek arra, hogy követelményeket támazzanak a vezetés döntéseivel kapcsolatban. Az ajánlás (8) bekezdése értelmében annak biztosítására, hogy a vezetési funkció hatékony és kellően független felügyeleti funkció alatt álljon, a felügyelőbizottságnak elegendő számú elkötelezett, nem ügyvezető taggal vagy felügyelőbizottsági taggal kell rendelkeznie, akik nem játszanak szerepet a vállalat vagy annak csoportja vezetésében, és akik függetlenek, vagyis nem áll fenn náluk semmiféle lényeges összeférhetetlenség.

³⁴⁶ A Ptk. 3:26. § (5) bekezdése folytán alkalmazandó 3:25. § (4) bekezdése értelmében, ha a jogi személy működőképessége ezt megkívánja, a lemondás az új felügyelőbizottsági tag megválasztásával, ennek hiányában legkésőbb a bejelentéstől számított hatvanadik napon válik hatályossá.

³⁴⁷ Hivatkozott jogszabályhely szerint törvényességi felügyeleti eljárásnak van helye, ha a cég a működése során nem tartja be a szervezetére és működésére vonatkozó jogszabályi rendelkezéseket, illetve a létesítő okiratában foglaltakat.

³⁴⁸ OptiJUS Ptk. Nagykommentár, 2014. 3:121. §-hoz fűzött magyarázat.

5. A felügyelőbizottság működésének, szervezeti struktúrájának kérdései

A felügyelőbizottság ügyrendjét maga állapítja meg, és azt a gazdasági társaság legfőbb szerve hagyja jóvá. Az ügyrendet tehát a felügyelőbizottság dolgozza ki, de azt jóvá kell hagyatnia a gazdasági társaság legfőbb szervével. Az ügyrendben a felügyelőbizottság minden olyan kérdést rendezhet, ami a testület működésével, irányításával, ellenőrzési tevékenységének és testületi működésének megszervezésével, lebonyolításával kapcsolatban normatív szabályozásra szorul és nem ellentétes a törvény kógens szabályaival.³⁴⁹ Ide tartozhat mindenekelőtt a felügyelőbizottság ülései összehívásának szabályozása.

Az ügyrendnek célszerű széles körben biztosítani az ülések összehívásának a jogát. Ez a szabályozás átláthatóvá és egyértelműbbé teheti a felügyelőbizottság tagjainak – valamint a könyvvizsgálónak – a felelősségét. Az ügyrendekben meg kell határozni azt is, hogy az ülés összehívása milyen alakiságok betartása mellett történhet, a részvétel és a határozatképeség biztosítása érdekében milyen határidőket kell betartani, hová kell összehívni a felügyelőbizottság üléseit stb. Az ügyrendek az írásbeli döntéshozatalt is lehetővé tehetik. Amennyiben a felügyelőbizottság utóbbi mechanizmusok igénybevétele mellett teszi le a voksát, úgy az ügyrendben részletes szabályokat kell megállapítani, mivel a Ptk. nem tartalmaz olyan kiegészítő rendelkezéseket, mind a legfőbb szerv ülése esetén. Utóbbi eljárásokat és eszközöket természetesen csak kifejezett ügyrendi szabályozás mellett lehet igénybe venni. Mögöttes ügyrendi szabály nélküli, ülésen kívüli döntéshozatal a határozat alaki érvénytelenségére vezethet.³⁵⁰

Ha a gazdasági társaságnál állandó könyvvizsgáló működik, a felügyelőbizottság ülésén tanácskozási joggal részt vehet, a felügyelőbizottság felhívása esetén a könyvvizsgáló a felügyelőbizottság ülésén köteles részt venni. A felügyelőbizottság köteles napirendre tűzni a könyvvizsgáló által megtárgyalásra javasolt ügyeket. A felügyelőbizottsággal való szorosabb együttműködés indokát az adja, hogy mindkét szerv ellenőrzési feladatokat lát el a társaságnál, ezért tevékenységük jelentős részben átfedésben van, még ha az általuk végzett ellenőrzés célja és terjedelme el is tér. Ha az állandó könyvvizsgáló olyan körülményt észlel, amely a felügyelőbizottsági tagok e minőségükben kifejtett tevékenységükért való felelősségét vonja maga után, késedelem nélkül köteles az ügyvezetésnél kezdeményezni a tagok - tagság nélküli jogi személyek esetén az alapítói jogkör gyakorlójának - döntéshozatalához szükséges intézkedések megtételét. Ha a kezdeményezés nem vezet eredményre, a könyvvizsgáló köteles a feltárt körülményekről a jogi személy törvényességi felügyeletét ellátó nyilvántartó bíróságot értesíteni.

A felügyelőbizottság határozatait a jelenlévők szótöbbségével hozza, a létesítő okirat ennél alacsonyabb arányt nem írhat elő.³⁵¹ A gazdasági társaság felügyelőbizottságának ülése akkor határozatképes, ha tagjai legalább kétharmada, de legalább három fő az ülésen jelen

³⁴⁹ OptiJUS Ptk. Nagykommentár, 2014. A 3:122. §-hoz fűzött magyarázat.

³⁵⁰ Balásházy Mária: *Új vonások a felügyelőbizottság felelősségének szabályozásában*. In: Ünnepi tanulmányok Sárközy Tamás 70. születésnapjára, Lectum Kiadó, Szeged, 2010. 21.

³⁵¹ A rendelkezéssel kapcsolatban ellentmondásokat vél felfedezni Török Gábor. Lásd: Török Gábor: *A felügyelőbizottság működéséhez fűzött magyarázat*. In: Polgári jog. A jogi személy. HVG-ORAC, Budapest, 2013. 62.

van. A szabályozás diszpozitivitásából következik, hogy lehetőség van a háromfős minimumszabálytól való eltérésre, és így háromnál kevesebb tagú felügyelőbizottság felállítására és a határozatképességre vonatkozó rendelkezéstől való eltérésre is. Az eltérés lehetősége mellett szól, hogy a felügyelőbizottságnak a jogi személy érdekei megóvása céljából történő létesítése a tagok döntése, így indokolt minél nagyobb szabadságot biztosítani számukra a felügyelő szerv működésére vonatkozó szabályozás kialakítása során. A megismételt ülésre vonatkozó szabályokat az ügyrendben célszerű rögzíteni, mely természetesen függ a legfőbb szerv jóváhagyásától.

A felügyelőbizottsági ülésekről jegyzőkönyvet, a határozatokról nyilvántartást célszerű vezetni. Az ülések szabályos dokumentálása a felügyelőbizottsági tagok felelőségének megállapítása, vagy éppen a felügyelőbizottsági tagok egymás közti viszonyában a felróhatóságuk arányának megállapítása miatt lehet jelentős. Az egyes felügyelőbizottsági tagok álláspontja és a szavazatok mikéntje a jegyzőkönyvekből állapítható meg.³⁵²

A felügyelőbizottság a tagok vagy az alapítók döntéshozó szerve elé kerülő előterjesztésekkel kapcsolatos álláspontját a döntéshozó szerv ülésén ismerteti. Az álláspont kialakítására vonatkozóan a Ptk. nem tartalmaz szabályokat, így ezt a kérdéskört is a felügyelőbizottság ügyrendjében célszerű rendezni. A társaság beszámolójával kapcsolatos véleményét a felügyelőbizottság köteles írásbeli jelentésbe foglalni. Álláspontjának ismertetése során a felügyelőbizottság tulajdonképpen ajánlást fogalmaz meg a legfőbb szerv döntésével kapcsolatban. A felügyelőbizottság álláspontja a döntéshozó szervet természetesen nem köti.

A felügyelőbizottsági ügyrendekben célszerű szabályozni a tisztségviselők megválasztásának módját. A gazdasági társaság felügyelőbizottsága saját tagjai közül választ elnököt. A társasági szerződés eltérő rendelkezése alapján a választás a legfőbb szerv joga is lehet, mint ahogy a létesítő okirat ilyen tartalmú rendelkezése elnökhelyettes választását is lehetővé teheti. Főszabály szerint azonban a legfőbb szerv csak a felügyelőbizottság létszámának megfelelő számú tagot választ, de azt nem határozza meg, hogy ezek közül ki töltsen be az elnöki tisztséget. Elnökhelyettes választása esetén mindenképpen célszerű a helyettesítés feltételeit, rendjét meghatározni, több elnökhelyettes esetén pedig indokolt lehet egymáshoz való viszonyukat is tisztázni.³⁵³

A felügyelőbizottság természetesen állandó, vagy eseti bizottságokat is felállíthat. Ezek a bizottságok az utóbbi években főként ajánlások révén kezdtek meghonosodni, felállításukat a 2005/162/EK ajánlás is szorgalmazta.³⁵⁴ Utóbbi szerint a felügyelőbizottság rendelkezik azzal a felhatalmazással, hogy meghatározza azon bizottságok számát és felépítését, amelyeket szükségesnek tart saját munkájának megkönnyítéséhez, de ezek a bizottságok elvben nem helyettesíthetik a felügyelőbizottságot. Ezért általános szabályként a nevezési, díjazási és könyvvizsgáló bizottságoknak ajánlásokat kell megfogalmazniuk a

³⁵² Balásházy Mária: *Új vonások a felügyelőbizottság felelőségének szabályozásában*. In: Ünnepi tanulmányok Sárközy Tamás 70. születésnapjára, Lectum Kiadó, Szeged, 2010. 21.

³⁵³ Kisfaludi András: *A felügyelőbizottsághoz fűzött magyarázat*. In: A gazdasági társaságok nagy kézikönyve, CompLex, Budapest, 2007. 450.

³⁵⁴ Gál Judit: *Az auditbizottsághoz fűzött magyarázat*. In: Polgári jog. A jogi személy. HVG-ORAC, Budapest, 2013. 320.

felügyelőbizottság által meghozandó határozatok előkészítése érdekében. A felügyelőbizottság azonban nem akadályozható meg abban, hogy határozathozatali jogosítványainak egy részét bizottságoknak adja át, amennyiben ezt helyénvalónak tartja és amikor ezt a nemzeti jog megengedi,³⁵⁵ még akkor is, ha a felügyelőbizottság marad teljes mértékben felelős azokért a határozatokért, amelyeket ezeken a hatásköri területeken hoztak.³⁵⁶

6. A felügyelőbizottsági tagok jogosultságai, a felügyelőbizottság különös jogalanyisága

A Ptk. természetesen biztosítja a felügyelőbizottság által végzendő vizsgálatokhoz szükséges, megfelelő jogosultságokat a felügyelőbizottság tagjai számára. A felügyelőbizottság nem csak jogosult, de egyben köteles is a tagok vagy az alapítók döntéshozó szerve elé kerülő előterjesztéseket megvizsgálni, és ezekkel kapcsolatos álláspontját a döntéshozó szerv ülésén ismertetni. Már volt róla szó, hogy a felügyelőbizottság a jogi személy irataiba, számviteli nyilvántartásaiba, könyveibe betekinhet, a vezető tisztségviselőktől és a jogi személy munkavállalóitól felvilágosítást kérhet, a jogi személy fizetési számláját, pénztárát, értékpapír- és áruállományát, valamint szerződéseit megvizsgálhatja és szakértővel megvizsgáltathatja. Sőt, ha a felügyelőbizottság ellenőrző tevékenységéhez szakértőket kíván igénybe venni, a felügyelőbizottság erre irányuló kérelmét az ügyvezetés köteles teljesíteni. Ha a felügyelőbizottság szerint az ügyvezetés tevékenysége jogszabályba vagy a létesítő okiratba ütközik, ellentétes a társaság legfőbb szerve határozataival vagy egyébként sérti a gazdasági társaság érdekeit, a felügyelőbizottság jogosult összehívni a társaság legfőbb szervének ülését e kérdés megtárgyalása és a szükséges határozatok meghozatala érdekében. Ha a részvénytársaságnál felügyelőbizottság működik, az igazgatóság az ügyvezetésről, a társaság vagyoni helyzetéről és üzletpolitikájáról legalább háromhavonta a felügyelőbizottság részére jelentést készít. Természetesen ez nem a számviteli törvény szerinti beszámoló készítési kötelezettséget jelenti, hanem negyedéves számadást, az adott időszak alatt kifejtett tevékenységéről.³⁵⁷ Semmis az alapszabály olyan rendelkezése, amely az igazgatóság jelentés előterjesztésére irányuló kötelezettségét kizárja vagy korlátozza.

Török Tamás rámutat, hogy a felügyelőbizottság nem jogalany, önálló jogalanyisággal nem rendelkezik. A felügyelőbizottság csupán a gazdasági társaság egy belső szerve. A felügyelőbizottság különös jogalanyisága csak a konkrét gazdasági társasággal, illetőleg a konkrét gazdasági társaság többi szervével fennálló belső társasági jogviszonyban

³⁵⁵ A Ptk. 3:132. §-a szerint, ha a létesítő okirat vagy annak felhatalmazása alapján a társaság legfőbb szerve az e törvényben meghatározott szerveken és tisztségviselőknél túl más szervek működését írja elő, az előírás az e törvény által meghatározott szervek és tisztségviselők hatáskörét, valamint felelősségét nem érinti. Az ilyen társasági szervekre tehát nem telepíthető olyan hatáskör, amely a felügyelőbizottságot illeti.

³⁵⁶ Az 1-5. alcímekhez lásd: Mohai Máté: A jogi személyek tulajdonosi ellenőrzése. In: Gazdaság és Jog. 2014/11.

³⁵⁷ OptiJUS Ptk. Nagykommentár, 2014. A 3:284. §-hoz fűzött magyarázat.

értelmezhető. Ebből az is következik, hogy a felügyelőbizottság más jogalannyal polgári jogi jogviszonyt nem létesíthet.³⁵⁸

A jogalkotó azzal, hogy a felügyelőbizottsági tagokhoz rendel bizonyos jogosítványokat, lehetőséget biztosít arra is, hogy a tagok között keletkezett nézeteltérések felszínre kerülhessenek. Ha például a felügyelőbizottsági tag által javasolt vizsgálatot, vagy a legfőbb szerv összehívási indítványt a felügyelőbizottság többsége elvetette, a kisebbségben maradó tag mentesülhet a felelősség alól, ha élt a törvényhozó által a részére biztosított egyéni jogi eszközökkel.³⁵⁹

A gazdasági társaság legfőbb szervének ülésén a felügyelőbizottság tagjai tanácskozási joggal részt vehetnek. Gadó Gábor kiemeli, hogy ez a jog egyben kötelezettség is.³⁶⁰ A legfőbb szerv ülésén való részvétel joga is a felügyelőbizottsági tagot, nem pedig a testületet illeti meg.

A felügyelőbizottság felhívása esetén a társaság állandó könyvvizsgálója a felügyelőbizottság ülésén köteles részt venni. Ez olyan esetekben válhat indokolttá, amikor az ellenőrzés során a felügyelőbizottságnak olyan, a könyvvizsgálat körébe tartozó szakkérdésről kell állást foglalnia, amelyhez kellő szakértelemmel csak a könyvvizsgáló rendelkezik. A gyakorlatban találkozhatunk olyan felügyelőbizottsági ügyrenddel, amely kifejezetten kötelezővé teszi a könyvvizsgálónak a felügyelőbizottsági ülésekre való meghívását. Az együttműködés mindkét részről hasznos lehet.³⁶¹ A könyvvizsgáló a felügyelőbizottság ülésén tanácskozási joggal felhívás nélkül is, bármikor részt vehet, feladatai ellátása érdekében a felügyelőbizottság tagjaitól felvilágosítást kérhet. Utaltunk már rá, hogy ha olyan körülményt észlel, amely a felügyelőbizottsági tagok e minőségükben kifejtett tevékenységükért való felelősségét vonja maga után, késedelem nélkül köteles az ügyvezetésnél kezdeményezni a tagok - tagság nélküli jogi személyek esetén az alapítói jogkör gyakorlójának - döntéshozatalához szükséges intézkedések megtételét. Ha a kezdeményezés nem vezet eredményre, a könyvvizsgáló köteles a feltárt körülményekről a jogi személy törvényességi felügyeletét ellátó nyilvántartó bíróságot értesíteni.

7. A felügyelőbizottsági tagok felelőssége az ellenőrzési kötelezettségük megszegésével okozott károkért

A felügyelőbizottsági tagok az ellenőrzési kötelezettségük elmulasztásával vagy nem megfelelő teljesítésével a jogi személynek okozott károkért a szerződésszegéssel okozott kárért való felelősség szabályai szerint felelnek a jogi személlyel szemben. Mivel a felügyelőbizottság tagjai mások - a tagok és alapítók - érdekében végeznek ellenőrzési

³⁵⁸ Török Tamás: *A gazdasági társaság és a felügyelőbizottság közötti jogviszony*. Gazdaság és Jog, 2001/9. 10-15.

³⁵⁹ Balásházy Mária: *Új vonások a felügyelőbizottság felelősségének szabályozásában*. In: Ünnepi tanulmányok Sárközy Tamás 70. születésnapjára, Lectum Kiadó, Szeged, 2010. 26.

³⁶⁰ Gadó Gábor: *A Ptk. 3:111. §-hoz fűzött magyarázat*. In: Polgári jog. A jogi személy. HVG-ORAC, Budapest, 2013. 147.

³⁶¹ Balásházy Mária: *Új vonások a felügyelőbizottság felelősségének szabályozásában*. In: Ünnepi tanulmányok Sárközy Tamás 70. születésnapjára, Lectum Kiadó, Szeged, 2010. 25.

tevékenységet, indokolt felelősségük kimondása, mert ezen a módon ösztönzést lehet biztosítani számukra a megfelelő eljárásra, illetve biztosítani lehet azt, hogy a felügyelőbizottságban végzett tevékenységük során hozott döntéseik következményeit viselniük kelljen. A Ptk. törvényjavaslatának indokolása szerint ezek a következmények azért alakulnak a szerződésszegésért való felelősség szabályai szerint, mert a felügyelőbizottsági tagok tudatosan vállalt kötelezettségeinek megszegéséről van szó.

A felügyelőbizottság tagjai alapvetően ellenőrzési feladatot látnak el, így a felelősségük is az ellenőrzési tevékenység ellátásáért áll fenn. Amennyiben ellenőrzési kötelezettségüket elmulasztják, annak nem megfelelően tesznek eleget és ezzel a jogi személynek kárt okoznak, akkor ezért felelősséggel tartoznak. Természetesen az ellenőrzési kötelezettség elmulasztása önmagában még nem alapozza meg a felügyelőbizottsági tag felelősségét, ehhez arra is szükség van, hogy a jogi személyt a mulasztással összefüggésben kár érje. A jogi személynek a kárt valójában a vezető tisztségviselő tevékenysége okozza, a felügyelőbizottság tagjai azonban az ellenőrzési kötelezettségük ellátása során észrevételeket, kritikákat, ellenvetéseket fogalmazhatnak meg, felhívhatják az ügyvezetést az általuk észlelt veszélyhelyzetre, a fenyegető károkozásra, az ügyvezetés károkozó magatartására. A felügyelőbizottság ezen intézkedések révén megakadályozhatja az ügyvezetés tevékenységét, vagy az ügyvezetést éppen cselekvésre készítheti, mellyel a kár megelőzhető.³⁶²

A Gt. szerint a felügyelőbizottsági tagok – a régi Ptk. közös károkozásra vonatkozó szabályai szerint - korlátlanul és egyetemlegesen feleltek a gazdasági társasággal szemben a társaságnak az ellenőrzési kötelezettségük megszegésével okozott károkért, ideértve a számviteli törvény szerinti beszámoló, valamint a kapcsolódó üzleti jelentés összeállításával és nyilvánosságra hozatalával összefüggő ellenőrzési kötelezettség megszegését is. Ez változást jelentett a korábbi szabályozáshoz képest, hiszen a gazdasági társaságokról szóló 1997. évi CXIV. törvény csak annyit mondott ki, hogy a felügyelőbizottsági tagok korlátlanul és egyetemlegesen felelnek a gazdasági társaságnak az ellenőrzési kötelezettségük megszegésével okozott károkért. A jogalkotó tehát a közös károkozásra vonatkozó szabályokra utalással lehetővé tette a felügyelőbizottsági tagok egymással szembeni felelőssége magatartásuk felróhatósága arányában történő megoszlását, illetve ellenőrzési kötelezettségük nevesített esetét is törvénybe iktatta.

Az egyetemleges felelősség alapján az volt megállapítható, hogy a Gt. a felügyelőbizottságot, mint testületet teszi felelőssé az ellenőrzési kötelezettség megszegéséért, és nem rendezi azt a kérdést, hogy mely esetekben mentesülhet a felelősség alól valamely tag. A Ptk. közös károkozásra irányadó szabályaiból következőleg a Gt. szabályának így tulajdonítható olyan értelmezés, mely alapján a törvény a testületi felelősséget kívánta megteremtteni a felügyelőbizottság tagjainak egyetemleges és korlátlan felelősségével a társaság irányába, míg a károkozók belső viszonyában teremtett lehetőséget arra, hogy a "véltlen" felügyelőbizottsági tagot végül mégse terhelje kártérítési kötelezettség.³⁶³

³⁶² Auer Ádám – Bakos Kitti – Buzási Barnabás – Farkas Csaba – Nótári Tamás – Papp Tekla: *Társasági jog*. Lectum Kiadó, Szeged, 2011. 193.

³⁶³ OptiJUS Gt. Kommentár, 2014. A 36. §-hoz fűzött magyarázat.

A polgári jog nem ismer szervei, testületi felelősséget. Jogi értelemben véve a felügyelőbizottság nem lehet felelős, csak az egyes tagok felelősségéről lehet szó. Ez pedig Sárközy Tamás véleménye szerint az esetek többségében egyszerűen megállapíthatatlan, hiszen egy „külső” felügyelőbizottsági tagnak nem olyan az információs szintje, hogy kétségbe vonja a hatalmas apparátusok által előkészített anyagok, javaslatok helyességét. Megítélése szerint azt, hogy egy kár abból keletkezett, hogy a felügyelőbizottság tagjai jogellenesen elmulasztották ellenőrzési kötelezettségüket, szinte lehetetlen bizonyítani.³⁶⁴ Ilyen, a felügyelőbizottsági tagok ellen ellenőrzési kötelezettségük megszegése miatt indított kártérítési perekről Németországban például gyakorlatilag nem is beszélhetünk. Inkább a felügyelőbizottsági tagok visszahívása, lemondásra bírása a jellemző olyan esetekben, amikor az ügyvezetés a felügyelőbizottság „szeme láttára” okoz kárt a társaságnak. Erre példa a közelmúltból Gerhard Cromme, a ThyssenKrupp AG felügyelőbizottsága elnökének lemondása, mely a hírek szerint nem önszántából történt.³⁶⁵

A Ptk. a felügyelőbizottsági tagok kártérítési felelősségére a szerződésszegéssel okozott kárért való felelősség szabályait rendeli. A felügyelőbizottság a jogi személy belső ellenőrző szerve, amely önálló jogalanyisággal nem rendelkezik, felelőssége kizárólag a jogi személlyel szemben állhat fenn, ezért a Kommentár szerint is indokolt a kontraktuális felelősség alkalmazása.³⁶⁶ A Ptk. a felügyelőbizottsági tagsági jogviszonyra a megbízási szerződés szabályait rendeli megfelelően alkalmazni, így ellenőrzési kötelezettségük megszegése ebből kifolyólag is a szerződésszegéssel okozott kárért való felelősség szabályai szerint tűnhet elbírálандónak. Ha a kárt nem az ellenőrzési kötelezettség megszegésével okozzák, akkor természetesen a deliktuális kárfelelősségre vonatkozó rendelkezéseket kell segítségül hívni. Ilyen lehet például a jogi személy üzleti titkával, védett ismeretével való visszaélés, ha ezzel okozati összefüggésben a jogi személynek kára keletkezik.

A felügyelőbizottsági tagsági jogviszony elsősorban természetesen egy társasági jogi jogviszony, melyre a megbízási szerződés szabályait csak mögöttes jelleggel lehet alkalmazni. Lényeges és fontos különbség, hogy míg a megbízott köteles a megbízó utasításait követni, addig a felügyelőbizottság tagjai tevékenységük során nem utasíthatók. Az első felügyelőbizottsági tagok megbízatása a létesítő okiratban történő kijelölés, ezt követően pedig a döntéshozó szerv megválasztásának elfogadásával jön létre.

A Ptk. szerint a tulajdonosi ellenőrzést gyakorló szerv tagjának felelősségét megalapozhatja ellenőrzési kötelezettségének elmulasztása, vagy nem megfelelő teljesítése is. Az ellenőrzési kötelezettség „nem megfelelő teljesítése” szintén mulasztással, nem pedig tevőleges magatartással okozott kárnak minősül.

A felügyelőbizottság feladata az ügyvezetés alapvetően károkozásra alkalmas, vagy arra vezethető magatartásának kiszűrése. Ha az ügyvezetés részéről ilyen magatartás objektíve nem észlelhető, vagy egyfajta veszélyhelyzet fennáll ugyan, de az végül is a társaságnak nem okoz kárt, az ügyvezető kártérítési felelősségének hiányában a felügyelőbizottság

³⁶⁴ Sárközy Tamás: *A magyar társasági jog Európában*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2001. 173-174.

³⁶⁵ Gerhard Wagner: *Officers' and Directors' Liability Under German Law – A Potemkin Village*. Theoretical Inquiries in Law, 2015/1. 85-86.

³⁶⁶ OptiJUS Ptk. Nagykommentár, 2014. A 3:28. §-hoz fűzött magyarázat.

kárfelelőssége sem következhet be. Károsodás esetén az ügyvezetés és a felügyelőbizottság felelőssége ugyanazon káreseményért állhat be. Amíg azonban az ügyvezetés a reá irányadó, addig a felügyelőbizottság az őt érintő szabályok megsértése esetén tartozik felelősséggel. Az ügyvezetés kárt okozó magatartása tehát nem vonja automatikusan maga után a felügyelőbizottsági tag felelősségét, csak abban az esetben, ha a tag az ismertett kötelezettségeit megszegte. A felügyelőbizottságnak a Ptk. szabályai szerint nem az a kötelessége, hogy a kárt ténylegesen elhárítsa, a társaságot a kártól megóvja és ennek következtében egy kármentes állapotot, mint eredményt hozzon létre, hanem az, hogy észlelése alapján a vészhelyzetre, a fenyegető károkozásra, vagy az ügyvezetés jogellenes, károkozó magatartására az ügyvezetés és a tagok figyelmét felhívja. Ez a figyelemfelhívás ugyanis már alkalmas lehet arra, hogy az ügyvezetés vezetési magatartásán változtasson, vagy a tagok döntsenek abban a kérdésben, hogy az adott ügyvezetésre a továbbiakban is igényt tartanak-e (BH 86/2009.).

Minden olyan esetben azonban, amikor a felügyelőbizottság megfelelő ellenőrző tevékenységével a károkozás elhárítható lett volna, a felügyelőbizottsági tagok mulasztását is a bekövetkezett kár okaként lehet felfogni, és akár a vezető tisztségviselőkkel való közös károkozás is megállapítható lehet.³⁶⁷ A tevékenységek szoros összefüggésére tekintettel a könyvvizsgálóval való közös marasztalás is elképzelhető.

A Ptk. 3:28. §-a a szerződésszegéssel okozott kárért való felelősség szabályaira utalással a szerződésszegéskor előrelátható károkra korlátozza a megtérítendő következménykárok és az elmaradt haszon mértékét. A kár szerződéskötéskori előreláthatóságának időpontja a felügyelőbizottsági tagság elfogadásának időpontját jelenti. A kontraktuális felelősség alkalmazása itt problematikusnak tűnik, hiszen rendkívül nehéz megítélni azt, hogy a tagság elfogadásakor milyen károkat lehetett előre látni.

Ha a felügyelőbizottság az ellenőrzési kötelezettségét elmulasztja, de a vezető tisztségviselő gazdasági döntése nem okoz kárt a társaságnak, kár hiányában a polgári jogi kártérítési felelősség megállapítása szóba sem jöhet. Ilyen esetben még a felügyelőbizottsági tag ellenőrzési kötelezettségének megszegése sem fog kártérítést eredményezni. Az ilyen magatartásra nem a polgári jogi felelősség szabályaival lehet reagálni, hanem társasági jogi jogkövetkezéssel, nevezetesen a felügyelőbizottság tagjának visszahívásával. Ha a felügyelőbizottság ellenőrzési kötelezettségének a törvény és az ügyrendje alapján maradéktalanul eleget tesz, de a vezető tisztségviselő magatartása hibás döntésének következtében kárt okoz a társaságnak, a kártérítési felelősség egyértelműen és kizárólagosan a vezető tisztségviselőt terheli, mert a kár oka kizárólagosan az ő magatartására vezethető vissza. A felügyelőbizottsági tag mulasztás hiányában nem felelős. Ha azonban az ellenőrzési kötelezettségét az ügyrendi szabályozás ellenére elmulasztja, és a vezető tisztségviselő ennek következtében jut olyan helyzetbe, hogy a társaság károsodásához vezető döntést hozhat, mindkét társasági szerv részessé válik a társaságot ért kár előidézésében. Ilyen esetben tehát

³⁶⁷ Lásd: Vékás Lajos (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*. CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2013. 100.

több károkozó magatartás van: kötelességszegő mulasztás a felügyelőbizottság (és/vagy a könyvvizsgáló) részéről és hibás döntés a vezető tisztségviselő részéről.³⁶⁸

A felügyelőbizottság tagja akkor mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy az ellenőrzési kötelezettsége megszegését ellenőrzési körén kívül eső, a felügyelőbizottsági tagsága elfogadásának időpontjában előre nem látható körülmény okozta, és nem volt elvárható, hogy a körülményt elkerülje, vagy a kárt elhárítsa. Látható, hogy a régi Ptk. egységes kártérítési jogi rendszerével való szakítás megszigorította a felügyelőbizottsági tag kimentését (is), elszakítva azt a felróhatósági (vétkességi) elvtől. A bizonyítási terhet a Ptk. mindhárom kimentési feltétel tekintetében a felügyelőbizottsági tagra helyezi. Megítélésem szerint a kimentési feltételek megszigorítása sem fog feltétlenül a felügyelőbizottságok tagjai kártérítési felelősségének tömeges kimondásához vezetni, hiszen továbbra is bizonyításra szorul, hogy a jogi személyt ért kár az ellenőrzési kötelezettség jogellenes megszegésére vezethető vissza, ami változatlanul nem tűnik egyszerű feladatnak.

Ami a kimentést illeti, elsőként azt kívánja meg a Ptk. a bekövetkezett kárért való felelősség alóli mentesüléshez, hogy a károkozó körülmény a felügyelőbizottsági tag ellenőrzési körén kívül merüljön fel. Ellenőrzési körön kívüli, azaz a felügyelőbizottsági tag által nem befolyásolható az a körülmény, amelyre nem képes hatást gyakorolni. Ezeket a körülményeket természetesen nem lehet tételesen felsorolni, de bizonyos típusokat ki lehet emelni. Ilyen körülménynek tekinthetők mindenekelőtt a vis maior hagyományos esetei. A felügyelőbizottság tag ellenőrzési körén kívüli körülmények tehát a természeti katasztrófák: földrengés, tűzvész, járvány, aszály, fagykár, árvíz, szélvihar, villámcsapás stb., továbbá bizonyos politikai-társadalmi események: mint például háború, forradalom, felkelés, szabotázs, közlekedési útvonal (repülőtér) lezárása. A bíróságnak a konkrét eset összes körülményeit mérlegelve kell állást foglalnia abban a kérdésben, hogy a felügyelőbizottsági tag ellenőrzési körén kívül eső körülményként merült-e fel az ellenőrzési kötelezettsége teljesítésének akadálya.

A kimentés második feltételeként támasztja a Ptk., hogy az ellenőrzési kötelezettségét megszegő felügyelőbizottsági tag számára a saját ellenőrzési körén kívül felmerülő körülmény a felügyelőbizottsági tagság elfogadásának idején objektíve ne legyen előre látható. Nem ad tehát alkalmat a kártérítési felelősség alóli mentesülésre a felügyelőbizottsági tag ellenőrzési körén kívül felmerülő teljesítési akadály sem, ha azzal a jogi személy ügyvezetésének ellenőrzését vállaló személynek felügyelőbizottsági tagsága elfogadásának idején objektíve, azaz a felügyelőbizottsági tagok mércéjével mérve, számolnia kellett.

Harmadik konjunktív feltétele a kimentésnek, hogy nem volt elvárható, hogy a felügyelőbizottsági tag az ellenőrzési kötelezettségét akadályozó körülményt elkerülje, vagy annak kár-következményeit elhárítsa. Míg az akadály előreláthatóságát a Ptk. a felügyelőbizottsági tagság elfogadásának időpontjában rendeli vizsgálni, addig ez a harmadik feltétel az ellenőrzési kötelezettség megszegésének időpontjában vizsgálandó.

A jogi személy kártérítéshez való joga a felügyelőbizottság tagja által a Ptk.-ban és az ügyrendben foglalt bármely ellenőrzési kötelezettsége megszegése esetén fennáll, ha ezzel

³⁶⁸ Balásházy Mária: *Új vonások a felügyelőbizottság felelősségének szabályozásában*. In: Ünnepi tanulmányok Sárközy Tamás 70. születésnapjára, Lectum Kiadó, Szeged, 2010. 30.

okozati összefüggésben a jogi személyt kár éri. A jogi személy kártérítési igényét más jogkövetkezményekkel együtt is érvényesítheti. Így például a felügyelőbizottsági tag visszahívása esetén is lehet kártérítést igényelni. A jogi személynek nem szükséges azt bizonyítania, hogy az ellenőrzési kötelezettség teljesítésének elmaradása a felügyelőbizottsági tag aktív vagy passzív magatartásával okozati összefüggésben állna.³⁶⁹

Ha több felügyelőbizottsági tag is megszegi ellenőrzési kötelezettségét, a Ptk. többek közös károkozására vonatkozó szabályait kell megfelelően alkalmazni. Ilyen esetben a jogi személy bármelyik felügyelőbizottsági tagtól követelheti a kártérítés teljesítését. A felügyelőbizottsági tagok a kárt egymás között magatartásuk felróhatósága arányában, ha ez nem megállapítható, közrehatásuk arányában viselik. Ha a közrehatás arányát sem lehet megállapítani, a kárt a felügyelőbizottság tagjai egymás között egyenlő arányban viselik.

Vizsgálni szükséges az egyes felügyelőbizottsági tagok magatartását a kár előidézésében. Ha például a felügyelőbizottsági ülések jegyzőkönyvéből az derül ki, hogy az egyik felügyelőbizottsági tag tiltakozott a döntés meghozatala ellen, és utóbb éppen ez a hibás döntés lett alapja a kártérítésre kötelezésnek, mentesíteni kell őt a kártérítés megfizetése alól.³⁷⁰

8. Ügydöntő felügyelőbizottság

Ha a létesítő okirat a legfőbb szerv vagy az ügyvezetés hatáskörébe tartozó egyes döntések meghozatalát vagy azok jóváhagyását a felügyelőbizottság hatáskörébe utalja, a felügyelőbizottság tagjai az e hatáskörükben kifejtett tevékenységgel a társaságnak okozott károkat a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség szabályai szerint kötelesek megtéríteni [Ptk. 3:123. § (1) bekezdés]. Mivel ügydöntő felügyelőbizottság esetén a felügyelőbizottság tagjai döntési jogköröket (is) gyakorolnak, indokolt felelősségüket e döntések meghozatalára egyébként hatáskörrel rendelkező személyek felelősségéhez hasonlóan meghatározni. Így az ügydöntő felügyelőbizottsági tagok a kontraktuális kárfelelősség szabályai szerint kötelesek megtéríteni az e hatáskörükben kifejtett tevékenységgel a társaságnak okozott károkat.

Ha a felügyelőbizottság tagjai más szerv hatáskörébe tartozó döntések meghozatalára jogosultak, akkor felelősségüket is a döntések meghozatalával okozott károkért kell megállapítani. Mivel a Ptk. 3:123. § (3) bekezdése kimondja, hogy a felügyelőbizottság tagjaira - ügydöntő tevékenységük tekintetében - megfelelően alkalmazni kell azokat a rendelkezéseket, amelyek az adott kérdésben az e törvény alapján döntésre jogosult személyekre vonatkoznak, ezért az ügyvezetés hatáskörébe tartozó döntések meghozatala során értelemszerűen vonatkozik rájuk az a szabály is, mely szerint a vezető tisztségviselő a társaság ügyvezetését a gazdasági társaság érdekeinek elsődlegessége alapján látja el. E kötelezettségük megszegése a gazdasági társasággal szembeni kártérítési felelősséggel jár, és

³⁶⁹ OptiJUS Ptk. Nagykommentár, 2014. A 6:142. §-hoz fűzött magyarázat.

³⁷⁰ Balásházy Mária: *Új vonások a felügyelőbizottság felelősségének szabályozásában*. In: Ünnepi tanulmányok Sárközy Tamás 70. születésnapjára, Lectum Kiadó, Szeged, 2010. 31.

mivel a felügyelőbizottsági tag és a társaság közötti viszony a felek akaratán alapul - még ha a jogviszony létesítése nem is feltétlenül a klasszikus szerződéskötési szabályok szerint történik -, a szerződésszegésért való felelősség szabályait kell alkalmazni.

Ha a létesítő okirat az ügyvezetés hatáskörébe tartozó egyes döntések meghozatalát a felügyelőbizottság előzetes jóváhagyásához köti, és a felügyelőbizottság az ügyvezetés határozati javaslatát nem hagyja jóvá, de az ügyvezetés a javaslatot fenntartja, az ügyvezetés jogosult a társaság legfőbb szervének döntését kérni. Ha a felügyelőbizottság jóváhagyta az ügyvezetés javaslatát, a határozatból eredő károkért az azt megszavazó vezető tisztségviselők és felügyelőbizottsági tagok a társasággal szemben egyetemlegesen felelnek a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség szabályai szerint [Ptk. 3:123. § (2) bekezdés].

A Gt. szerint, amennyiben a társasági szerződés (alapszabály) a kft., illetve a zrt. ügyvezetésének kialakítását a felügyelőbizottságra bízta, úgy a társasági szerződésben megjelölt bármely ügydöntő határozat meghozatalát a felügyelőbizottság előzetes jóváhagyásához lehetett kötni. Ez pedig bővülést jelentett az ügydöntő felügyelőbizottságnak az 1997. évi Gt. alapján fennálló jogköréhez képest, utóbbi szerint ugyanis csak egyes jogügyletek jóváhagyásáról dönthetett. Az ügydöntő felügyelőbizottság kapcsán a Ptk. még a 2006. évi Gt.-hez képest is kevesebb korlátot állít fel. Az általános szabályok között nem határozza meg, hogy mely társasági típusoknál lehet ügydöntő jogkörrel felruházni a felügyelőbizottságot. Ugyanakkor a nyilvánosan működő részvénytársaságra vonatkozóan a részvénytársaságokról szóló fejezet tartalmaz tiltó rendelkezést. Más társaságoknál azonban működhet ügydöntő felügyelőbizottság. Nem kívánja továbbá a Ptk. meghatározni azoknak a döntéseknek a körét sem, amelyek a felügyelőbizottságra bízhatók; erről a létesítő okiratban kell rendelkezniük a tagoknak. Ilyen körülmények között nem került nevesítésre a vezető tisztségviselők megválasztásának, visszahívásának lehetősége sem lehetséges döntési jogkörként, azonban továbbra is lehetőség van e döntések delegálására, hiszen a legfőbb szerv hatáskörébe tartozó kérdések is átadhatók a felügyelőbizottságnak, és ebbe a vezető tisztségviselőkkel kapcsolatos döntések is beletartoznak.

A Ptk. tehát az ügydöntő felügyelőbizottsági tagok kártérítési felelősségére is a szerződésszegéssel okozott kárért való felelősség szabályait rendeli. Ez természetesen a befelé, a társaság irányában fennálló felelősségre vonatkozik, tekintettel azonban a Ptk. már ismertetett 3:123. § (3) bekezdésére, sok olyan szituáció képzelhető el, amikor az ügydöntő felügyelőbizottság tagjai kifelé, harmadik személyek irányában is felelősséggel tartoznak, melyre már a deliktuális kárfelelősség szabályai lesznek irányadóak. Ha például a társaság fizetésképtelenséggel fenyegető helyzete beállta után úgy hoznak meg az ügyvezetés hatáskörébe tartozó döntéseket, hogy a hitelezők érdekeit nem veszik figyelembe és a társaság jogutód nélkül megszűnik, a hitelezők kielégítetlen követelésük erejéig kártérítési igényt érvényesíthetnek az ügydöntő felügyelőbizottság tagjaival szemben a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályai szerint. Természetesen az is elképzelhető, hogy a társaságnak okoznak olyan kárt, melynek megtérítésére vonatkozóan a deliktuális kárfelelősségre vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni. Ilyen lehet a már említettek szerint a társaság üzleti titkával, védett ismeretével való visszaélés, ha ezzel okozati összefüggésben a társaságnak kára keletkezik.

Az ügydöntő felügyelőbizottság tagjaira is elsősorban a felügyelőbizottsági tagokra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni, az egyéb, a Ptk. alapján döntésre jogosult személyekre vonatkozó szabályokat pedig csak a kódex 3:123. § (3) bekezdésében meghatározott keretek között. Bár a Ptk. 3:26. § (3) bekezdése szerint a felügyelőbizottság tagjai tevékenységük során nem utasíthatóak, ez alól azonban megítélésem szerint kivételt jelent a törvény 3:112. § (3) bekezdése, melynek értelmében egyszemélyes gazdasági társaságnál az egyedüli tag az ügydöntő felügyelőbizottságnak – ügydöntő tevékenysége tekintetében – utasítást adhat, amelyet az köteles végrehajtani.

A rendes felügyelőbizottsági tagokkal ellentétben az ügydöntő felügyelőbizottság tagjai nem csak mulasztással tudnak kárt okozni a gazdasági társaságnak. Mind az egyes döntések meghozatalával, mind pedig azok jóváhagyásával a társaságnak okozott kár tevőleges magatartással okozott kárnak minősül.

A létesítő okiratban a felügyelőbizottság hatáskörébe utalt döntési jogkörök szigorú korlátot jelentenek, hiszen ezeket meghaladóan nincsen rá lehetősége a felügyelőbizottságnak, hogy a legfőbb szerv vagy az ügyvezetés feladatkörébe tartozó jogosultságokat gyakoroljon. Mivel azonban a Ptk. nem határozza meg azt, hogy milyen döntési jogkörök ruházhatóak a felügyelőbizottságra, a társaság tagjai szabadon dönthetnek ebben a kérdésben.

Érdekes helyzetet eredményez, ha a létesítő okirat a legfőbb szerv hatáskörébe tartozó egyes döntések jóváhagyását a felügyelőbizottság hatáskörébe utalja és a felügyelőbizottság tagjai a legfőbb szerv döntésének jóváhagyásával okoznak kárt a társaságnak. Ilyen esetben a határozatot megszavazó tagoknak és az azt jóváhagyó felügyelőbizottsági tagoknak a felelőssége ugyanazon káreseményért kellene, hogy beálljon, míg azonban a társaság tagjai csak a reájuk irányadó, addig a felügyelőbizottság az őt érintő szabályok megsértése esetén tartozhat felelősséggel. A felügyelőbizottsági tagok felelősségét ilyenkor a Ptk. már bemutatott 3:123. § (1) bekezdése alapozza meg, nincs azonban olyan szabálya a törvénynek, ami alapján kártérítési igényt érvényesíthetne a társaság a neki kárt okozó döntést megszavazó tagokkal szemben. Míg a Gt. 20. § (7) bekezdése még kimondta, hogy azok a tagok (részvényesek), akik olyan határozatot hoztak, amelyről tudták, vagy az általában elvárható gondosság mellett tudhatták volna, hogy az a gazdasági társaság jelentős érdekeit nyilvánvalóan sérti – ha törvény kivételt nem tesz –, korlátlanul és egyetemlegesen felelnek a társasággal szemben az ebből eredő kárért, addig ilyen szabályt a Ptk. már nem tartalmaz. Dzsula Mariann is kiemeli, hogy bár a Ptk. nem tartalmazza a tagokkal szembeni felelősségi szabályt a határozathozatal során tanúsított magatartásért, a Ptk. 3:2. § (2) bekezdése általános jelleggel megteremt a korlátolt felelősségével visszaélő tag felelősségét, amely véleménye szerint megfelelő eszköz az esetleges visszaélések ellen.³⁷¹ Utóbbi szabály azonban a társaság hitelezői, nem pedig a társaság számára teremt igényérvényesítési lehetőséget a tagokkal szemben. Nem véletlen, hogy a Ptk. 3:123. § (2) bekezdése a csak a vezető tisztségviselők és a felügyelőbizottsági tagok szerződésszegéssel okozott kárért való egyetemleges felelősségét mondja ki a társasággal szemben a határozatból eredő károkért arra az esetre, ha a felügyelőbizottság jóváhagyta az ügyvezetés javaslatát. Erre azért van lehetőség, mert a törvény 3:24. § (1) bekezdése kimondja, hogy a vezető tisztségviselő az ügyvezetési

³⁷¹ Dzsula Mariann: *Miért kógens a diszpozitív? I.* Céghírnök, 2014/2. 5.

tevékenysége során a jogi személynek okozott károkért a szerződésszegéssel okozott kárért való felelősség szabályai szerint felel a jogi személlyel szemben. Ilyen, a tagok felelősségét a jogi személlyel szemben kimondó rendelkezés hiányában nem volt rá lehetősége a jogalkotónak, hogy arra az esetre, ha a felügyelőbizottság tagjai a legfőbb szerv döntésének jóváhagyásával okoznak kárt a társaságnak, utóbbiak társasági tagokkal egyetemleges felelősségét állapítsa meg a társaság irányában.

Ha a felügyelőbizottság a legfőbb szerv vagy az ügyvezetés döntését jóváhagyja, de az nem okoz kárt a társaságnak, kár hiányában a polgári jogi kártérítési felelősség megállapítása szóba sem jöhet. Ilyen esetben még a felügyelőbizottsági tag esetleges károkozásra irányuló szándéka sem fog kártérítést eredményezni, az legfeljebb a felügyelőbizottsági tag visszahívását alapozhatja meg. Ha a felügyelőbizottság a legfőbb szerv hibás döntését jóváhagyja és a döntés kárt okoz a társaságnak, a kártérítési felelősség kizárólagosan a jóváhagyást megszavazó felügyelőbizottsági tagokat terheli a fent kifejtetteknek megfelelően, hiszen nincsen olyan jogszabályi rendelkezés, amely a kárt okozó döntést megszavazó társasági tagok felelősségét megalapozná a társasággal szemben, ezen pedig nem változtat az a tény sem, hogy mindkét társasági szerv részessé válik a társaságot ért kár előidézésében. Ilyen esetben tehát több károkozó magatartás van: hibás döntés a legfőbb szerv és a felügyelőbizottság részéről.

Nem egészen világos, hogy az ügydöntő felügyelőbizottság tagja mikor mentesülhet az adott döntés meghozatalával vagy jóváhagyásával okozott kárért való felelősség alól, azaz a Ptk. 6:142. § második mondatában szereplő kimentési feltételeket ilyen esetben hogyan kell értelmeznünk. Vajon mi minősül szerződésszegést (és nem kárt) okozó körülménynek a 3:123. § alapján? Ezek a kérdések azért is bírnak különös jelentőséggel, mert annak a bizonyításával szemben, hogy a társaságot ért kár az ellenőrzési kötelezettség jogellenes megszegésére vezethető vissza, annak igazolása, hogy a kárt az adott döntés meghozatala okozta, már nem tűnik olyan nehéz feladatnak.

Elsőként azt kívánja meg a Ptk. a bekövetkezett kárért való felelősség alóli mentesüléshez, hogy a szerződésszegést okozó körülmény a felügyelőbizottsági tag ellenőrzési körén kívül merüljön fel. A felügyelőbizottsági tag tekintetében a szerződésszegés az adott döntés meghozatalát vagy jóváhagyását jelenti, így azt kellene bizonyítania, hogy a döntés meghozatalát vagy jóváhagyását általa nem befolyásolható körülmény okozta, azaz egy olyan körülmény, amelyre nem képes hatást gyakorolni. Még egyszer: *nem* a kárt, hanem a szerződésszegést (a döntés meghozatalát, jóváhagyását) okozta a felügyelőbizottsági tag ellenőrzési körén kívül eső körülmény. Egy döntés meghozatala, vagy jóváhagyása megítélésem szerint fogalmilag nem eshet az azt meghozó, jóváhagyó felügyelőbizottsági tag ellenőrzési körén kívül. A kontraktuális felelősség szabályainak alkalmazása tehát ebben az esetben is problematikusnak tűnik. Ez talán nem is annyira meglepő, figyelemmel arra a körülményre, hogy nem igazán beszélhetünk tényleges szerződésszegésről.

A kimentés második feltételeként támasztja a Ptk., hogy az adott döntés meghozó vagy jóváhagyó felügyelőbizottsági tag számára a saját ellenőrzési körén kívül felmerülő körülmény a felügyelőbizottsági tagság elfogadásának idején objektíve ne legyen előre látható. A fent elmondottak alapján itt is az ellenőrzési körön kívüli körülmény az, ami bizonyíthatatlannak tűnik.

Harmadik konjunktív feltétele a kimentésnek, hogy nem volt elvárható, hogy a felügyelőbizottsági tag a körülményt elkerülje, vagy annak kár-következményeit elhárítsa. Itt sem tűnik kézenfekvőnek, hogy miként történik annak a bizonyítása, hogy nem volt elvárható a döntés meghozatalának, jóváhagyásának, mint körülménynek az elkerülése.

A Ptk. 6:142. §-ában szereplő szerződésszegést okozó körülménynek az ügydöntő felügyelőbizottsági tagok felelősségével összefüggésben akkor tudunk értelmet tulajdonítani, ha a károkozás egy döntés meghozatalának vagy jóváhagyásának elmulasztásával, azaz passzív magatartással történik. Ilyen esetben már elképzelhető annak bizonyítása, hogy a felügyelőbizottsági tag mulasztását ellenőrzési körén kívül eső körülmény okozta, mely a felügyelőbizottsági tagság elfogadásának idején objektíve nem volt előrelátható és nem volt elvárható, hogy a körülményt elkerülje, vagy a kárt elhárítsa.

Ha több felügyelőbizottsági tag is kárt okoz a társaságnak ügydöntő hatáskörében kifejtett tevékenységével, a Ptk. többek közös károkozására vonatkozó szabályait kell megfelelően alkalmazni. Ha a károkozás az ügyvezetés javaslatának a jóváhagyásával történt, akkor az azt megszavazó vezető tisztségviselők is az egyetemlegesség béklyójába kerülnek. A felügyelőbizottsági tagok és a vezető tisztségviselők ilyenkor a kárt egymás között magatartásuk felrőhatósága arányában, ha ez nem megállapítható, közrehatásuk arányában viselik. Ha a kárt az ügyvezetés javaslata (és annak jóváhagyása) önmagában, egyéb tényállási elem hiányában is előidézi, akkor a közrehatás aránya egyenlő. Ha a közrehatás arányát sem lehetne megállapítani, a kárt a felügyelőbizottság tagjai és az ügyvezetők akkor is egymás között egyenlő arányban viselnék a kontraktuális kárfelelősség szabályainak megfelelően.

9. Következtetések

Az új Ptk. elfogadása óta népszerű téma lett a médiában és szakmai körökben is a felügyelőbizottsági tagok felelőssége. Gyakran lehetett hallani olyan véleményeket, melyek az új szabályozási környezetben egyenesen vakmerőségnek tartották felügyelőbizottsági tagság vállalását. Gyakorló jogásként is lehetett találkozni olyan „érintettekkel”, akik afelől érdeklődtek, hogy hogyan lehetne minél egyszerűbben elhagyni a felügyelőbizottságnak nevezett „süllyedő hajót”. De vajon megalapozott-e ez a félelem?

Bemutatásra került, hogy az új Ptk. valóban megszigorította a felügyelőbizottsági tag *kimentését*, elszakítva azt a felrőhatósági (vétkességi) elvtől. Ahhoz azonban, hogy a kimentési feltételek egyáltalán alkalmazásra kerüljenek, bizonyítani szükséges, hogy a jogi személyt ért kár az ellenőrzési kötelezettség jogellenes megszegésére vezethető vissza, ami továbbra sem tűnik egyszerű feladatnak.

A felügyelőbizottsági tagok esetében nem igazán beszélhetünk tényleges szerződésszegésről. Milyen kontraktust is szeghetnének meg? Azt rögzíthetjük, hogy az esetek döntő többségében a felügyelőbizottságok tagjai nem kötnek szerződést a jogi személlyel, megbízatásukat a döntéshozó szerv általi megválasztással nyerik el. Akkor hol találhatóak azok az ellenőrzési kötelezettségek, melyek megszegése a jogi személynek kárt okoz? A létesítő okiratban? Nem valószínű, hiszen azokba többnyire csak a Ptk. vonatkozó rendelkezései kerülnek „beemelésre”. Az ügyrendben? Nagyon sok esetben nincs is ügyrend.

Akkor pedig marad a Ptk. Talán érdemes lehet elgondolkodni rajta, hogy vajon tényleg indokolt volt-e az ellenőrzési kötelezettség megszegésének jogkövetkezményeit a szerződésszegésért való felelősség szabályai szerint alakítani. Bemutatásra került, hogy a kontraktuális felelősség szabályainak alkalmazása az ügydöntő felügyelőbizottsági tagok károkozása esetén sem magától értetődő, itt elsősorban a kimentés körében ütközhetünk értelmezési nehézségekbe.

A felelősségi kérdések tisztázása végett (is) érdemes volna a felügyelőbizottságok működésének részletes ügyrendi szabályozása. E mögött természetesen stabil jogszabályi háttérre is szükség van, amely lehetővé teszi például olyan kérdések egyértelmű megválaszolását, hogy hány tagból állhat egy felügyelőbizottság. A jogalkotó hallgatása mellett szintén az ügyrendben kellene kibontani az ellenőrzési kötelezettség mibenlétét. Kívánatos lenne a részletes és pontos szabályozás, hiszen a tulajdonosi érdekek védelme mellett a felügyelőbizottságnak közérdekvédelmi funkciója is van, része a társasági szervek hatalommegosztási szerkezetének, továbbá a felügyelőbizottsági tagok számára sem érdektelen, hogy feladataik megfelelően rögzítésre kerüljenek.³⁷²

³⁷² Jelen fejezethez lásd: Mohai Máté: A felügyelőbizottsági tagok jogosultságai és felelőssége. In: Gazdaság és Jog. 2015/1.

VI. Fejezet

A gazdasági társaság könyvvizsgálójának magánjogi felelősségéről

1. Az állandó könyvvizsgáló polgári jogi felelősségét megalapozó tételesjogi rendelkezések

A könyvvizsgáló a gazdasági társaság *külső* ellenőrző szerve, a társasággal szerződő, de attól *független*, önálló személyiség.³⁷³ A Ptk. könyvvizsgáló alkalmazását nem teszi általánosan kötelezővé, szabályozása arra az esetkörre vonatkozik csupán, amikor a jogi személy más jogszabályban előírt könyvvizsgálói feladatok ellátására vagy esetleg jogszabályi kötelezés nélkül is állandó jelleggel veszi igénybe könyvvizsgáló tevékenységét. A kódex 3:129. § (2) bekezdése szerint a gazdasági társaság állandó könyvvizsgálója a könyvvizsgálói nyilvántartásban szereplő egyéni könyvvizsgáló vagy könyvvizsgáló cég lehet, ha pedig utóbbi látja el a könyvvizsgálói feladatokat, ki kell jelölnie azt a személyt, aki a könyvvizsgálatot személyében végzi. A könyvvizsgálóval a megbízási szerződést - a legfőbb szerv által meghatározott feltételekkel és díjazás mellett - az ügyvezetés a kijelölést vagy választást követő kilencven napon belül köti meg [3:130. § (1)]. Ha a könyvvizsgáló a megbízási szerződés megszegésével a társaságnak kárt okoz, úgy a Ptk. 6:142. §-a szerint köteles azt megtéríteni. A megbízási szerződésen kívül, harmadik személynek okozott károkért természetesen a törvény deliktuális kárfelelősségre vonatkozó rendelkezései szerint tartozik felelősséggel. Mivel a jogi személyek törvényes működése egyik biztosítékának számító állandó könyvvizsgálókra vonatkozó, speciális felelősségi szabályt a Ptk. nem tartalmaz, ezért felelősségük vizsgálata (mely a hazai brókerbotrányok kapcsán igencsak előtérbe került) csak az e szerepüket tartalommal megtöltő normákon keresztül lehetséges.

A könyvvizsgáló felelőssége két irányban vizsgálendő: egyrészt polgári jogilag, másrészt abból a szempontból, hogy tevékenysége során fegyelmi vétséget elkövetett-e vagy nem.³⁷⁴ Jelen fejezetben csak a könyvvizsgáló polgári jogi felelősségével foglalkozom.

A Ptk. 3:129. § (1) bekezdése szerint a legfőbb szerv által választott állandó könyvvizsgáló feladata, hogy a könyvvizsgálatot szabályszerűen elvégezze, és ennek alapján független könyvvizsgálói jelentésben foglaljon állást arról, hogy a gazdasági társaság beszámolója megfelel-e a jogszabályoknak és megbízható, valós képet ad-e a társaság vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről, működésének gazdasági eredményeiről. A számvitelről szóló 2000. évi C. törvény 155. § (1) bekezdése értelmében a könyvvizsgálat célja annak megállapítása, hogy a vállalkozó által az üzleti évről készített éves beszámoló, egyszerűsített éves beszámoló, továbbá az összevont (konszolidált) éves beszámoló a Számv. tv. előírásai szerint készült, és ennek megfelelően megbízható és valós képet ad a vállalkozó (a konszolidálásba bevont vállalkozások együttes) vagyoni és pénzügyi helyzetéről, a

³⁷³ Auer Ádám-Bakos Kitti-Buzási Barnabás-Farkas Csaba-Nótári Tamás-Papp Tekla, *Társasági jog*. Lectum Kiadó, Szeged, 2011. 195.

³⁷⁴ Auer Ádám-Bakos Kitti-Buzási Barnabás-Farkas Csaba-Nótári Tamás-Papp Tekla, *Társasági jog*. Lectum Kiadó, Szeged 2011. 206.

működés eredményéről. A könyvvizsgálat során ellenőrizni kell az éves beszámoló, az összevont (konszolidált) éves beszámoló és a kapcsolódó üzleti jelentés adatainak összhangját, kapcsolatát is.

A könyvvizsgálónak széles körű ellenőrzési jogokat kell biztosítani feladata hatékony megvalósítása érdekében. Ennek megfelelően a Ptk. 3:38. § (1) bekezdése lehetővé teszi a jogi személy által a könyvvizsgálat ellátására igénybevett állandó könyvvizsgáló számára, hogy feladatai ellátása érdekében betekintszen a jogi személy irataiba, számviteli nyilvántartásaiba, könyveibe, a vezető tisztségviselőktől, a felügyelőbizottság tagjaitól és a jogi személy munkavállalóitól felvilágosítást kérjen, a jogi személy fizetési számláját, pénztárát, értékpapír- és áruállományát, valamint szerződéseit megvizsgálhassa.

A Ptk. 3:38. § (2) bekezdése értelmében, ha az állandó könyvvizsgáló a jogi személy vagyonának olyan változását észleli, amely veszélyezteti a jogi személlyel szembeni követelések kielégítését, vagy ha olyan körülményt észlel, amely a vezető tisztségviselők vagy a felügyelőbizottsági tagok e minőségükben kifejtett tevékenységükért való felelősségét vonja maga után, késedelem nélkül köteles az ügyvezetésnél kezdeményezni a tagok - tagság nélküli jogi személyek esetén az alapítói jogkör gyakorlójának - döntéshozatalához szükséges intézkedések megtételét. Ha a kezdeményezés nem vezet eredményre, a könyvvizsgáló köteles a feltárt körülményekről a jogi személy törvényességi felügyeletét ellátó nyilvántartó bíróságot értesíteni.

Ez utóbbi előírásban fejeződik ki talán a legjobban az a – fentebb már jelzett – tény, hogy a könyvvizsgáló nem csupán független a jogi személytől, de rajta kívül is áll.³⁷⁵ Míg a XIX. században a könyvvizsgáló egyértelműen a társaság szerve volt, addig az utóbbi időben egyre jobban megszűnik a társaság szerveként működni és funkciója kettőssé válik: egyfelől a legfőbb szerv által választott és a jogi személyhez díjazás fejében szerződéssel kötődő önálló vállalkozás, másfelől sajátos közérdekvédelmi intézmény, amelynek adott esetben az állami törvényességi felügyelet irányában intézkedési kötelezettsége van (ezzel függ össze az a tendencia, hogy a törvényhozás egyre fokozza a könyvvizsgálókkal szembeni összeférhetlenségi követelményeket).³⁷⁶

2. A könyvvizsgáló kontraktuális kárfelelőssége

Bár az állandó könyvvizsgálónak nem kimondottan az ügyvezetés és a felügyelőbizottság ellenőrzése a feladata, ha azonban olyan körülményt észlel, amely utóbbiak felelősségét vonja maga után, akkor a fent felsorolt eszközök igénybevételével a szükséges intézkedéseket meg kell tennie. Ebből a jogi szabályozásból az alábbi következtetések adódnak.

Az állandó könyvvizsgálónak feladata az ügyvezetés és a felügyelőbizottság olyan, alapvetően károkozásra alkalmas, vagy arra vezethető magatartásának kiszűrése, melyet feladatai teljesítése során észlelnie kell. Ha az ügyvezetés vagy a felügyelőbizottság részéről

³⁷⁵ Sárközy Tamás (szerk.): *Polgári jog. A jogi személy.* HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013. 72.

³⁷⁶ Sárközy Tamás: *A magyar társasági jog Európában.* HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2001. 168-169.

ilyen magatartás objektíve nem észlelhető, vagy egyfajta veszélyhelyzet fennáll ugyan, de az végül is a társaságnak nem okoz kárt, az ügyvezető és a felügyelőbizottsági tag kártérítési felelősségének hiányában az állandó könyvvizsgáló kárfelelőssége sem következhet be.

Károsodás esetén az ügyvezetés, a felügyelőbizottság és az állandó könyvvizsgáló felelőssége ugyanazon káreseményért állhat be. Amíg azonban az ügyvezetés, illetve a felügyelőbizottság a reá irányadó, addig az állandó könyvvizsgáló az őt érintő szabályok megsértése esetén tartozik felelősséggel. Az ügyvezetés és a felügyelőbizottság jogellenes, felróható, kárt okozó magatartása tehát nem vonja automatikusan maga után az állandó könyvvizsgáló felelősségét, csak abban az esetben, ha utóbbi az ismertetett kötelezettségeit megszegte.

Az állandó könyvvizsgálónak a Ptk. szabályai szerint nem az a kötelessége, hogy a kárt ténylegesen elhárítsa, a társaságot a kártól megóvja és ennek következtében egy kármentes állapotot, mint eredményt hozzon létre, hanem az, hogy észlelése alapján a vezető tisztségviselők és a felügyelőbizottság jogellenes, károkozó magatartása esetén kezdeményezze az ügyvezetésnél a tagok döntéshozatalához szükséges intézkedések megtételét (illetve ennek eredménytelensége esetén értesítse a jogi személy törvényességi felügyeletét ellátó nyilvántartó bíróságot a feltárt körülményekről). Ez a kezdeményezés ugyanis már alkalmas lehet arra, hogy a tagok döntsenek abban a kérdésben, hogy kívánják-e a felelősségre vonást, illetve, hogy az adott ügyvezetésre vagy felügyelőbizottságra a továbbiakban is igényt tartanak-e. Függetlenül attól, hogy eljárása a vezető tisztségviselő, a tagok, vagy a törvényességi felügyeletet ellátó bíróság irányában eredményes volt-e, utóbbiak az állandó könyvvizsgáló kezdeményezésével egyetértettek-e vagy sem, a fenti kezdeményezéssel, értesítéssel a könyvvizsgáló kötelezettségének eleget tett. A Ptk. ugyanis nem biztosít az állandó könyvvizsgálónak olyan eszközrendszert, amellyel az ügyvezetés vagy a felügyelőbizottság eljárását ténylegesen meg tudja akadályozni, éppen ezért ezt az eredményt nem is várja el tőle.

További érdekes kérdéseket vet fel az a körülmény, hogy az állandó könyvvizsgálónak kezdeményezési kötelezettsége van a vezető tisztségviselők vagy a felügyelőbizottsági tagok e minőségükben kifejtett tevékenységükért való felelősségüket megalapozó magatartásuk kapcsán, a felügyelőbizottság feladata pedig az ügyvezetésnek a jogi személy érdekeinek megóvása céljából történő ellenőrzése, mely ellenőrzési kötelezettsége elmulasztásával vagy nem megfelelő teljesítésével a jogi személynek okozott károkért a szerződésszegéssel okozott kárért való felelősség szabályai szerint felel a jogi személlyel szemben.

Minden olyan esetben, amikor a felügyelőbizottság megfelelő ellenőrző tevékenységével az ügyvezetés károkozása elhárítható lett volna, a felügyelőbizottsági tagok mulasztását is a bekövetkezett kár okaként lehet felfogni, és akár a vezető tisztségviselővel való közös károkozás is megállapítható lehet.³⁷⁷ A tevékenységek szoros összefüggésére tekintettel pedig az állandó könyvvizsgálóval való közös marasztalás is elképzelhető.

Ha az állandó könyvvizsgáló a kezdeményezési, értesítési kötelezettségét elmulasztja, de a vezető tisztségviselő vagy a felügyelőbizottsági tag tevékenysége nem okoz (de

³⁷⁷ Lásd: Vékás Lajos (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*. CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2013. 100.

okozhatott volna) kárt a társaságnak, kár hiányában a polgári jogi kártérítési felelősség megállapítása szóba sem jöhet. Ilyen esetben még az állandó könyvvizsgáló kezdeményezési kötelezettségének a megszegése sem fog kártérítést eredményezni. Az ilyen magatartásra nem a polgári jogi felelősség szabályaival lehet reagálni, hanem társasági jogi jogkövetkezménnyel, nevezetesen az állandó könyvvizsgáló visszahívásával. Ha a könyvvizsgáló kötelezettségeinek a törvény és a megbízási szerződése alapján maradéktalanul eleget tesz, de így sem észleli a vezető tisztségviselő vagy a felügyelőbizottsági tag károkozó tevékenységét, a kártérítési felelősség egyértelműen és kizárólagosan utóbbiakat terheli, mert a kár oka kizárólagosan az ő magatartásukra vezethető vissza. A könyvvizsgáló mulasztás hiányában nem felelős. Ha azonban a károkozó tevékenységet azért nem észleli, mert szerződéses kötelezettségeit elmulasztja, és a vezető tisztségviselő, vagy a felügyelőbizottsági tag ennek következtében jut olyan helyzetbe, hogy a társaság károsodásához vezető tevékenységet folytathat, mindegyik társasági szerv részessé válik a társaságot ért kár előidézésében. Ilyen esetben tehát több károkozó magatartás van: jogellenes magatartás a vezető tisztségviselő, vagy a felügyelőbizottsági tag részéről és mulasztás a könyvvizsgáló részéről.

Itt említendő meg, hogy a bírói gyakorlat nem vizsgálja külön a tevékenységgel vagy mulasztással történő károkozás különbözőségét a felelősség megállapítása szempontjából. A felelősség vizsgálatából arra lehet azonban következtetni, hogy mulasztás esetén – külön kifejtés nélkül is – feltételezhető valamilyen cselekvésre vonatkozó kötelezettség³⁷⁸ (például a könyvvizsgáló ellenőrzési, kezdeményezési kötelezettsége).

Ha a könyvvizsgáló megszegve a megbízási szerződésében foglaltakat, kárt okoz a megbízójának, köteles azt megtéríteni és csupán azzal mentheti ki magát, ha bizonyítja, hogy a szerződésszegést ellenőrzési körén kívül eső, a szerződéskötés időpontjában előre nem látható körülmény okozta, és nem volt elvárható, hogy a körülményt elkerülje, vagy a kárt elhárítsa. Amennyiben a mentesülést biztosító konjunktív feltételek tükrében vizsgálunk egy esetleges kárt okozó könyvvizsgálói szerződésszegést, akkor könnyű meggyőződni a kontraktuális felelősség valóban szigorú és ösztönző voltáról. Rendkívül nehéz példának okáért egy ilyen sokrétű, némileg túlszabályozott tevékenység esetében arra hivatkozni, hogy a kárt olyan ellenőrzési körén kívüli körülmény okozta, amire nem volt képes, mint könyvvizsgáló hatni. Azt is nehéz eredményesen igazolni, hogy objektíve a szerződéskötéskor nem volt előre látható a szerződésszerű teljesítést akadályozó körülmény, illetőleg nem volt elvárható a körülmény elkerülése, vagy a kár elhárítása. Különös fontosságot nyer a könyvvizsgáló kontraktuális felelőssége szempontjából a Ptk. által definiált „Szerződésszegés”, mely szerint „A szerződés megszegését jelenti bármely kötelezettség szerződésszerű teljesítésének elmaradása.”³⁷⁹ A kódex ezen meghatározása szerint a szerződésszerű teljesítés követelménye nem merül ki a felek által meghatározott kötelezettségek tanúsításában, mert a jogszabályoknak is meg kell felelnie a felek eljárásának. Ez a fentiek alapján a könyvvizsgálói tevékenység sokszínűségére figyelemmel könnyen

³⁷⁸ Wellmann György (szerk.): *Polgári jog. Kötelmi jog. Harmadik, Negyedik, Ötödik és Hatodik Rész.* HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013. 443.

³⁷⁹ Ptk. 6:137. §

igazolható. A könyvvizsgálatra vonatkozó jogi szabályozás szinergikussága következtében a könyvvizsgáló szerződésszegéssel okozott kárért való felelőssége egyben olyan kötelezettségek [pl. a gazdálkodónál a számviteli jogszabályok szerinti beszámoló felülvizsgálata, szabályszerűségének, megbízhatóságának, hitelességének, valamint annak tanúsítása, hogy a beszámoló megbízható és valós összképet ad a gazdálkodó vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről, a gazdálkodó alapításakor, átalakulásakor, jogutód nélküli megszűnésekor a külön jogszabályban előírt értékelési, ellenőrzési, véleményezési (záradékolási) feladatok ellátása, illetve a könyvvizsgálók jogszabályban meghatározott egyéb, számszerűsíteni is nehéz feladatának elvégzése] megsértésében is áll, amelyeket speciális jogszabályok alapján is teljesíteni kell.³⁸⁰

A Ptk. 6:143. § (2) bekezdése a társasággal szerződéses kapcsolatban álló állandó könyvvizsgáló károkozása esetére a szerződéskötéskör előrelátható károkra korlátozza a megtérítendő következménykárok és az elmaradt haszon mértékét. A kár szerződéskötéskori előreláthatóságának időpontja a könyvvizsgáló megbízási szerződése megkötésének időpontját jelenti. A kontraktuális felelősség alkalmazása itt problematikusnak tűnik, hiszen rendkívül nehéz megítélni azt, hogy a megbízási szerződés megkötésekor milyen károkat lehetett előre látni.

3. A könyvvizsgáló deliktuális kárfelelőssége

A könyvvizsgálói kötelezettségek megszegése esetén a kontraktuális felelősségi rendelkezések mellett bizonyos esetekben a deliktuális kárfelelősségi normákat is alkalmaznunk kell. A könyvvizsgáló polgári jogi felelősségének másik ágán szereplő deliktuális felelősség a könyvvizsgálat közérdekűségéből, közérdekvédelmi feladatából következik. A szerződésen kívüli károkozásért való felelősség jogalapja az, hogy mindazon harmadik személyek károsodhatnak, akik a könyvvizsgálat eredményeiben, megállapításaiban, mint piaci szereplők bíztak, üzleti magatartásukat bizonyíthatóan a könyvvizsgálat eredményeire alapozták és annak helytelensége miatt károsodtak.³⁸¹ Napjainkban a társaságon kívüli harmadik személyek irányába fennálló ún. szakértői felelősség (*Haftung für Auskünfte*) kérdése is gyakran merül fel a könyvvizsgálók esetében.³⁸² Utóbbira szolgáltatott példát a Kúria EBH2008. 1791. számon közzétett elvi döntése, melyben kimondta, hogy a részvényes keresetőségi joga kiterjed arra, hogy a saját vagyonában bekövetkezett értékcsökkenés miatt kártérítési pert indítson a társaság könyvvizsgálója ellen akkor is, ha a társaság maga is károsodott.

Az alapul fekvő ügyben a másodfokú bíróság a könyvvizsgálók felelősségével kapcsolatban mindenekelőtt megjelölte azokat a jogszabályi rendelkezéseket, melyek a

³⁸⁰ Nochta Tibor: *A könyvvizsgálói felelősségről*. In: Csehi Zoltán – Koltay András - Landi András – Pogácsás Anett (szerk.): *(L)ex Cathedra et Praxis. Ünnepi kötet Lábady Tamás 70. születésnapja alkalmából*. Pázmány Press, Budapest, 2014. 348.

³⁸¹ Nochta Tibor: *A könyvvizsgálói felelősségről*. In: Csehi Zoltán – Koltay András - Landi András – Pogácsás Anett (szerk.): *(L)ex Cathedra et Praxis. Ünnepi kötet Lábady Tamás 70. születésnapja alkalmából*. Pázmány Press, Budapest, 2014. 348-349.

³⁸² Nochta Tibor: *A magánjogi felelősség útjai a társasági jogban*. Dialóg Campus, Budapest-Pécs 2005. 195.

könyvvizsgálók feladatairól és kötelezettségeiről rendelkeznek. Megállapította, hogy a könyvvizsgáló a hivatkozott jogszabályhelyek szerint a társaság megbízása alapján, de nem csak a társaság részére végzi a tevékenységét. A könyvvizsgáló nyilatkozata (hitelesítése) nem csak a megbízóval szemben bír jogi kötőerővel, hanem mindazokkal szemben, akik erre kellő körültekintéssel, jóhiszemmel és alappal támaszkodnak a társasággal való viszonyuk kapcsán és akiknek a személyével a könyvvizsgálónak is számolnia kellett. A könyvvizsgálatra vonatkozó szabályok megsértésével összefüggésben mindezen személyek vagyonaiban bekövetkezhet károsodás, amelyet a könyvvizsgálóval szemben érvényesíthetnek.

Ítéletében a legfőbb bírói fórum is kiemelte, hogy a könyvvizsgáló helyzetét a törvény a gazdasági társaság törvényes működésének biztosítékeként szabályozza, aki a feladatait megbízási, azaz szerződéses jogviszonyban látja el. A könyvvizsgáló szerepe azonban túlmutat a kötelmi jogviszony keretein. Működéséhez közbizalom fűződik a társaság által készített beszámoló valódisága és jogszabályszerűsége tekintetében. Az általa készített jelentés tartalmától nemcsak a társaság, hanem a részvényesek befektetései, illetőleg a részvények megtartása vagy eladása körében hozandó döntései is függenek. A könyvvizsgáló mulasztása nemcsak a szerződéses jogviszonyban, hanem az azon kívüli ún. deliktuális jogviszonyban is jogellenes, ha a kár bekövetkezésében közrehatott. Nem fosztja meg a részvényest a keresetőségi jogától az a körülmény, hogy károsodásának mértékét befolyásolja a társaság vagyoni vesztesége. Érdemben kell tehát elbírálni, hogy érte-e a könyvvizsgáló jogellenes felróható magatartása folytán saját vagyonaiban kimutatható értékcsökkenés.

Megítélésem szerint ilyen helyzetben a könyvvizsgáló nem mentesülhet a felelősség alól a Ptk. 6:521. §-ára hivatkozással sem, vagyis, hogy nem állapítható meg az okozati összefüggés a tagok (részvényesek) kárával kapcsolatban, mivel azt nem látta előre és nem is kellett előre látnia. Egy könyvvizsgálónak pontosan tudnia kell ugyanis, hogy az általa készített beszámoló valódiságában és jogszabályszerűségében jóhiszeműen bízó harmadik személyek éppen erre a beszámolóra tekintettel hoznak meg olyan eladási, vételi, befektetési döntéseket, melyek a könyvvizsgáló mulasztása esetén károsodásukhoz vezetnek.

Ha könyvvizsgáló cég látja el a könyvvizsgálói feladatokat, ki kell jelölnie azt a személyt, aki a könyvvizsgálót személyében végzi [Ptk. 3:129. § (2)]. Ilyen esetben a könyvvizsgáló szervezet mellett a könyvvizsgálót ellátó személynek a megválasztást elfogadó, az összeférhetetlenségre is kiterjedő nyilatkozatát is mellékelnie kell a gazdasági társaságnak az állandó könyvvizsgálója bejegyzését célzó változásbejegyzési eljárásban, ellenkező esetben a cégbíróság a kérelmet hiánypótlási eljárás nélkül utasítja el [Ctv. 1. számú melléklet I.8.].

A Magyar Könyvvizsgálói Kamaráról, a könyvvizsgálói tevékenységről, valamint a könyvvizsgálói közfelügyeletről szóló 2007. évi LXXV. törvény 60. § (3) bekezdése szerint, a könyvvizsgáló cég nevében jogszabályi kötelezettségen alapuló könyvvizsgálói tevékenységet végző kamarai tag könyvvizsgáló e tevékenységével összefüggő anyagi felelőssége a könyvvizsgáló céggel szemben a kamarai tag könyvvizsgáló és a könyvvizsgáló cég között fennálló jogviszony szerint alakul. A könyvvizsgálói tevékenység ellátása körében a megbízó társaságnak okozott kár megtérítéséért fennálló felelősség a társaság felé viszont azt terheli,

aki a könyvvizsgálói tevékenység ellátására irányuló megbízást megkötötte, azaz a könyvvizsgáló céget. Megítélésem szerint nincs azonban jogi akadálya annak, hogy a károsult megbízó kártérítési igényét a cég nevében könyvvizsgálói tevékenységet végző könyvvizsgáló ellen a szerződésen kívüli károkozás szabályai szerint érvényesítse, a könyvvizsgáló céggel szembeni szerződéses jogviszonyon alapuló igényérvényesítés helyett, tekintettel arra, hogy a Ptk. a Gt. 41. § (4) bekezdésével ellentétben már nem tartalmazza azt a megkötést, hogy a személyében felelős könyvvizsgáló kizárólag a könyvvizsgáló cég tagja, vezető tisztségviselője vagy munkavállalója lehet. A deliktuális kárfelelősség érvényesítését a *non-cumul* szabálya sem zárja ki, mivel a kétfajta felelősségnek *különböző* alanya van (a könyvvizsgáló cég, illetve a személyében felelős könyvvizsgáló), a Ptk. 6:145. §-a pedig a választás jogát csak akkor tagadja meg a károsulttól, ha a két felelősség alanya ugyanaz a személy. Amennyiben a könyvvizsgálót személyében végző könyvvizsgáló a cég tagja, vezető tisztségviselője vagy alkalmazottja, úgy a megbízóval szembeni kártérítési felelőssége is csak a Ptk. 6:540-541. §§-ban meghatározott feltételek megvalósulása esetén állhat fenn. Utóbbi esetekben, ha megbízó mégis kontraktuális alapon a könyvvizsgáló cégtől igényli kárának megtérítését, úgy az a könyvvizsgálót személyében végző könyvvizsgálóval szemben – a közöttük fennálló szerződés megszegése miatt - mindaddig érvényesítheti jogait, amíg a megbízóval szemben helytállni tartozik [Ptk. 6:148. § (3)]. Bizonyos tényállási elemek mellett lehetőség van az együttes perlésre és a könyvvizsgáló cég, valamint a könyvvizsgálót személyében végző könyvvizsgáló, mint közös károkozók egyetemleges marasztalására is.

Természetesen a könyvvizsgálókra vonatkozó összeférhetlenségi szabályok be nem tartása is eredményezhet kártérítési felelősséget. Ilyen szabályt állapít meg a Ptk. 3:129. § (3) bekezdése, amikor kimondja, hogy nem lehet állandó könyvvizsgáló a gazdasági társaság tagja, vezető tisztségviselője, felügyelőbizottsági tagja és e személyek hozzátartozója. Nem lehet állandó könyvvizsgáló a társaság munkavállalója sem e jogviszonya fennállása idején, és annak megszűnése után három évig. Ha a megbízási szerződést az összeférhetlenségi szabályok megsértésével kötik meg, az ezzel okozott károkért való felelősség a Ptk. 6:115. § (2)-(4) bekezdései szerint alakul. Megjegyzést érdemel, hogy ha a könyvvizsgálóval szemben összeférhetlenségi ok áll fenn, úgy az a céggel szembeni törvényességi felügyeleti eljárásra okot adó körülménynek is minősül.

4. Összegzés

Az elmúlt évek brókerbotrányai (is) egyértelműen alátámasztják a könyvvizsgálói felelősség vizsgálatának fontosságát. Láthattuk, hogy az állandó könyvvizsgálókra vonatkozó, speciális felelősségi szabályt a Ptk. nem tartalmaz, így felelősségük vizsgálata csak a kötelezettségeiket tartalmazó jogszabályokon keresztül lehetséges. Ilyen normákat a Ptk. mellett a könyvvizsgálói tevékenységről szóló, valamint a számviteli törvényben is találunk szép számban. Elmondható tehát, hogy az állandó könyvvizsgálók magánjogi felelősségének megítélése általában komplex megközelítést igényel.

A deliktuális felelősségi szabályok széles körben történő alkalmazási lehetőségének bemutatása mellett ismertetésre került, hogy a kontraktuális kárfelelősség alóli mentesüléshez szükséges, ellenőrzési körön kívüli olyan körülmény bizonyítása, melyre a könyvvizsgáló hatni nem volt képes, meglehetősen nehéz. Kitértünk rá, hogy a könyvvizsgálónak igencsak széles ellenőrzési jogosultságai vannak, melyek lehetővé teszik, hogy észlelje a társasági vagyron beavatkozást igénylő csökkenését, vagy a vezető tisztségviselők, felügyelőbizottsági tagok felelősségét megalapozó körülményeket.

Az ellenőrzési jogosultságok jogszabályban történő felsorolása azonban önmagában nem elégséges a kárfelelősségi szabályok hatékony működéséhez. Adott esetben azt is fontos lenne meghatározni, hogy a könyvvizsgáló a részére a törvényben biztosított ellenőrzési lehetőségek közül melyeket és milyen módon *köteles* igénybe venni feladatai teljeskörű ellátása érdekében. Az Egyesült Államok bírói gyakorlata és jogirodalma is nehézségbe ütközik annak a kérdésnek a megválaszolásakor, hogy egy könyvvizsgálónak mikor *kell* észlelnie a vezetők felelősségét megalapozó körülményeket.³⁸³ Láthattuk, hogy az állandó könyvvizsgálóval annak megválasztását túlmenően az ügyvezetés megbízási szerződést is kell, hogy kössön. A megbízási szerződés pedig lehetőséget biztosít az ellenőrzési kötelezettségek pontos meghatározására. Ezzel a lehetőséggel célszerű élni a cégeknek, hiszen nem jellemző, hogy a társasági szerződések széles körben rendelkezzenek a könyvvizsgálói feladatok teljesítéséről, így a létesítő okiratra történő utalással nem lehet elintézni ezt a kérdést. Szintén nem gyakori, hogy az állandó könyvvizsgálót igénybe vevő társaságok rendelkeznek olyan belső, szervezeti és működés szabályzattal, ami tartalmazná ezeket a kötelezettségeket. Utóbbi körülmények persze nem tekinthetők hiányosságoknak, hiszen – mint láttuk - a könyvvizsgáló a gazdasági társaság *külső* ellenőrző szerve, a társasággal szerződő, de attól *független*, önálló személyiség. Megállapítható tehát, hogy a könyvvizsgálóra vonatkozó ellenőrzési kötelezettségek részletekbe menő szabályozása a megbízási szerződésben kell, hogy megtörténjen. Ez szükséges annak egyértelmű megítéléséhez is, hogy milyen mulasztások minősülnek szerződésszegésnek a könyvvizsgáló részéről.

Kijelenthetjük, hogy az állandó könyvvizsgálóval történő kötelező szerződéskötés felelősségi jogi szempontból is helyeselhető jogalkotói megoldás. Az, hogy a felek milyen tartalommal töltik meg ezt a megbízási szerződést, természetesen már rájuk van bízva. Ahogy arra a fentiekben utaltam, az ellenőrzési kötelezettség szabályozását mindenképpen célszerű tartalmi elemnek tekintem, melyet az állandó könyvvizsgálók közérdekvédelmi funkciója is alátámaszt.

³⁸³ Stuart L. Pachman: *Rogue Officers and Mised Auditors: Judicial Outcomes Vary*. Business Law Today, 2011/3. 1-4.

Irodalomjegyzék

Amy J. Sepinwall: *Responsible Shares and Shared Responsibility: In Defense of Responsible Corporate Officer Liability*. Columbia Business Law Review, 2014/2.

Apáthy István: *Kereskedelmi jog: tekintettel a nevezetesebb európai törvényekre*. Eggenberger, Budapest, 1886.

Auer Ádám-Bakos Kitti-Buzási Barnabás-Farkas Csaba-Nótári Tamás-Papp Tekla, *Társasági jog*, (Lectum Kiadó, Szeged 2011).

Balásházy Mária: *Új vonások a felügyelőbizottság felelősségének szabályozásában*. In: Ünnepi tanulmányok Sárközy Tamás 70. születésnapjára, Lectum Kiadó, Szeged, 2010.

Barta Judit – Harsányi Gyöngyi – Majoros Tünde – Ujváriné Antal Edit: *Gazdasági társaságok a Polgári Törvénykönyvben*. Patrocinium, Budapest, 2016.

Barta Judit: Referátum Papp Tekla „Jogi és lénytani személyiség”- a Grosschmidi jogi személy kategória elemzése a hazai jogfejlődés tükrében c. előadásához. In.: Grosschmid gondolatai és az új magyar Ptk. Novotni Alapítvány Miskolc, 2013.

Beck Hugó (szerk.): *Kereskedelmi jog*. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1905.

Benjamin Gerber: The Applicability of Deepening Insolvency as a Claim against the Management of Nonprofit Corporations. DePaul Business & Commercial Law Journal, 2013/2.

Bodzási Balázs: A jogi személyek körében felmerülő felelősségi kérdésekről, különös tekintettel a vezető tisztségviselőkre. *Gazdaság és Jog*, 2013/6.

Bozóky Géza: *A korlátolt felelősségű társaság. A külföldi és de lege ferenda a magyar jogban*. Édes István Könyvnyomdájából, Pozsony, 1914.

Complex CD-jogtár. A 2013. évi V. törvény kommentárja.

Complex CD-jogtár. Az 1978. évi IV. törvény kommentárja.

Complex CD-jogtár. Az 1978. évi IV. törvény nagykommentárja.

Complex CD-jogtár. Az 1991. évi XLIX. törvény kommentárja.

Cseh Tamás: *A vezető tisztségviselő és a társaság egyetemleges deliktuális felelőssége?*, Polgári Jogi Kodifikáció (2008) No. 5-6.

Daniel S. Kleinberger – Carter G. Bishop: *Single-Member Limited Liability Company as Disregarded Entity: Now You See it, Now You Don't*. Business Law Today, 2010/8.

Dariusz Łubowski: *Kodeks cywilny*, (Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2011).

Darius Łubowski: *Kodeks spółek handlowych*, (Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2015).

David G. Yosifon: *The Law of Corporate Purpose*. Berkeley Business Law Journal, 2013/2.

Dombi Viktor – Györi György: *Gazdálkodj jogosan... II - A gazdálkodó szervezetek vezetőinek büntetőjogi felelőssége a vagyongazdálkodás körében*. <http://www.jogiforum.hu/hirek/25143>.

Dzsula Mariann: *Miért kógens a diszpozitív?* Céghírnök, 2014/2-3-4-6.

Erdősy Emil – Földvári József – Tóth Mihály: *Magyar büntetőjog. Különös rész*. Osiris Kiadó, Budapest, 2007.

Franz Wieacker: *Privatrechtsgeschichte der Neuzeit*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1967.

Gárdos István – Gárdos Péter: *A vezető tisztségviselők felelőssége az új Ptk.-ban*, Ügyvédek Lapja (2014) No. 2.

Gerhard Wagner: *Officers' and Directors' Liability Under German Law – A Potemkin Village*. Theoretical Inquiries in Law, 2015/1.

Götz Hueck-Christine Windbichler: *Gesellschaftsrecht*, (Verlag C.H. Beck, München 2003).

Hanno Merkt: *US-amerikanisches Gesellschaftsrecht*, (Verlag Recht und Wirtschaft, Heidelberg 1991).

Hans Jürgen Sonnenberger: *Französisches Handels- und Wirtschaftsrecht*, (Verlag Recht und Wirtschaft, Heidelberg 1991).

Jonathan Strom: *The Rebirth of Heroic Managerialism*. Business and Bankruptcy Law Journal, 2016/2.

John H. Matheson: *Why Courts Pierce: An Empirical Study of Piercing the Corporate Veil*. Berkeley Business Law Journal, 2010/1.

Kecskés András – Kovács Kolos – Márton Mária: *Üzleti jog*. Menedzser Praxis Szakkiadó és Gazdasági Tanácsadó Kft., Budapest, 2015.

Kecskés László: *Polgári jog. A személyek joga*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2007.

Kisfaludi András – Szabó Marianna: *A gazdasági társaságok nagy kézikönyve*. CompLex, Budapest, 2007.

Kuncz Ödön – Nizsalovszky Endre: *Hiteljog I. Kereskedelmi törvény*. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1937.

Lee C. Buchheit – G. Mitu Galati – Robert B. Thompson: *The Dilemma of Odious Debts*. Duke Law Journal, 2006-2007/5.

Lukas Hechl: *Bilanzrechtliche Probleme des Jahresabschlusses einer GmbH & Co KG*. Diplomica Verlag GmbH., Hamburg, 2012.

Maleka Femida Cassim: *Some Difficult Aspects of Pre-Incorporation Contracts in South African Law and Other Jurisdictions*. Business Law International, 2012/1.

Mark K. Binz/Martin Sorg, *Hat die GmbH & Co. KG bei den Familienunternehmen immer noch die Nase vorn?*, *GmbH Rundschau* (2011) No. 6.

Martin Petrin: *Reconceptualizing the Theory of the Firm – From Nature to Function*. Penn State Law Review, 2013/1.

Maurice Cozian – Alain Viandier – Florence Deboissy, *Droit des sociétés*, (Litec, Paris 2003).

Michael Schillig: *The Transition from Corporate Governance to Bankruptcy Governance – Convergence from German and US Law*. European Company and Financial Law. 2010/1.

Miskolczi Bodnár Péter: *A gazdasági társaságok*, (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1999).

Mohai Máté: A felügyelőbizottsági tagok jogosultságai és felelőssége. In: *Gazdaság és Jog*. 2015/1.

Mohai Máté: A gazdasági társaságok tagjainak helytállási kötelezettségéről. In: *Magyar Jog*. 2016/7-8.

Mohai Máté: A jogi személyek tulajdonosi ellenőrzése. In: *Gazdaság és Jog*. 2014/11.

Mohai Máté: *A vagyoni hányad rosszhiszemű átruházásáért való felelősség szabályozásának alakulása és bírói gyakorlata*. In: Ünnepi tanulmányok Kecskés László professzor 60. születésnapja tiszteletére, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2013.

Mohai Máté: A vezető tisztségviselők felelősségének hitelezővédelmi aspektusairól. In: *Gazdaság és Jog*. 2016/1.

Mohai Máté: A vezető tisztségviselők felelősségének lehulló lepléről (gondolatok a Ptk. 6:541. §-ának értelmezéséhez). In: *Magyar Jog*. 2015/9.

Mutschenbacher Viktor: *A kereskedelmi jogtudomány elemei a magyar kereskedelmi törvénykönyv szabályaihoz alkalmazva*. Nyomatott Taizs József könyvnyomdájában, Pécs, 1884.

Nagy Ferencz: *A magyar kereskedelmi jog kézikönyve*. Athenaeum, Budapest, 1884.

Neumann Ármin: *A kereskedelmi törvény magyarázata*. Kiadta Zilahy Samuel, Budapest, 1878.

Nicholas Bourne: *Principles of Company Law*, (Cavendish Publishing Limited, London-Sydney 1998).

Nicholas L. Georgakopoulos: *Bankruptcy Veil-Piercing*. Emory Bankruptcy Developments Journal. 2011/2.

Nochta Tibor: *A gazdaság jogi szabályozása I*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2015.

Nochta Tibor: *A könyvvizsgálói felelősségről*. In: Csehi Zoltán – Koltay András - Landi András – Pogácsás Anett (szerk.): *(L)ex Cathedra et Praxis. Ünnepi kötet Lábady Tamás 70. születésnapja alkalmából*. Pázmány Press, Budapest, 2014.

Nochta Tibor: *A magánjogi felelősség útjai a társasági jogban*. Dialóg Campus, Budapest-Pécs 2005.

Nochta Tibor: *Kártérítési jog*. Menedzser Praxis, Budapest 2016.

Nochta Tibor: *Társasági jog*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2011.

OptiJUS Gt. Kommentár, 2014.

OptiJUS Ptk. Nagykomentár, 2014.

Papp Tekla: *A koncesszió jogi kapcsolatrendszere*. Jogelméleti Szemle, 2003/4.
<http://jesz.ajk.elte.hu/papp16.html>

Papp Tekla, *Az előtársaságról – újjólag*, Debreceni Jogi Műhely (2007) No. 3.
http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/3_2007/az_elotarsasagrol_ujlag/

Papp Tekla: Felelősségátvitel, felelősségátörés – quo vadis ius societatum. In: Gondosné dr. Pusztahelyi Réka (szerk.): *Miskolci konferenciák, 2012. Jogi személyek az új Polgári Törvénykönyvben. Tanulmánykötet*. Miskolc, Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért, 2013.

Papp Tekla: *Társasági jogi jogalkotásunk rövid története, európai kitekintéssel*. In: Ünnepi tanulmányok Sárközy Tamás 70. születésnapjára. Lectum Kiadó, Szeged, 2010.

Polt Péter (főszerk.): *Új Btk. Kommentár. 8. kötet, különös rész*. Nemzeti Közszerkesztési és Tankönyv Kiadó, Budapest, 2013.

Sándor István: *A társasági jog története Nyugat-Európában*. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005.

Sárközy Tamás: *A magyar társasági jog Európában*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2001.

Sárközy Tamás: *A szocialista szervezetek társulásainak elvi alapkérdéseiről*. Állam és Jogtudomány, 1970/2.

Sárközy Tamás, *Fordulat a magyar kártérítési jogban*, Magyar Jog (2013) No. 9,

Sárközy Tamás: *Gazdasági státuszjog*. Aula Kiadó, Budapest, 2007.

Sárközy Tamás (szerk.): *Polgári jog. A jogi személy.* HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013.

Stuart L. Pachman: *Rogue Officers and Mised Auditors: Judicial Outcomes Vary.* Business Law Today, 2011/3.

Szalma József: *Szerződésen kívüli (deliktuális) felelősség az európai és a magyar magánjogban – különös tekintettel a magyar Ptk. újrakodifikálására.* ELTE ÁJK – Bíbor Kiadó, Budapest – Miskolc, 2008.

Szegedi András: *Az „ezer forintos kft.” védelmében.* Gazdaság és Jog, 2007/3.

Szladits Károly: *Magyar magánjog. Általános rész. Személyi jog.* Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1941.

Szتانó Imre: Számvitel alapjai. 2013.
http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412A/0007_c3_1065_1067_szamvitelalapijai_scorm/9_2_1_a_sajat_toke_SmBVaLPwPopdDTWe.html

Thomas F. Jr. Cocchi: *Corprations are People, My Friend: The Merits of the Expansion of Corporate First Amendment Rights in the Modern Era.* Duquesne Business Law Journal, 2015/1.

Thomas K. Cheng: *An Economic Analysis of Limited Shareholder Liability in Contractual Claims.* Berkeley Business Law Journal, 2014/1.

Török Tamás: *A gazdasági társaság és a felügyelőbizottság közötti jogviszony.* Gazdaság és Jog, 2001/9.

Török Tamás: *A módosult felelősségátviteli szabályok társasági jogunkban.* *Gazdaság és Jog*, 2012/6.

Török Tamás, *Szerződésen kívüli károkozás szervezeti jogi vetülete: az intézményes felelősségátvitel,* *Gazdaság és Jog* (2013) No. 6.

Vékás Lajos (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal.* CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2013.

Wayne McArdle – Gareth Jones: *Prest v Petrodel Resources and VTB Capital v Nutritek: a Robust Corporate Veil.* Business Law International, 2013/1.

Wellmann György, *Felelősség az előtársaság nevében vállalt kötelezettségekért,* *Gazdaság és Jog* (2001) No. 1.

Wellmann György (szerk.): *Polgári jog. Kötelmi jog. Harmadik, Negyedik, Ötödik és Hatodik Rész.* HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013.

Wellmann György: *Tagi felelősségátvitel társasági jogunkban.* *Gazdaság és Jog*, 2008/11.

Yaraslau Kryvoi: *Piercing the Corporate Veil in International Arbitration*. Global Business Law Review, 2010-2011/2.